

คู่มือ

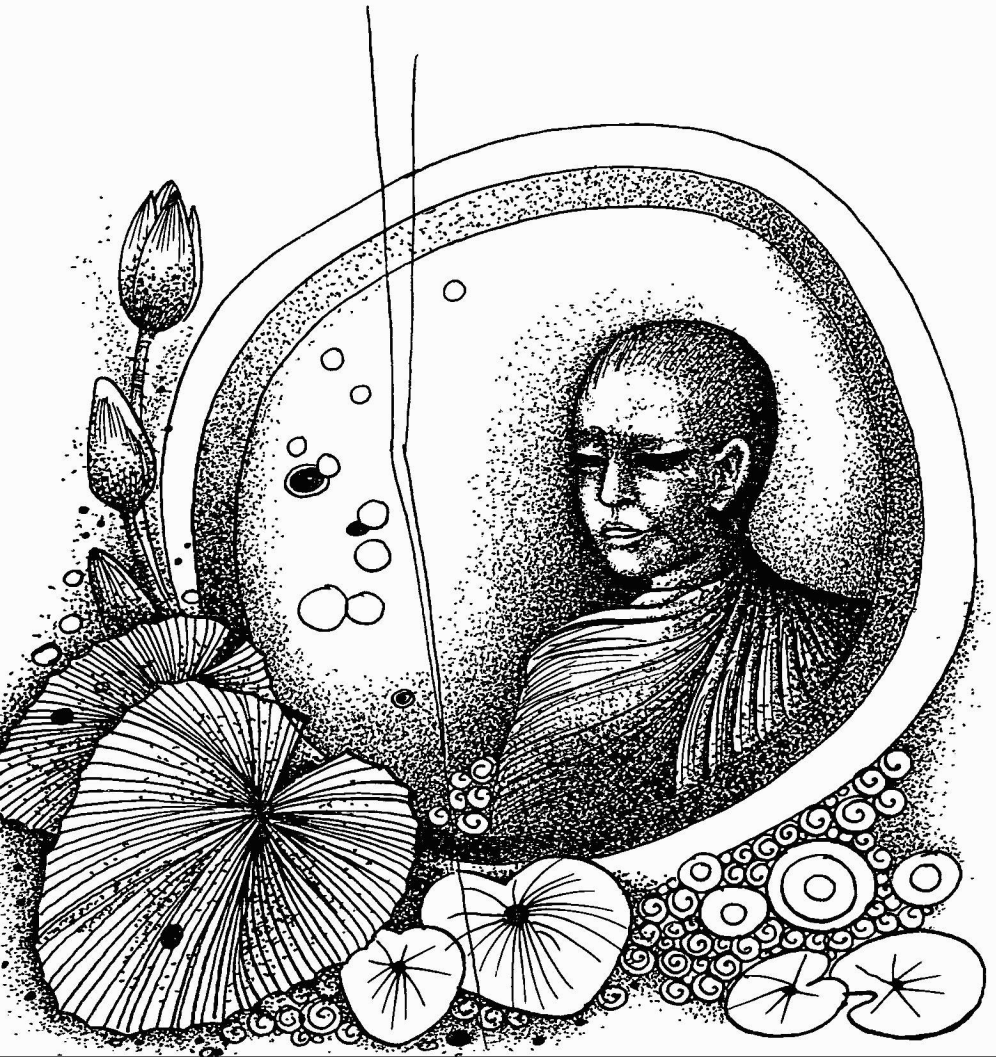
บรรพชาศีลสมาจารภาควิชาธรรม

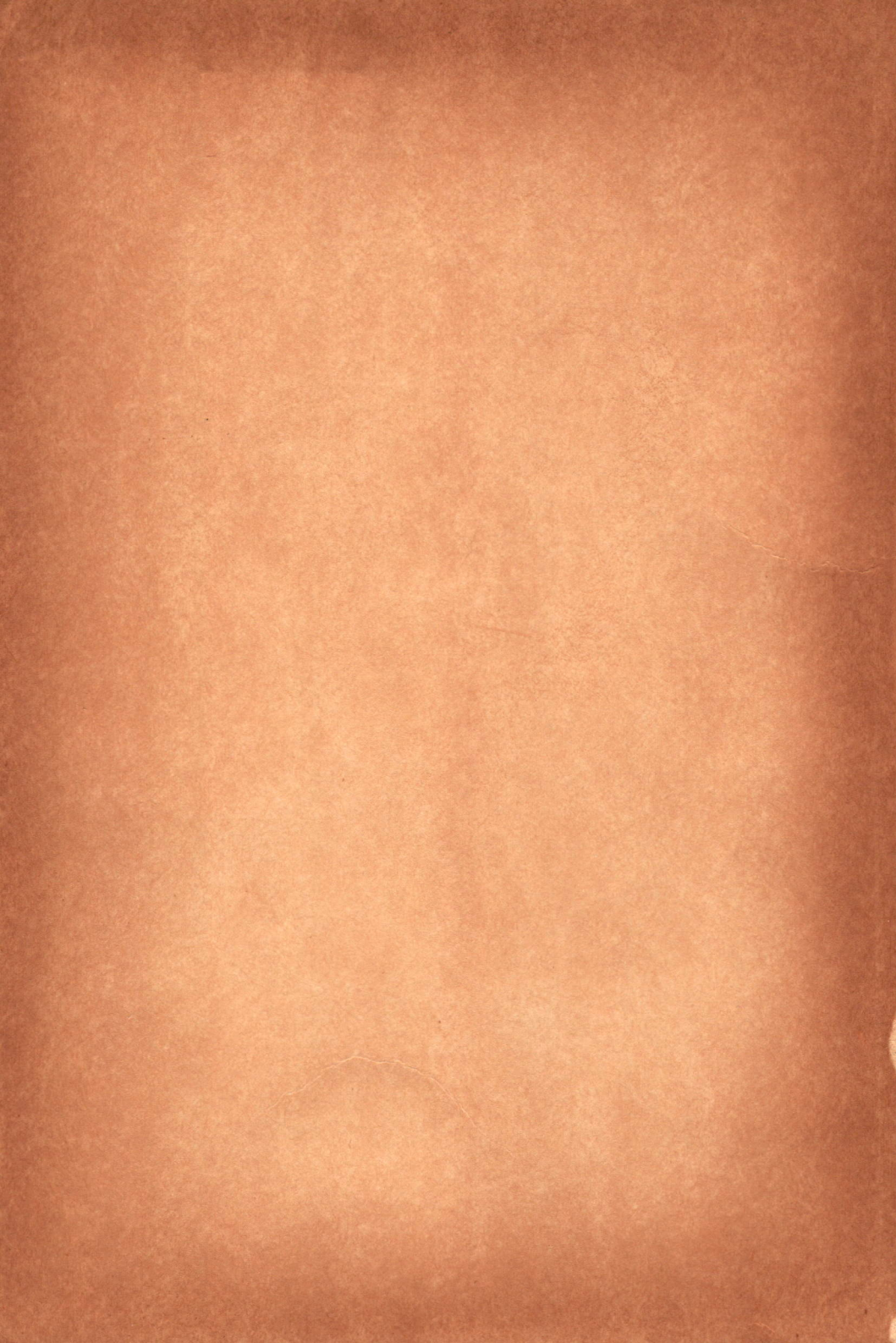

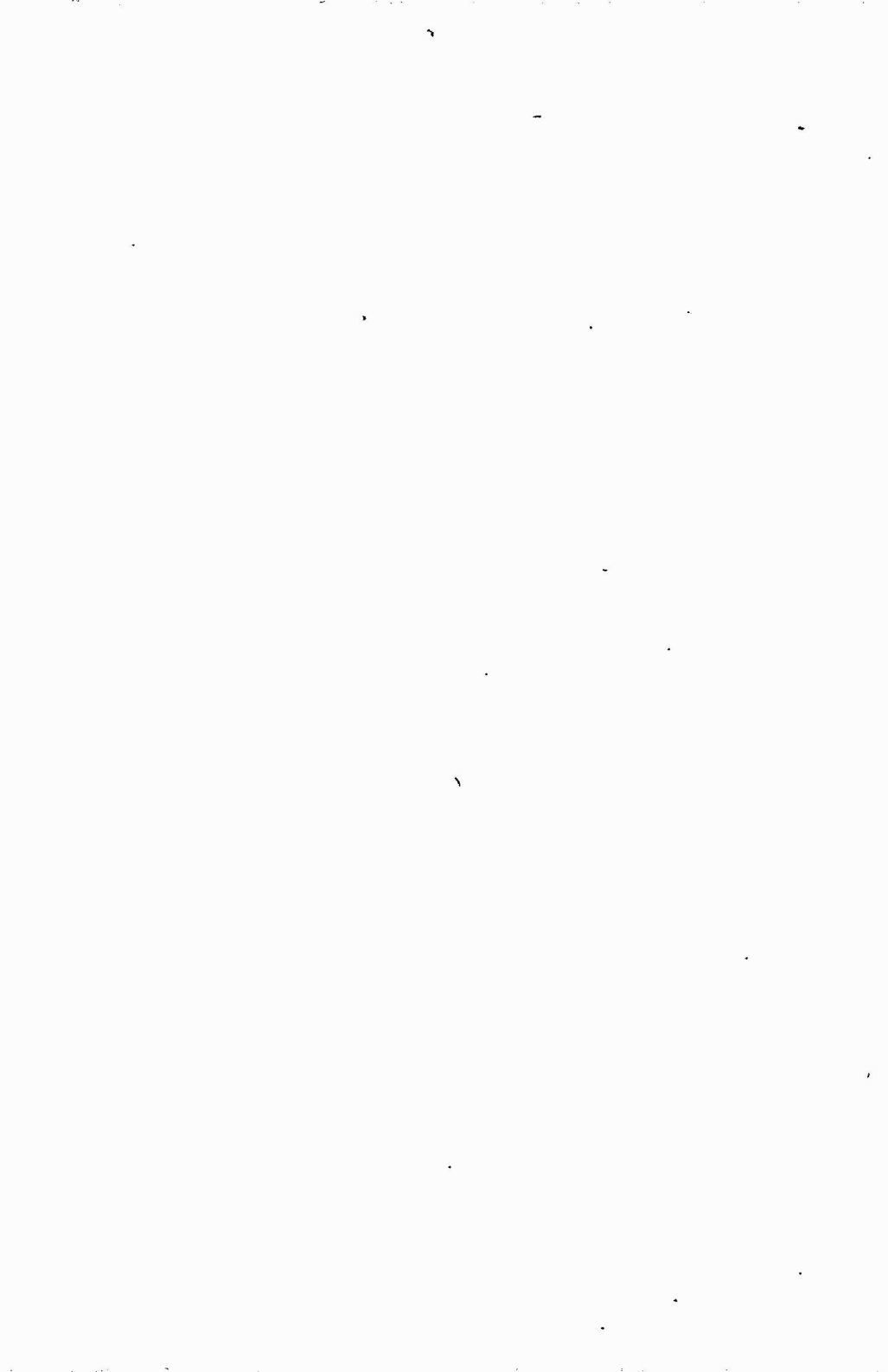
คู่มือ

บรรณวชิราศามโนรภาคฤดูร้อบ

คู่มือ

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี

คู่มือ

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี

คู่มือการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน

สำหรับ

ผู้จัดการบรรพชาและผู้เข้าบรรพชา

จัดพิมพ์ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2526)

จำนวน 3,000 เล่ม

รวบรวมและเรียบเรียงโดย

นายชำเลื่อง วุฒิจันทร์

พระเทพแก้ว วัดบรรณิเวศวิหาร

พระเทพวิมลโมลี วัดเบญจมบพิตร

นายจุฬพงษ์ แสงกุล

นายอำนาจ สุขมานันท์

ภาพปกโดย

ประหยัด วัฒนนา

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

จัดพิมพ์

พิมพ์ที่ บริษัท ประชาชน จำกัด (แผนกการจัดพิมพ์) 35 ซอยพิพัฒน์ ถนนสีลม กรุงเทพฯ

นายนิรันดร์ เหนาะกุล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2526 โทร. 234-2062

คำนำ

ด้วยได้พิจารณาเห็นว่าการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนที่ส่วนราชการ องค์กร
สมาคม และวัดต่าง ๆ ทั่วพระราชอาณาจักรได้จัดขึ้นแต่ละปีมาแล้วนั้น เป็นวิธีการนำ
เด็กและเยาวชนชายที่มีอายุอยู่ในวัยรุ่นให้เข้าใกล้ชิดพระพุทธศาสนา เพื่อรับการฝึกหัด
อบรมให้รู้จักปฏิบัติดีปฏิบัติชอบภายในกรอบแห่งศีลธรรมอันดีงามของชาติที่เป็นผลดี
วิธีหนึ่ง คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีจึงได้ขอให้กระทรวง
ศึกษาธิการดำเนินการส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัดและในความควบคุมร่วมกับองค์กร
สมาคมและวัดต่าง ๆ ในท้องที่ที่ตั้งสถานศึกษานั้น ๆ จัดให้นักเรียน นักศึกษาเข้าบรรพชา
เป็นสามเณรในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อน รับการศึกษาฝึกหัดอบรมตามพระธรรมวินัย
และประเพณีไทยประมาณ 30 วัน

เพื่อให้การจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนดังกล่าวนี้ เป็นไปในแนวทางเดียว
กัน จะได้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ จึง
ได้มอบหมายให้นายชาเลียง วุฒิจันทร์ พระเทพกวี วัดบวรนิเวศวิหาร พระเทพวิมลโมลี
วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม นายจุฬพงษ์ แสงกุล และนายอำนาจ สุขมานันท์ รวบรวม
และเรียบเรียง **คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน** ฉบับนี้ขึ้น เพื่อมอบให้กระทรวง
ศึกษาธิการจัดพิมพ์ขึ้นเป็นเล่ม เพื่อแจกแก่สถานศึกษา องค์กร เอกชน และวัดที่จะ
ร่วมกันจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในแต่ละท้องที่แต่ละปีได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ

ใน**คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน**เล่มนี้ คณะผู้เรียบเรียง ได้ประมวล
แนวทางวิธีการ หลักสูตรการอบรม ตลอดจนตัวอย่างวิธีจัดการบรรพชาและข้อปฏิบัติ
ของผู้บรรพชาจากวัดต่าง ๆ ทั่วพระราชอาณาจักรที่เคยจัดมาแล้ว มาเรียบเรียงเข้าไว้ด้วย
กัน สามารถใช้เป็นคู่มือในการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และผู้บรรพชาอาจใช้
เป็นคู่มือในการรับการศึกษาและปฏิบัติตนทั้งก่อนการบรรพชา ระหว่างการบรรพชา
เป็นสามเณรอยู่ และเมื่อลาสิกขาไปแล้วได้ด้วย

หวังว่า **คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน**เล่มนี้ คงเป็นประโยชน์แก่การ
จัดจริยศึกษาให้เด็กและเยาวชนของชาติเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมสมบูรณ์ เพื่อจะ
ได้ช่วยกันรักษาความมั่นคงแห่งชาติและจรรโลงประเทศให้เจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

7 พฤษภาคม 2525

คำนำ

ด้วยได้พิจารณาเห็นว่าการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนที่ส่วนราชการ องค์การ สมาคม และวัดต่าง ๆ ทั่วพระราชอาณาจักรได้จัดขึ้นแต่ละปีมาแล้วนั้น เป็นวิธีการนำ เด็กและเยาวชนชายที่มีอายุอยู่ในวัยรุ่นให้เข้าใจลัทธิพระพุทธศาสนา เพื่อรับการฝึกหัด อบรมให้รู้จักปฏิบัติดีปฏิบัติชอบภายในกรอบแห่งศีลธรรมอันดีงามของชาติที่เป็นผลดี วิธีหนึ่ง คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีจึงได้ขอให้กระทรวง ศึกษาธิการดำเนินการส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัดและในความควบคุมร่วมกับองค์การ สมาคมและวัดต่าง ๆ ในท้องที่ที่ตั้งสถานศึกษานั้น ๆ จัดให้นักเรียน นักศึกษาเข้าบรรพชา เป็นสามเณรในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อน รับการศึกษาฝึกหัดอบรมตามพระธรรมวินัย และประเพณีไทยประมาณ 30 วัน

เพื่อให้การจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนดังกล่าวนี้ เป็นไปในแนวทางเดียวกัน จะได้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ จึงได้มอบหมายให้นายข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ พระเทพกวี วัดบวรนิเวศวิหาร พระเทพวิมลโมลี วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม นายจุฬพงษ์ แสงกุล และนายอำนาจ สุขมานันท์ รวบรวม และเรียบเรียง **คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน** ฉบับนี้ขึ้น เพื่อมอบให้กระทรวง ศึกษาธิการจัดพิมพ์ขึ้นเป็นเล่ม เพื่อแจกแก่สถานศึกษา องค์การ เอกชน และวัดที่จะ ร่วมกันจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในแต่ละท้องที่แต่ละปีได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ

ใน**คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน**เล่มนี้ คณะผู้เรียบเรียง ได้ประมวล แนวทางวิธีการ หลักสูตรการอบรม ตลอดจนตัวอย่างวิธีจัดการบรรพชาและข้อปฏิบัติ ของผู้บรรพชาจากวัดต่าง ๆ ทั่วพระราชอาณาจักรที่เคยจัดมาแล้ว มาเรียบเรียงเข้าไว้ด้วยกัน สามารถใช้เป็นคู่มือในการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และผู้บรรพชาอาจใช้ เป็นคู่มือในการรับการศึกษาและปฏิบัติตนทั้งก่อนการบรรพชา ระหว่างการบรรพชา เป็นสามเณรอยู่ และเมื่อลาสิกขาไปแล้วได้ด้วย

หวังว่า **คู่มือบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน** เล่มนี้ คงเป็นประโยชน์แก่การจัดจรรยศึกษาให้เด็กและเยาวชนของชาติเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมสมบูรณ์ เพื่อจะ ได้ช่วยกันรักษาความมั่นคงแห่งชาติและจรรโลงประเทศให้เจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

7 พฤษภาคม 2525

สารบัญ

บทนำ	หน้า 1
วัตถุประสงค์ของการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน	1
จุดหมายและขอบข่ายการศึกษาของสามเณรภาคฤดูร้อน	1
การศึกษาเรื่องการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน 2523	2
บทที่ 1 การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน	หน้า 11
1.1 ประวัติการบรรพชา	11
1.2 คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าบรรพชา	12
1.3 อาณิสสของการบรรพชา	13
1.4 หลักการและวิธีการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน	15
1.5 กำหนดการและวิธีดำเนินการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน	17
1.5.1 การดำเนินการและเตรียมการก่อนวันบรรพชา	17
1.5.2 การดำเนินการบรรพชา	18
1.5.3 การอบรมสั่งสอนและการปฏิบัติกิจวัตรของสามเณร	21
1.5.4 กำหนดวิชาในการอบรมสั่งสอนสามเณร	22
1.5.5 การลาสิกขาและแนวทางปฏิบัติในการลาสิกขา พิศาลสิกขา	23
1.6 การอ่านภาษาบาลี	25
บทที่ 2 พิศีบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน	หน้า 27
2.1 การรับสมัครและการสมัครเข้าบรรพชา	27
2.2 การมอบตัวและการฝึกซ้อมการบรรพชา	30
รายการฝึกซ้อมนาคสามเณร	30
2.3 พิศีขอบรรพชาเป็นสามเณร	31
2.4 การมอบหมายและชี้แจงข้อปฏิบัติแก่สามเณร	35
2.5 ระเบียบปฏิบัติของสามเณร	36
2.6 การบำเพ็ญสมาธิเพื่อให้เกิดปัญญาดี	38

บทที่ 3 กิจวัตรประจำวัน

หน้า 41

- 3.1 การไหว้พระก่อนนอนและหลังจากตื่นนอน 41
  - อศัตร์ปัจจัยเวทขณปาฐะ และคำแปล 43
  - ตังขณิกปัจจัยเวทขณปาฐะ และคำแปล 45
- 3.2 การทำวัตรเช้า 46
  - ธาคูปัจจัยเวทขณปาฐะ และคำแปล 53
  - สามเนตรศึกษา และคำแปล 55
  - เสขยวัตร 75 และคำแปล 57
- 3.3 การทำวัตรเย็น 63
  - กรณียเมตตาสุตต 70
  - รัตนดัยป์ปภาวสัทธีกาลา 71
  - ปตฺติทานคาลา 72
- 3.4 อนุโมทนาวิธี 73

บทที่ 4 หลักสูตรสามเนตรภาคฤดูร้อน

หน้า 75

- 4.1 การจัดตารางการอบรมในชั้น 75
- 4.2 พุทธประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา 80
- 4.3 คำนมัสการ บทสวดมนต์ไหว้พระ เสขยวัตร ฯลฯ 80
- 4.4 ข้อปฏิบัติสำหรับสามเนตรและคฤหัสถ์ชาวพุทธ 80
- 4.5 ธรรมเนียมในวโกวาทแผนกธรรมและคหิปฏิบัติ 80
- 4.6 ศาสนพิธีและข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน ในสังคม 93
- 4.7 วิชาพิเศษอื่น ๆ 94
- 4.8 การประเมินผลการศึกษา ปัจฉิมนิเทศ และการแจกวุฒิบัตร 94

บทที่ 5 คำแนะนำในการจัดการบรรพชาสามเนตรภาคฤดูร้อน

หน้า 96

- 5.1 หน้าที่และความร่วมมือในการจัดการบรรพชา 96
- 5.2 โครงการจัดบรรพชาสามเนตรภาคฤดูร้อน 97
- 5.3 การตั้งกรรมการและหน้าที่ของกรรมการแต่ละฝ่ายหรือแผนก 101

บทที่ 3	กิจวัตรประจำวัน	หน้า 41
3.1	การไหว้พระก่อนนอนและหลังจากตื่นนอน	41
	อดีตปัจฉิมเวทมนต์ปาฐะ และคำแปล	43
	ตังขณิกปัจฉิมเวทมนต์ปาฐะ และคำแปล	45
3.2	การทำวัตรเช้า	46
	ธาตุปัจฉิมเวทมนต์ปาฐะ และคำแปล	53
	สามเนตรศึกษา และคำแปล	55
	เสขยวัตร 75 และคำแปล	57
3.3	การทำวัตรเย็น	63
	กรณีเมตตาสุตต	70
	รัตนดุษฎีปภาวสัทธีกาลา	71
	ปตฺติทานคาลา	72
3.4	อนุโมทนาวิธี	73
บทที่ 4	หลักสูตรสามเนตรภาคฤดูร้อน	หน้า 75
4.1	การจัดตารางการอบรมในชั้น	75
4.2	พุทธประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา	80
4.3	คำนมัสการ บทสวดมนต์ไหว้พระ เสขยวัตร ฯลฯ	80
4.4	ข้อปฏิบัติสำหรับสามเนตรและคฤหัสถ์ชาวพุทธ	80
4.5	ธรรมในนวกโวกาพแผนกธรรมและคิหิปฏิบัติ	80
4.6	ศาสนพิธีและข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน ในสังคม	93
4.7	วิชาพิเศษอื่น ๆ	94
4.8	การประเมินผลการศึกษา ปัจฉิมนิเทศ และการแจกวุฒิบัตร	94
บทที่ 5	คำแนะนำในการจัดการบรรพชาสามเนตรภาคฤดูร้อน	หน้า 96
5.1	หน้าที่และความร่วมมือในการจัดการบรรพชา	96
5.2	โครงการจัดบรรพชาสามเนตรภาคฤดูร้อน	97
5.3	การตั้งกรรมการและหน้าที่ของกรรมการแต่ละฝ่ายหรือแผนก	101

	หน้า
5.4 การจัดกลุ่มหรือหมู่สามเนรและการจัดสถานที่	103
5.5 การอุดหนุนของทางราชการ การจัดวิทยากรและวุฒิบัตร	104
5.6 ผลานิสงส์ของการบรรพชา	106
5.7 บทอาขยานศาสนพิธี	107
5.8 การนุ่ง การกราบไหว้ การเดินเข้า และการอุกเดิน	109
5.9 วิธีประเคนของพระ	111

บรรณานุกรม

หน้า 113

บทนำ

สามเนตร คือ ผู้ดำรงเพศอย่างภิกษุแต่สมათานศีล 10

ตามประเพณีไทย เมื่อเด็กชายในครอบครัวใดมีอายุสมควรจะเข้ารับการศึกษแล้ว เรียนได้ บิดามารดาหรือผู้ปกครองก็จะนำไปฝากพระที่วัดให้บรรพชาเป็นสามเณร อยู่ปฏิบัติรับใช้พระภิกษุ ศึกษาเล่าเรียนหนังสือและพระธรรมวินัย เพื่อเตรียมตัวอุปสมบทเป็นพระภิกษุต่อไปเมื่ออายุครบบวช ปัจจุบันประเพณีดังกล่าวนี้เหลืออยู่น้อยมากแม้ในภาคเหนือของประเทศซึ่งเคยนิยม “บวชลูกแก้ว” กันทั่วไปในสมัยก่อน ทั้งนี้ เพราะภาวะทางสังคมได้เปลี่ยนแปลง แต่ยังมีผู้คนอีกเป็นจำนวนมาก เห็นว่าการให้กุลบุตรบรรพชาเป็นสามเณรยังเป็นวิธีการที่ช่วยให้เยาวชนศาสนิกชนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามหลักธรรมพื้นฐานเบื้องต้นแห่งพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง เป็นการปูทางที่จะเข้าถึงพระพุทธศาสนา สามารถเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป จึงได้เกิดความนิยมนำเด็กชายวัยรุ่นมาเข้ารับบรรพชาเป็นสามเณรเป็นรายบุคคลหรือเป็นหมู่เป็นคณะในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อนหรือเวลาว่างจากการศึกษาเล่าเรียนขึ้นแทนประเพณีเดิม การให้บรรพชาแก่กุลบุตรแบบนี้เรียกกันทั่วไปว่า *การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน*

วัตถุประสงค์ของการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนที่จัดกันตามวัดทั่วไป ในปัจจุบันสรุปได้ดังนี้-

- (1) เพื่อนำเยาวชนของชาติให้เข้าใจลัทธิพระพุทธศาสนา
- (2) เพื่อปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เยาวชนไทย
- (3) เพื่อเป็นการสืบพระศาสนาให้วัฒนาสถาพรสืบไป
- (4) เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยอันมีมาแต่โบราณกาล
- (5) เพื่อแก้ปัญหาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของชาติต่อไปในอนาคต

จุดหมายและขอบข่ายการศึกษาของสามเณรภาคฤดูร้อน

พุทธศาสนิกชนทุกคนควรทราบและสามารถปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันตามหลักการสำคัญแห่งพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง การบรรพชาเป็นสามเณรเป็นกระบวนการศึกษาที่รวมการเล่าเรียนและฝึกหัดปฏิบัติตนตามหลักเบื้องต้นเพื่อให้เข้าถึงหลักการสำคัญแห่งพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องแท้จริง และเป็นหนทางตรงสายเดียวเท่านั้น พิธีกรรมตามประเพณี เช่น การทำขวัญนาค การแห่ناق เป็นพิธีที่จัดขึ้นประกอบพิธีบรรพชา เพื่อส่งเสริมกำลังใจและสร้างศรัทธาปสาทะให้กับผู้เข้าบรรพชาให้เกิดความพร้อมทั้งกายและใจในการที่จะเข้ารับการศึกษาดูธรรมและฝึกหัดตนเอง ให้เข้าถึงหลักการสำคัญแห่งพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

จุดหมายของการบรรพชาภาคฤดูร้อน คือ การศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระ

บทนำ

สามเณร คือ ผู้ดำรงเพศอย่างภิกษุแต่สมาทานศีล 10

ตามประเพณีไทย เมื่อเด็กชายในครอบครัวใดมีอายุสมควรจะเข้ารับการศึกษาเล่าเรียนได้ บิดามารดาหรือผู้ปกครองก็จะนำไปฝากพระที่วัดให้บรรพชาเป็นสามเณร อยู่ปฏิบัติรับใช้พระภิกษุ ศึกษาเล่าเรียนหนังสือและพระธรรมวินัย เพื่อเตรียมตัวอุปสมบทเป็นพระภิกษุต่อไปเมื่ออายุครบบวช ปัจจุบันประเพณีดังกล่าวนี้เหลืออยู่น้อยมากแม้ในภาคเหนือของประเทศซึ่งเคยนิยม “บวชลูกแก้ว” กันทั่วไปในสมัยก่อน ทั้งนี้ เพราะภาวะทางสังคมได้เปลี่ยนไป แต่ยังมีผู้คนอีกเป็นจำนวนมาก เห็นว่าการให้กุลบุตรบรรพชาเป็นสามเณรยังเป็นวิธีการที่ช่วยให้ยุวพุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามหลักธรรมพื้นฐานเบื้องต้นแห่งพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง เป็นการปูทางที่จะเข้าถึงพระพุทธศาสนา สามารถเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป จึงได้เกิดความนิยมนำเด็กชายวัยรุ่นมาเข้ารับบรรพชาเป็นสามเณรเป็นรายบุคคลหรือเป็นหมู่เป็นคณะในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อนหรือเวลาว่างจากการศึกษาเล่าเรียนชั้นแทนประเพณีเดิม การให้บรรพชาแก่กุลบุตรแบบนี้เรียกกันทั่วไปว่า *การบรรพชสามเณรภาคฤดูร้อน*

วัตถุประสงค์ของการบรรพชสามเณรภาคฤดูร้อนที่จัดกันตามวัดทั่วไป ในปัจจุบันสรุปได้ดังนี้-

- (1) เพื่อนำเยาวชนของชาติให้เข้าใจลัทธิพระพุทธศาสนา
- (2) เพื่อปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เยาวชนไทย
- (3) เพื่อเป็นการสืบพระศาสนาให้วัฒนาสถาพรสืบไป
- (4) เพื่อรักษายานบรรณนิยมประเพณีอันดีงามของไทยอันมีมาแต่โบราณกาล
- (5) เพื่อแก้ปัญหาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของชาติต่อไปในอนาคต

จุดหมายและขอบข่ายการศึกษาของสามเณรภาคฤดูร้อน

พุทธศาสนิกชนทุกคนควรทราบและสามารถปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันตามหลักการสำคัญแห่งพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง การบรรพชาเป็นสามเณรเป็นกระบวนการศึกษาที่รวมการเล่าเรียนและฝึกหัดปฏิบัติตนตามหลักเบื้องต้นเพื่อให้เข้าถึงหลักการสำคัญแห่งพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องแท้จริง และเป็นหนทางตรงสายเดียวเท่านั้น พิธีการตามประเพณี เช่น การทำขวัญนาค การแห่ناق เป็นพิธีที่จัดขึ้นประกอบพิธีบรรพชา เพื่อส่งเสริมกำลังใจและสร้างศรัทธาปสาทะให้กับผู้เข้าบรรพชาให้เกิดความพร้อมทั้งกายและใจในการที่จะเข้ารับการศึกษาอบรมและฝึกหัดตนเอง ให้เข้าถึงหลักการสำคัญแห่งพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

จุดหมายของการบรรพชสามเณรภาคฤดูร้อน คือ การศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระ

ธรรมวินัยอันเป็นหลักเบื้องต้นแห่งพระพุทธศาสนา ที่พุทธศาสนิกชนทุกคนควรทราบและปฏิบัติได้ การจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นการจัดให้กุลบุตรได้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนและฝึกหัดปฏิบัติตามจุดหมายนี้ และกุลบุตรที่สมัครเข้าบรรพชาก็เพื่อเข้าศึกษาเล่าเรียนและฝึกหัดปฏิบัติตนไปสู่จุดหมายดังกล่าวนี้

เยาวชนที่จบการศึกษาภาคบังคับตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้เล่าเรียนหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรจริยศึกษามาประมาณ 30 หัวข้อ และได้รับการอบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมเหล่านั้น ทั้งจากบ้านและจากโรงเรียน โดยบิดามารดาผู้ปกครองและครู-อาจารย์ มากบ้างน้อยบ้าง ตามสภาพและความเป็นไปของสังคมในเวลานี้ ซึ่งย่อมไม่มีโอกาสได้เล่าเรียนและฝึกหัดอย่างจริงจังจนถึงขั้นเรียนรู้และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ การบรรพชาเป็นสามเณรจึงเป็นโอกาสของเยาวชนที่จะได้ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามหลักศีลธรรมตามหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับนั้นอย่างจริงจัง จนเกิดเป็นลักษณะประจำตัวต่อไปได้

การศึกษาเล่าเรียนและฝึกหัดอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนใช้ *ไตรสิกขา* คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลัก โดยการจัดให้ผู้เรียนได้อยู่ในกรอบแห่งวินัยตามความเหมาะสมแห่งเพศและวัย แล้วให้ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติจริง ๆ ตามที่ได้ศึกษาเล่าเรียนนั้น จำกัดเวลาว่างที่จะทำให้ผู้เรียนฟุ้งซ่านและกระทำการอื่น ๆ อันไม่สมควรแก่ความเป็นมนุษย์ แนวทางการจัดการศึกษาอบรมจึงแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ซึ่งผสมผสานกันอย่างกลมกลืน คือ การให้สามเณรดำรงและดำเนินชีวิตอยู่ในกรอบแห่งพระวินัยปฏิบัติตนตามกัจจัตถประจําวันที่กำหนดขึ้นอย่างเคร่งครัดส่วนหนึ่ง และการเล่าเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและวิชาอื่น ๆ ที่เหมาะสมอีกส่วนหนึ่ง

การศึกษาเรื่องการบริหารพหุสามเณรภาคฤดูร้อน พ.ศ. 2523

คณะอนุกรรมการส่งเสริมศาสนาในคณะกรรมการ เอกลักษณะของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารพหุสามเณรภาคฤดูร้อนของวัดต่าง ๆ ที่ว่าราชอาณาจักร รวม 77 วัด ระหว่างวันที่ 1 เมษายน ถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2523 สามารถประมวลข้อมูลและปัญหาการจัดการบริหารพหุสามเณรภาคฤดูร้อนได้ดังนี้

(1) จำนวนผู้บรรพชาในวัดหนึ่งมีตั้งแต่ 5 คน ถึง 400 คน จำนวนที่จัดกันมากที่สุดอยู่ระหว่าง 30-100 คน รวมผู้บรรพชาทั้งหมด 5,280 คน

(2) ระยะเวลาที่บรรพชาเป็นสามเณรอยู่มีตั้งแต่ 15 วัน ถึง 62 วัน ระยะเวลาที่จัดกันมากที่สุดอยู่ระหว่าง 30-35 วัน

(3) อายุของผู้บรรพชาอยู่ระหว่าง 7-18 ปี จำนวนที่มากที่สุด อายุระหว่าง 11-16 ปี อายุเฉลี่ยของผู้บรรพชาทั้งหมด 13.5 ปี

(4) ผู้บรรพชากำลังเป็นนักเรียนนักศึกษา 4,617 คน คิดเป็นร้อยละ 87.45 ออก

จากโรงเรียนแล้วยังไม่ได้ทำงาน 485 คน คิดเป็นร้อยละ 9.18 และทำงานอยู่แล้ว 178 คน คิดเป็นร้อยละ 3.37 ของผู้บรรพชาทั้งหมด

(5) ผู้บรรพชาในแต่ละวัดมาจากที่ต่าง ๆ หลายแห่งมารวมกัน 35 วัด เป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในละแวกใกล้วัดที่บวช 19 วัด เป็นนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาเดียวกัน 16 วัด และอื่น ๆ 7 วัด

(6) การจัดการบรรพชาครั้งที่สำรวจนี้ เป็นการบรรพชาที่วัดจัดเอง 55 วัด หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์การ สมาคม ขอให้จัดให้ 13 วัด เอกชนขอให้จัด 3 วัด และอื่น ๆ 6 วัด

(7) ค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องอัฐบริขารและในพิธีบรรพชา ถัวเฉลี่ยต่อสามเณร 1 รูป อยู่ระหว่าง 100-600 บาท ส่วนมากประมาณ 400-500 บาท วัดกับผู้ปกครองผู้บรรพชาร่วมกันออก 38 วัด วัดออกเองทั้ง 15 วัด หน่วยงานราชการ องค์การ สมาคม ผู้จัดร่วมกับผู้ปกครองออกให้ 11 วัด ผู้ปกครองร่วมกันออกเองทั้งหมด 7 วัด และอื่น ๆ 6 วัด

(8) ค่าใช้จ่ายระหว่างบรรพชา เช่น ค่าภัตตาหารเลี้ยงนอกรอเหนือจากที่บิณฑบาตได้ ค่าน้ำ ค่าไฟ วัดกับประชาชนร่วมกันออก 39 วัด ประชาชนถวายทั้งหมด 26 วัด วัดจ่ายเองทั้งหมด 8 วัด อื่น ๆ 4 วัด

(9) ผู้ให้การบรรพชาสามเณรทุกวัดเป็นพระอุปัชฌาย์ตามพระธรรมวินัยและกฎหมายตราสามศก ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2506) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์และที่แก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ. 2515) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 สถานที่ให้การบรรพชาในอุโบสถ 50 วัด ศาลาการเปรียญ 18 วัด ปะรำพิธี 2 วัด และที่อื่น ๆ 7 วัด

(10) ในระหว่างบรรพชาจัดให้สามเณรพักในกุฏิสงฆ์ 33 วัด ศาลาการเปรียญ 27 วัด โรงเรียนในวัด 14 วัด และอื่น ๆ 3 วัด โดยจัดเป็นหมู่ ๆ ละ 10-12 รูป มีพระพี่เลี้ยง 1-2 รูปต่อหมู่ รวม 30 วัด หมู่ละ 5-8 รูป มีพระพี่เลี้ยง 1-2 รูปต่อหมู่ รวม 17 วัด หมู่ละ 13-17 รูป มีพระพี่เลี้ยง 3-5 รูปต่อหมู่ รวม 14 วัด จัดให้อยู่ร่วมกับเจ้าอาวาสและพระในวัด 1-2 รูปต่อพระพี่เลี้ยง 1 รูป รวม 14 วัด จัดเป็นหมู่ให้สามเณรเป็นหัวหน้าดูแลรวม 2 วัด

(11) กิจวัตรประจำวัน ในวันธรรมดาส่วนใหญ่จัดคล้ายกันดังนี้

04.30 น.-13.00 น.

ตื่นนอนไหว้พระ แผ่เมตตา ออกบิณฑบาต ทำความสะอาดที่อยู่และส่วนตัว ฉันทน์เช้า ทำวัตรเช้า เรียนปริยัติธรรม 2 ชั่วโมง ฉันทเพล พักผ่อน

13.00 น.-16.00 น.

เรียนปริยัติธรรมและวิชาอื่น ๆ 2 ชั่วโมง เรียนและปฏิบัติกัมมัฏฐาน สมาธิ วิปัสสนา 1 ชั่วโมง พักผ่อน

16.00 น.-22.00 น.

จากโรงเรียนแล้วยังไม่ได้ทำงาน 485 คน คิดเป็นร้อยละ 9.18 และทำงานอยู่แล้ว 178 คน คิดเป็นร้อยละ 3.37 ของผู้บรรพชาทั้งหมด

(5) ผู้บรรพชาในแต่ละวัดมาจากที่ต่าง ๆ หลายแห่งมารวมกัน 35 วัด เป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในละแวกใกล้วัดที่บวช 19 วัด เป็นนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาเดียวกัน 16 วัด และอื่น ๆ 7 วัด

(6) การจัดการบรรพชาครั้งนี้สำรวจนี้ เป็นการบรรพชาที่วัดจัดเอง 55 วัด หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์การ สมาคม ขอให้จัดให้ 13 วัด เอกชนขอให้จัด 3 วัด และอื่น ๆ 6 วัด

(7) ค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องอัฐบริขารและในพิธีบรรพชา ถัวเฉลี่ยต่อสามเณร 1 รูป อยู่ระหว่าง 100-600 บาท ส่วนมากประมาณ 400-500 บาท วัดกับผู้ปกครองผู้บรรพชาร่วมกันออก 38 วัด วัดออกเองทั้ง 15 วัด หน่วยงานราชการ องค์การ สมาคม ผู้จัดร่วมกับผู้ปกครองออกให้ 11 วัด ผู้ปกครองร่วมกันออกเองทั้งหมด 7 วัด และอื่น ๆ 6 วัด

(8) ค่าใช้จ่ายระหว่างบรรพชา เช่น ค่าภัตตาหารเลี้ยงนอกเหนือจากที่บิณฑบาตได้ ค่าน้ำ ค่าไฟ วัดกับประชาชนร่วมกันออก 39 วัด ประชาชนถวายทั้งหมด 26 วัด วัดจ่ายเองทั้งหมด 8 วัด อื่น ๆ 4 วัด

(9) ผู้ให้การบรรพชาสามเณรทุกวัดเป็นพระอุปัชฌาย์ตามพระธรรมวินัยและกฎหมายตราสามศก ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2506) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์และที่แก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ. 2515) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 สถานที่ให้การบรรพชาในอุโบสถ 50 วัด ศาลาการเปรียญ 18 วัด ปะรำพิธี 2 วัด และที่อื่น ๆ 7 วัด

(10) ในระหว่างบรรพชาจัดให้สามเณรพักในกุฏิสงฆ์ 33 วัด ศาลาการเปรียญ 27 วัด โรงเรียนในวัด 14 วัด และอื่น ๆ 3 วัด โดยจัดเป็นหมู่ ๆ ละ 10-12 รูป มีพระพี่เลี้ยง 1-2 รูปต่อหมู่ รวม 30 วัด หมู่ละ 5-8 รูป มีพระพี่เลี้ยง 1-2 รูปต่อหมู่ รวม 17 วัด หมู่ละ 13-17 รูป มีพระพี่เลี้ยง 3-5 รูปต่อหมู่ รวม 14 วัด จัดให้อยู่ร่วมกับเจ้าอาวาสและพระในวัด 1-2 รูปต่อพระพี่เลี้ยง 1 รูป รวม 14 วัด จัดเป็นหมู่ให้สามเณรเป็นหัวหน้าดูแลรวม 2 วัด

(11) กิจวัตรประจำวัน ในวันธรรมดาส่วนใหญ่จัดคล้ายกันดังนี้

04.30 น.-13.00 น.

ตื่นนอนไหว้พระ แม่เมตตา ออกบิณฑบาต ทำความสะอาดที่อยู่และส่วนตัว ฉันทน์เช้า ทำวัตรเช้า เรียนปริยัติธรรม 2 ชั่วโมง ฉันทเพล พักผ่อน

13.00 น.-16.00 น.

เรียนปริยัติธรรมและวิชาอื่น ๆ 2 ชั่วโมง เรียนและปฏิบัติกัมมัฏฐาน สมาธิ วิปัสสนา 1 ชั่วโมง พักผ่อน

16.00 น.-22.00 น.

ทำความสะอาดสถานที่และบริเวณวัด ทำวัตรเย็น สวดมนต์ ฟังและฝึกบรรยายธรรม 3 ชั่วโมง ปฏิบัติกัมมัฏฐาน สมาธิ วิปัสสนา ๕ ชั่วโมง ไหว้พระแม่เมตตา จำวัด

ส่วนในวันธรรมสวนะหรือวันพิเศษ ร่วมกิจกรรมของวัดและอาจจัดไปนมัสการพุทธเจดีย์หรือทัศนศึกษาในที่ต่าง ๆ หรือไปแสดงธรรมโปรดญาติโยม ฯลฯ

(12) วิชาที่เรียนปริยัติธรรมตามหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี และวิชาอื่น ๆ ที่ทางวัดเห็นว่าสำคัญเกี่ยวกับผู้บรรพชา

วัดต่าง ๆ ที่จัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนตามที่ได้ศึกษานี้มีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญและตรงกันเป็นส่วนใหญ่ คือ-

(1) ปัจจัยในการซื้อเครื่องอัฐบริขารและค่าภัตตาหารเลี้ยงสามเณร ตลอดระยะเวลาบวชไม่ค่อยเพียงพอ

(2) ที่พักอาศัยสำหรับให้สามเณรพัก และพระที่เลี้ยงที่จะคอยดูแล อบรมสั่งสอนสามเณรอย่างใกล้ชิดไม่เพียงพอ

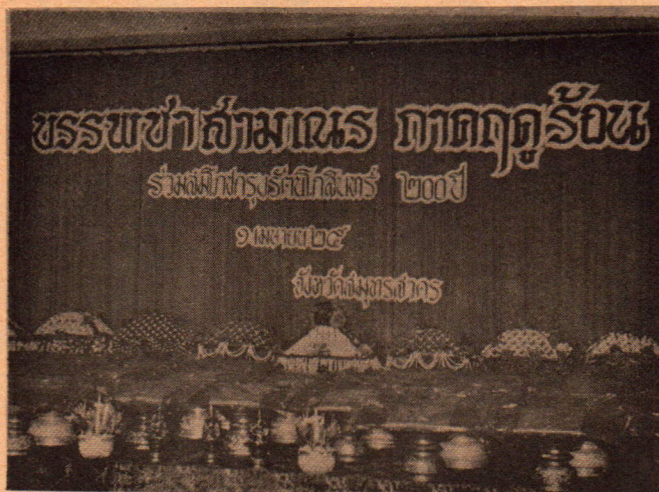
(3) ขาดวิทยากร และอุปกรณ์การศึกษาเล่าเรียน

(4) ผู้บรรพชาไม่ค่อยอดทน ไม่เรียบร้อย มีฝ่าฝืนและหัดยากสอนยากจำนวนมาก

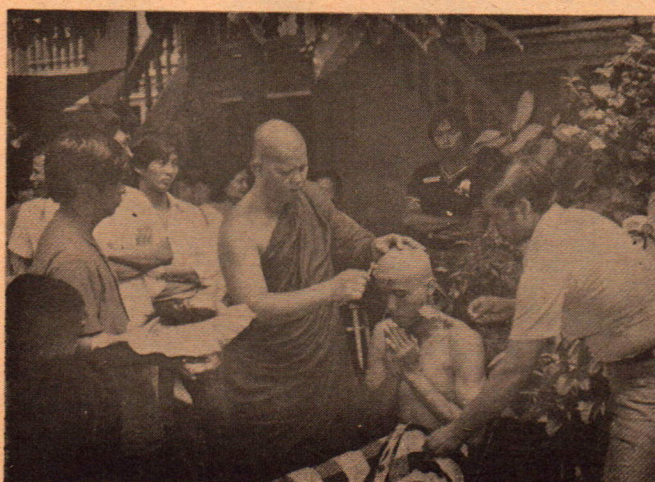
(5) ผู้ปกครองบางส่วนไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการบรรพชา และการดำเนินชีวิตประจำของสามเณรตามแบบแผนของทางการคณะสงฆ์

เพื่อส่งเสริมให้มีการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนกันแพร่หลาย ถูกต้องตามวัตถุประสงค์และพระธรรมวินัย คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติจึงอนุมัติให้เรียบเรียงและจัดพิมพ์คู่มือบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนนี้ขึ้น โดยประมวลวิธีจัดการบรรพชา วิธีบรรพชา กิจวัตรประจำวันของสามเณร การอบรมสั่งสอนสามเณร วิชาที่สามเณรควรศึกษา และแนวทางปฏิบัติตนของสามเณรในระหว่างดำรงเพศสามเณรอยู่ ขึ้นเป็นแบบกลาง สำหรับส่วนราชการ สถานศึกษา องค์กร สมาคม และวัดที่จะจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ตลอดจนพระภิกษุที่จะเป็นพระที่เลี้ยง สามเณร และบิดามารดาผู้ปกครองของผู้บวชจะได้ใช้เป็นคู่มือ เพื่อให้การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนบังเกิดผลดังวัตถุประสงค์ข้างต้น

ภาพแสดงขั้นตอนการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

1. จัดเตรียมเครื่องสมณบริกขารสำหรับสามเณร พร้อมดอกไม้ธูปเทียน สำหรับถวายพระอุปนาย

2. ทำพิธีปลงผม โดยการโกนผม คิ้ว หนวด เคราให้หมด

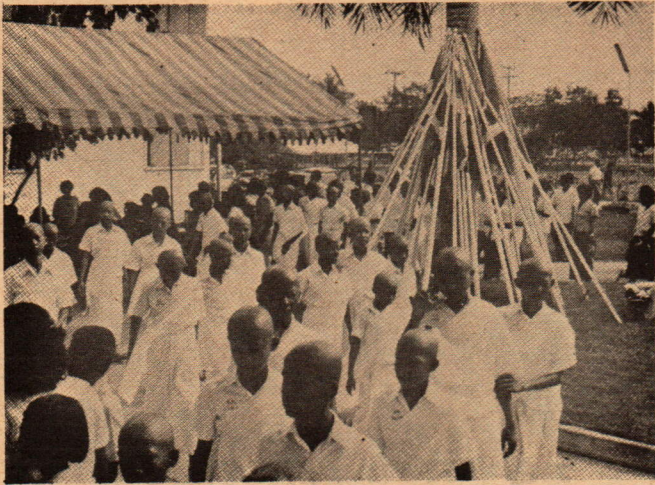
ภาพแสดงขั้นตอนการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

1. จัดเตรียมเครื่องสมณบริขารสำหรับสามเณร พร้อมดอกไม้ธูปเทียน สำหรับถวายพระอุปนายั

2. ทำพิธีปลงผม โดยการโกนผม คิ้ว ทนวด เสร้าให้หมด

3. แล้วจัดให้นุ่งขาวห่มขาว เพื่อเตรียมตัวเข้ารับการบรรพชา

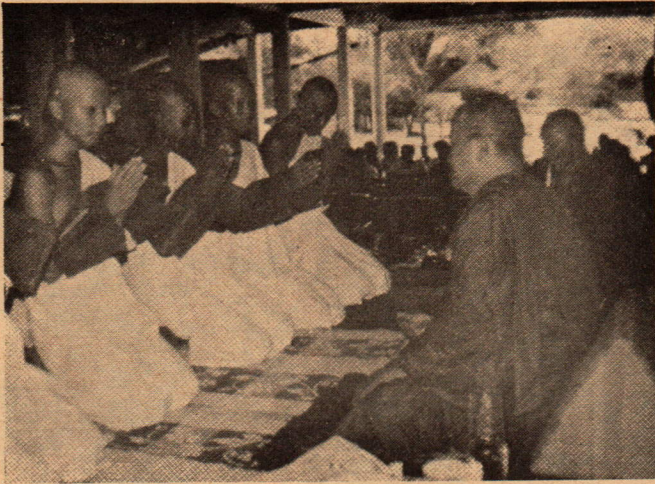
4. เมื่อจัดให้นุ่งขาวห่มขาวแล้ว ให้นำไปกราบลาบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่พร้อมกับรับไตร สำหรับบรรพชามาด้วย

5. .แล้วจึงเดินเวียนรอบอุโบสถ 3 รอบ ด้วยอาการเคลิบเคลิ้มแล้วเข้าสู่อุโบสถ

5. .แล้วจึงเดินเวียนรอบอุโบสถ 3 รอบ ด้วยอาการเคลิบเคลิ้มแล้วเข้าสู่อุโบสถ

6. เมื่อทำการเวียนรอบอุโบสถครบสามรอบแล้ว จึงเข้าไปในอุโบสถกราบพระประธานพร้อมกัน แล้วนำไตรเข้าขอพรพรพา

7. ประณมมือประคองผ้าไตรเดินเข้าเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ กราบพระอุปัชฌาย์ แล้วประณมมือประคองผ้าไตรกล่าวคำขอถึงพระรัตนตรัยและขอพรพรพา

8. เมื่อได้กล่าวคำขอพรพาเสร็จแล้ว ให้คัลานเข้าไปรับการสวมอังสะจากพระอุปนายค์แล้วลูกไปครองผ้าไตร

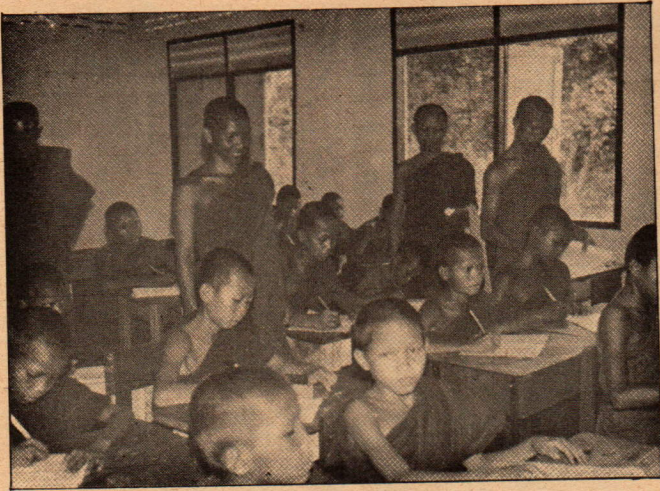
9. เมื่อครองผ้าไตรเรียบร้อย ให้กลับมาสรวรับศีล 10 เพื่อเป็นสามเณรโดยสมบูรณ์ต่อไป พร้อมกับรับฟังโอวาทจากพระอุปนายค์ที่จะให้คำแนะนำและสั่งสอน

8. เมื่อได้กล่าวคำขอพรพาเสร็จแล้ว ให้คลื่นเข้ามารับการสวมอังสะจากพระอุปนายค์แล้วถูกไปครองผ้าไตร

9. เมื่อครองผ้าไตรเรียบร้อยแล้ว ให้กลับมาขอรับศีล 10 เพื่อเป็นสามเณรโดยสมบูรณ์ต่อไป พร้อมกับรับฟังโอวาทจากพระอุปนายค์ที่จะให้คำแนะนำและสั่งสอน

10. เมื่อได้บรรพชาเป็นสามเณรแล้ว จะต้องเข้ารับการอบรมและเรียนรู้ในหลักธรรม คำสั่งสอน
ของพระบรมศาสดา

บทที่ 1 การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน คือ การบรรพชาสามเณรเป็นหมู่ ให้พำนักศึกษา และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยร่วมกันที่วัดใดวัดหนึ่งในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อน ประมาณ 30 วันขึ้นไป ดังประวัติการบรรพชา อานิสงส์ วิธิจัด และการศึกษาอบรม ต่อไปนี้-

1.1 ประวัติการบรรพชา

คำว่า “สามเณร” ในพระพุทธศาสนา มีความหมายตามบาลีว่า “สามเณรสฺส อปฺจํ สามเณโร” แปลว่า “เหล่ากอของสมณะ ชื่อว่า สามเณร” การบรรพชาเป็นสามเณร เป็นการเตรียมตัวที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุต่อไปเมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ แม้ผู้ที่ไม่มีโอกาสบรรพชาเป็นสามเณรมาก่อนจนอายุครบหรือเกิน 20 ปีบริบูรณ์แล้ว เมื่อจะอุปสมบทเป็นพระภิกษุก็ต้องได้รับการบรรพชาเป็นสามเณรก่อนแล้วจึงเข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุต่อไป การบรรพชาและอุปสมบทจึงเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องกัน เรียกการบวชเป็นพระภิกษุของกุลบุตรว่า *การบรรพชาอุปสมบท*

การบรรพชาเป็นสามเณรของกุลบุตรมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล สามเณรองค์แรกคือ พระราหูลุมาร ซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระสัทธัตถกุมาร (พระพุทธเจ้าทรงมีมาก่อนออกบรรพชา) กับพระนางโยสธรา (พิมพา) ประวัติการบรรพชาเป็นสามเณรของพระราหูลุมารมีว่า สมัยเมื่อสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ตามคำทูลเชิญของพระเจ้าสุทโธทนะ (พระราชบิดา) เพื่อทรงโปรดพระประยูรญาติ พระนางโยสธรา ทรงแนะนำให้พระราหูลุมารไปทูลขอราชสมบัติจากพระบิดา สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงรำพึงว่าหากพระองค์จะพระราชทานสมบัติซึ่งบิดาให้แก่บุตรทั่ว ๆ ไปแล้ว สมบัตินั้นก็จะเป็นห่วงผูกพันพระโอรสไว้ในวิภวสงสาร ไม่มีความเที่ยงแท้แน่นอน สู้การพระราชทานสมบัติอันประเสริฐ คือ อริยทรัพย์ 7 ประการไม่ได้ พระพุทธองค์จึงได้แสดงธรรมอริยทรัพย์ 7 ประการ โปรดพระราหูลุมาร แล้วทรงโปรดให้พระสารีบุตรเป็นผู้จัดการบรรพชาให้พระราหูลุมารเป็นสามเณรและพระโมคคัลลานะเป็นผู้ปลงพระเกศาและให้ผ้ากาสาฬหพัศตร พระสารีบุตรให้ไตรสรณาคมน์ พระมหากัสสปะเป็นผู้ให้อิโฉวาท การบรรพชาให้แก่พระราหูลุมาร จึงเป็นการบรรพชากันครั้งแรกในพระพุทธศาสนา และพระราหูลุมารก็ทรงเป็นสามเณรองค์แรกในพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุที่พระราหูลุมารยังทรงพระเยาว์ยังมีพระชันษายังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ จะอุปสมบทเป็นภิกษุไม่ได้ การบรรพชาเป็นสามเณรของเยาวชนชาย จึงเริ่มตั้งแต่ครั้งพุทธกาลเป็นต้นมา

ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทย ชาวพุทธก็นิยมส่งบุตรหลานของตนเข้าบรรพชาเป็นสามเณรกันมากขึ้น แม้บุตรของเจ้านายผู้ใหญ่ในวังต่างก็ได้รับ

บทที่ 1 การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน คือ การบรรพชาสามเณรเป็นหมู่ ให้พำนักศึกษา และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยร่วมกันที่วัดใดวัดหนึ่งในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อน ประมาณ 30 วันขึ้นไป ดังประวัติการบรรพชา อาณิสสส์ วิธีจัด และการศึกษาอบรม ต่อไปนี้-

1.1 ประวัติการบรรพชา

คำว่า “สามเณร” ในพระพุทธศาสนา มีความหมายตามบาลีว่า “สามเณรสฺส อปฺจฺจํ สามเณโร” แปลว่า “เหล่ากอของสมณะ ชื่อว่า สามเณร” การบรรพชาเป็นสามเณร เป็นการเตรียมตัวที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุต่อไปเมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ แม้ผู้ที่ไม่มีโอกาสบรรพชาเป็นสามเณรมาก่อนจนอายุครบหรือเกิน 20 ปีบริบูรณ์แล้ว เมื่อจะอุปสมบทเป็นพระภิกษุก็ต้องได้รับการบรรพชาเป็นสามเณรก่อนแล้วจึงเข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุต่อไป การบรรพชาและอุปสมบทจึงเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องกัน เรียกการบวชเป็นพระภิกษุของกุลบุตรว่า *การบรรพชาอุปสมบท*

การบรรพชาเป็นสามเณรของกุลบุตรมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล สามเณรองค์แรกคือ พระราหูลุมาร ซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระสัทธตถกุมาร (พระพุทธเจ้าทรงมีมาก่อนออกบรรพชา) กับพระนางยโสธรา (พิมพา) ประวัติการบรรพชาเป็นสามเณรของพระราหูลุมารมีว่า สมัยเมื่อสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ตามคำทูลเชิญของพระเจ้าสุทโธทนะ (พระราชบิดา) เพื่อทรงโปรดพระประยูรญาติ พระนางยโสธรา ทรงแนะนำให้พระราหูลุมารไปทูลขอราชสมบัติจากพระบิดา สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงรำพึงว่าหากพระองค์จะพระราชทานสมบัติซึ่งบิดาให้แก่บุตรทั่ว ๆ ไปแล้ว สมบัตินั้นก็จะเป็นห่วงผูกพันพระโอรสไว้ในวิภวสงสาร ไม่มีความเที่ยงแท้แน่นอน สู้การพระราชทานสมบัติอันประเสริฐ คือ อริยทรัพย์ 7 ประการไม่ได้ พระพุทธองค์จึงได้แสดงธรรมอริยทรัพย์ 7 ประการ โปรดพระราหูลุมาร แล้วทรงโปรดให้พระสารีบุตรเป็นผู้จัดการบรรพชาให้พระราหูลุมารเป็นสามเณรและพระโมคคัลลานะเป็นผู้ปลงพระเกศาและให้ผ้ากาสาวพัสตร์ พระสารีบุตรให้ไตรสรณาคมน์ พระมหากัสสปะเป็นผู้ให้โอวาท การบรรพชาให้แก่พระราหูลุมาร จึงเป็นการบรรพชากครั้งแรกในพระพุทธศาสนา และพระราหูลุมารก็ทรงเป็นสามเณรองค์แรกในพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุที่พระราหูลุมารยังทรงพระเยาว์อยู่มิพระชันษายังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ จะอุปสมบทเป็นภิกษุไม่ได้ การบรรพชาเป็นสามเณรของเขาวาชนชาย จึงเริ่มตั้งแต่ครั้งพุทธกาลเป็นต้นมา

ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทย ชาวพุทธก็นิยมส่งบุตรหลานของตนเข้าบรรพชาเป็นสามเณรกันมากขึ้น แม้บุตรของเจ้านายผู้ใหญ่ในวังต่างก็ได้รับ

การสนับสนุนให้บรรพชาเป็นสามเณร เช่น สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ก็ทรงได้รับการบรรพชามาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนก็ได้กล่าวถึงการบรรพชาของสามเณรแก้วและสามเณรเงิน ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือนิยมส่งบุตรชายของตนไปบรรพชาเป็นสามเณรกันมาก มีประเพณีบวชลูกแก้วติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

1.2 คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าบรรพชา

ในสมัยโบราณมิได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ามาบรรพชามากนัก เพียงแต่ว่ารู้เดียงสา สามารถไล่ไก่ไล่ก่า เมื่อไก่หรือกลางมากินข้าวปลาอาหารในวัดให้หนีไปได้ และเป็นคนมีอาผละ 32 ครบบริบูรณ์ ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง นอกจากนี้ต้องได้รับคำยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองด้วย แต่ในสมัยปัจจุบันการบรรพชาเป็นสามเณร ต้องดำเนินการตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2506) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ. 2515) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับผู้ที่จะบรรพชาดังนี้

- (1) จะต้องบรรพชากับพระอุปัชฌาย์ที่ได้รับแต่งตั้งโดยถูกต้องตามกฎหมายมหาเถรสมาคม และเข้ารับการบรรพชาภายในเขตซึ่งพระอุปัชฌาย์นั้นมีสิทธิ์ให้การบรรพชาได้
- (2) จะต้องได้พบพระอุปัชฌาย์ให้ท่านสอบสวนคุณลักษณะที่จะบวชได้ก่อน กล่าวคือผู้ที่จะขอบรรพชาต้อง-

- ก. เป็นผู้มิภุมิถำเนาอยู่ในเขตตำบลหรืออำเภอที่จะบวช มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ไม่เป็นคนจรจัด
- ข. เป็นสุภาพชน มีความประพฤติดีประพฤติชอบ ไม่มี ความประพฤติเสียหาย เช่น ติดสุราหรือยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น
- ค. มีความรู้อ่านและเขียนหนังสือไทยได้
- ง. ไม่เป็นผู้มีภักฐวิบัติ
- จ. เป็นผู้ปราศจากบรรพชาไทยและมีร่างกายสมบูรณ์สามารถบำเพ็ญสมณกิจได้ ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือทุพพลภาพหรือพิการ
- ฉ. มีสมณบริวารครบถ้วนและถูกต้องตามพระวินัย
- ช. เป็นผู้สามารถกล่าวคำบรรพชาได้ด้วยตนเองและถูกต้องไม่วิบัติ
- ซ. ไม่เป็นคนทำความผิดหลบหนีอาญาแผ่นดิน หลบหนีราชการ ต้องคดีอาญา หรือเคยถูกตัดสินจำคุกโดยฐานเป็นผู้ร้ายสำคัญ
- ณ. ไม่มีโรคติดต่อเป็นที่น่ารังเกียจ เช่น วัณโรคในระยะอันตราย

(3) จะต้องมิบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาอุปถัมภ์และรับรองให้เข้าบรรพชา

(4) จะเคารพนับถือ เชื่อฟังและตั้งอยู่ในโอวาทของพระอุปัชฌาย์ อาจารย์และประพฤติดีประพฤติชอบตามพระวินัย ระเบียบแบบแผนของวัดและคณะสงฆ์ตลอดไป

1.3 อานิสงส์ของการบรรพชา

การที่กุลบุตรชาวไทยได้มีโอกาสเข้ามาบรรพชาในพระพุทธศาสนา นับว่าเป็นโอกาสที่หาได้ยากอย่างยิ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมไว้ว่า "จตุตตาริ ทูลลภา โลก พุทฺธรูปปาทิ จ ทูลลโภ ธมฺโม จ ทูลลโภ โลก ปพฺพชิติ จ ทูลลโภ สทฺธาสมปนฺโน ทูลลโภติ" สิ่งที่มีมนุษย์ทั้งหลายได้มาโดยยากอย่างยิ่งมี 4 ประการ คือ

(1) การที่จะได้มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก เป็นของยากอย่างยิ่ง เพราะก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้นั้นต้องบำเพ็ญบารมีมานาน แสนยากลำบากนัก ยากที่มีมนุษย์ทั้งหลายจะถึงบำเพ็ญบารมีให้บรรลุถึงขั้นตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้

(2) การที่จะมีโอกาสได้สดับรับฟังพระธรรมคำสอนของพุทธองค์ก็เป็นของยากอย่างยิ่ง กล่าวคือ โอกาสที่เราจะเกิดมาพบพระพุทธศาสนา ได้ฟังธรรมและปฏิบัติตามธรรมของพระพุทธองค์นั้น หาได้ยากยิ่ง

(3) แม้จะได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา แต่จะได้มีศรัทธาเลื่อมใส เชื่อถือในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ นั้นก็เป็นของยาก เพราะผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้นต้องอาศัยบุญบารมีที่ได้เคยสั่งสมอบรมมาแล้วแต่ปางก่อน

(4) การเกิดมาแล้วได้มีโอกาสบรรพชาในพระพุทธศาสนาเป็นการยากยิ่ง

ชาวไทยพุทธศาสนิกชนเชื่อถือกันเป็นประเพณีว่า การบรรพชาเป็นการกระทำความดีอย่างยิ่ง จักมีอานิสงส์ทั้งแก่ผู้บรรพชาเอง บิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติมิตร ตลอดจนสังคมส่วนรวม ในส่วนตัวผู้บรรพชาเอง สังคมยกย่องและยอมรับกันทั่วไปว่า การบรรพชาเป็นการตอบแทนบุญคุณบิดามารดาที่มีผลานิสงส์สูงกว่าการตอบแทนด้วยวิธีอื่นใด เพราะบิดามารดาทุกคนมีความรักและห่วงใยบุตรของตนยิ่งกว่าอื่นใด ยิ่งเมื่อบุตรมีอายุอยู่ในวัยรุ่นอันเป็นวัยที่ล่อแหลมต่ออันตราย อาจถูกชักนำ ชักจูงไปในทางเสื่อมเสียหรือเสียหายได้ง่าย และเมื่อเกิดเสียหายขึ้นแล้ว เป็นการยากที่จะแก้ไขให้เป็นคนดี สามารถสืบและดำรงวงศ์ตระกูลให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้ การที่กุลบุตรได้บรรพชาเป็นสามเณรไปอยู่ที่บัพระที่วัด ได้ศึกษาเล่าเรียน ฝึกหัดอบรมทั้งในด้านกิริยา วาจา หลักศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามต่าง ๆ ตลอดจนการศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอันเหมาะสมกับวัย เพื่อเตรียมตัวอุปสมบทต่อไป เป็นการป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่บุตรผู้อยู่ในวัยรุ่น และเป็นการปูพื้นฐานลงในร่างกายและจิตใจ เพื่อเป็นคนดีของสังคมต่อไป บิดามารดาก็หมดห่วง และเกิดความเชื่อมั่นว่าบุตรของตนจะปลอดภัย ทั้งแน่ใจว่าจะดำรงวงศ์ตระกูลให้ถาวรเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ จึงนับเป็นบุญกุศลอย่างยิ่ง

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ดังกล่าวไว้ในบทนำของหนังสือนี้ แม้จะไม่ได้

1.3 อานิสงส์ของการบรรพชา

การที่กุลบุตรชาวไทยได้มีโอกาสเข้ามาบรรพชาในพระพุทธศาสนา นับว่าเป็นโอกาสที่หาได้ยากอย่างยิ่ง พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมไว้ว่า “จตุตตารุ ทูลลภา โลก พุทฺธรูปปาโท จ ทูลลโก ฌโม จ ทูลลโก โลก ปุพฺพชิตฺโต จ ทูลลโก สทฺธาสมุปนฺโน ทูลลโกติ” สิ่งที่มีมนุษย์ทั้งหลายได้มาโดยยากอย่างยิ่งมี 4 ประการ คือ

(1) การที่จะได้มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก เป็นของยากอย่างยิ่ง เพราะก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้นั้นต้องบำเพ็ญบารมีมานาน แสนยากลำบากนัก ยากที่มีมนุษย์ทั้งหลายจะถึงบำเพ็ญบารมีให้บรรลุถึงขั้นตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้

(2) การที่จะมีโอกาสได้สดับตรับฟังพระธรรมคำสอนของพุทธองค์ก็เป็นของยากอย่างยิ่ง กล่าวคือ โอกาสที่เราจะเกิดมาพบพระพุทธศาสนา ได้ฟังธรรมและปฏิบัติตามธรรมของพระพุทธองค์นั้น หาได้ยากยิ่ง

(3) แม้จะได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา แต่จะได้มีศรัทธาเลื่อมใส เชื่อถือในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ นั้นก็เป็นของยาก เพราะผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้นต้องอาศัยบุญบารมีที่ได้เคยสั่งสมอบรมมาแล้วแต่ปางก่อน

(4) การเกิดมาแล้วได้มีโอกาสบรรพชาในพระพุทธศาสนาเป็นการยากยิ่ง

ชาวไทยพุทธศาสนิกชนเชื่อกันเป็นประเพณีว่า การบรรพชาเป็นการกระทำความดีอย่างยิ่ง จักมีอานิสงส์ทั้งแก่ผู้บรรพชาเอง บิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติมิตร ตลอดจนสังคมส่วนรวม ในส่วนตัวผู้บรรพชาเอง สังคมยกย่องและยอมรับกันทั่วไปว่า การบรรพชาเป็นการตอบแทนบุญคุณบิดามารดาที่มีผลานิสงส์สูงกว่าการตอบแทนด้วยวิธีอื่นใด เพราะว่าบิดามารดาทุกคนมีความรักและห่วงใยบุตรของตนยิ่งกว่าอื่นใด ยิ่งเมื่อบุตรมีอายุอยู่ในวัยรุ่นอันเป็นวัยที่หล่อแหลมต่ออันตราย อาจถูกชักนำ ชักจูงไปในทางเสื่อมเสียหรือเสียหายได้ง่าย และเมื่อเกิดเสียหายขึ้นแล้ว เป็นการยากที่จะแก้ไขให้เป็นคนดี สามารถสืบและดำรงวงศ์ตระกูลให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้ การที่กุลบุตรได้บรรพชาเป็นสามเณรไปอยู่กับพระที่วัด ได้ศึกษาเล่าเรียน ผูกหัดอบรมทั้งในด้านกิริยา วาจา หลักศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามต่าง ๆ ตลอดจนการศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอันเหมาะสมกับวัย เพื่อเตรียมตัวอุปสมบทต่อไป เป็นการป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่บุตรผู้อยู่ในวัยรุ่น และเป็นการปูพื้นฐานลงในร่างกายและจิตใจ เพื่อเป็นคนดีของสังคมต่อไป บิดามารดาก็หมดห่วง และเกิดความเชื่อมั่นว่าบุตรของตนจะปลอดภัย ทั้งแน่ใจว่าจะดำรงวงศ์ตระกูลให้ดำรงเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ จึงนับเป็นบุญกุศลอย่างยิ่ง

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ดังกล่าวไว้ในบทนำของหนังสือนี้ แม้จะไม่ได้

เป็นการเตรียมตัวเพื่ออุปสมบทโดยตรง แต่เป็นการจัดให้การศึกษาอบรมแก่เด็กวัยรุ่นในระหว่างโรงเรียนปิดภาคหรือว่างเว้นจากการศึกษาในสถานศึกษาทางโลก เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้บวช บิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติมิตรและสังคม ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 5 ข้อ ดังนี้

(1) สภาพแวดล้อมในสังคมปัจจุบัน มีสิ่งที่จะชักนำ ชักจูงเด็กและเยาวชนไปสู่ความเสื่อมเสียและเสียหายมากเกินคาดคิด บิดามารดาและผู้ปกครองก็ไม่มีใครจะมีเวลาใกล้ชิดอบรมสั่งสอนบุตรหลานด้วยตนเอง เพราะต้องคิดภาระอาชีพในภาวะที่เศรษฐกิจและสังคมที่กำลังปั่นป่วนตัวอยู่ทุกด้าน ครู-อาจารย์ในสถานศึกษาแต่ละระดับก็มักมุ่งให้การศึกษาด้านวิชาการและวิชาชีพแก่นักเรียนนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ไม่ชำนาญในการฝึกหัดอบรมให้มีคุณธรรมและจริยธรรมเหมือนครู-อาจารย์สมัยก่อน การนำเด็กหรือเยาวชนเข้าใกล้ชิดพระสงฆ์ วัดและพระพุทธศาสนา โดยการจัดให้เข้ารับรพชาเป็นสามเณรในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อน ประมาณ 30 วัน จึงเป็นการป้องกันการถูกชักนำชักจูงไปสู่ความเสื่อมเสียและเสียหายอย่างได้ผลดี

(2) การปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากกว่าการให้ การศึกษาด้านอื่น ๆ เพราะต้องใช้การสั่งสอนและฝึกหัดสิ่งที่ดีงามให้ พร้อมกับกำจัดเกลาร้ายที่ไม่สมควรให้หมดไป ทั้งทางกาย วาจา ใจ มีจริยธรรมดี ต้องอบรมจิตใจให้มีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน การแสดงออกที่ดีด้วย ผู้ทำหน้าที่ปลูกฝังจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบเป็นตัวอย่างที่ดีในทุกด้านตลอดเวลาด้วย การบรรพชาเป็นสามเณร มาอยู่วัดซึ่งมีสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม มีพระสงฆ์เป็นผู้อบรมสั่งสอนขัดเกลา ตลอดเวลา 30 วัน จะเป็นการปลูกฝังศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนที่ได้ผลแน่นอนกว่าวิธีอื่น

(3) การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการให้เด็กและเยาวชนบุตรหลานของชาวพุทธได้มีโอกาสได้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักเบื้องต้นแห่งพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ทำให้ได้ทราบว่า พุทธศาสนิกชนจะต้องปฏิบัติตนอย่างไร พระพุทธศาสนามีประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมอย่างไร เมื่อมีความเข้าใจและปฏิบัติได้แล้วก็จะได้ช่วยเผยแพร่หลักธรรมที่ถูกต้องนั้นตลอดจนการศึกษาเล่าเรียนสูงขึ้นมากขึ้นจนได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในโอกาสต่อไปเป็นการช่วยสืบอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพรยิ่งขึ้น

(4) การบวชเรียนเป็นประเพณีอันดีงามของไทยมาแต่โบราณกาล ชาวไทยพุทธศาสนิกชนเมื่อมีบุตรชาย ก็นิยมให้บวชเรียนในพระพุทธศาสนา ขณะที่ยังไม่ถึง 20 ปี ก็ยังบวชเป็นพระภิกษุไม่ได้ ก็นิยมให้บวชเป็นสามเณรก่อน ทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ถือว่าประเพณีนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก ถึงกับเรียกคนที่ไม่ได้บวชว่าเป็น "คนดิบ" เปรียบเหมือนผลมะม่วง ถ้ายังดิบอยู่ก็ย่อมมีรสเปรี้ยว คนเราก็คั้นเดียวกัน ถ้ายังไม่ได้บวชก็เท่ากับยังดิบอยู่ ไม่มีใครเขาต้องการ แม้แต่จะไปขอแต่งงานกับลูกสาวใคร เขาก็รังเกียจไม่ยอมยกให้ง่าย ๆ บิดามารดาฝ่ายหญิงต้องถามก่อนว่า เคยบวชเรียนแล้วหรือยัง ถ้ายังไม่ได้บวชก็เป็นอันว่าไม่มีหวัง การบวชเรียนเป็นประเพณีอันดีงามของไทย ที่สมควรรักษาและเชิด

ชู้ไว้ การบรรพชาภาคฤดูร้อนจึงเป็นการรักษาประเพณีอันดีงามของไทยในเรื่องนี้ไว้ประการหนึ่ง

(5) ความหวังของสังคมและประเทศชาติที่ต้องการให้เยาวชนเจริญเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไปในอนาคตนั้น ในเวลานี้มีปัญหาหนัก เยาวชนปัจจุบันมักประพฤติปฏิบัติตนเกินขอบเขตของความเป็นเด็ก โดยชอบกระทำในสิ่งที่ไม่ควรทำและไม่เหมาะสมกับภาวะความเป็นเด็ก จนเป็นเหตุให้เกิดการเสียหาย นำความเดือดร้อนและความยุ่งยากนานัปการมาสู่บิดามารดา ผู้ปกครองและสังคมอยู่เสมอ ทั้งนี้มิใช่การสืบนิสัยสันดานหรือกรรมพันธุ์ที่ไม่ดีมาก่อน แต่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมหลายอย่างรวมกัน ตลอดจนการขาดการเอาใจใส่หรือการดูแลใกล้ชิด ฉะนั้นการอบรมตามแบบกรรมวิธีทางพระพุทธศาสนาด้วยการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนซึ่งเป็นกรรมวิธีอบรมเด็กและเยาวชนอย่างเอาใจใส่ดูแลใกล้ชิด จึงเป็นการแก้ปัญหาเยาวชนของชาติได้มาก

1.4 หลักการและวิธีการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการจัดให้เด็กนักเรียนนักศึกษาเข้าบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อฝึกหัดอบรม ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย อันเป็นหลักเบื้องต้นของบรรพชิตในพระพุทธศาสนา ในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อนประมาณ 30-60 วัน เป็นการบรรพชาเป็นหมู่ โดยความร่วมมือกันระหว่างบิดามารดาหรือผู้ปกครอง สถานศึกษาและครูอาจารย์ องค์การสมาคมและประชาชนในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ และวัดในท้องถิ่นนั้น การจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโดยทั่วไปควรดำเนินการดังนี้-

(1) บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ผู้เข้าบรรพชา ครูอาจารย์ และประชาชนในแต่ละท้องถิ่นที่จะจัดการบรรพชาสามเณร ควรทราบและมีความเข้าใจตรงกันว่า ความสำคัญของการบรรพชาอยู่ที่การได้ทำพิธีบรรพชาตามพระธรรมวินัย และผู้บรรพชาได้รับฝึกหัดอบรมศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย สำหรับสามเณรอย่างถูกต้องและจริงจัง

(2) การจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในแต่ละท้องถิ่น ควรเป็นความร่วมมือกันระหว่างประชาชน บิดามารดาหรือผู้ปกครอง นักเรียนนักศึกษา สถานศึกษาและครูอาจารย์ ส่วนราชการและองค์การสมาคม กับวัดในท้องถิ่นหรือท้องถิ่นนั้น โดยฝ่ายคุณศัพท์เป็นผู้จัดเด็กนักเรียน นักศึกษา (ชาย) เข้าบวช จัดหาวิทยุบริกขารสำหรับผู้บวช บังคับยี่สำหรับสามเณร ในระหว่างที่บรรพชาถวายวัด ส่วนทางวัดและคณะสงฆ์ เป็นผู้ดำเนินการพิธีบรรพชา การปกครองดูแลและฝึกอบรมสามเณรระหว่างบรรพชาจนกระทั่งลาสิกขา

(3) ผู้จัดหรือคณะกรรมการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ควรจัดให้ผู้ที่จะบรรพชาทุกคนได้สมัครบรรพชาด้วยความสมัครใจ บิดามารดาหรือผู้ปกครองยินยอมและนำไปฝากพระอุปัชฌาย์อย่างถูกต้อง อารธนาพระอุปัชฌาย์ที่ได้รับแต่งตั้งจากคณะสงฆ์โดยถูกต้องประจำท้องถิ่นนั้นเป็นผู้ให้การบรรพชา และควบคุมดูแลการอบรมสั่งสอน ฝึกหัดสามเณรตลอด

ชู่ไว้ การบรรพชาภาคฤดูร้อนจึงเป็นการรักษาประเพณีอันดีงามของไทยในเรื่องนี้ไว้ประการหนึ่ง

(5) ความหวังของสังคมและประเทศชาติที่ต้องการให้เยาวชนเจริญเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไปในอนาคตนั้น ในเวลานี้มีปัญหามาก เยาวชนปัจจุบันมักประพฤติปฏิบัติตนเกินขอบเขตของความเป็นเด็ก โดยชอบกระทำในสิ่งที่ไม่ควรทำและไม่เหมาะสมกับภาวะความเป็นเด็ก จนเป็นเหตุให้เกิดการเสียหาย นำความเดือดร้อนและความยุ่งยากนานัปการมาสู่บิดามารดา ผู้ปกครองและสังคมอยู่เสมอ ทั้งนี้มิใช่การสืบนิสัยสันดานหรือกรรมพันธุ์ที่ไม่ดีมาก่อน แต่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมหลายอย่างรวมกัน ตลอดจนการขาดการเอาใจใส่หรือการดูแลใกล้ชิด ฉะนั้นการอบรมตามแบบกรรมวิธีทางพระพุทธศาสนาด้วยการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนซึ่งเป็นการรวบรัดเด็กและเยาวชนอย่างเอาใจใส่ดูแลใกล้ชิด จึงเป็นการแก้ปัญหาเยาวชนของชาติได้มาก

1.4 หลักการและวิธีการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการจัดให้เด็กนักเรียนนักศึกษาเข้าบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อฝึกหัดอบรม ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย อันเป็นหลักเบื้องต้นของบรรพชิตในพระพุทธศาสนา ในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อนประมาณ 30-60 วัน เป็นการบรรพชาเป็นหมู่ โดยความร่วมมือกันระหว่างบิดามารดาหรือผู้ปกครอง สถานศึกษาและครูอาจารย์ องค์การสมาคมและประชาชนในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ และวัดในท้องถิ่นนั้น การจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโดยทั่วไปควรดำเนินการดังนี้-

(1) บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ผู้เข้าบรรพชา ครูอาจารย์ และประชาชนในแต่ละท้องถิ่นที่จะจัดการบรรพชาสามเณร ควรทราบและมีความเข้าใจตรงกันว่า ความสำคัญของการบรรพชาอยู่ที่การได้ทำพิธีบรรพชาตามพระธรรมวินัย และผู้บรรพชาได้รับฝึกหัดอบรมศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย สำหรับสามเณรอย่างถูกต้องและจริงจัง

(2) การจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในแต่ละท้องถิ่น ควรเป็นความร่วมมือกันระหว่างประชาชน บิดามารดาหรือผู้ปกครอง นักเรียนนักศึกษา สถานศึกษาและครูอาจารย์ ส่วนราชการและองค์การสมาคม กับวัดในท้องถิ่นหรือท้องถิ่นนั้น โดยฝ่ายคฤหัสถ์เป็นผู้จัดเด็กนักเรียน นักศึกษา (ชาย) เข้าบวช จัดหาอัฐฐบริกขารสำหรับผู้บวช บัจฉยส์สำหรับสามเณร ในระหว่างที่บรรพชาถวายวัด ส่วนทางวัดและคณะสงฆ์ เป็นผู้ดำเนินการพิธีบรรพชา การปกครองดูแลและฝึกอบรมสามเณรระหว่างบรรพชาจนกระทั่งลาสิกขา

(3) ผู้จัดหรือคณะกรรมการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ควรจัดให้ผู้ที่จะบรรพชาทุกคนได้สมัครบรรพชาด้วยความสมัครใจ บิดามารดาหรือผู้ปกครองยินยอมและนำไปฝากพระอุปัชฌาย์อย่างถูกต้อง อารธนาพระอุปัชฌาย์ที่ได้รับแต่งตั้งจากคณะสงฆ์โดยถูกต้องประจำท้องถิ่นเป็นผู้ให้การบรรพชา และควบคุมดูแลการอบรมสั่งสอน ฝึกหัดสามเณรตลอด

ระยะเวลาที่บรรพชาอยู่นั้น

(4) พระอุปัชฌาย์จะต้องได้สอบสวนคุณสมบัติของผู้ขอบรรพชาทุกคน ให้ถูกต้องครบถ้วนตามพระธรรมวินัยและกฎมหาเถรสมาคม จัดให้ผู้จะเข้าบรรพชาทุกคนได้ฝึกซ้อมพิธีการบรรพชา และศึกษาท่องจำข้อไตรสรณคมน์ สីลและคำขอบรรพชาให้คล่องแคล่วก่อนวันให้การบรรพชา และเมื่อเสร็จพิธีบรรพชาแล้ว จะต้องจัดให้สามเณรทุกรูปได้อยู่ในความดูแลและอบรมสั่งสอนของพระอุปัชฌาย์หรือพระภิกษุที่พระอุปัชฌาย์มอบหมาย เช่น พระภิกษุที่เลี้ยงหรือเจ้าอาวาสวัดที่จัดการบรรพชานั้นอย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัย

(5) พิธีบรรพชากควรทำในพระอุโบสถ และควรจัดให้สามเณรพักรับการศึกษอบรมตลอดระยะเวลาบรรพชาที่วัดของท้องที่ที่จัดการบรรพชานั้น ถ้ากุฏิที่พักไม่พอ ควรจัดอาคารอื่นในวัด เช่น ศาลการเปรียญ วิหาร หรือโรงเรียนในวัดเป็นที่พักของสามเณรเป็นหมู่ ๆ ประมาณหมู่ละ 3-10 รูป โดยมีพระภิกษุที่พระอุปัชฌาย์มอบหมายให้เป็นผู้ดูแลอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิดหมู่ละ 1-2 รูป

(6) พิธีประกอบในการบรรพชา เช่น การทำขวัญนาค การแห่ นาคไปทำพิธีบรรพชา การฉลองสามเณร ควรดำเนินการตามความเหมาะสมกับความนิยมของแต่ละท้องถิ่น และไม่ควรเป็นพิธีที่ฟุ่มเฟือยถึงกับต้องใช้จ่ายเงินเพื่อพิธีเหล่านี้ให้มากนัก หากมีงบประมาณในการจัดงานบรรพชาน้อย ควรตัดพิธีการดังกล่าวนี้ออก

(7) สิ่งสำคัญที่สุดในการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน คือ การจัดให้สามเณรที่บรรพชาทุกรูปได้ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยสำหรับสามเณรอย่างเต็มที่ ทั้งการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันร่วมกับพระภิกษุสามเณรแห่งวัดนั้น การรับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาสำหรับสามเณรภาคฤดูร้อนตามระเบียบที่กำหนด และการปฏิบัติกิจสำหรับสามเณรแต่ละรูปตามพระธรรมวินัยและตามประเพณีนิยม

(8) สบจิวและเครื่องอัฐบริขารสำหรับสามเณรไม่จำเป็นต้องเป็นของใหม่ ของดี หรือของแพง จะเป็นของใช้แล้วซึ่งมีผู้ถวายเป็นของสงฆ์ไว้ที่วัด หรือที่วัด คณะผู้จัดการบรรพชา หรือบิดามารดาผู้ปกครองผู้บรรพชาจัดหามาาก็ได้ ควรมุ่งที่ให้ผู้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ และในระหว่างที่บรรพชาอยู่ บิดามารดา ผู้ปกครองผู้บรรพชา ความมอบการดูแลอบรมสั่งสอนและการให้ดำรงชีวิตในเพศบรรพชิตให้พระอุปัชฌาย์อาจารย์ของสามเณรโดยเด็ดขาด ไม่ควรเข้าไปช่วยเหลือหรือจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภค นอกจากที่วัดหรือพระอุปัชฌาย์อาจารย์กำหนดหรืออนุญาตให้สามเณรบริโภคใช้สอยให้

(9) การจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นงานของส่วนรวมในแต่ละท้องที่หรือท้องถิ่น ในการจัดจึงควรแต่งตั้งคณะกรรมการทั้งฝ่ายคฤหัสถ์และฝ่ายคณะสงฆ์ เพื่อแบ่งปันหน้าที่กันดำเนินการตามกำหนดการ วิธีการ และโครงการแต่ละส่วนให้แน่ชัด และพร้อมเพรียงกัน

1.5 กำหนดการและวิธีการดำเนินการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

การจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในแต่ละครั้งแต่ละท้องที่ ควรกำหนดการดำเนินงานไปเป็น 4 ตอน คือ ก่อนวันบรรพชา ระหว่างพิธีบรรพชา การฝึกหัดอบรมและในการศึกษาระหว่างบรรพชา และการลาสิกขาของสามเณร ซึ่งมีรายละเอียดในการเตรียมการและปฏิบัติดังนี้

1.5.1 การดำเนินการและเตรียมการก่อนวันบรรพชา

ก่อนวันบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนไม่น้อยกว่า 1 เดือน ควรมีการวางโครงการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน แต่งตั้งหรือกำหนดตัวบุคคลเป็นกรรมการและเจ้าหน้าที่ดำเนินการด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นงานของฝ่ายคฤหัสถ์ ของฝ่ายสงฆ์ และที่ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์และฝ่ายสงฆ์ต้องดำเนินการร่วมกันไว้ให้พร้อม แล้วดำเนินการต่อไปตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) การประชุมคณะกรรมการชุดต่าง ๆ เพื่อเตรียมการ และดำเนินงานตามหน้าที่และโครงการทุกด้าน

(2) คณะกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ควรแบ่งเป็นฝ่ายหรือแผนก เพื่อทำหน้าที่ตามข้อกำหนดตกลงให้ประสานกัน เช่น ฝ่ายเลขานุการจัดงาน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายจัดหาเครื่องอัฐบริขารและเครื่องสักการบูชาในพิธี ฝ่ายจัดสถานที่พิธีและที่สำหรับพำนักของสามเณรในระหว่างบรรพชา ฝ่ายศาสนพิธี ฝ่ายแสง-เสียง ฝ่ายปฏิคมและต้อนรับ ฝ่ายบริการทั่วไป และอื่น ๆ ฝ่ายพิธีประกอบ เช่น จัดการริ้วธงพรหมประภคองงาน การทำขวัญนาค การจัดขบวนแห่ พิธีกรในงานวันบรรพชา ฯลฯ

(3) คณะกรรมการฝ่ายสงฆ์ ควรมีการกำหนดองค์อุปัชฌาย์ พระอาจารย์ หรือพระภิกษุที่เลี้ยง วิทยาการฝึกอบรมและให้การศึกษแก่สามเณร

(4) ลำดับการดำเนินการ ควรเริ่มจากการติดต่อและอาราธนาพระอุปัชฌาย์ และพระภิกษุผู้ร่วมพิธีกร การกำหนดวันรับสมัครบรรพชา จำนวนผู้ที่จะเข้าบรรพชา วิธีการสมัคร การประชุมชี้แจงผู้ปกครอง การนำผู้สมัครเข้าบรรพชาไปฝากพระอุปัชฌาย์ การให้ผู้สมัครเข้าบรรพชาศึกษาคำขอบรรพชาและฝึกซ้อมพิธีการบรรพชา การเตรียมการเกี่ยวกับการฉลองนาค ทำขวัญนาค แห่นาค และการทำพิธีบรรพชา การตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครเข้าบรรพชา การฝึกสอนและซ้อมพิธีบรรพชา การจัดแบ่งหมู่สามเณรเพื่อจัดเข้าที่พักและฝึกสอนไว้ก่อน การกำหนดปฏิทินการฝึกอบรม การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การให้การศึกษอบรม และการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ให้สามเณรไว้ก่อน การกำหนดและเตรียมการเกี่ยวกับการบิณฑบาต และการจัดภัตตาหารสำหรับสามเณรไว้ก่อน การเตรียมการเกี่ยวกับการจัดงานฉลองนาค การแห่นาค พิธีกรเกี่ยวกับการบรรพชา การจัดสถานที่สำหรับพิธี ที่พัก ที่เรียนประจำวันของสามเณร การจัดหาเครื่องอัฐบริขารสำหรับสามเณรที่จะบรรพชาไว้ให้พร้อมและอื่น ๆ ตามความจำเป็นและตามโครงการ

1.5 กำหนดการและวิธีการดำเนินการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

การจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในแต่ละครั้งแต่ละท้องถิ่น ควรกำหนดการดำเนินงานไปเป็น 4 ตอน คือ ก่อนวันบรรพชา ระหว่างพิธีบรรพชา การฝึกหัดอบรมและในการศึกษาระหว่างบรรพชา และระยะเวลาศึกษาของสามเณร ซึ่งมีรายละเอียดในการเตรียมการและปฏิบัติดังนี้

1.5.1 การดำเนินการและเตรียมการก่อนวันบรรพชา

ก่อนวันบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนไม่น้อยกว่า 1 เดือน ควรมีการวางโครงการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน แต่งตั้งหรือกำหนดตัวบุคคลเป็นกรรมการและเจ้าหน้าที่ดำเนินการด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นงานของฝ่ายคฤหัสถ์ ของฝ่ายสงฆ์ และที่ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์และฝ่ายสงฆ์ต้องดำเนินการร่วมกันไว้ให้พร้อม แล้วดำเนินการต่อไปตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) การประชุมคณะกรรมการชุดต่าง ๆ เพื่อเตรียมการ และดำเนินงานตามหน้าที่และโครงการทุกด้าน

(2) คณะกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ควรแบ่งเป็นฝ่ายหรือแผนก เพื่อทำหน้าที่ตามข้อกำหนดตกลงให้ประสานกัน เช่น ฝ่ายเลขานุการจัดงาน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคและเครื่องสักการะบูชาในพิธี ฝ่ายจัดสถานที่พิธีและที่สำหรับพำนักของสามเณรในระหว่างบรรพชา ฝ่ายศาสนพิธี ฝ่ายแสง-เสียง ฝ่ายปฐมกรรมและต้อนรับ ฝ่ายบริการทั่วไป และอื่น ๆ ฝ่ายพิธีประกอบ เช่น จัดการรื่นเริงมหรสพประกอบงาน การทำขวัญนาค การจัดขบวนแห่ พิธีกรในงานวันบรรพชา ฯลฯ

(3) คณะกรรมการฝ่ายสงฆ์ ควรมีการกำหนดองค์อุปัชฌาย์ พระอาจารย์ หรือพระภิกษุพี่เลี้ยง วิทยากรฝึกอบรมและให้การศึกษาแก่สามเณร

(4) ลำดับการดำเนินการ ควรเริ่มจากการติดต่อและอาราธนาพระอุปัชฌาย์ และพระภิกษุผู้ร่วมพิธีกร การกำหนดวันรับสมัครบรรพชา จำนวนผู้ที่จะเข้าบรรพชา วิธีการสมัคร การประชุมชี้แจงผู้ปกครอง การนำผู้สมัครเข้าบรรพชาไปฝากพระอุปัชฌาย์ การให้ผู้สมัครเข้าบรรพชาศึกษาค่าขอบรรพชาและฝึกซ้อมพิธีการบรรพชา การเตรียมการเกี่ยวกับการฉลองนาค ทำขวัญนาค แห่นาค และการทำพิธีบรรพชา การตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครเข้าบรรพชา การฝึกสอนและซ้อมพิธีบรรพชา การจัดแบ่งหมู่สามเณรเพื่อจัดเข้าที่พักและฝึกสอนไว้ก่อน การกำหนดปฏิบัติในการฝึกอบรม การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การให้การศึกษาอบรม และการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ให้สามเณรไว้ก่อน การกำหนดและเตรียมการเกี่ยวกับการบิณฑบาต และการจัดภัตตาหารสำหรับสามเณรไว้ก่อน การเตรียมการเกี่ยวกับการจัดงานฉลองนาค การแห่นาค พิธีกรเกี่ยวกับการบรรพชา การจัดสถานที่สำหรับพิธี ที่พัก ที่เรียนประจำวันของสามเณร การจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับสามเณรที่จะบรรพชาไว้ให้พร้อมและอื่น ๆ ตามความจำเป็นและตามโครงการ

(5) การประชุมผู้ปกครอง เพื่อชี้แจงและตกลงเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายการเตรียม ภัตตาหารและเครื่องใช้ส่วนตัวสำหรับผู้จะบรรพชา ค่าใช้จ่ายในพิธีการ ค่าใช้จ่ายของวัดในการจัดที่พักภัตตาหาร และอื่น ๆ การนัดหมายและการเข้าร่วมพิธี กำหนดการเยี่ยมเยียนและถวายเครื่องขบขัน ข้อปฏิบัติของผู้ปกครองต่อสามเณรในระหว่างที่บรรพชาอยู่ และเรื่องอื่น ๆ ตามความจำเป็นในแต่ละท้องที่และโครงการจัดบรรพชาแต่ละครั้ง

(6) เครื่องอัฐบริขารสำหรับสามเณร เช่น สบง จีวร รัศประคด อังสะ ผ้าสรน้ำ บาตร ฯลฯ ตลอดจนเครื่องปลาดสำหรับนั่ง นอน ควรจัดเป็นส่วนกลาง ถ้าของวัดที่จัดมีอยู่ก็ขอมาสมทบเป็นชุด หรือจัดซื้อจัดหาวงกันโดยคณะกรรมการ ด้วยค่าใช้จ่ายรวมของงาน ส่วนเครื่องใช้ส่วนตัวให้ผู้ปกครองจัดทำให้ผู้ขอบรรพชาเอง เช่น ชุดเจ้านัก ควรกำหนดให้เหมือนกันทั้งหมด เช่น เสื้อคอกลมหรือเสื้อเชิ้ตขาว ผ้านุ่งสีขาว ผ้าห่มสไบเฉียงสีขาว เครื่องใช้ส่วนตัวระหว่างดำรงเพศสามเณร เช่น ผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดหน้า รองเท้าแตะ ซ้อนช่อมขันท้ำ สบู่ แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ให้ต่างกันต่างจัดเตรียมไว้เองให้พร้อม

(7) การนำผู้สมัครเข้าบรรพชาไปฝากพระอุปัชฌาย์ ควรจัดเป็นพิธีการก่อนวันบรรพชาอย่างน้อย 7 วัน คือ เมื่อรวบรวมใบสมัครตรวจสอบคุณสมบัติผู้สมัครบรรพชาถูกต้องทุกคนแล้ว นัดหมายให้ผู้สมัครบรรพชาทุกคนมาพร้อมกัน บิดามารดาผู้ปกครองจะไปด้วยก็ได้ นำไปหาพระอุปัชฌาย์ หรืออาราธนาพระอุปัชฌาย์มาสู่ที่ประชุม นำผู้สมัครบรรพชาทุกคนถวายดอกไม้รูปเทียนและกราบพระอุปัชฌาย์ มีผู้กล่าวนำฝากเข้าบรรพชา พร้อมด้วยใบสมัครใบรับรองขอบรรพชา เมื่อพระอุปัชฌาย์ตรวจสอบคุณสมบัติตามใบสมัครและใบรับรองแล้ว จะได้รับให้การบรรพชาและให้อิวาฬพร้อมกับกำหนดนัดหมายในการฝึกซ้อม ถ้าขอสรณาคมนี่ศีลและคำขอบรรพชาและฝึกซ้อมวิธีการ หลังจากนั้นจึงให้ผู้สมัครเข้าบรรพชาได้ศึกษาท่องจำขอสรณาคมนี่ศีลคำขอบรรพชา ฝึกวิธีนั่ง วิธีกราบ วิธีรับประเคน ซ้อมพิธีบรรพชา และการปฏิบัติตนในการครองเพศสามเณร ให้จดจำและปฏิบัติได้ถูกต้องก่อนวันบรรพชา

1.5.2 การดำเนินการบรรพชา

งานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ควรกำหนดเป็นงาน 3 วัน คือ วันเปิดงาน วันทำการบรรพชา และวันทำบุญฉลอง งานวันแรกหรือวันเปิดงาน และงานวันสุดท้ายหรือวันทำบุญฉลองเป็นงานของฝ่ายคฤหัสถ์ ส่วนงานวันที่สองหรือวันทำการบรรพชาเป็นวันสำคัญมาก จะต้องดำเนินการร่วมกันทั้งฝ่ายคฤหัสถ์และฝ่ายสงฆ์ ถ้าจะจัดงานวันเดียวเพื่อความประหยัดก็ต้องจัดเฉพาะวันที่สองนี้โดยรวบงานส่วนแรกของวันแรกมาทำในตอนเช้าของวันที่สอง และงานวันที่สามไม่ต้องทำก็ได้ การจัดงานและพิธีการทั้งสามวันหรือรวมทำวันเดียวก็ตาม ควรจัดที่วัดที่จัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของท้องที่นั้น ๆ รายละเอียดการดำเนินการควรเป็นไปตามความเหมาะสม ดังนี้

(1) **วันเปิดงาน** ควรจัดงานที่ศาลาการเปรียญของวัด หรือจัดทำปราสาทพิธีขึ้นในบริเวณวัด แบ่งงานเป็น 2 ตอน คือ ตอนบ่ายตอนหนึ่งและตอนค่ำอีกตอนหนึ่ง

งานตอนบ่ายควรเริ่มประมาณเวลา 14 หรือ 15 นาฬิกา และเสร็จสิ้นประมาณเวลา 16.30 หรือ 17 นาฬิกา เป็นงานขอขมาและอโหสิกรรมของผู้จะเข้าบรรพชา และงานปลงศพนาคสามเณร ซึ่งคณะกรรมการจัดงาน บิдамารดาหรือผู้ปกครอง นาคหรือผู้จะเข้าบรรพชา ครู อาจารย์ ญาติ หรือมิตรสหายของผู้จะเข้าบรรพชา ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นนั้น มาประชุมพร้อมกันที่ศาลาการเปรียญหรือปราสาท พิธีเริ่มด้วยการไหว้พระรับศีลพร้อมกัน แล้วนาคหรือผู้จะเข้าบรรพชาขอขมาและขออโหสิกรรมต่อบิдамารดา ครู อาจารย์ และญาติมิตรสหาย ฝ่ายรับขมาและอโหสิกรรมแล้ว ประธานสงฆ์ในพิธีกล่าวสัมโมทนียกถาหรือเทศนาแสดงอานิสงส์ของการบรรพชาให้ที่ประชุมฟังและทราบโดยทั่วกัน จบแล้วทำพิธีปลงศพนาค เป็นเสร็จงานตอนบ่าย

การขอขมาและรับขมาอาจทำโดยมีหัวหน้าหรือผู้แทนกล่าวนำทั้งผู้ขอและผู้รับ เช่น จัดให้หัวหน้าผู้จะเข้าบรรพชานำดอกไม้ธูปเทียนหรือธูปเทียนแพสักการะต่อผู้แทน บิдамารดาหรือผู้ปกครอง และผู้แทนครู อาจารย์ในพิธี แล้วกล่าวนำให้ผู้จะเข้าบรรพชาทั้งหมดว่าตามทำนองนี้ “ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอขมาและขออโหสิกรรมต่อท่านผู้มีพระคุณทั้งหลาย มี บิдамารดา ครูอาจารย์ เป็นต้น เนื่องในโอกาสที่ข้าพเจ้าทั้งหลายมีจิตเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จะขอบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กรรมใดที่ข้าพเจ้าทั้งหลายได้เคยล่วงเกินต่อท่านด้วยกาย วาจา และหรือใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง จะโดยเจตนาหรือไม่ได้เจตนา ขอท่านได้โปรดอโหสิกรรมแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยเทอญ” จบแล้วผู้แทน บิдамารดาหรือผู้ปกครอง และผู้แทนครู อาจารย์ กล่าวรับขมาและอโหสิกรรมตามลำดับ

งานตอนค่ำควรเริ่มประมาณ 19 นาฬิกา ในสถานที่ประกอบพิธีในตอนบ่าย ผู้ร่วมพิธีมาพร้อมกัน ผู้จะเข้าบรรพชาแต่งกายชุดเข้านาค ซึ่งปลงผม กัด หนวด เครา เรียบร้อยแล้วเริ่มพิธีด้วยการไหว้พระรับศีล แล้วพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบแล้วทำพิธีทำขวัญนาคตามประเพณีนิยม จบพิธีทำขวัญนาคแล้ว เป็นเสร็จพิธี อาจจะมีมหรสพสมโภชนาคสามเณรในบริเวณวัดหลังจากพิธีทำขวัญนาคด้วยก็ได้

(2) **วันทำการบรรพชา** ควรจัดงานเป็นสองตอน คือ ตอนเช้าเป็นการแห่นาค และตอนบ่ายเป็นพิธีบรรพชาในอุโบสถ งานตอนเช้าเวลาประมาณ 8.30 นาฬิกา จัดขบวนแห่นาคสามเณรจากวัดไปตามถนนสายต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้น แล้วกลับมายังวัดเพื่อเตรียมทำพิธีบรรพชาในตอนบ่าย

พิธีการบรรพชาควรเริ่มในเวลาประมาณ 14 นาฬิกา โดยการแห่นาคทำประทักษิณ (เดินเวียนขวา) นอกเขตพัทธสีมาของพระอุโบสถ 3 รอบ ไหว้พัทธสีมาหน้าพระ

(1) **วันเปิดงาน** ควรจัดงานที่ศาลาการเปรียญของวัด หรือจัดทำปราสาทพิธีขึ้นในบริเวณวัด แบ่งงานเป็น 2 ตอน คือ ตอนบ่ายตอนหนึ่งและตอนค่ำอีกตอนหนึ่ง

งานตอนบ่ายควรเริ่มประมาณเวลา 14 หรือ 15 นาฬิกา และเสร็จสิ้นประมาณเวลา 16.30 หรือ 17 นาฬิกา เป็นงานขอขมาและอโหสิกรรมของผู้จะเข้าบรรพชา และงานปลงศพนาคสามเณร ซึ่งคณะกรรมการจัดงาน บิณฑบาตหรือผู้ปกครอง นาคหรือผู้จะเข้าบรรพชา ครู อาจารย์ ญาติ หรือมิตรสหายของผู้จะเข้าบรรพชา ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นนั้น มาประชุมพร้อมกันที่ศาลาการเปรียญหรือปราสาทพิธี เริ่มด้วยการไหว้พระรับศีลพร้อมกัน แล้วนาคหรือผู้จะเข้าบรรพชาขอขมาและขออโหสิกรรมต่อบิณฑบาต ครู อาจารย์ และญาติมิตรสหายฝ่ายรับรับขมาและอโหสิกรรมแล้ว ประธานสงฆ์ในพิธีกล่าวสัมโมทนียกถาหรือเทศนาแสดงอานิสงส์ของการบรรพชาให้ที่ประชุมฟังและทราบโดยทั่วกัน จบแล้วทำพิธีปลงศพนาค เป็นเสร็จงานตอนบ่าย

การขอขมาและรับขมาอาจทำโดยมีหัวหน้าหรือผู้แทนกล่าวนำทั้งผู้ขอและผู้รับ เช่น จัดให้หัวหน้าผู้จะเข้าบรรพชานำดอกไม้ธูปเทียนหรือธูปเทียนแพสักการะต่อผู้แทน บิณฑบาตหรือผู้ปกครอง และผู้แทนครู อาจารย์ในพิธี แล้วกล่าวนำให้ผู้จะเข้าบรรพชาทั้งหมดว่าตามทำนองนี้ “ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอขมาและขออโหสิกรรมต่อท่านผู้มีพระคุณทั้งหลาย มี บิณฑบาต ครูอาจารย์ เป็นต้น เนื่องในโอกาสที่ข้าพเจ้าทั้งหลายมีจิตเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จะขอบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กรรมใดที่ข้าพเจ้าทั้งหลายได้เคยล่วงเกินต่อท่านด้วยกาย วาจา และหรือใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง จะโดยเจตนาหรือไม่เจตนา ขอท่านได้โปรดอโหสิกรรมแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยเทอญ” จบแล้วผู้แทนบิณฑบาตหรือผู้ปกครอง และผู้แทนครู อาจารย์ กล่าวรับขมาและอโหสิกรรมตามลำดับ

งานตอนค่ำควรเริ่มประมาณ 19 นาฬิกา ในสถานที่ประกอบพิธีในตอนบ่าย ผู้ร่วมพิธีมาพร้อมกัน ผู้จะเข้าบรรพชาแต่งกายชุดข้านาค ซึ่งปลงผม กัด หนวด เครา เรียบร้อยแล้วเริ่มพิธีด้วยการไหว้พระรับศีล แล้วพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบแล้วทำพิธีทำขวัญนาคตามประเพณีนิยม จบพิธีทำขวัญนาคแล้ว เป็นเสร็จพิธี อาจจะมิมหรสพสมโภชนาคสามเณรในบริเวณวัดหลังจากพิธีทำขวัญนาคด้วยก็ได้

(2) **วันทำการบรรพชา** ควรจัดงานเป็นสองตอน คือ ตอนเช้าเป็นการแห่ นาค และตอนบ่ายเป็นพิธีบรรพชาในอุโบสถ งานตอนเช้าเวลาประมาณ 8.30 นาฬิกา จัดขบวนแห่ นาคสามเณรจากวัดไปตามถนนสายต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้น แล้วกลับมายังวัดเพื่อเตรียมทำพิธีบรรพชาในตอนบ่าย

พิธีการบรรพช ควรเริ่มในเวลาประมาณ 14 นาฬิกา โดยการแห่ นาคทำประทักษิณ (เดินเวียนขวา) นอกเขตพัทธสีมาของพระอุโบสถ 3 รอบ ไหว้พัทธสีมาหน้าพระ

อุโบสถแล้วนำนาคเข้าในพระอุโบสถ บิดามารดาหรือผู้ปกครองมอบพุ่มดอกไม้ธูปเทียนและผ้าไตรแก่นาคสามเณรเพื่อนำเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ในที่ประชุมสงฆ์ พระอุปัชฌาย์จะดำเนินการให้บรรพชาต่อไป จนเสร็จ เมื่อเสร็จแล้วบิดามารดาหรือผู้ปกครองถวายเครื่องใช้ระหว่างบรรพชาแก่สามเณร กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล รับพรพระ เป็นเสร็จพิธีแยกย้ายกลับที่พัก

สามเณรเริ่มรับการศึกษาอบรมและทำกิจวัตรต่าง ๆ จากพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ หรือพระภิกษุพี่เลี้ยงตามระเบียบการของวัดต่อไปตั้งแต่เสร็จพิธีบรรพชา ในตอนเย็นของวันบรรพชาสามเณรจะได้เข้าร่วมทำวัตรเช่นกับพระภิกษุสามเณรในวัด แล้วรับการอบรมปฐมนิเทศเกี่ยวกับเสขีวัตรและอื่น ๆ ตลอดจนการซักซ้อม นัดหมาย การปฏิบัติตนในระหว่างดำรงเพศเป็นสามเณรตามที่พระอุปัชฌาย์ อาจารย์ หรือทางวัดกำหนด

(3) **วันทำบุญฉลอง** เป็นวันที่สามของงาน ซึ่งแบ่งได้เป็นสองตอน คือ ตอนเช้าเป็นงานทำบุญฉลองสามเณรใหม่ตามประเพณีนิยม ส่วนตอนบ่ายเป็นงานของฝ่ายสงฆ์กับสามเณรใหม่โดยเฉพาะ

งานฉลองสามเณรตอนเช้า ควรเริ่มจากการทำบุญตักบาตร พระภิกษุสามเณรที่วัด รวมทั้งสามเณรใหม่ทั้งหมด หรือจะจัดงานในตอนสาย จบลดด้วยการถวายภัตตาหารเพลก็ได้

งานตอนบ่ายเป็นการเริ่มต้นการฝึกอบรมสามเณรตามกำหนดการ ซึ่งควรเริ่มเวลา 13.30 หรือ 14.00 นาฬิกา โดยพระภิกษุหัวหน้าฝ่ายฝึกอบรม พระภิกษุพี่เลี้ยง วิทยากรประจำและเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม ประชุมสามเณรใหม่ ชี้แจงวัตถุประสงค์ แนวทางฝึกอบรม กำหนดการฝึกอบรม การแบ่งหมู่สามเณรเข้าฝึกและรับการดูแลอบรมสั่งสอน แนวทางปฏิบัติ ตลอดจนการซักถาม แล้วเริ่มดำเนินการฝึกอบรม และให้สามเณรปฏิบัติตามกิจวัตรตามที่ทางฝ่ายสงฆ์ได้กำหนดตกลงนัดหมายกันไว้แล้วนั้นต่อไป

(4) งานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนตามข้อ (1), (2) และ (3) ถ้ารวมทำเป็นวันเดียวอาจเรียกว่า **วันทำการบรรพชา** โดยเริ่มงานตั้งแต่เวลาประมาณ 9.00 นาฬิกา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เวลาประมาณ 9.00 นาฬิกา คณะกรรมการ บิดามารดา ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และญาติมิตรสหายของผู้จะเข้าบรรพชา ผู้จะเข้าบรรพชาพร้อมกัน ณ ศาลาการเปรียญ หรือปะรำพิธี เมื่อพระสงฆ์เข้าสู่ในพิธีเรียบร้อยแล้ว เริ่มงานจากการไหว้พระรับศีล เสร็จแล้วผู้จะเข้าบรรพชาทำพิธีขอมาและขอโอสัถกรรม บิดามารดา ผู้ปกครองและครู-อาจารย์รับมาและโอสัถกรรม แล้วทำพิธีปลงผมนาค ระหว่างปลงผมนาค ถวายภัตตาหารเพลแก่พระสงฆ์ในพิธีนาคปลงผมเสร็จรับประทานอาหารกลางวัน เสร็จแล้วแต่งกายชุดเจ้านาค เตรียมจะเข้าขบวนแห่เข้าสู่พระอุโบสถ รับการบรรพชาในพิธีตอนบ่ายต่อไป

หลังจากพิธีบรรพชาแล้ว บิคารมารดา ผู้ปกครองและผู้มาผู้ร่วมงานแยกย้ายกันกลับแล้ว ฝ่ายสงฆ์เริ่มการประชุมชี้แจงและเริ่มการฝึกอบรมสามเณร อันเป็นงานตอนบ่ายของวันที่สามในการจัดงาน 3 วัน ดังกล่าวแล้วต่อไป

1.5.3 การอบรมสั่งสอนและปฏิบัติตามกิจวัตรของสามเณร

คณะกรรมการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน หรือทางวัดที่จัดการบรรพชาจะจัดสามเณรให้พักร่วมกันเป็นหมู่ มีพระอาจารย์หรือพระภิกษุพี่เลี้ยง 1-6 รูป เป็นผู้กำกับดูแลและอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาในตอนแรก ๆ แล้วค่อย ๆ ห่างให้สามเณรรับผิดชอบตนเองมากขึ้น ๆ ตามความเหมาะสม ระยะเวลาอยู่ในเพศบรรพชิตของสามเณรภาคฤดูร้อนอย่างน้อย 30 วัน กิจวัตรประจำวันของสามเณรควรเป็นไปตามแนวทางต่อไปนี้

- 05.00 น. ตื่นนอน ไหว้พระ ท่องย่นตำรา ครองผ้า
- 06.00 น. ออกบิณฑบาตตามสมณวิสัย กลับจากบิณฑบาตแล้วจึงจัดที่อยู่ที่พักให้เรียบร้อย สรงน้ำ ครองผ้า จัดภัตตาหารถวายพระและฉันเอง
- 07.30 น. ฉันภัตตาหารเช้าพร้อมกันในที่ฉันภัตตาหารของตนพร้อมพระภิกษุในวัด เมื่อฉันแล้วช่วยดูแลหอนฉันหรือที่ฉันภัตตาหารให้สบายเรียบร้อยตามที่ทางวัดหรือคณะกรรมการกำหนดมอบหมาย
- 08.30 น. ลงโบสถ์ ทำวัตรเช้าพร้อมพระภิกษุในวัด
- 09.00 น. เข้าชั้นเรียนภาคทฤษฎีตามกำหนดวิชาที่คณะกรรมการหรือทางวัดกำหนด
- 11.00 น. ฉันภัตตาหารเพล เสร็จช่วยทำความสะอาดหอน หอนฉันหรือที่ฉันภัตตาหารให้เรียบร้อย แล้วพักผ่อน
- 13.30 น. หรือ 14.00 น. เข้าชั้นเรียนภาคทฤษฎีตามกำหนดวิชา
- 16.00 น. หรือ 16.30 น. เข้าร่วมกิจกรรมของวัด เช่น ทำความสะอาดเสนาสนะ บริเวณวัด หรืองานอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับวัยและเพศสามเณร ตามที่ทางวัดกำหนดและมอบหมายเป็นหมู่หรือเป็นรายรูป
- 17.00 น. หรือ 17.30 น. พักผ่อน สรงน้ำ เตรียมตัวทำวัตรเย็น
- 18.00 น. หรือ 18.30 น. ทำวัตรเย็นร่วมกับพระภิกษุสามเณรทั้งวัดในพระอุโบสถ
- 19.00 น. หรือ 19.30 น. ประชุมอบรมรวม ฝึกปฏิบัติสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน หรือฝึกหัดสนทนาธรรม อภิปรายธรรมตามกำหนดหัวข้อฝึกอบรม

หลังจากพิธีบรรพชาแล้ว บิณฑบาต ผู้ปกครองและผู้มีส่วนร่วมงานแยกย้ายกันกลับแล้ว ฝ่ายสงฆ์เริ่มการประชุมชี้แจงและเริ่มการฝึกอบรมสามเณร อันเป็นงานตอนบ่ายของวันที่สามในการจัดงาน 3 วัน ดังกล่าวแล้วต่อไป

1.5:3 การอบรมสั่งสอนและปฏิบัติตามกิจวัตรของสามเณร

คณะกรรมการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน หรือทางวัดที่จัดการบรรพชาจะจัดสามเณรให้พักร่วมกันเป็นหมู่ มีพระอาจารย์หรือพระภิกษุพี่เลี้ยง 1-6 รูป เป็นผู้กำกับดูแลและอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาในตอนแรก ๆ แล้วค่อย ๆ ห่างให้สามเณรรับผิดชอบตนเองมากขึ้น ๆ ตามความเหมาะสม ระยะเวลาอยู่ในเพศบรรพชิตของสามเณรภาคฤดูร้อนอย่างน้อย 30 วัน กิจวัตรประจำวันของสามเณรควรเป็นไปตามแนวทางต่อไปนี้

- 05.00 น. ตื่นนอน ไหว้พระ ท่องปณตารา ครองผ้า
- 06.00 น. ออกบิณฑบาตตามสมณวิสัย กลับจากบิณฑบาตแล้วจึงจัดที่อยู่ที่พักให้เรียบร้อย สรงน้ำ ครองผ้า จัดภัตตาหารถวายพระและฉันเอง
- 07.30 น. ฉันภัตตาหารเช้าพร้อมกันในที่ฉันภัตตาหารของตนพร้อมพระภิกษุในวัด เมื่อฉันแล้วช่วยดูแลหอนฉันหรือที่ฉันภัตตาหารให้สบายเรียบร้อยตามที่ทางวัดหรือคณะกรรมการกำหนดมอบหมาย
- 08.30 น. ลงโบสถ์ ทำวัตรเช้าพร้อมพระภิกษุในวัด
- 09.00 น. เข้าชั้นเรียนภาคทฤษฎีตามกำหนดวิชาที่คณะกรรมการหรือทางวัดกำหนด
- 11.00 น. ฉันภัตตาหารเพล เสร็จช่วยทำความสะอาดภาชนะ หอนฉันหรือที่ฉันภัตตาหารให้เรียบร้อย แล้วพักผ่อน
- 13.30 น. หรือ 14.00 น. เข้าชั้นเรียนภาคทฤษฎีตามกำหนดวิชา
- 16.00 น. หรือ 16.30 น. เข้าร่วมกิจกรรมของวัด เช่น ทำความสะอาดเสนาสนะ บริเวณวัด หรืองานอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับวัยและเพศสามเณร ตามที่ทางวัดกำหนดและมอบหมายเป็นหมู่หรือเป็นรายรูป
- 17.00 น. หรือ 17.30 น. พักผ่อน สรงน้ำ เตรียมตัวทำวัตรเย็น
- 18.00 น. หรือ 18.30 น. ทำวัตรเย็นร่วมกับพระภิกษุสามเณรทั้งวัดในพระอุโบสถ
- 19.00 น. หรือ 19.30 น. ประชุมอบรมรวม ฝึกปฏิบัติสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน หรือฝึกหัดสนทนาธรรม อภิปรายธรรม ตามกำหนดหัวข้อฝึกอบรม

22.00 น. ให้อำนาจพระก่อนนอน แม่เมตตา เข้านอนพร้อมกันทั้งหมด

กำหนดตารางกิจวัตรนี้คณะกรรมการจัดการบรรพชาฝ่ายสงฆ์หรือทางวัด อาจปรับปรุงยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับวัยของผู้บรรพชา และต้องให้มีเวลาว่างนอกกำหนดข้อปฏิบัติน้อยที่สุด

ในวันธรรมสวนะหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่มีพิธีการและกิจกรรม ที่เกี่ยวกับการทำบุญที่วัด ควรให้สามเณรภาคฤดูร้อนเข้าร่วมพิธีการ เช่น ฟังพระสงฆ์เจริญ พระพุทธมนต์ ฟังพระธรรมเทศนาร่วมกับพระภิกษุ สามเณรแห่งวัดนั้นด้วย

ในตารางการอบรมสั่งสอนตลอดระยะเวลาการบรรพชา จะมีรายการไป ร่วมงานฉลองสามเณรที่บ้านบิดามารดา หรือผู้ปกครอง การไปทัศนศึกษาและนมัสการพุทธเจดีย์ นอกสถานที่ ในวันเหล่านั้นอาจดักจิวตรประจำวันเฉพาะส่วนที่ต้องออกไปนอกวัดได้ ตาม ความเหมาะสม

1.5.4 กำหนดวิชาในการอบรมสั่งสอนสามเณรภาคฤดูร้อน

สามเณรภาคฤดูร้อนควรศึกษาธรรมในพระพุทธศาสนา สำหรับพุทธศาสนิกชน ให้ทราบเข้าใจและปฏิบัติได้ถูกต้อง ถ้าสามารถศึกษาตามหลักสูตรนักเรียนของคณะสงฆ์จน สามารถสอบได้ประโยชน์กษัตริย์หรือธรรมศึกษาชั้นตรีในสนามหลวง ในการสอบธรรมสนาม หลวงของปีนั้นได้ก็จะเป็นการดีอย่างยิ่ง

วิชาที่วัดที่จัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนมาแล้ว เคยจัดอบรมและสอน สามเณรตลอดเวลาที่บรรพชาอยู่แบ่งได้เป็น 7 หมวด ดังนี้

(1) ประวัติพระพุทธศาสนาและพุทธประวัติ ความสำคัญของพระพุทธ ศาสนาต่อสังคม อานิสงส์การบรรพชา ฯลฯ

(2) ค่านมัสการพระรัตนตรัย บททำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น บทพิจารณาปัจจัย 4 ฯลฯ

(3) สามเณรศึกษา เศษยวัตร เบญจศีล-เบญจธรรม กุศลกรรมบถ อกุศล กรรมบถ

(4) ธรรมในหนังสือนวโกวาทแผนกธรรมวิภาคและคหิปฏิบัติ เลือกรหัสข้อ ธรรมที่เหมาะสมกับวัยของสามเณรและระยะเวลาที่บรรพชา

(5) วัฒนธรรมไทย มารยาทไทย สมบัติผู้ดี

(6) การรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความมั่นคงแห่งชาติ โทษของ ยาเสพติดให้โทษ และวิชาที่จำเป็นแก่การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน

(7) หน้าที่และข้อปฏิบัติของพุทธมามกะในสังคม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตต์ การกรวดน้ำ การถวายทาน ต่าง ๆ การบำเพ็ญสมาธิ สมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน

1.5.5 การลาสิกขาและแนวทางปฏิบัติในการลาสิกขา

เมื่อสามเณรได้ศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยมาครบกำหนดเวลา คณะกรรมการฝ่ายสงฆ์หรือวัดที่จัดการบรรพชาจะได้จัดให้สามเณรได้มีเวลาแสดงความคิดเห็นในการที่ตนได้มีโอกาสเข้ามาบรรพชา เป็นการประเมินผล แล้วมีการให้การศึกษาและซักซ้อมหน้าที่และข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนที่เป็นคฤหัสถ์ เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติตนให้เป็นคนที่มีคุณภาพสูงในสังคมต่อไป เสร็จแล้วจะมีพิธีแจกวุฒิบัตร โดยเจ้าอาวาสหรือประธานกรรมการฝ่ายสงฆ์เป็นผู้แจกและให้โอวาท จากนั้นก็จัดพิธีลาสิกขาในพระอุโบสถ

พิธีลาสิกขาเริ่มด้วยการบูชาพระรัตนตรัย สวดมนต์ให้ว้พระอย่างย่อ สามเณรผู้จะลาสิกขากล่าวคำขอมาต่อพระอุปัชฌาย์อาจารย์ พระอุปัชฌาย์รับขมาแล้วให้โอวาทเกี่ยวกับการเปลี่ยนสภาพจากบรรพชิตเป็นฆราวาสและแนะนำวิธีปฏิบัติตนให้ดำรงตนเป็นอุบาสกที่ดี และประกอบสัมมาชีพ ผู้ขอลาสิกขาเปล่งวาจาขอลาสิกขาเป็นภาษาบาลี 3 ครั้ง พระอุปัชฌาย์อาจารย์เปลื้องผ้ากาสาวพัตร์ออกจากตัวสามเณร แล้วให้ไปนุ่งห่มขาวเหมือนชุดเข้าเฝ้า แต่ไม่ต้องมีผ้าสะไบเฉียง แล้วกลับเข้ามาอาราธนาปัจจัยต่อพระอุปัชฌาย์อาจารย์ รับศีล 5 แล้วกล่าวคำประกาศตนเป็นอุบาสก แล้วพระอุปัชฌาย์อาจารย์ให้โอวาทและให้พรผู้ลาสิกขา ถวายจตุปัจจัยไทยทาน แด่พระอุปัชฌาย์อาจารย์และพระภิกษุที่เลี้ยง พระสงฆ์เถรดาสัพพีเป็นเสร็จพิธี

การขอขมา การลาสิกขา การอาราธนาปัจจัย การประกาศตนเป็นอุบาสก มีดังนี้

(1) การขอขมาพระเถระ สามเณรทั้งหมดนั่งคุกเข่าประณมมือ โดยมีสามเณรรูปหนึ่งเป็นผู้แทนถือพานดอกไม้ธูปเทียนแพ นั่งตรงกลางแถวหน้า กล่าวคำขอขมาเป็นภาษาบาลีพร้อมกันว่า “เถร ปมาเทน, ทวารคฺตฺเชน กตํ สพฺพํ อปราริํ ขมตุ โน ภฺนเตฯ” (ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะความประมาทในพระเถระ ขอพระเถระจงอดโทษทั้งปวงที่ได้ทำแล้วทางไตรทวาร)

พระเถระกล่าวตอบว่า “อหํ โว ขมามิ ตุมฺเหหิปี เม ขมิตพฺพํ ฯ” (เราจะอดโทษแก่พวกเธอ แม้พวกเธอทั้งหลายต้องอดโทษแก่เรา)

สามเณรทั้งหมดกล่าวรับพร้อมกันว่า “ขมา ม ภฺนเตฯ” (ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พวกกระผมขออดโทษ) แล้วกราบพร้อมกันสามหน เป็นเสร็จพิธี

(2) การขอขมาพระภิกษุสามเณร สามเณรทั้งหมดนั่งประณมมือ มีผู้แทนถือพานดอกไม้ธูปเทียนแพนั่งตรงกลางแถวหน้า กล่าวคำขอขมาเป็นภาษาบาลีพร้อมกันว่า “อายสุมฺนเต ปมาเทน ทวารคฺตฺเชน กตํ สพฺพํ อปราริํ ขมตุ โน ภฺนเตฯ” (ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะความประมาทในท่านผู้มีอายุ ขอท่านผู้มีอายุจงอดโทษทั้งปวงที่ได้ทำแล้วทางไตรทวาร)

พระภิกษุหรือสามเณรกล่าวตอบว่า “อหํ โว ขมามิ ตุมฺเหหิปี เม ขมิตพฺพํ ฯ” (กระผมขอมอดโทษแก่ท่าน แม้ท่านควรอดโทษแก่กระผม)

1.5.5 การลาสิกขาและแนวทางปฏิบัติในการลาสิกขา

เมื่อสามเณรได้ศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยมาครบกำหนดเวลา คณะกรรมการฝ่ายสงฆ์หรือวัดที่จัดการบรรพชาจะได้จัดให้สามเณรได้มีเวลาแสดงความคิดเห็นในการที่ตนได้มีโอกาสเข้ามาบรรพชา เป็นการประเมินผล แล้วมีการให้การศึกษาและซักซ้อมหน้าที่และข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนที่เป็นคฤหัสถ์ เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติตนให้เป็นคนที่มีคุณภาพสูงในสังคมต่อไป เสร็จแล้วจะมีพิธีแจกกุฏิบัตร โดยเจ้าอาวาสหรือประธานกรรมการฝ่ายสงฆ์เป็นผู้แจกและให้อิวาท จากนั้นก็จัดพิธีลาสิกขาในพระอุโบสถ

พิธีลาสิกขาเริ่มด้วยการบูชาพระรัตนตรัย สวดมนต์ไหว้พระอย่างย่อ สามเณรผู้จะลาสิกขากล่าวคำขอมาต่อพระอุปัชฌาย์อาจารย์ พระอุปัชฌาย์รับขมาแล้วให้อิวาทเกี่ยวกับการเปลี่ยนสภาพจากบรรพชิตเป็นฆราวาสและแนะนำวิธีปฏิบัติตนให้ดำรงตนเป็นอุบาสกที่ดี และประกอบสัมมาชีพ ผู้ขอลาสิกขาเปล่งวาจาขอลาสิกขาเป็นภาษาบาลี 3 ครั้ง พระอุปัชฌาย์อาจารย์เปลื้องผ้ากาสาวพัตร์ออกจากตัวสามเณร แล้วให้ไปนุ่งห่มขาวเหมือนชุดฆานาค แต่ไม่ต้องมีผ้าสะไบเฉียง แล้วกลับเข้ามาอาราธนาปัจจัยต่อพระอุปัชฌาย์อาจารย์ รับศีล 5 แล้วกล่าวคำประกาศตนเป็นอุบาสก แล้วพระอุปัชฌาย์อาจารย์ให้อิวาทและให้พรผู้ลาสิกขา ถวายจตุปัจจัยไทยทาน แต่พระอุปัชฌาย์อาจารย์และพระภิกษุที่เลี้ยง พระสงฆ์ยัดดาศัพท์เป็นเสร็จพิธี

การขอขมา การลาสิกขา การอาราธนาปัจจัย การประกาศตนเป็นอุบาสก มีดังนี้

(1) การขอขมาพระเถระ สามเณรทั้งหมดนั่งคุกเข่าประณมมือ โดยมีสามเณรรูปหนึ่งเป็นผู้แทนถือพานดอกไม้รูปเทียนแพ นั่งตรงกลางแถวหน้า กล่าวคำขอขมาเป็นภาษาบาลีพร้อมกันว่า “เถเร ปมาเทน, ทวารุตตเยน กตํ สพฺพํ อปรารฺธํ ขมตุ โน ภนฺเตฯ” (ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะความประมาทในพระเถระ ขอพระเถระจงอดโทษทั้งปวงที่ได้ทำแล้วทางไตรทวาร)

พระเถระกล่าวตอบว่า “อหํ โว ขมามิ ตุมฺเหหิปี เม ขมิตฺตํ” (เราจะอดโทษแก่พวกเธอ แม้พวกเธอทั้งหลายต้องอดโทษแก่เรา)

สามเณรทั้งหมดกล่าวรับพร้อมกันว่า “ขมา ม ภนฺเตฯ” (ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พวกกระผมขออดโทษ) แล้วกราบพร้อมกันสามหน เป็นเสร็จพิธี

(2) การขอขมาพระภิกษุสามเณร สามเณรทั้งหมดนั่งประณมมือ มีผู้แทนถือพานดอกไม้รูปเทียนแพนั่งตรงกลางแถวหน้า กล่าวคำขอขมาเป็นภาษาบาลีพร้อมกันว่า “อัยยสุมฺหุเต ปมาเทน ทวารุตตเยน กตํ สพฺพํ อปรารฺธํ ขมตุ โน ภนฺเตฯ” (ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะความประมาทในท่านผู้มีอายุ ขอท่านผู้มีอายุจงอดโทษทั้งปวงที่ได้ทำแล้วทางไตรทวาร)

พระภิกษุหรือสามเณรกล่าวตอบว่า “อหํ โว ขมามิ ตุมฺเหหิปี เม ขมิตฺตํ” (กระผมขอมอดโทษแก่ท่าน แม้ท่านควรอดโทษแก่กระผม)

สามเศรท์หมคกล่าวรับพร้อมกันว่า “ขมาม ฃนเต ๑” แล้วกราบพร้อมกันสาม
หนเสร็จพิธี

(3) การกล่าวลาสิกขา สามเศรท์หมคนั่งคุกเข่าประณมมือ กราบพระประธาน
พร้อมกัน 3 หน แล้วกล่าวค่านอบน้อมพระผู้มีพระภาคเจ้าเฉพาะภาษาบาลี พร้อมกันว่า

“นโม ตสฺส ภคฺโคโต อรหฺโต สุมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ๑” (ข้าพเจ้า ขอนอบน้อม
พระผู้มีพระภาค อรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น) สามจบ แล้วให้สามเศรแต่ละกลุ่มหรือ
แต่ละหมู่กล่าวคำลาสิกขาพร้อมกัน ทั้งภาษาบาลีและคำแปลว่า

“สิกขํ ปจฺจกฺขามิ คิหิตี มํ ชาเรตฺ ๑” (กล่าว 3 หน)

“เกล้ากระผมลาสิกขา ขอท่านทั้งหลายจงทรงจำเกล้ากระผมไว้ว่า เป็นคฤหัสถ์๑”

(กล่าว 3 หน)

แล้วกราบพร้อมกัน 3 หน ออกไปเปลี่ยนเครื่องนุ่งห่มเป็นคฤหัสถ์ (นุ่งขาว
ห่มขาว) เตรียมอาบนํ้ามนต์ต่อไป (อาจไม่มีการอาบนํ้ามนต์ก็ได้)

(4) การรับศีลและประกาศตนเป็นอุบาสก เมื่อผู้ลาสิกขาอาบนํ้ามนต์และแต่ง
กายเรียบร้อยแล้ว กลับเข้าไปในพระอุโบสถ นั่งคุกเข่าประณมมือกล่าวอาราธนาปัจจัยสี่เฉพาะคำ
บาลีพร้อมกันว่า

อหํ ฃนเต ติสฺรณฺณ สห, ปญฺจกฺสมนฺุหนาคตํ นิจฺจสิลํ ยาจามิ
ทุติยมุปี อหํ ฃนเต ติสฺรณฺณ,สห ปญฺจกฺสมนฺุหนาคตํ นิจฺจสิลํ ยาจามิ
ตติยมุปี อหํ ฃนเต ติสฺรณฺณ,สห ปญฺจกฺสมนฺุหนาคตํ นิจฺจสิลํ ยาจามิ

(ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปัจจัยสี่ที่ประกอบด้วยองค์ 5 พร้อมด้วยสรณะ 3
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ แม้ครั้งที่ 2 ข้าพเจ้าขอปัจจัยสี่ที่ประกอบด้วยองค์ 5 พร้อมด้วยสรณะ 3
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ แม้ครั้งที่ 3 ข้าพเจ้าขอปัจจัยสี่ที่ประกอบด้วยองค์ 5 พร้อมด้วยสรณะ 3)

เมื่อสมათานปัจจัยสี่จบแล้ว กราบพร้อมกัน 3 หน แล้วกล่าวคำประกาศตนเป็น
อุบาสกทั้งคำบาลีและคำแปลพร้อมกันว่า

“เอโสหา ฃนเต, สุจิริปริณีพุทฺตมุปี, ตํ ภควนฺุตํ สรณํ กจฺจามิ, ฃมฺมุญฺจ
ภิกฺขุสงฺฆมฺุญฺจ, อุปาสกํ มํ ฃนเต สจฺโฆ ฃาเรตฺ, ปาณฺุเปตํ สรณํ กตํ,
ทุติยมุปาหํ ฃนเต, สุจิริปริณีพุทฺตมุปี, ตํ ภควนฺุตํ สรณํ กจฺจามิ, ฃมฺมุญฺจ
ภิกฺขุสงฺฆมฺุญฺจ, อุปาสกํ มํ ฃนเต สจฺโฆ ฃาเรตฺ, ปาณฺุเปตํ สรณํ กตํ ,
ตติยมุปาหํ ฃนเต, สุจิริปริณีพุทฺตมุปี, ตํ ภควนฺุตํ สรณํ กจฺจามิ, ฃมฺมุญฺจ
ภิกฺขุสงฺฆมฺุญฺจ, อุปาสกํ มํ ฃนเต สจฺโฆ ฃาเรตฺ, ปาณฺุเปตํ สรณํ กตํ ๑”

“ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, เกตุฯ กระหม่นนี้ ถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, แม้ปรินิพพานแล้วนาน, กับพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์, เป็นที่พึ่งที่ระลึก, ขอพระสงฆ์จงทรงจำเกตุฯ กระหม่นไว้ว่า, เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต,

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, แม้ครั้งที่สอง, เกตุฯ กระหม่นนี้.....
เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต,

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, แม้ครั้งที่สาม, เกตุฯ กระหม่นนี้.....
เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต” ฯ

เมื่อกล่าวคำประกาศตนเป็นอุบาสกจบแล้ว กราบพร้อมกัน 3 คน แล้วนั่งพับเพียบ ประนมมือคอยรับฟังโอวาทต่อไป เมื่อจบโอวาทแล้ว ฟังนั่งคุกเข่ากราบพร้อมกัน 3 คน เป็นเสร็จพิธีลาสิกขา

1.6 การอ่านภาษาบาลี

ในการอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตต์ การขอพรพชา การรับศีล การสวดมนต์ไหว้พระ การทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น และอื่น ๆ พุทธศาสนิกชน ผู้ขอพรพชา หรือพระภิกษุสามเณรจะต้องกล่าวเป็นภาษาบาลี สำหรับผู้ขอพรพชา จะต้องอ่านและท่องจำ คำไตรสรณคมน์และศีล คำขอพรพชา คำพิจารณาปัจจัยสี่ คำสวดมนต์ ไหว้พระ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็นให้ได้ก่อนวันเข้าพิธีบรรพชา จึงสมควรทราบหลักการอ่านภาษาบาลีเบื้องต้นไว้ดังต่อไปนี้

(1) พยัญชนะภาษาบาลี จัดเป็นวรรค และออกเสียงดังนี้

วรรค ก	ออกเสียงจากลำคอ	ได้แก่	ก	ข	ค	ฌ	ง
วรรค จ	ออกเสียงจากเพดานปาก	ได้แก่	จ	ฉ	ช	ณ	ณ
วรรค ฎ	ออกเสียงจากนสิก	ได้แก่	ฎ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
วรรค ต	ออกเสียงจากฟัน	ได้แก่	ต	ถ	ท	ธ	น
วรรค ป	ออกเสียงจากริมฝีปาก	ได้แก่	ป	ฝ	พ	ภ	ม
และอวรรค ได้แก่ ย ร ล ว ส ห พ (อังก)							

(2) สระภาษาบาลี มีใช้อยู่เพียง 8 เสียง คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ สระ อา ถึง โอ เป็นรูปสระคงตัวเหมือนภาษาไทย อ่านได้ตามรูปสระที่เดียว เช่น วรรี อิติ อีสัก อุทิกุขติ ทูสโก เภาโล โกสลล์ เป็นต้น

แต่สำหรับสระอะไม่มีเครื่องหมายตัวสระเหมือนสระภาษาไทย ตัวไหนมีเสียงสระอะจะเขียนตัวพยัญชนะไว้ลอย ๆ อ่านออกเสียงเป็นสระอะอย่างภาษาไทย เช่น คำว่า รตน อ่านว่า ระตะนะ วรพุทโร อ่านว่า วะระพุทโร เภาล อ่านว่า เภาละ ดิสระณน อ่านว่า ดิสะระณะ สห อ่านว่า สะหะ เป็นต้น ตัวพยัญชนะที่เขียนไว้ลอย ๆ มิได้มีเครื่องหมายสระ

“ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, เกตุฯ กระหม่นนี้ ถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, แม้ปรินิพพานแล้วนาน, กับพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์, เป็นที่ฟังที่ระลึก, ขอพระสงฆ์จงทรงจำเกตุฯ กระหม่นไว้ว่า, เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต,

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, แม้ครั้งที่สอง, เกตุฯ กระหม่นนี้.....
เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต,

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, แม้ครั้งที่สาม, เกตุฯ กระหม่นนี้.....
เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต” ฯ

เมื่อกล่าวคำประกาศตนเป็นอุบาสกจบแล้ว กราบพร้อมกัน 3 คน แล้วนั่งพับเพียบ ประณมมือคอยรับฟังโอวาทต่อไป เมื่อจบโอวาทแล้ว ฟังนั่งคุกเข่ากราบพร้อมกัน 3 คน เป็นเสร็จพิธีลาสิกขา

1.6 การอ่านภาษาบาลี

ในการอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตต์ การขอพรพชา การรับศีล การสวดมนต์ไหว้พระ การทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น และอื่น ๆ พุทธศาสนิกชน ผู้ขอพรพชา หรือพระภิกษุสามเณรจะต้องกล่าวเป็นภาษาบาลี สำหรับผู้ขอพรพชา จะต้องอ่านและท่องจำ คำไตรสรณคมน์และศีล คำขอพรพชา คำพิจารณาปัจจัยสี่ คำสวดมนต์ ไหว้พระ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็นให้ได้ก่อนวันเข้าพิธีบรรพชา จึงสมควรทบทวนหลักการอ่านภาษาบาลีเบื้องต้นไว้ดังต่อไปนี้

(1) พยัญชนะภาษาบาลี จัดเป็นวรรณ และออกเสียงดังนี้

วรรณ ก	ออกเสียงจากคำก	ได้แก่	ก	ข	ค	ฌ	ง
วรรณ จ	ออกเสียงจากเพดานปาก	ได้แก่	จ	ฉ	ช	ณ	ณ
วรรณ ฎ	ออกเสียงจากนาสิก	ได้แก่	ฎ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
วรรณ ต	ออกเสียงจากฟัน	ได้แก่	ต	ถ	ท	ธ	น
วรรณ ป	ออกเสียงจากริมฝีปาก	ได้แก่	ป	ฝ	พ	ภ	ม
และอวรรณ	ได้แก่	ย	ร	ล	ว	ส	ห
					ฬ	ฬ	(อสัง)

(2) สระภาษาบาลี มีใช้อยู่เพียง 8 เสียง คือ อ อา อิ อี อุ อู โอ สระ อา ถึง โอ เป็นรูปสระคงตัวเหมือนภาษาไทย อ่านได้ตามรูปสระที่เดียว เช่น วรี อิติ อีสัก อุกกุชติ ทูสโก เกวล โกสลล์ เป็นต้น

แต่สำหรับสระอะไม่มีเครื่องหมายตัวสระเหมือนสระภาษาไทย ตัวไหนมีเสียงสระอะจะเขียนตัวพยัญชนะไว้ลอย ๆ อ่านออกเสียงเป็นสระอะอย่างภาษาไทย เช่น คำว่า รตน อ่านว่า ระตะนะ วรพุทฺโธ อ่านว่า วระพฺพุทฺโธ เกวล อ่านว่า เกวลละ ดิสระเณน อ่านว่า ดิสะระเณนะ สห อ่านว่า สะหะ เป็นต้น ตัวพยัญชนะที่เขียนไว้ลอย ๆ มิได้มีเครื่องหมายสระ

หรือเครื่องหมายอื่น ต้องอ่านออกเสียงเป็นสระอะเสมอไป

(3) พยัญชนะที่เป็นตัวสะกด มีหลักการใช้ออกเสียงเหมือนภาษาไทย จะเรียงไว้ตามลำดับพยัญชนะวรรค ดังนี้

มีเสียงสะกดเป็นแม่กก	คือ ก. ค.	เช่นคำว่า	สกฺโก, อฺกุโ
มีเสียงสะกดเป็นแม่กง	คือ ง.	เช่นคำว่า	กฺงฺขา, สฺกฺโร
มีเสียงสะกดเป็นแม่กค	คือ จ. ช.	เช่นคำว่า	ปฺจฺฉา, ชฺชฺชฺริตา
มีเสียงสะกดเป็นแม่กน	คือ ฉ.	เช่นคำว่า	กฺฉฺฉา
มีเสียงสะกดเป็นแม่กต	คือ ฎ. ฏ.	เช่นคำว่า	ปฺหฺฎฺโฐ, วฺหฺฏฺโธ
มีเสียงสะกดเป็นแม่กณ	คือ ฌ	เช่นคำว่า	กฺฌฺณ
มีเสียงสะกดเป็นแม่กด	คือ ต. ท.	เช่นคำว่า	ทฺตฺโต, สฺทฺโท
มีเสียงสะกดเป็นแม่กน	คือ น.	เช่นคำว่า	กฺนฺโน
มีเสียงสะกดเป็นแม่กบ	คือ ป. พ.	เช่นคำว่า	สฺปฺโป, สฺพฺโพ
มีเสียงสะกดเป็นแม่กม	คือ ม.	เช่นคำว่า	กฺมฺม

ในพวกพยัญชนะ อวรรค 8 ตัว คือ ย ร ล ว ส ห พ

พยัญชนะ ย สะกดเป็นแม่เกย เช่นคำว่า เสฺยโย

พยัญชนะ ล. พ สะกดเป็นแม่กน เช่นคำว่า โกสฺลฺโล, วฺหฺโห

พยัญชนะ ส. สะกดเป็นแม่กค เช่นคำว่า สฺสฺโส

พยัญชนะ ว. สะกดเป็นแม่อัว เช่นคำว่า ชฺวฺหา

(4) เครื่องหมาย ภาษาบาลี มีเครื่องหมายใช้ต่างกับภาษาไทย เป็นเครื่องหมายที่ใช้เฉพาะ มีดังนี้

เครื่องหมาย . เรียกว่า จุดบอดอยู่ภายใต้ตัวอักษร หากเครื่องหมาย . นี้อยู่ใต้อักษรตัวใดให้อ่านเป็นตัวสะกดมีสำเนียงเป็นไม้ขีดหรือไม้หันอากาศทันที เช่น คำว่า กฺทฺโท กฺณฺณ โกลฺโล หากมีสระอื่นคุมอยู่ด้วยให้อ่านเป็นตัวสะกดตามสำเนียงสระนั้น เช่น คำว่า มฺนฺนฺโน, ชฺตฺตฺนฺนฺโร, โมเนฺยโย, พฺพฺโห เป็นต้น

เครื่องหมาย ° จุดโปร่งอยู่เหนืออักษรไม่บอด เรียกตามภาษาบาลีว่า ตัวนิคคหิต เครื่องหมายนี้ให้อ่านเป็นสำเนียง สระ -ง เช่น คำว่า พฺพฺชฺ ฌมฺมํ, สฺงฺมํ, มฺยํ, สฺรณฺณํ เป็นต้น อยู่กับสระไหนออกเสียงเป็น ง ตามสระนั้น เช่น คำว่า วิสุํ, วิสุํ อ่านว่า วิสุง, วิสุง เป็นต้น

ศัพท์บางศัพท์ในภาษาบาลีมีอ่านคล้ายควบกันบ้าง แต่มีน้อยศัพท์เหลือเกิน เช่น ศัพท์ว่า กฺทฺโร, ปฺริสฺนฺทฺริย, อิตฺตฺนฺทฺริย, กฺทฺโร, พฺรหฺมา, พฺราหฺมฺโณ เป็นต้น

บทที่ 2 พิธีบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน มีพิธีการสำคัญ ที่ควรดำเนินการให้เป็นขั้นตอนถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคมและระเบียบประเพณีอันดีงามของไทย ดังต่อไปนี้

2.1 การรับสมัครผู้เข้าบรรพชา

ในการให้บรรพชาพระอุปัชฌาย์ต้องพบและสอบสวนกุลบุตรให้ได้คุณลักษณะ 7 ประการ และไม่เป็นบุคคลต้องห้ามการบรรพชา 7 จำพวก ตามข้อ 13 และข้อ 14 แห่งกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2506) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ. 2515) ก่อน ดังนั้น ในการรับสมัครผู้เข้าบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน คณะกรรมการหรือผู้จัดการบรรพชาจะต้องประกาศให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองและผู้สมัครเข้าบรรพชาทราบคุณลักษณะ และลักษณะต้องห้ามดังกล่าวนี้ก่อน แล้วจึงให้ผู้สมัครเข้าบรรพชาเขียนใบสมัครขอบรรพชา รายการคุณสมบัติ และให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเขียนใบรับรองตามแบบต่อไปนี้ยื่นต่อผู้รับสมัครคือ

ใบสมัครขอบรรพชาภาคฤดูร้อน

ณ วัด.....

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....

ข้าพเจ้า.....(ชื่อ-นามสกุล)..... มีศรัทธาเลื่อมใสขอ

สมัครบรรพชาในพระพุทธศาสนา จึงขอมอบตัวเป็นสัทธวิหริกใน.....

พระอุปัชฌาย์ ในการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของ.....

(คณะผู้จัดการบรรพชา)..... และขอสังกัดอยู่ในวัด..... ซึ่งมี

..... เป็นเจ้าอาวาส โดยขอถวายคำปฏิญญา ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้าพเจ้าขอปฏิญญาว่า ข้าพเจ้ามีคุณลักษณะควรแก่การบรรพชา และไม่มีลักษณะของคนต้องห้ามบรรพชา ดังแจ้งตามรายการคุณสมบัติของข้าพเจ้าแนบท้ายใบสมัครนี้ ซึ่งเป็นความจริงทุกประการ

ข้อ 2 ข้าพเจ้าขอปฏิญญาว่า เมื่อได้บรรพชาแล้ว จะเคารพนับถือ เชื่อฟัง ตั้งอยู่ในโอวาทของพระอุปัชฌาย์อาจารย์ และจะประพฤติดีประพฤติกุศลตามพระธรรมวินัยระเบียบแบบแผนของวัด

บทที่ 2 พิธีบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน มีพิธีการสำคัญ ที่ควรดำเนินการให้เป็นขั้นตอนถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคมและระเบียบประเพณีอันดีงามของไทย ดังต่อไปนี้

2.1 การรับสมัครผู้เข้าบรรพชา

ในการให้บรรพชาพระอุปัชฌาย์ต้องพบและสอบสวนกุลบุตรให้ได้คุณสมบัติ 7 ประการ และไม่เป็นบุคคลต้องห้ามการบรรพชา 7 จำพวก ตามข้อ 13 และข้อ 14 แห่งกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2506) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ. 2515) ก่อน ดังนั้น ในการรับสมัครผู้เข้าบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน คณะกรรมการหรือผู้จัดการบรรพชาจะต้องประกาศให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองและผู้สมัครเข้าบรรพชาทราบคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามดังกล่าวนี้ก่อน แล้วจึงให้ผู้สมัครเข้าบรรพชาเขียนใบสมัครขอบรรพชา รายการคุณสมบัติ และให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเขียนใบรับรองตามแบบต่อไปนี้ยื่นต่อผู้รับสมัครคือ

ใบสมัครขอบรรพชาภาคฤดูร้อน

ณ วัด.....

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....

ข้าพเจ้า.....(ชื่อ-นามสกุล)..... มีศรัทธาเลื่อมใสขอ

สมัครบรรพชาในพระพุทธศาสนา จึงขอมอบตัวเป็นสัททริวิหริกใน.....

พระอุปัชฌาย์ ในการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของ.....

(คณะผู้จัดการบรรพชา)..... และขอสังกัดอยู่ในวัด..... ซึ่งมี

..... เป็นเจ้าอาวาส โดยขอถวายคำปฏิญญา ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้าพเจ้าขอปฏิญญาว่า ข้าพเจ้ามีคุณลักษณะควรแก่การบรรพชา และไม่มีลักษณะของคนต้องห้ามบรรพชา ดังแจ้งตามรายการคุณสมบัติของข้าพเจ้าแนบท้ายใบสมัครนี้ ซึ่งเป็นความจริงทุกประการ

ข้อ 2 ข้าพเจ้าขอปฏิญญาว่า เมื่อได้บรรพชาแล้ว จะเคารพนบถือ เชื่อฟัง ตั้งอยู่ในโอวาทของพระอุปัชฌาย์อาจารย์ และจะประพฤติดีประพฤติดชอบตามพระธรรมวินัยระเบียบแบบแผนของวัด

และคณะสงฆ์ตลอดไป ถ้าข้าพเจ้าละเมิดข้อปฏิญญาดังกล่าวข้างต้น ข้าพเจ้ายอมรับโทษตามควรแก่ความผิดทุกประการ

ขอได้โปรดอนุเคราะห์ให้ข้าพเจ้าได้บรรพชาในพระพุทธศาสนาด้วยเทอญ

(ลงชื่อ)..... ผู้สมัครขอบรรพชา

รายการคุณสมบัติแนบท้ายใบสมัครขอบรรพชา

ของ.....

1. มีเชื้อชาติ ..... สัญชาติ..... นับถือศาสนา.....
2. เกิดที่บ้าน..... ตำบล..... อำเภอ.....
จังหวัด..... เมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....
ตรงกับวัน ๖ ค่า ปี.....
3. นามบิดา..... นามมารดา.....
4. มีสัญฐาน..... สีเนื้อ..... ต่าหนี.....
5. มีวิทยฐานะ.....
6. มีอาชีพ.....
7. ปัจจุบันมีอายุ..... โดยปี มีภูมิลำเนาอยู่บ้านเลขที่..... หมู่.....
ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
8. เป็นสุขภาพชน มีความประพฤติดีประพฤติชอบ ไม่มีความประพฤติเสียหาย เช่น ดิดสุรา หรือ ยาเสพติดให้โทษเป็นต้น และไม่เป็นคนจรจัด ไช้หรือไม่ ?.....
9. มีความรู้อ่านและเขียนหนังสือไทยได้ ไช้หรือไม่ ?.....
10. ไม่เป็นผู้มีทฎฐิวิบัติ ไช้หรือไม่ ?.....
11. ไม่เป็นคนล้มละลาย หรือไม่มีหนี้สินผูกพัน ไช้หรือไม่ ?.....
12. เป็นผู้ปราศจากบรรพชาโทษ และมีร่างกายสมบูรณ์ อาจบำเพ็ญสมณกิจได้ ไม่เป็นคนชราไร้ความสามารถ หรือทุพพลภาพ หรือพิการพิการ ไช้หรือไม่ ?.....
13. มีสมณบริกขารครบถ้วนและถูกต้องตามพระวินัย ไช้หรือไม่ ?.....
14. เป็นผู้สามารถกล่าวคำขอบรรพชาได้ด้วยตนเองและถูกต้อง ไม่วิบัติ ไช้หรือไม่ ?.....
(ลักษณะคนต้องห้ามบรรพชา)
15. เป็นคนทำความผิดหลบหนีอาญาแผ่นดิน ไช้หรือไม่ ?.....
16. เป็นคนหลบหนีราชการ ไช้หรือไม่ ?.....
17. เป็นคนต้องหาในคดีอาญา ไช้หรือไม่ ?.....
18. เป็นคนเคยถูกตัดสินจำคุกฐานเป็นผู้ร้ายสำคัญ ไช้หรือไม่ ?.....

19. เป็นคนถูกห้ามอุปสมบทเด็ดขาดทางพระศาสนา ใช่หรือไม่?.....
20. เป็นคนมีโรคติดต่ออันน่ารังเกียจ เช่น วัณโรคในระยะอันตราย ใช่หรือไม่?.....
21. เป็นคนมีอวัยวะพิการจนไม่สามารถปฏิบัติกิจพระศาสนาได้ ใช่หรือไม่?.....

(ลงชื่อ)..... ผู้สมัครขอบรรพชา

ใบรับรองผู้สมัครขอบรรพชา

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ข้าพเจ้า..... นามสกุล..... อายุ.....

อาชีพ..... ตำแหน่งหน้าที่.....

อยู่บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ.....

จังหวัด..... เกี่ยวข้องกับผู้สมัครขอบรรพชาโดยเป็น.....

ขอถวายคำรับรองไว้แต่..... พระอุปัชฌาย์และ.....

..... เจ้าอาวาสวัด..... ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้าพเจ้ารับรองว่า ตามรายการใบสมัครขอบรรพชาของ.....

ข้างต้นนั้น เป็นความจริงทุกประการ

ข้อ 2 ถ้าปรากฏภายหลังว่า ตามรายการใบสมัครขอบรรพชาของ.....

..... มิได้เป็นความจริงตามที่ข้าพเจ้ารับรองไว้ หรือเมื่อ.....

ได้บรรพชาแล้ว มิได้ปฏิบัติตามคำปฏิญาณด้วยประการใด ๆ ข้าพเจ้ายอมรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้น
ทุกประการ

ข้าพเจ้าเข้าใจข้อความข้างต้นนี้ตลอดแล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน

ข้างท้ายนี้

(ลงชื่อ)..... ผู้รับรอง

(ลงชื่อ)..... พยาน

(ลงชื่อ)..... พยาน

เมื่อรวบรวมใบสมัคร รายการคุณสมบัติ และใบรับรองของผู้สมัครบรรพชาทุกคน
พร้อมแล้ว ควรตรวจสอบคุณสมบัติให้เรียบร้อยถูกต้อง จัดหมู่หรือกลุ่มผู้เข้าบรรพชาตามความ
เหมาะสม แล้วนัดหมายผู้สมัครมาทำพิธีมอบตัวต่อพระอุปัชฌาย์ ก่อนวันบรรพชาอย่างน้อย ๗
วัน

19. เป็นคนถูกห้ามอุปสมบทเด็ดขาดทางพระศาสนา ใช่หรือไม่ ?.....
20. เป็นคนมีโรคติดต่ออันตรายถึงแก่ชีวิต เช่น วัณโรคในระยะอันตราย ใช่หรือไม่ ?.....
21. เป็นคนมีอวัยวะพิการจนไม่สามารถปฏิบัติกิจพระศาสนาได้ ใช่หรือไม่ ?.....

(ลงชื่อ)..... ผู้สมัครขอบรรพชา

ใบรับรองผู้สมัครขอบรรพชา

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ข้าพเจ้า..... นามสกุล..... อายุ.....

อาชีพ..... ตำแหน่งหน้าที่.....

อยู่บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ.....

จังหวัด..... เกี่ยวข้องกับผู้สมัครขอบรรพชาโดยเป็น.....

ขอถวายคำรับรองไว้แต่..... พระอุปัชฌาย์และ.....

..... เจ้าอาวาสวัด..... ตั้งต่อ ไปนี้

ข้อ 1 ข้าพเจ้ารับรองว่า ตามรายการในใบสมัครขอบรรพชาของ.....

ข้างต้นนั้น เป็นความจริงทุกประการ

ข้อ 2 ถ้าปรากฏภายหลังว่า ตามรายการใบสมัครขอบรรพชาของ.....

..... มิได้เป็นความจริงตามที่ข้าพเจ้ารับรองไว้ หรือเมื่อ.....

ได้บรรพชาแล้ว มิได้ปฏิบัติตามคำปฏิญญาด้วยประการใด ๆ ข้าพเจ้ายอมรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นทุกประการ

ข้าพเจ้าเข้าใจข้อความข้างต้นนี้ตลอดแล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน

ข้างท้ายนี้

(ลงชื่อ)..... ผู้รับรอง

(ลงชื่อ)..... พยาน

(ลงชื่อ)..... พยาน

เมื่อรวบรวมใบสมัคร รายการคุณสมบัติ และใบรับรองของผู้สมัครบรรพชาทุกคนพร้อมแล้ว ควรตรวจสอบคุณสมบัติให้เรียบร้อยถูกต้อง จัดหมู่หรือกลุ่มผู้เข้าบรรพชาตามความเหมาะสม แล้วนัดหมายผู้สมัครมาทำพิธีมอบตัวต่อพระอุปัชฌาย์ ก่อนวันบรรพชาอย่างน้อย ๗ วัน

2.2 การมอบตัวและการฝึกซ้อมการบรรพชา

ในพิธีมอบตัวผู้ขอบรรพชาต่อพระอุปัชฌาย์ พธีกรหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายคฤหัสถ์ ควรจัดให้ผู้เข้าบรรพานั่งพับเพียบเป็นแถว ๆ ละหมู่หรือกลุ่ม หันหน้าสู่ที่พระอุปัชฌาย์ (อาจจะเป็นรูปเดี่ยวหรือหลายรูป) มีหัวหน้าผู้เข้าบรรพชาผู้หนึ่งถือดอกไม้ธูปเทียนแพ นั่งตรงกลางแถวหน้าของผู้เข้าบรรพชา เมื่อพระอุปัชฌาย์เข้าประจำที่ ผู้ขอบรรพชา บิдамารดา ผู้ปกครองในที่นั้นเปลี่ยนเป็นนั่งคุกเข่า กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ 3 ครั้ง แล้วนั่งพับเพียบ ให้หัวหน้าผู้ขอบรรพชาประคองพานดอกไม้ธูปเทียนแพเดินเข้าเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ (หรือหัวหน้าพระอุปัชฌาย์ในกรณีมีพระอุปัชฌาย์หลายรูป) ถวายดอกไม้ธูปเทียนแพแด่พระอุปัชฌาย์แล้ว ผู้ขอบรรพชาทั้งหมดนั่งคุกเข่าประณมมือ กล่าวคำมอบตัวเองตามข้อความในใบสมัครขอบรรพชาพร้อมกัน (ตั้งแต่คำว่า “ข้าพเจ้า.....(จนจบ).....ขอได้โปรดอนุเคราะห์ให้ข้าพเจ้าได้บรรพชาในพระพุทธศาสนาด้วยเทอญ) จบแล้วกราบพร้อมกัน 1 ครั้ง เจ้าหน้าที่นำใบสมัคร รายการคุณสมบัติและใบรับรองของผู้ขอบรรพชาทุกคนมอบให้หัวหน้าผู้ขอบรรพชา ถวายพระอุปัชฌาย์ แล้วทุกคนนั่งพับเพียบประณมมือ

พระอุปัชฌาย์รับใบสมัคร ฯลฯ แล้ว กล่าวคำรับให้การบรรพชา ให้โอวาทและนัดหมายเกี่ยวกับการฝึกซ้อม จบแล้วผู้อยู่ในพิธีกราบพร้อมกันอีกครั้งหนึ่งเป็นเสร็จพิธี

การฝึกซ้อมการบรรพชา เป็นหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์หรือคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์ จะนัดหมายให้ผู้ขอบรรพชาไปเล่าเรียน ท่องจำ และฝึกซ้อม การขอบรรพชาและมารยาทในการครองเพศบรรพชิตกับพระภิกษุที่วัดหรือที่ที่จัดฝึกซ้อม ดังนี้

(1) **มารยาทไทย** ได้แก่ การนั่งคือ นั่งกระโหย่ง (นั่งคุกเข่า) และนั่งพับเพียบ การกราบไหว้ คือ การประณมมือ การไหว้ การกราบแบบธรรมดา และการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ การเดินเข้าและการลุกขึ้นเดิน

(2) **คำขอลี้พระรัตนตรัยและขอบรรพชาตบัญจกัมมัฏฐานคำขอไตรสรณคมน์และศีล** คำถึงพระรัตนตรัย ศีล 10 หรือศีลสำหรับสามเณร คำขอนิสัยและขอให้เป็นผู้ขอรับให้ เป็นภาษาบาลีดังกล่าวในข้อ 2.3 ผู้ขอบรรพชาต้องจำให้ได้คล่องแคล่วก่อนถึงวันบรรพชา ถ้าทราบความหมายด้วยก็จะช่วยให้การบรรพชาได้ผลสมบูรณ์ขึ้น การอ่านและท่องคำบาลีใช้ตามแบบที่กล่าวไว้ในข้อ 1.6

(3) **การชักซ้อมพิธีการบรรพชา** ตั้งแต่การแห่มาเข้าพระอุโบสถ การขอลี้พระรัตนตรัย การขอบรรพชา การฟังโอวาท การรับตบัญจกัมมัฏฐาน การครองผ้า การขอไตรสรณคมน์และศีล 10 การรับคำสั่งพระอุปัชฌาย์ การรับไตรสรณคมน์และศีล 10 การขอนิสัย การขอและรับเป็นภาระธุระของกันและกันระหว่างผู้บรรพชาและพระอุปัชฌาย์ ควรมีการชักซ้อมอย่างน้อย 1 ครั้ง หลังจากผู้ขอบรรพชาท่องจำคำบาลีตามข้อ (2) และ/หรือข้อ 2.3 ได้คล่องแคล่วแล้ว ก่อนวันทำพิธีบรรพชา

(4) มารยาทของสามเณร เช่น การยืน เดิน นั่ง อย่างสำรวมในโอกาสต่าง ๆ การทำความเคารพและการรับการเคารพ การประเคนและการรับประเคนตลอดจนการใช้คำสรรพนามในการพูดจา และคำสวดมนต์ไหว้พระ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น คำสวดสามเณรศึกษา พิจารณาปัจจัยสี่และอื่น ๆ ถ้าได้มีเวลาฝึกหัด ศึกษา ให้สามารถปฏิบัติได้ เจริญได้ สวดได้ก่อนวันบรรพชาด้วย ก็จะเป็นประโยชน์แก่การบรรพชามาก

2.3 พิธีขอบรรพชาเป็นสามเณร

เมื่อถึงวันเวลาพิธีบรรพชา พระภิกษุผู้ร่วมพิธีและพระอุปัชฌาย์จะเข้านั่งยังอาสนะสงฆ์ในพระอุโบสถ บิณฑบาตหรือผู้ปกครองและคณะกรรมกรฝ่ายคฤหัสถ์นำผู้ขอบรรพชาหรือนาค-สามเณรทั้งหมดเข้าสู่พระอุโบสถ มอบผ้าไตรสำหรับสามเณรพร้อมด้วยดอกไม้ธูปเทียนเครื่องสักการะให้แก่ผู้ขอบรรพชา แล้วให้นั่งพับเพียบเป็นแถวหันหน้ายังที่ประชุมสงฆ์และพระประธาน บิณฑบาตผู้ปกครองและคณะกรรมกรฝ่ายคฤหัสถ์นั่งข้างหลังและสองข้างของหมู่ผู้เข้าบรรพชา อาจมีการไหว้พระรับศีลพร้อมกันในตอนนี้ โดยพระอุปัชฌาย์ ประธานสงฆ์ในพิธีเป็นผู้ให้ศีล เสร็จแล้วจึงเริ่มพิธีบรรพชา ซึ่งจะจัดให้การบรรพชาที่ละหมู่หรือทั้งหมดพร้อมกัน ตามความเหมาะสมหรือตามที่พระอุปัชฌาย์ในการบรรพชานั้นเห็นสมควร

เริ่มพิธีโดยผู้ขอบรรพชานั่งคุกเข่ากราบ แบบเบญจางคประดิษฐ์ 3 คน (พร้อมกันที่ละหมู่ หรือแถวที่จะเข้าขอบรรพชา) แล้วประณมมือประคองผ้าไตร (สำหรับสามเณร) และเครื่องสักการะ เดินเข้าเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ เมื่อได้ระยะที่กำหนดให้วางผ้าไตรลงทางด้านซ้ายมือโดยวางราบให้ยาวไปด้านหลังอย่างขวาง แล้วนำเครื่องสักการะเข้าไปถวายพระอุปัชฌาย์ เมื่อพระอุปัชฌาย์รับแล้ว กราบลงแบบเบญจางคประดิษฐ์ 3 คน แล้วนั่งคุกเข่าประณมมือประคองผ้าไตรไว้กับอก เปล่งวาจาถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่ฟัง แล้วขอบรรพชา ดังนี้ (กล่าวเฉพาะคำบาลีซึ่งท่องจำได้ก็ต่อเมื่อมาแล้ว)

คำขอถึงพระรัตนตรัยและขอบรรพชา

เอสาห์ ภนฺเต สุจิริปริณีพฺพุตฺตมปี, ตํ ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้านี้ขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า
ภควนฺตํ สรณํ กัจจามิ ธมฺมณฺจ ภิกฺขุสฺสณฺมณฺจพระองค์นั้น แม้ปริณีพพานานแล้ว ทั้งพระธรรม
และพระสงฆ์ เป็นสรณะ

ลภฺยยาห์ ภนฺเต, ตตฺส ภควโต,
ธมฺมวินฺย เป พฺพชฺชํ

ท่านเจ้าข้า ขอข้าพเจ้าพึงได้บรรพชาในพระธรรม
วินัย ของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นเถิด

ทุติยฺมปาทํ ภนฺเต, สุจิริปริณีพฺพุตฺตมปี,

ท่านเจ้าข้า แม้ครั้งที่สอง ข้าพเจ้าขอถึงพระผู้มี

ตํ ภควนฺตํ สรณํ กัจจามิ, ธมฺมณฺจ ภิกฺขุ

พระภาคเจ้าพระองค์นั้น แม้ปริณีพพานานแล้ว

สฺงฺขณฺจ

ทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ

(4) มารยาทของสามเณร เช่น การยืน เดิน นั่ง อย่างสำรวมในโอกาสต่าง ๆ การทำความเคารพและการรับการเคารพ การประเคนและการรับประเคนตลอดจนการใช้คำสรรพนามในการพูดจา และคำสวดมนต์ไหว้พระ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น คำสวดสามเณรศึกษา พิจารณาปัจจัยสี่และอื่น ๆ ถ้าได้มีเวลาฝึกหัด ศึกษา ให้สามารถปฏิบัติได้ เจริญได้ สวดได้ก่อนวันบรรพชาด้วย ก็จะเป็นประโยชน์แก่การบรรพชามาก

2.3 พิธีขอบรรพชาเป็นสามเณร

เมื่อถึงวันเวลาพิธีบรรพชา พระภิกษุผู้ร่วมพิธีและพระอุปัชฌาย์จะเข้านั่งยังอาสนะสงฆ์ในพระอุโบสถ บิณฑบาตหรือผู้ปกครองและคณะกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์นำผู้ขอบรรพชาหรือนาค-สามเณรทั้งหมดเข้าสู่พระอุโบสถ มอบผ้าไตรสำหรับสามเณรพร้อมด้วยดอกไม้รูปเทียนเครื่องสักการะให้แก่ผู้ขอบรรพชา แล้วให้นั่งพับเพียบเป็นแถวหันหน้ายังที่ประชุมสงฆ์และพระประธาน บิณฑบาตผู้ปกครองและคณะกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์นั่งข้างหลังและสองข้างของหมู่ผู้เข้าบรรพชา อาจมีการไหว้พระรับศีลพร้อมกันในตอนนี้ โดยพระอุปัชฌาย์ ประธานสงฆ์ในพิธีเป็นผู้ให้ศีล เสร็จแล้วจึงเริ่มพิธีบรรพชา ซึ่งจะจัดให้การบรรพชาทีละหมู่หรือทั้งหมดพร้อมกัน ตามความเหมาะสมหรือตามที่พระอุปัชฌาย์ในการบรรพชานั้นเห็นสมควร

เริ่มพิธีโดยผู้ขอบรรพชานั่งคุกเข่ากราบ แบบเบญจางคประดิษฐ์ 3 หน (พร้อมกันทีละหมู่ หรือแถวที่จะเข้าขอบรรพชา) แล้วประณมมือประคองผ้าไตร (สำหรับสามเณร) และเครื่องสักการะ เดินเข้าเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ เมื่อได้ระยะที่กำหนดให้วางผ้าไตรลงทางด้านซ้ายมือโดยวางราบให้ยาวไปด้านหลังอย่างวางขวาง แล้วนำเครื่องสักการะเข้าไปถวายพระอุปัชฌาย์ เมื่อพระอุปัชฌาย์รับแล้ว กราบลงแบบเบญจางคประดิษฐ์ 3 หน แล้วนั่งคุกเข่าประณมมือประคองผ้าไตรไว้ก้มบอ กเปลี่ยนวาจาถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่ฟัง แล้วขอบรรพชา ดังนี้ (กล่าวเฉพาะคำบาลีซึ่งท่องจำได้คล่องแคล่วมาแล้ว)

คำขอถึงพระรัตนตรัยและขอบรรพชา

เอสาทิ ภนเต สุจิรปริณีพุตฺตมปี, ตํ ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้านี้ขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า
ภควนฺตํ สรณํ กัจจามิ ฐมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆมฺเฌยฺยพฺรหฺมคณฺเฑนํ แม้ปริณีพพานานแล้ว ทั้งพระธรรม
และพระสงฆ์ เป็นสรณะ

ลภฺยยาหํ ภนเต, ตสฺส ภควโต, ท่านเจ้าข้า ขอข้าพเจ้าพึงได้บรรพชาในพระธรรม
ฐมฺมวินฺย ปพฺพชฺชํ วินัย ของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นเถิด

ทุติยฺมปาหํ ภนเต, สุจิรปริณีพุตฺตมปี, ท่านเจ้าข้า แม้ครั้งที่สอง ข้าพเจ้าขอถึงพระผู้มี
ตํ ภควนฺตํ สรณํ กัจจามิ, ฐมฺมณฺจ ภิกฺขุ พระภาคเจ้าพระองค์นั้น แม้ปริณีพพานานแล้ว
สฺงฺฆมฺเฌยฺย ทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ

ลเภย์ยาห์ ภนฺเต, ตสฺส ภกฺวโต,
ธมฺมวินฺเย ปุพฺพชฺช
ตฺติยมฺปาห์ ภนฺเต, สฺจิริปรินิพฺพตฺตมฺปิ
ตฺ ภกฺวนฺตฺ สฺรณฺ คจฺฉามิ, ธมฺมณฺจ
ภิกฺขุชฺฉจนฺณจ

ลเภย์ยาห์ ภนฺเต, ตสฺส ภกฺวโต,
ธมฺมวินฺเย ปุพฺพชฺช

อหํ ภนฺเต ปุพฺพชฺช ยาจามิ, อิมานิ
กาสายานิ, วตฺถานิ คฺเขตฺตวา, ปุพฺพชฺช
มํ ภนฺเต, อนุกมฺปํ อูปาทาย

ทฺติยมฺปาห์ ภนฺเต, ปุพฺพชฺช ยาจามิ,
อิมานิ กาสายานิ, วตฺถานิ คฺเขตฺตวา
ปุพฺพชฺช มํ ภนฺเต, อนุกมฺปํ อูปาทาย
ตฺติยมฺปาห์ ภนฺเต, ปุพฺพชฺช ยาจามิ,
อิมานิ กาสายานิ, วตฺถานิ คฺเขตฺตวา
ปุพฺพชฺช มํ ภนฺเต, อนุกมฺปํ อูปาทาย

จบแล้ว มอบผ้าไตรถวายพระอุปัชฌาย์ แล้วนั่งพับเพียบ ตั้งตัวตรง ประณมมือ
ทอดส่ายตาลลงในระยะ 1 สอก คอยรับฟังโอวาทของพระอุปัชฌาย์ด้วยความเคารพและทำจิตใจ
ให้แน่วแน่ และในที่สุดท่านพระอุปัชฌาย์จะสอนตจปัจฉกกับมัจฉฐาน (กัมมัจฉฐานมีหนึ่งเฝินที่ท่า)
ผู้ขอบรรพชาว่าตามไปดังนี้

เกสา, โลมา, นขา, ทนฺตา, ตโจ
ตโจ, ทนฺตา, นขา, โลมา, เกสา

ท่านเจ้าข้า ขอข้าพเจ้าพึงได้บรรพชาในพระธรรม
วินัย ของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้นเกิด
ท่านเจ้าข้า แม้ครั้งที่สาม ข้าพเจ้าขอถึงพระผู้มี
พระภาคเจ้าพระองค์นั้น แม้ปรินิพพานานแล้ว
ทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ
ท่านเจ้าข้า ขอข้าพเจ้า พึงได้บรรพชาในพระ-
ธรรมวินัย ของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น
เกิด

ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าขอบรรพชา ขอท่านโปรด
อนุเคราะห์รับผ้ากาสาเยเหล่านี้ แล้วยังข้าพเจ้า
ให้บรรพชาเถิด เจ้าข้า

ท่านเจ้าข้า แม้ครั้งที่สอง ข้าพเจ้าขอบรรพชา
ขอท่านโปรดอนุเคราะห์รับผ้ากาสาเยเหล่านี้
แล้วยังข้าพเจ้าให้บรรพชาเถิด เจ้าข้า

ท่านเจ้าข้า แม้ครั้งที่สาม ข้าพเจ้าขอบรรพชา
ขอท่านโปรดอนุเคราะห์รับผ้ากาสาเยเหล่านี้
แล้วยังข้าพเจ้าให้บรรพชาเถิด เจ้าข้า

ผม ขน เล็บ ฟัน หนังนี้ว่าโดยอนุโลมตามลำดับ
หน้า ฟัน เล็บ ขน ผม นี้ว่าโดยปฏิโลมทวน
จากปลายมาตามลำดับ

เสร็จแล้ว พระอุปัชฌาย์จะสั่งให้ว่าเองอีกครั้งหนึ่ง ผู้ขอบรรพชาหรือผู้มุ่งบรรพชา พึงว่าตาม
โดยอนุโลมและปฏิโลมตามที่สอนให้ถูกต้องทุกประการ

เมื่อว่าจบแล้วพึงลุกขึ้นนั่งคุกเข่า ประณมมือ แล้วน้อมศีรษะเข้าหาพระอุปัชฌาย์
เมื่อท่านคล้องผ้าอังสะให้แล้ว พึงใช้แขนขวายื่นออกไปข้างหน้าเล็กน้อย เพื่อให้ผ้าอังสะลงไป
ที่รักแร้ แล้วประณมมือออกไปรับผ้าไตร เมื่อรับแล้วพึงประคองเข้ากักบอด เดินเข้าตอขหลังออกมา
พอพ้นอาสนะสงฆ์จึง ยืนขึ้น เดินออกไปครองผ้า ณ ที่จัดเตรียมไว้ (โดยมีพระภิกษุที่เลี้ยงและ
หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายคฤหัสถ์คอยช่วยเหลือในการครองผ้าให้ถูกต้อง)

เมื่อครองผ้าเรียบร้อยแล้ว ฟังถือผ้ากราบเตรียมตัวเข้ามาขอสรณคมน์และศีล 10 ต่อไป วิธีปฏิบัติตอนนี้ คือ เข้าไปหาพระอาจารย์ที่นั่งคอยอยู่ก่อนแล้ว ถวายเครื่องสักการะ แล้วปูผ้ากราบข้างหน้า กราบลงด้วยเบญจางคประดิษฐ์ (กราบตั้งองค์ 5 คือ เข้า 2 สอก 2 หน้าผาก 1) ลงจรดพื้น 3 หน แล้วเปล่งวาจาขอสรณคมน์และศีล (เฉพาะคำบาลี) ดังนี้

อหํ ภนฺเต สรณสฺสึ ยาจามิ	ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าขอสรณะและศีล
ทฺติยมฺปิ อหํ ภนฺเต สรณสฺสึ ยาจามิ	ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าขอสรณะและศีลเป็นครั้งที่สอง
ตติยมฺปิ อหํ ภนฺเต สรณสฺสึ ยาจามิ	ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าขอสรณะและศีลเป็นครั้งที่สาม

พระอาจารย์ฟังกล่าวคำนมัสการให้ผู้มุ่งบรรพชาว่าตาม ดังนี้

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต	ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้เป็นพระ-
สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส (3 หน)	อรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบพระองค์นั้น

ต่อจากนี้ พระอาจารย์จะสั่งว่า "เอวํ วเทหิ" (จงว่าอย่างนี้) หรือว่า ยมฺหิ วทามิ ตํ วเทหิ (จงว่าตามเรา) คำใดคำหนึ่ง ผู้มุ่งบรรพชาฟังรับว่า "อาม ภนฺเต" (ขอรับเจ้าข้า) เสร็จแล้ว ฟังว่า คำถึงพระรัตนตรัยตามท่านไป (เฉพาะคำบาลี) ดังนี้

พุทฺธํ สรณํ กัจจามิ	ข้าพเจ้าถึงพระพุทธรเจ้าเป็นที่ฟัง
ธมฺมํ สรณํ กัจจามิ	ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่ฟัง
สงฺฆํ สรณํ กัจจามิ	ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่ฟัง
ทฺติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ กัจจามิ	ข้าพเจ้าถึงพระพุทธรเจ้าเป็นที่ฟังเป็นครั้งที่สอง
ทฺติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ กัจจามิ	ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่ฟังเป็นครั้งที่สอง
ทฺติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ กัจจามิ	ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่ฟังเป็นครั้งที่สอง
ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ กัจจามิ	ข้าพเจ้าถึงพระพุทธรเจ้าเป็นที่ฟังเป็นครั้งที่สาม
ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ กัจจามิ	ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่ฟังเป็นครั้งที่สาม
ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ กัจจามิ	ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่ฟังเป็นครั้งที่สาม

เมื่อจบสรณคมน์แล้ว พระอาจารย์จะบอกว่ "ติสรณคมณํ นิฏฺฐิตํ" (จบไตรสรณคมน์แล้ว) ผู้มุ่งบรรพชาฟังรับว่า "อาม ภนฺเต" (ขอรับ เจ้าข้า)

เมื่อจบการให้และการรับสรณคมน์เพียงเท่านั้น นับได้ว่าได้บรรพชาเป็นสามเณรบริบูรณ์ และสามเณรนั้น มีสิกขาบทฟังศึกษาและปฏิบัติตามพระพุทธรบญญัติ 10 ประการ ซึ่งสามเณรจะต้องรับไปศึกษาและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด พระอาจารย์จะกล่าวนำไปก่อน แล้วสามเณรกล่าวตามเฉพาะคำบาลี ดังนี้

ปาณาติปาตา	เวรมณี	1. เว้นจากการฆ่าสัตว์
อทินฺนาทานา	เวรมณี	2. เว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของไม่ให้

เมื่อครองผ้าเรียบร้อยแล้ว ฟังถือผ้ากราบเตรียมตัวเข้ามาขอสรณคมน์และศีล 10 ต่อไป วิธีปฏิบัติตอนนี คือ เข้าไปหาพระอาจารย์ที่นั่งคอยอยู่ก่อนแล้ว ถวายเครื่องสักการะ แล้วปูผ้ากราบข้างหน้า กราบลงด้วยเบญจางคประดิษฐ์ (กราบตั้งองค์ 5 คือ เข่า 2 ศอก 2 หน้าผาก 1) ลงจรดพื้น 3 หน แล้วเปล่งวาจาขอสรณคมน์และศีล (เฉพาะคำบาลี) ดังนี้

อหํ ภนฺเต สรณสฺสึ ยาจามิ	ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าขอสรณะและศีล
ทฺถุติขมุปี อหํ ภนฺเต สรณสฺสึ ยาจามิ	ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าขอสรณะและศีลเป็นครั้งที่สอง
ตติขมุปี อหํ ภนฺเต สรณสฺสึ ยาจามิ	ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าขอสรณะและศีลเป็นครั้งที่สาม

พระอาจารย์ฟังกล่าวคำนมัสการให้ผู้มุ่งบรรพชาว่าตาม ดังนี้

นโม ตสฺส ภวโต อรหโต	ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้เป็นพระ-
สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (3 หน)	อรหันต์ ครัสตรู้อเองโดยชอบพระองค์นั้น

ต่อจากนี้ พระอาจารย์จะสั่งว่า "เอวํ วเทหิ" (จงว่าอย่างนี้) หรือว่า ขมุหํ วทามิ ตํ วเทหิ (จงว่าตามเรา) คำใดคำหนึ่ง ผู้มุ่งบรรพชาฟังรับว่า "อาม ภนฺเต" (ขอรับเจ้าข้า) เสร็จแล้ว ฟังว่า คำถึงพระรัตนตรัยตามท่านไป (เฉพาะคำบาลี) ดังนี้

พุทฺธํ สรณํ กุจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง
ธมฺมํ สรณํ กุจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง
สงฺฆํ สรณํ กุจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง
ทฺถุติขมุปี พุทฺธํ สรณํ กุจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งเป็นครั้งที่สอง
ทฺถุติขมุปี ธมฺมํ สรณํ กุจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่พึ่งเป็นครั้งที่สอง
ทฺถุติขมุปี สงฺฆํ สรณํ กุจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่งเป็นครั้งที่สอง
ตติขมุปี พุทฺธํ สรณํ กุจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งเป็นครั้งที่สาม
ตติขมุปี ธมฺมํ สรณํ กุจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่พึ่งเป็นครั้งที่สาม
ตติขมุปี สงฺฆํ สรณํ กุจฺฉามิ	ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่งเป็นครั้งที่สาม

เมื่อจบสรณคมน์แล้ว พระอาจารย์จะบอกว่า "ติสฺรณคมฺนํ นิฏฺฐิตํ" (จบไตรสรณคมน์แล้ว) ผู้มุ่งบรรพชาฟังรับว่า "อาม ภนฺเต" (ขอรับ เจ้าข้า)

เมื่อจบการให้และการรับสรณคมน์เพียงเท่านี้ นับได้ว่าได้บรรพชาเป็นสามเณรบริบูรณ์ และสามเณรนั้น มีสิกขาบททั้งศึกษาและปฏิบัติตามพระพุทธรบัตถุญฺติ 10 ประการ ซึ่งสามเณรจะต้องรับไปศึกษาและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด พระอาจารย์จะกล่าวนำไปก่อน แล้วสามเณรกล่าวตามเฉพาะคำบาลี ดังนี้

ปณฺหาติปาตา	เวรมณี	1. เว้นจากการฆ่าสัตว์
อทินฺนาทานา	เวรมณี	2. เว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของไม่ให้

อหฺรหฺมจฺรียา	เวรมณี	3. เว้นจากการประพุดมิใช่พรหม
นฺุตาวาทา	เวรมณี	4. เว้นจากการพูดเท็จ
สุราเมรย มฺขฺช. ปมาทภูฏานา	เวรมณี	5. เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
วิกาลโกชนา	เวรมณี	6. เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล
นจฺจกิตฺ วาทิต วิสูก ทสฺสนา	เวรมณี	7. เว้นจากการฟ้อนรำขับร้องประโคมดนตรีและการเล่น อันเป็นข้าศึกแก่การประพุดพิพรหมจรรย์
มาลาคนฺธวิเลปน ธรณ มณฺฑาน	เวรมณี	8. เว้นจากการทัดทรงดอกไม้ธูปไล้ของหอมและเครื่องทาอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว
วิภูสณฺภูฏานา	เวรมณี	9. เว้นจากการนอนบนที่นอนสูงและนอนที่นอนใหญ่
อฺุจจาสนยมนหาสนยา	เวรมณี	10. เว้นจากการรับทองและเงิน
ชาตฺรุปรชตปฏิกุคฺคณาเวรมณี		
อิมฺนิ ทส ลิกฺขปาทนํ สมนทียมนิขัฟเจ้าสมาทานลิกขบาท 10 เหล่านี้		

(3 คน)

เสร็จแล้วพึงกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 คน สามเณรใหม่รับเครื่องสักการะจากบิดามารดา ผู้ปกครองหรือญาติมิตร ซึ่งนำมามอบให้ (ตอนนี้ ถ้าผู้มอบเป็นสตรี สามเณรจะต้องปูผ้ากราบรับ) แล้วนำเข้าไปถวายพระอุปัชฌาย์ แล้วกราบลง 3 คน นั่งคุกเข่าประณมมือ กล่าวขอนิสัยและขอให้ท่านเป็นพระอุปัชฌาย์ให้ดังนี้

อหฺ ฃนฺเต นิสฺสยฺ ยาจามิ	ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าขอนิสัย
ทฺุติยมฺปี อหฺ ฃนฺเต นิสฺสยฺ ยาจามิ	ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าขอนิสัยเป็นครั้งที่สอง
ตฺุติยมฺปี อหฺ ฃนฺเต นิสฺสยฺ ยาจามิ	ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าขอนิสัยเป็นครั้งที่สาม
อฺุชฺฌาโย เม ฃนฺเต โหทิ	ท่านเจ้าข้า ขอท่านจงเป็นอุปัชฌาย์ของข้าพเจ้าเถิด

(ว่า 3 คน)

พระอุปัชฌาย์ กล่าวว่	ปฏฺิรูปํ	สมคฺวร
สามเณรพึงรับว่	สาธุ ฃนฺเต	ดีละ เจ้าข้า
พระอุปัชฌาย์กล่าวว่	โอปาโยกั	ชอบด้วยอุบาย
สามเณรพึงรับว่	สาธุ ฃนฺเต	ดีละ เจ้าข้า
พระอุปัชฌาย์กล่าวว่	ปัสสาทิเกน	จงยังความปฏิบัติให้ถึงพร้อมด้วยอาการอันน่าเลื่อมใส
	สมฺปาเทถ	

สามเณรพึงรับว่า สาธุ ภนฺเต คีละ เจ้าข้า

แล้วสามเณร พึงกล่าวรับเป็นภาระธุระของกันและกันสืบไปดังนี้

อชุตคเคทานิ เถโร, มยฺหํ ภาโร, ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป พระเถระย่อมเป็นภาระของข้าพเจ้า
อหฺมปี เถรสฺส ภาโร (3 คน) แม้ข้าพเจ้าก็ย่อมเป็นภาระของท่านพระเถระ

จบแล้ว สามเณรกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 หน นับเป็นการเสร็จพิธีบรรพชา
เป็นสามเณรท่านนี้

2.4 การมอบหมายและชี้แจงข้อปฏิบัติแก่สามเณร

เมื่อญาติมิตรหรือผู้ร่วมงานบรรพชากลับบ้านไปแล้ว ทางวัดหรือประธานกรรมการ
ฝ่ายสงฆ์ ควรเรียกสามเณรที่บรรพชาภาคฤดูร้อนครั้งนั้นมาประชุมพร้อมกันในพระอุโบสถ
ศาลาการเปรียญหรือสถานที่ที่จัดเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนร่วมกันตลอดเวลาที่บรรพชาอยู่ พระ-
อุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส พระอาจารย์ และพระภิกษุที่เลี้ยงพร้อมกันหน้าที่ประชุมสามเณร เพื่อ
ดำเนินการมอบหมายสามเณรให้อยู่ในการปกครองดูแลของ พระอาจารย์พระภิกษุที่เลี้ยง อบรม
ขั้นต้น และชี้แจงข้อปฏิบัติคนในระหว่างบรรพชาแก่สามเณรผู้บรรพชาภาคฤดูร้อนตามลำดับ
รายการต่อไปนี้

(1) การมอบหมาย ตามพระธรรมวินัยผู้บรรพชา (สามเณร) ย่อมเป็นภาระธุระ
ในการดูแลอบรมสั่งสอนของพระเถระผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ และสามเณรจะต้องมีภาระธุระใน
การปรนนิบัติรับใช้พระเถระผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ ถ้าพระอุปัชฌาย์ไม่ได้เป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น
พระอุปัชฌาย์ก็จะได้มอบหมายสัทธิวิหาริกหรือพระภิกษุสามเณรที่ท่านบวชให้ ให้เจ้าอาวาส
วัดนั้นรับภาระธุระดูแลอบรมสั่งสอนแทนตามกฎหมายอาศรมฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2506) การ
มอบหมายนี้ควรทำเป็นกิจลักษณะให้เป็นการรับทราบพร้อมกันทั้งสามฝ่าย คือ ฝ่ายผู้มอบ ผู้ถูก
มอบและผู้รับมอบและในกรณีสามเณรที่บรรพชาภาคฤดูร้อนครั้งหนึ่งเป็นจำนวนมากเกินกำลัง
พระอุปัชฌาย์หรือเจ้าอาวาสที่จะเป็นธุระดูแลอบรมสั่งสอนโดยใกล้ชิดและทั่วถึงได้ จะต้องแบ่ง
มอบหมายให้พระอาจารย์หลายรูปหรือพระภิกษุที่เลี้ยงรับไปดูแลอบรมสั่งสอนเป็นหมู่ ๆ หรือ
กลุ่ม ๆ กลุ่มละ 3 - 10 รูป ตามที่กำหนดจัดไว้ การมอบหมายนี้จึงควรประกาศมอบกันในที่
ประชุมเป็นพิธีการ เริ่มจากพระอุปัชฌาย์กล่าวให้โอวาทถึงหน้าที่ของสามเณรในพระพุทธศาสนา
แล้วประกาศมอบหมายสามเณรทั้งนั้นให้อยู่ในการดูแลอบรมสั่งสอนของเจ้าอาวาส แล้วเจ้า-
อาวาสกล่าวรับมอบและประกาศมอบหมายให้สามเณรรูปใดหมู่ใดไปอยู่ในความดูแลอบรม
สั่งสอนของพระอาจารย์หรือพระภิกษุที่เลี้ยงรูปใดพักแรมที่กุฏิใดหรือที่ใดในวันนั้น ถ้าพระ-
อุปัชฌาย์กับเจ้าอาวาสเป็นรูปเดียวกัน ก็ให้โอวาทเบื้องต้น แล้วประกาศมอบหมายพระอาจารย์
หรือพระภิกษุที่เลี้ยงไปในตอนเดียวกัน

สามเณรพึงรับว่า - สาธุ ภนุเต คีละ เจ้าข้า

แล้วสามเณร พึงกล่าวรับเป็นการะฐะของกันและกันสืบไปดังนี้

อหุชตฺกเถกทานิ เถโร, มยฺหํ ภาวโร, ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป พระเถระย่อมเป็นการะของข้าพเจ้า
อหมปี เถรสฺส มาโร (3 คน) แม้ข้าพเจ้าก็ย่อมเป็นการะของท่านพระเถระ

จบแล้ว สามเณรกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 คน นับเป็นการเสร็จพิธีบรรพชา
เป็นสามเณรท่านนี้

2.4 การมอบหมายและชี้แจงข้อปฏิบัติแก่สามเณร

เมื่อญาติมิตรหรือผู้มาร่วมงานบรรพชากลับบ้านไปแล้ว ทางวัดหรือประธานกรรมการ
ฝ่ายสงฆ์ ควรเรียกสามเณรที่บรรพชาภาคฤดูร้อนครั้งนั้นมาประชุมพร้อมกันในพระอุโบสถ
ศาลาการเปรียญหรือสถานที่ที่จัดเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนร่วมกันตลอดเวลาที่บรรพชาอยู่ พระ-
อุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส พระอาจารย์ และพระภิกษุที่เลี้ยงพร้อมกันหน้าที่ประชุมสามเณร เพื่อ
ดำเนินการมอบหมายสามเณรให้อยู่ในการปกครองดูแลของ พระอาจารย์พระภิกษุที่เลี้ยง อบรม
ขั้นต้น และชี้แจงข้อปฏิบัติตนในระหว่างบรรพชาแก่สามเณรผู้บรรพชาภาคฤดูร้อนตามลำดับ
รายการต่อไปนี้

(1) การมอบหมาย ตามพระธรรมวินัยผู้บรรพชา (สามเณร) ย่อมเป็นการะฐะ
ในการดูแลอบรมสั่งสอนของพระเถระผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ และสามเณรจะต้องมีการะฐะใน
การปรนนิบัติรับใช้พระเถระผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ ถ้าพระอุปัชฌาย์ไม่ได้เป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น
พระอุปัชฌาย์ก็จะได้มอบหมายสัทธิวิหาริกหรือพระภิกษุสามเณรที่ท่านบวชให้ ให้เจ้าอาวาส
วัดนั้นรับการะฐะดูแลอบรมสั่งสอนแทนตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2506) การ
มอบหมายนี้ควรทำเป็นกิจลักษณะให้เป็นการรับทราบพร้อมกันทั้งสามฝ่าย คือ ฝ่ายผู้มอบ ผู้ถูก
มอบและผู้รับมอบและในกรณีสามเณรที่บรรพชาภาคฤดูร้อนครั้งหนึ่งเป็นจำนวนมากเกินกำลัง
พระอุปัชฌาย์หรือเจ้าอาวาสที่จะเป็นธุระดูแลอบรมสั่งสอนโดยใกล้ชิดและทั่วถึงได้ จะต้องแบ่ง
มอบหมายให้พระอาจารย์หลายรูปหรือพระภิกษุที่เลี้ยงรับไปดูแลอบรมสั่งสอนเป็นหมู่ ๆ หรือ
กลุ่ม ๆ กลุ่มละ 3 - 10 รูป ตามที่กำหนดจัดไว้ การมอบหมายนี้จึงควรประกาศมอบกันในที่
ประชุมเป็นพิธีการ เริ่มจากพระอุปัชฌาย์กล่าวให้โอวาทถึงหน้าที่ของสามเณรในพระพุทธศาสนา
แล้วประกาศมอบหมายสามเณรทั้งนั้นให้อยู่ในการดูแลอบรมสั่งสอนของเจ้าอาวาส แล้วเจ้า-
อาวาสกล่าวรับมอบและประกาศมอบหมายให้สามเณรรูปใดหมู่ใดไปอยู่ในความดูแลอบรม
สั่งสอนของพระอาจารย์หรือพระภิกษุที่เลี้ยงรูปใดพักแรมที่กุฏิใดหรือที่ใดในวัดนั้น ถ้าพระ-
อุปัชฌาย์กับเจ้าอาวาสเป็นรูปเดียวกัน ก็ให้โอวาทเบื้องต้น แล้วประกาศมอบหมายพระอาจารย์
หรือพระภิกษุที่เลี้ยงไปในตอนเดียวกัน

(2) การชี้แจงข้อปฏิบัติและกิจวัตรของสามเณร เมื่อเสร็จการมอบหมายตามข้อ (1) แล้ว เจ้าอาวาสหรือพระภิกษุหัวหน้าฝ่ายอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ควรดำเนินการอบรมสามเณรในด้านการปฏิบัติตนในการดำรงเพศบรรพชิตเป็นสามเณรในด้านการบริโภค บังคับว่าจะต้องทำอะไร กิริยา วาจา มารยาทในด้านต่าง ๆ อย่างไร กำหนดและชี้แจงค่าบริกรรมเพื่อเตือนสติตนเองตลอดเวลา เช่น “1. บัดนี้เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์ กิริยาอาการใด ๆ ของสมณะ เราจักประพฤติปฏิบัติกิริยาอาการนั้น ๆ 2. วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่...” กำหนดการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของสามเณร ตามแนวที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 1.5.3 ของหนังสือนี้ กำหนดการปฏิบัติกิจวัตรแต่ละเรื่อง กำหนดการเรียนวิชาต่าง ๆ ในชั้นเรียนภาคฤดูร้อน ตามกำหนดวิชาที่คณะกรรมการหรือทางวัดกำหนดไว้ตลอดระยะเวลาที่บรรพชาอยู่ คาถาภาษาบาลี ที่จะต้องใช้สวดหรือกล่าวในการไหว้พระสวดมนต์ ทำวัตร หรือศาสนพิธีต่าง ๆ ที่สามเณรจะต้องรับศึกษาท่องจำให้ได้ ตลอดจนระเบียบปฏิบัติอื่น ๆ ที่สามเณรต้องปฏิบัติ

(3) เมื่อจบการชี้แจงแล้ว ให้สามเณรกราบพร้อมกัน 3 คนแล้วแยกย้ายกันไป เข้าที่พัก โดยมีพระอาจารย์หรือพระภิกษุที่เลี้ยงแต่ละกลุ่มหรือหมู่ นำไป แนะนำ นัดหมายยังที่พักของแต่ละรูปก่อนให้สามเณรพักผ่อน เพื่อเตรียมตัวเข้าทำวัตรเย็นและรับการอบรมภาคกลางคืนของวันแรกบรรพชาต่อไป

2.5 ระเบียบปฏิบัติของสามเณรภาคฤดูร้อน

-ตัวอย่างต่อไปนี้ เป็นระเบียบปฏิบัติของสามเณรภาคฤดูร้อน วัดเบญจมบพิตร ขอนำมาแสดงไว้เพื่อวัดที่จัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนให้ใช้เป็นแนวทางให้สามเณรภาคฤดูร้อนปฏิบัติ คือ

- (1) ต้องรักษาความสะอาดสถานที่พักทั้งภายในห้องและภายนอกห้องให้เรียบร้อยอยู่เสมอ
- (2) ต้องรักษาความสะอาดผ้านุ่งห่มให้อยู่ในสภาพควรแก่สมณะสาธุรูป
- (3) ต้องเก็บจัดแจงที่นอนให้เรียบร้อยเป็นประจำ
- (4) ต้องนุ่งห่มให้เป็นปริมณฑล คือ ถูกต้องตามแบบอย่างของสมณะ
- (5) ต้องออกบิณฑบาตเป็นกิจวัตรประจำวันตามสมณะวิสัย
- (6) ต้องนำอาหารบิณฑบาตที่ได้มาทั้งหมดมอบไว้เป็นส่วนกลาง เพื่อแบ่งเฉลี่ยถวายแก่เพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ตามคำสอนในสารณียธรรมสูตร และเมื่อฉันเสร็จแล้วต้องไม่นำเอาอาหารใด ๆ ไปเก็บไว้ที่พักเด็ดขาด
- (7) ต้องพิจารณาด้วยตั้งขณิกปัจจุเวกขณปาฐะก่อนฉันภัตตาหาร หรือฉันเครื่อง-ดื่มทุกครั้ง

- (8) ต้องรอให้พระเถระผู้เป็นประธานในการฉันวันนั้น ๆ เริ่มฉันก่อน หรือสั่งอนุญาตให้ฉันก่อน สามเณรทั้งหมดจึงฉันได้
- (9) ต้องไม่ลุกจากที่นั่งก่อนพระเถระผู้เป็นประธานยังไม่ลุกขึ้นจากที่นั่ง เว้นแต่ได้รับอนุญาต
- (10) ต้องไม่ลุกจากที่นั่งทุกกรณีขณะฉันภัตตาหารหรือฉันเครื่องดื่ม ในเมื่อฉันยังไม่เสร็จ
- (11) ต้องให้พรทุกครั้งหลังจากฉันภัตตาหารหรือฉันเครื่องดื่มเสร็จแล้ว
- (12) ต้องไม่เก็บอาหารหรือผลไม้ไว้ในห้องนอนเด็ดขาด
- (13) ต้องไม่เก็บปัจจัยไว้เป็นสิทธิของตนเด็ดขาด
- (14) ต้องไม่นำสิ่งของมีค่ามาใช้เด็ดขาด
- (15) ต้องไม่นำเครื่องสุขภัณฑ์ เช่น พัดลม วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น มาใช้เด็ดขาด
- (16) ต้องไม่นำภคฤหสถ์มารับใช้เป็นศิษย์ช่วยทำภารกิจทั้งหลาย
- (17) ต้องปฏิบัติกิจวัตรประจำวันสม่ำเสมอ ถ้ามีความจำเป็น ต้องบอกลาพระพี่เลี้ยงทุกครั้ง
- (18) ต้องเข้ารับการอบรมประจำทุกชั่วโมง ถ้ามีความจำเป็น ต้องบอกลาพระกรรมការบริหารการอบรมทุกครั้ง
- (19) ต้องไม่กล่าวคำหยาบโหด คำเหลวไหล หรือร้องเพลงทุกประการ
- (20) ต้องใช้คำพูดแบบสมณะโวหาร เช่น อาตมา อาตมภาพ โยม คุณโยม คุณโยมพ้อ คุณโยมแม่ เจริญพร เป็นต้น
- (21) ต้องสวดมนต์อุทิศส่วนกุศลก่อนนอนทุกวัน
- (22) ต้องห่มจีวรให้เป็นปริมณฑลก่อนออกนอกบริเวณที่พัก
- (23) ต้องนั่ง นอน เดิน ยืน ด้วยกิริยาอาการตามแบบสมณะสาธูป
- (24) ต้องไม่ส่งเสียงอะอะในเวลากลางคืน
- (25) ต้องไม่ส่งเสียงดังในที่อยู่อาศัย ในพระอุโบสถ และในที่ทุกสถาน (ทั้งนอกวัดและในวัด)
- (26) ต้องไม่ไปเดินเล่นในบริเวณสระน้ำ หน้าพระอุโบสถ ในเวลาพักผ่อนกลางวัน
- (27) ต้องเดินไปทำวัตรเช้า-เย็น-กลางคืน โดยเดินไปเป็นแถวเป็นกลุ่ม ๆ
- (28) ต้องไม่แยกกลุ่มไปนอนที่อื่นนอกจากสถานที่กำหนดไว้
- (29) ต้องไม่ส่งเสียงดังก่อนหรือหลังฉันภัตตาหาร
- (30) ต้องนอนและตื่นนอนในเวลาที่กำหนดไว้
- (31) ต้องปิดไฟนอนในเวลา 23.00 น. ทุกวัน
- (32) ต้องไม่ซื้อสิ่งของและเครื่องดื่มด้วยตนเอง

- (8) ต้องรอให้พระเถระผู้เป็นประธานในการฉันวันนั้น ๆ เริ่มฉันก่อน หรือสั่งอนุญาตให้ฉันก่อน สามเณรทั้งหมดจึงฉันได้
- (9) ต้องไม่ลุกจากที่นั่งก่อนพระเถระผู้เป็นประธานยังไม่ลุกขึ้นจากที่นั่ง เว้นแต่ได้รับอนุญาต
- (10) ต้องไม่ลุกจากที่นั่งทุกกรณีขณะฉันภัตตาหารหรือฉันเครื่องดื่ม ในเมื่อฉันยังไม่เสร็จ
- (11) ต้องให้พรทุกครั้งหลังจากฉันภัตตาหารหรือฉันเครื่องดื่มเสร็จแล้ว
- (12) ต้องไม่เก็บอาหารหรือผลไม้ไว้ในห้องนอนเด็ดขาด
- (13) ต้องไม่เก็บปัจจัยไว้เป็นสิทธิของตนเด็ดขาด
- (14) ต้องไม่นำสิ่งของมีค่ามาใช้เด็ดขาด
- (15) ต้องไม่นำเครื่องสุขภัณฑ์ เช่น พัดลม วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น มาใช้เด็ดขาด
- (16) ต้องไม่นำภคฤหบดีมารับใช้เป็นศิษย์ช่วยทำภารกิจทั้งหลาย
- (17) ต้องปฏิบัติกิจวัตรประจำวันสม่ำเสมอ ถ้ามีความจำเป็น ต้องบอกลาพระที่เลี้ยงทุกครั้ง
- (18) ต้องเข้ารับการอบรมประจำทุกชั่วโมง ถ้ามีความจำเป็น ต้องบอกลาพระกรรมการบริหารการอบรมทุกครั้ง
- (19) ต้องไม่กล่าวคำหยาบโหด คำเหลวไหล หรือร้องเพลงทุกประการ
- (20) ต้องใช้คำพูดแบบสมณะโวหาร เช่น อาตมา อาตมภาพ โยม คุณโยม คุณโยมพ้อ คุณโยมแม่ เจริญพร เป็นต้น
- (21) ต้องสวมมนต์อุทิศส่วนกุศลก่อนนอนทุกวัน
- (22) ต้องห่มจีวรให้เป็นปริมณฑลก่อนออกนอกบริเวณที่พัก
- (23) ต้องนั่ง นอน เดิน ยืน ด้วยกิริยาอาการตามแบบสมณะทุกรูป
- (24) ต้องไม่ส่งเสียงอะอะในเวลากลางคืน
- (25) ต้องไม่ส่งเสียงดังในที่อยู่อาศัย ในพระอุโบสถ และในที่กุศสถาน (ทั้งนอกวัดและในวัด)
- (26) ต้องไม่ไปเดินเล่นในบริเวณสระน้ำ หน้าพระอุโบสถ ในเวลาพักผ่อนกลางวัน
- (27) ต้องเดินไปทำวัตรเช้า-เย็น-กลางคืน โดยเดินไปเป็นแถวเป็นกลุ่ม ๆ
- (28) ต้องไม่แยกกลุ่มไปนอนที่อื่นนอกจากสถานที่กำหนดไว้
- (29) ต้องไม่ส่งเสียงดังก่อนหรือหลังฉันภัตตาหาร
- (30) ต้องนอนและตื่นนอนในเวลาที่กำหนดไว้
- (31) ต้องปิดไฟนอนในเวลา 23.00 น. ทุกวัน
- (32) ต้องไม่ซื้อสิ่งของและเครื่องดื่มด้วยตนเอง

2.6 การบำเพ็ญสมาธิเพื่อให้เกิดสติปัญญาดี

สามเณรภาคฤดูร้อนจะต้องปฏิบัติกิจวัตรและศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอันเป็นหลักเบื้องต้นแห่งพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก ถ้ารู้จักบำเพ็ญสมาธิ ก็จะทำให้จิตใจสงบ มีพลังที่ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติกิจวัตรตามที่คณะกรรมการ พระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์หรือ วัดที่จัดการบรรพชาภาคฤดูร้อนกำหนดได้อย่างลึกซึ้งและถูกต้อง บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการบรรพชาตามที่กล่าวแล้วในตอนต้นของหนังสือนี้ การบำเพ็ญสมาธิเพื่อให้เกิดสติปัญญาดี มีความมุ่งหมาย วิธีการปฏิบัติ และรายละเอียดต่าง ๆ ตามแบบของวัดเบญจมบพิตร ต่อไปนี้

(1) ความมุ่งหมายในการบำเพ็ญสมาธิ

การบำเพ็ญสมาธิสำหรับนักศึกษานี้ มิได้มุ่งเพื่อการบรรลุผลนิพพาน เพื่อเห็นนรกสวรรค์ หรือเพื่อความมฤตมิมอำนาจศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

แต่มุ่งเพื่อฝึกรวมจิตใจที่มีกระแสน้ำวนไปในอารมณ์ต่าง ๆ ให้กระแสน้ำวนรวมกันตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวที่ต้องการ ในการประกอบกรรมกิจในชีวิตประจำวัน กระแสน้ำวนใจจะได้เกิดพลังเข้มแข็งมั่นคงไม่หวั่นไหวง่าย

ธรรมดากะแสน้ำที่ไหลแยกออกไปหลายสาย พลังของกระแสน้ำนั้นย่อมอ่อนกำลังลงไม่สามารถจะนำไปใช้ให้สำเร็จประโยชน์ได้

แต่ถ้าทำเชือกกันกระแสน้ำเหล่านั้นให้ไหลไปรวมเป็นสายเดียวกันได้ พลังของกระแสน้ำนั้นย่อมไหลแรงขึ้น สามารถใช้กระแสน้ำนั้นให้สำเร็จประโยชน์ได้นานาประการ เช่น ใช้ผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ เป็นต้น ฉะนั้น

จิตใจของคนเราก็มเหมือนกัน ถ้าปล่อยให้คิดฟุ้งซ่านไปในอารมณ์ต่าง ๆ พลังกระแสน้ำจิตก็อ่อนลง ๆ จนกลายเป็นคนใจอ่อนทำอะไรไม่สำเร็จ จะทำอะไรก็ไม่ไว้ใจตัวเอง ไม่เป็นตัวของตัวเอง

แต่ถ้าได้ฝึกรวมจิตใจให้เป็นสมาธิมั่นคงอยู่กับอารมณ์เดียวที่ต้องการแล้ว กระแสน้ำจิตก็มีพลังมหาศาลสามารถนำไปใช้ให้สำเร็จประโยชน์ได้อเนกประการ

กล่าวโดยเฉพาในด้านการศึกษาเล่าเรียน นักเรียนนักศึกษาที่มีจิตใจมั่นคงเป็นสมาธิดี ไม่เกิดความคิดฟุ้งซ่านในขณะที่เรียน ย่อมเรียนวิชาการต่าง ๆ มีความเข้าใจได้ดี และรวดเร็ว ถูกต้องตามความเป็นจริง มีความทรงจำได้แม่นยำดี ไม่ลืมเลือนง่าย

เพราะมีพระบาลีพุทธภาษิตตรัสรับรองไว้ว่า “สมาหิตโต ยถากุติ ปชานาติ” แปลความว่า “คนที่มีจิตใจมั่นคงดีแล้วย่อมรู้ทั่วถึงตามความเป็นจริง” ดังนี้ ๑

(2) วิธีการปฏิบัติก่อนบำเพ็ญสมาธิ

ผู้จะเริ่มบำเพ็ญสมาธิ พึงจุดธูป เทียน เพื่อบูชาพระรัตนตรัย แล้วนั่งคุกเข่า ประณมมือ กล่าวคำบูชาขอบน้อมพระรัตนตรัย ตามลำดับต่อไปนี้

(2.1) บูชาพระรัตนตรัย ด้วยคำบาลีดังนี้

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ (ว่า 3 คน)

(ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น)

อิมินา สกฺกาเรณ พุทฺธํ อภิปูชยามิ

(ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระพุทธรเจ้า ด้วยเครื่องสักการะนี้)

อิมินา สกฺกาเรณ ฐมฺมํ อภิปูชยามิ

(ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระธรรม ด้วยเครื่องสักการะนี้)

อิมินา สกฺกาเรณ สจฺจํ อภิปูชยามิ ฯ

(ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระสงฆ์ ด้วยเครื่องสักการะนี้)

(2.2) แล้วกล่าวคำนมัสการพระรัตนตรัย ด้วยคำบาลี ดังนี้

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ (กราบ)

(พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันตดับเพลิงทุกข์เสียเชิง ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง ข้าพเจ้าขออภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน)

สวากฺขาโต ภควตา ฐมฺโม ฐมฺมํ นมสฺสามิ (กราบ)

(พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม)

สุปฏิปนฺโน ภควโต สวากฺสงฺโฆ สจฺจํ นมามิ (กราบ)

(พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ดีแล้ว ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระสงฆ์)

(2.3) แล้วกล่าวคำแผ่เมตตาแก่ตนและสัตว์ทั้งหลาย ทั้งด้วยคำบาลีและคำแปล

ดังนี้

อหํ สุขิโต โหมิ นิตฺตุกฺโข อวโร อพฺยาปฺชโหมิ

อนิโฆ สุขี อุตฺตนาํ ปรีหรามิ ฯ

ขอข้าพเจ้าจงถึงความสุข ปราศจากความทุกข์ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มี
ความคับแค้นใจ จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัย
ทั้งปวงเถิด ฯ

สพฺเพ สตฺตา สุขิตา โหนตุ นิตฺตุกฺขา อวรา

อพฺยาปฺชฺชา อนิฆา สุขี อุตฺตนาํ ปรีหณฺตุ

ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง จงถึงความสุข ปราศจากความทุกข์ ไม่มีเวร
ไม่มีภัย ไม่มี ความคับแค้นใจ จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้น
จากทุกข์ภัยทั้งปวงเถิด ฯ

(2.1) บูชาพระรัตนตรัย ด้วยคำบาลีดังนี้

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ (ว่า 3 คน)

(ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น)

อิมินา สกฺกาเรน พุทฺธํ อภิปูชยามิ

(ข้าพเจ้าบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระพุทธเจ้า ด้วยเครื่องสักการะนี้)

อิมินา สกฺกาเรน ธรรมํ อภิปูชยามิ

(ข้าพเจ้าบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระธรรม ด้วยเครื่องสักการะนี้)

อิมินา สกฺกาเรน สงฺฆํ อภิปูชยามิ ฯ

(ข้าพเจ้าบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระสงฆ์ ด้วยเครื่องสักการะนี้)

(2.2) แล้วกล่าวคำนมัสการพระรัตนตรัย ด้วยคำบาลี ดังนี้

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาทมิ (กราบ)

(พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันต์ดับเพลิงทุกข์เสียเชิง ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง
ข้าพเจ้าขออภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน)

สวากฺขาโต ภควตา ธรรมํ ธรรมํ นมสฺสามิ (กราบ)

(พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม)

สุปฏิปนฺโน ภควโต สวากฺขสฺโง ธรรมํ นนํมิ (กราบ)

(พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ดีแล้ว ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระสงฆ์)

(2.3) แล้วกล่าวคำแผ่เมตตาแก่ตนและสัตว์ทั้งหลาย ทั้งด้วยคำบาลีและคำแปล

ดังนี้

อหํ สุขิโต โทมิ นิตฺทุกฺโข อวโร อพฺยาปฺชโณ

อนีโฆ สุขิ อุตฺตานํ ปรีหฺรามิ ฯ

ขอข้าพเจ้าจงถึงความสุข ปราศจากความทุกข์ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มี
ความคับแค้นใจ จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัย
ทั้งปวงเถิด ฯ

สพฺเพ สตฺตา สุขิตา โหนตุ นิตฺทุกฺขา อวรา

อฺพฺยาปฺชฺณา อนีจฺมา สุขิ อุตฺตานํ ปรีหฺรณฺตุ

ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง จงถึงความสุข ปราศจากความทุกข์ ไม่มีเวร
ไม่มีภัย ไม่มี ความคับแค้นใจ จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้น
จากทุกข์ภัยทั้งปวงเถิด ฯ

(2.4) แล้วกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยด้วยการบำเพ็ญสมาธิด้วยคำบาลีและคำแปลดังนี้

อิมาย ธมฺมานุสฺสมปฺปฏิปตฺติยา รตฺนตฺตยํ ปุเชมิ ฯ

ข้าพเจ้าขอบูชา ซึ่งพระรัตนตรัย ด้วยการประพฤติธรรมอันสมควร แก่ธรรมนี้

จบแล้วกราบลงครั้งหนึ่งแล้วนั่งบำเพ็ญสมาธิ บริกรรมตามกำหนดเวลา ดังข้อ (3)(4) และ (5)

(3) วิธีนั่งบำเพ็ญสมาธิ

ผู้บำเพ็ญสมาธิพึงนั่งขัดสมาธิราบ คือ ขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย วางหงายไว้บนหน้าตัก ตั้งตัวตรง มองทอดสายตาลงประมาณ 2 ศอก แล้วหลับตา พึงมีสติสัมปชัญญะ ระลึกรู้สึกตัวอยู่เสมอ กำหนดลมหายใจเข้า-ออก พร้อมกับระลึกถึงพระพุทธรูปเป็นอารมณ์ฯ

(4) คำบริกรรมขณะบำเพ็ญสมาธิ

ผู้บำเพ็ญสมาธิ พึงนึกถึงคำบริกรรม ตามวิธีอานาปานัสสติ คือ การกำหนดลมหายใจเข้าออก พร้อมกับพุทธานุสสติ คือ

- ขณะหายใจเข้า พึงนึกถึงพระพุทธรูปว่า "พุท"
- ขณะหายใจออก พึงนึกถึงพระพุทธรูปว่า "โธ"

(5) กำหนดเวลานั่งบำเพ็ญสมาธิ

ผู้เริ่มบำเพ็ญสมาธิ ควรนั่งบำเพ็ญสมาธิด้วยระยะเวลาสั้น ๆ เพียง 10 - 15 นาทีไปก่อน ครั้นเมื่อร่างกายเกิดความเคยชินต่อการนั่งแล้ว พึงเพิ่มเวลานั่งให้มากขึ้นตามลำดับ และก่อนที่จะหยุดนั่งบำเพ็ญสมาธิทุกครั้ง พึงคุกเข่ากราบพระรัตนตรัยแบบเบญจางคประดิษฐ์ 3 หน ก่อนแล้วจึงเลิกฯ

บทที่ 3 กิจวัตรประจำวัน

การดำรงเพศของพระภิกษุสามเณรจะต้องบำเพ็ญกิจวัตร เป็นปฏิบัติบูชาเพื่อเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นประจำทุกวัน ได้แก่ การไหว้พระก่อนนอนและหลังจากตื่นนอน การทำวัตรเช้า และการทำวัตรเย็น ซึ่งมีระเบียบปฏิบัติ บทบูชาและความหมายดังต่อไปนี้

3.1 การไหว้พระก่อนนอนและหลังจากตื่นนอน

การไหว้พระก่อนนอนและหลังจากตื่นนอน เป็นกิจวัตรที่จำเป็น ภิกษุสามเณรก่อนจะนอนหรือหลังจากตื่นนอนแล้วจะต้องทำการไหว้และบูชาพระ ณ ที่อยู่ของตน ๆ การไหว้พระ ณ ที่อยู่นี้จะจุดธูปเทียนบูชาหรือจะไม่จุดก็ได้ แต่ถ้าจุดต้องระวังในเรื่องไฟเทียนและไฟจากธูป เมื่อจุดแล้วจงปักเทียนบนเชิงเทียน ปักธูปในกระถางสำหรับปักธูปและควรวาดแผ่นโลหะหรือแผ่นวัตถุกันไฟไหม้มารองไว้ให้ดีก่อน เมื่อเสร็จแล้วก่อนนอนหรือก่อนออกจากที่อยู่ไปบิณฑบาตควรดับเทียน และดูไม่ให้ธูปปลิวออกจากกระถางไปไหม้สิ่งอื่นได้

สำหรับสามเณรที่บรรพชาภาคฤดูร้อน ทางวัดหรือคณะกรรมกร ฯ จัดให้นอนเป็นหมู่ในห้องหนึ่ง กุฏิหนึ่ง หรือบริเวณหนึ่ง ควรไหว้พระก่อนนอนและหลังจากตื่นนอนด้วยกันและพร้อมกัน โดยมีพระพี่เลี้ยงร่วมด้วยหรือไม่ก็ได้

ระเบียบปฏิบัติสำหรับการไหว้พระก่อนนอนตามข้อ (1) - (11) สำหรับการไหว้พระหลังจากตื่นนอนตามข้อ (1) - (9) แล้ว ตามข้อ (12) - (13) ดังนี้

(1) เมื่อจุดธูปเทียนเสร็จแล้ว ฟังกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 หน (ถ้าไม่จุดธูปเทียนก็เริ่มด้วยการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ 3 หน) แล้วทำการบูชา ด้วยการนั่งคุกเข่าประนมมือ กล่าวคำนมัสการว่า

อรหํ สมมาสมพุทฺโธ ภควา พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวัตฺเทมิ

สวากุขาโต ภควตา ธมฺโม ธมฺมํ นมสฺสามิ

สุปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ สงฺฆํ นมามิ

คำแปล พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันต์ ดับเพลิงทุกข์สิ้นเชิง ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ข้าพเจ้าอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้รู้ ผู้ตื่นผู้เบิกบาน พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ดีแล้ว ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติดีแล้ว ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์

(2) กราบลงหนหนึ่งแล้วว่า นะโม 3 จบ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส (3 หน)

คำแปล ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาค ผู้เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้เองโดยชอบพระองค์นั้น

บทที่ 3 กิจวัตรประจำวัน

การดำรงเพศของพระภิกษุสามเณรจะต้องบำเพ็ญกิจวัตร เป็นปฏิบัติบูชาเพื่อเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นประจำทุกวัน ได้แก่ การไหว้พระก่อนนอนและหลังจากตื่นนอน การทำวัตรเช้า และการทำวัตรเย็น ซึ่งมีระเบียบปฏิบัติ บทบูชาและความหมายดังต่อไปนี้

3.1 การไหว้พระก่อนนอนและหลังจากตื่นนอน

การไหว้พระก่อนนอนและหลังจากตื่นนอน เป็นกิจวัตรที่จำเป็น ภิกษุสามเณรก่อนจะนอนหรือหลังจากตื่นนอนแล้วจะต้องทำการไหว้และบูชาพระ ณ ที่อยู่ของตน ๆ การไหว้พระ ณ ที่อยู่นี้จะจุดธูปเทียนบูชาหรือจะไม่จุดก็ได้ แต่ถ้าจุดต้องระวังในเรื่องไฟเทียนและไฟจากธูป เมื่อจุดแล้วจงปักเทียนบนเชิงเทียน ปักธูปในกระถางสำหรับปักธูปและควรวางแผ่นโลหะหรือแผ่นวัตถุกันไฟไหม้มารองไว้ให้ดีก่อน เมื่อเสร็จแล้วก่อนนอนหรือก่อนออกจากที่อยู่ไปปิดขาคควรดับเทียน และดูไม่ให้ธูปล้มออกจากกระถางไปไหม้สิ่งอื่นได้

สำหรับสามเณรที่บรรพชาภาคฤดูร้อน ทางวัดหรือคณะกรรมกรการ ฯ จัดให้นอนเป็นหมู่ในห้องหนึ่ง กุฏิหนึ่ง หรือบริเวณหนึ่ง ควรไหว้พระก่อนนอนและหลังจากตื่นนอนด้วยกันและพร้อมกัน โดยมีพระพี่เลี้ยงร่วมด้วยหรือไม่ก็ได้

ระเบียบปฏิบัติสำหรับการไหว้พระก่อนนอนตามข้อ (1) - (11) สำหรับการไหว้พระหลังจากตื่นนอนตามข้อ (1) - (9) แล้ว ตามข้อ (12) - (13) ดังนี้

(1) เมื่อจุดธูปเทียนเสร็จแล้ว ฟังกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 หน (ถ้าไม่จุดธูปเทียนก็เริ่มด้วยการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ 3 หน) แล้วทำการบูชา ด้วยการนั่งคุกเข่าประณมมือ กล่าวคำนมัสการว่า

อรหํ สมมาสมพุทฺโธ ภควา พุทฺธํ ภควนุตํ อภิวาเทมิ

สวากุขาโต ภควตา ธมฺโม ธมฺมํ นมสฺสามิ

สุปฏิปนฺโน ภควโต สวากฺสงฺโฆ สงฺฆํ นมามิ

คำแปล พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันต์ ดับเพลิงทุกข์สิ้นเชิง ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ข้าพเจ้าอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้รู้ ผู้ตื่นผู้เบิกบาน พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ดีแล้ว ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติดีแล้ว ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์

(2) กราบลงหนหนึ่งแล้วว่า นะโม 3 จบ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส (3 หน)

คำแปล ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาค ผู้เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้เองโดยชอบพระองค์นั้น

(3) แล้วระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ด้วยการเปล่งวาจา
ว่าพุทธานุสสติคือ

อิติปิ โส ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ

วิชาจรณสมปนฺโน สุกโต โลกวิทู

อนุตฺตโร ปุริสทมมสารถิ สตถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ

คำแปล แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น เป็นผู้ไกลจากกองกิเลส เป็นผู้
ผู้ควรไหว้ เป็นผู้ควรบูชา เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ เป็นผู้บริบูรณ์แล้วด้วย
วิชาและจรณะ เป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว เป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นผู้ฝึกบรูษผู้ควรฝึก
ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว
เป็นผู้จำแนกธรรม ดังนี้

(4) กราบลงหนหนึ่ง แล้วว่าธัมมานุสสติต่อไป คือ

สวากุขาโต ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก

โอบนยฺโย ปจฺจจตุตฺ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิติ ฯ

คำแปล พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว เป็นของอันบุคคลพึงเห็นได้เอง
เป็นของไม่มีกาลเวลา เป็นของจะร้องเรียกให้ผู้อื่นเข้ามาดูได้ เป็นของอัน
บุคคลพึงน้อมเข้ามาใส่ใจ เป็นของอันวิญญูชนทั้งหลาย พึงรู้แจ้งเฉพาะตัว
ดังนี้ ฯ

(5) กราบลงหนหนึ่ง แล้วว่า สังฆานุสสติ ต่อไป คือ

สุปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ อชฺฐปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ

ฉายปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ สามิจปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ

ยทิตฺ จตฺตาริ ปุริสยฺกานิ อญฺฺจ ปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สวากสงฺโฆ

อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อณฺชลึกรณฺเียว

อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสชาติ ฯ

คำแปล พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติตรง
แล้ว...เป็นผู้ปฏิบัติถูกแล้ว...เป็นผู้ปฏิบัติชอบแล้ว คือ คู่แห่งบรูษทั้งหลาย 4
จัดเป็นบรูษบุคคลทั้งหลาย 8 นี้คือ พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
ท่านเป็นผู้ควรสักการะที่เขานำมาบูชา ท่านเป็นผู้ควรขอต้อนรับ ท่านเป็น
ผู้ควรทักษิณาทาน (ทำบุญ) ท่านเป็นผู้ควรอัญชลีกรรม (ไหว้) ท่านเป็น
เนืองนาบุญของโลก ไม่มีเนืองนาบุญอื่นยิ่งไปกว่า ดังนี้ ฯ

(6) กราบลงหนหนึ่ง แล้วระลึกถึงพระคุณของบิดามารดาที่มีอุปการะคุณแก่ตน เป็นต้นว่า ได้เลี้ยงมาแต่เล็กแต่น้อย และได้อุปถัมภ์บำรุงนานาประการ เมื่อระลึกพอสมควร แล้ว กราบลงหนหนึ่ง ฯ

(7) แล้วระลึกถึงอุปการะคุณแห่งพระอุปัชฌายะอาจารย์ ตลอดจนถึงท่านผู้มีอุปการะคุณอื่น ๆ เป็นต้นว่า ได้ช่วยเหลือให้ได้บรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา เป็นผู้รับรองเข้าในหมู่สงฆ์เพื่อให้ได้บรรพชาอุปสมบท และได้สั่งสอนให้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาการต่าง ๆ ระลึกพอสมควรแล้ว กราบลงอีกหนหนึ่ง ฯ

(8) เสร็จแล้วฟังนั่งพับเพียบ ตั้งจิตแผ่เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ไปในสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ตั้งต้นแต่ที่ใกล้ มีมารดาบิดา พระอุปัชฌายะ อาจารย์ เป็นต้น ตลอดจนสรรพสัตว์ไม่มีประมาณ ขอให้ท่านทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้น จงเป็นผู้มีความสุขปราศจากความทุกข์ ไม่มีความเป็นเวรเป็นภัยต่อกัน ปราศจากการพยาบาทปองร้ายกัน ปราศจากการเบียดเบียนกันและกัน ให้เป็นผู้มีความสุขกายสบายใจ บริหารรักษาดนให้เป็นผู้มีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป ฯ

(9) แล้วตั้งใจอุทิศส่วนกุศลที่ตนได้บำเพ็ญมาทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ได้แก่ การบรรพชาอุปสมบทเป็นต้นนี้ ให้แก่บรรดาท่านผู้มีพระคุณ ตั้งต้นแต่มารดาบิดาและตลอดถึงบรรดาสรรพสัตว์ไม่มีประมาณ ขอให้เป็นผู้มีส่วนในบุญกุศลนั้น ๆ โดยทั่วกัน ฯ

(10) เมื่อเสร็จตามข้อ (9) แล้ว ถ้าเป็นการไหว้พระก่อนนอนให้พิจารณาปัจจัย 4 ที่ได้ใช้สอยแล้ว คือ จีวร (ผ้าห่มผ้าห่ม) บิณฑบาต (อาหาร) เสนาสนะ (ที่อยู่) ทิลาณเภสัช (ยา) ซึ่งอาจจะใช้สอยไปด้วยไม่ทันได้พิจารณาในขณะที่กำลังใช้สอยอยู่ เป็นการพิจารณาซ้ำทบทวนอีกครั้งในขณะนี้ ด้วยผูกใจเปล่งวาจาบาลีอดีตปัจจุเวกขณปาฐะ คือ

อดีตปัจจุเวกขณปาฐะ

1. อชฺช มยา อปัจจุเวกฺขิตฺวา

ยิ จีวรํ ปริภุคฺคตํ,
ตํ ยาวเทว สีสฺสุส ปฏฺิจฺฉาตฺย,

อฺณฺุหฺสุส ปฏฺิจฺฉาตฺย,
ขํส, มกส, วาตาดป, สิริสป,
สมฺมุสฺสานํ, ปฏฺิจฺฉาตฺย
ยาวเทว หิริโกปินปฏฺิจฺฉาทนคฺคํ ฯ

ในวันนี้เราไม่ทันพิจารณา

ห่มผ้าผืนใดแล้ว
ผ้าผืนนั้น เรามุ่งห่มแล้ว เพียงเพื่อบำบัดความ
หนาว
เพื่อบำบัดความร้อน
เพื่อป้องกันสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด
และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย
และเพียงเพื่อปกปิดอวัยวะ อันให้เกิดความ
ละอาย ฯ

(6) กราบลงหนหนึ่ง แล้วระลึกถึงพระคุณของบิดามารดาที่มีอุปการะคุณแก่ตน เป็นต้นว่า ได้เลี้ยงมาแต่เล็กแต่น้อย และได้อุปถัมภ์บำรุงนานาประการ เมื่อระลึกพอสมควรแล้ว กราบลงหนหนึ่ง ฯ

(7) แล้วระลึกถึงอุปการะคุณแห่งพระอุปัชฌายะอาจารย์ ตลอดจนถึงท่านผู้มีอุปการะคุณอื่น ๆ เป็นต้นว่า ได้ช่วยเหลือให้ได้บรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา เป็นผู้รับรองเข้าในหมู่สงฆ์เพื่อให้ได้บรรพชาอุปสมบท และได้สั่งสอนให้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาการต่าง ๆ ระลึกพอสมควรแล้ว กราบลงอีกหนหนึ่ง ฯ

(8) เสร็จแล้วฟังนั่งพับเพียบ ตั้งจิตแผ่เมตตา กรณา มุทิตา และอุเบกขา ไปในสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ตั้งต้นแต่ที่ใกล้ มีมารดาบิดา พระอุปัชฌายะ อาจารย์ เป็นต้น ตลอดจนสรรพสัตว์ไม่มีประมาณ ขอให้ท่านทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้น จงเป็นผู้มีความสุขปราศจากความทุกข์ ไม่มีความเป็นเวรเป็นภัยต่อกัน ปราศจากการพยาบาทปองร้ายกัน ปราศจากการเบียดเบียนกันและกัน ให้เป็นผู้มีความสุขกายสบายใจ บริหารรักษาตนให้เป็นผู้มีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป ฯ

(9) แล้วตั้งใจอุทิศส่วนกุศลที่ตนได้บำเพ็ญมาทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ได้แก่ การบรรพชาอุปสมบทเป็นต้นนี้ ให้แก่บรรดาท่านผู้มีพระคุณ ตั้งต้นแต่มารดาบิดาและตลอดถึงบรรดาสรรพสัตว์ไม่มีประมาณ ขอให้เป็นผู้มีส่วนในบุญกุศลนั้น ๆ โดยทั่วกัน ฯ

(10) เมื่อเสร็จตามข้อ (9) แล้ว ถ้าเป็นการไหว้พระก่อนนอนให้พิจารณาปัจจัย 4 ที่ได้ใช้สอยแล้ว คือ จีวร (ผ้าห่มผ้าห่ม) บิณฑบาต (อาหาร) เสนาสนะ (ที่อยู่) ทิลาณเภสัช (ยา) ซึ่งอาจจะใช้สอยไปด้วยไม่ทันได้พิจารณาในขณะที่กำลังใช้สอยอยู่ เป็นการพิจารณาซ้ำทบทวนอีกครั้งในขณะนี้ ด้วยผูกใจเปล่งวาจาบาลีอดีตปัจจุเวกขณปาฐะ คือ

อดีตปัจจุเวกขณปาฐะ

1. อชฺช มยา อปัจจุเวกขิตฺวา

ยิ จิวริ ปริภุคฺถ,

ติ ยาวเทว สีตสุส ปฏิจาตาย,

อญฺหสุส ปฏิจาตาย,

ขัส, มกส, วาตาดป, สิริสป,

สมุสสุสานิ, ปฏิจาตาย

ยาวเทว หิริโกปินปฏิจาตาทนตติ ฯ

ในวันนี้เราไม่ทันพิจารณา

นุ่งห่มผ้าผืนใดแล้ว

ผ้าผืนนั้น เรานุ่งห่มแล้ว เพียงเพื่อบำบัดความหนาว

เพื่อบำบัดความร้อน

เพื่อป้องกันสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย

และเพียงเพื่อปกปิดอวัยวะ อันให้เกิดความละอาย ฯ

2. อชฺช มยา อปฺจฺเจวฺกฺขิตฺวา โย

ปิณฺฑปาโต ปรีกฺขโต,
โส เนว ทวาย,

น มทาย,

น มณฺฑนาย,

น วิภูสณาย,

ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส จูติยา,

ยาปนาย,

วิหีสฺสุปริตฺยา

พฺรหมจฺริยานุคฺคหยา,

อิตฺติ ปฺราณญฺจ เวทฺนํ ปฺฏิหฺงฺขามิ

นวญฺจ เวทฺนํ น อฺุปฺปาเตสฺสามิ,

ยาตุรา จ เม ภวิสฺสติ, อนวชฺชตา จ

ผาสฺสูวิหโร จาติ ๑

3. อชฺช มยา อปฺจฺเจวฺกฺขิตฺวา ยํ

เสนาสนํ ปรีกฺขตํ,

ตํ ยาวเทว สิตฺสฺส ปฺฏิมาตฺยา,

อฺุณฺหสฺส ปฺฏิมาตฺยา,

ทํส, มกฺส, วาตาตป, สิริสฺป, สมฺมุสฺसानํ

ปฺฏิมาตฺยา,

ยาวเทว อฺุตุปฺริสฺสยวิโนทฺนํ

ปฺฏิสฺสฺถานารามตฺถํ ๑

4. อชฺช มยา อปฺจฺเจวฺกฺขิตฺวา โย

คิลาณ, ปฺจฺจย, เกสชฺช, ปรีกฺษาโร ปรีกฺขโต,

โส ยาวเทว อฺุปฺปนฺนํ เวยฺยาพาธิกานํ

เวทฺนํ ปฺฏิมาตฺยา,

ในวันนี้ เราไม่ทันพิจารณา

ฉันทวิชฌาบาตใดแล้ว

วิชฌาบาตนั้น เราฉันทแล้ว ไม่ใช่เพื่อความเพลิดเพลิน

เพลินสนุกสนาน

ไม่ใช่เพื่อความเมามันเกิดกำลังพลังทางกาย

ไม่ใช่เพื่อประดับ

ไม่ใช่เพื่อตกแต่งให้สวยงาม

เพียงเพื่อความตั้งอยู่ได้แห่งกายนี้

เพื่อความเป็นไปได้แห่งอัตภาพนี้

เพื่อความสิ้นไปแห่งความลำบากทางกาย

เพื่ออนุเคราะห์แก่การประพุดตีพรหมจรรย์

ด้วยการทำอย่างนี้ เราย่อมระงับเสียได้ ซึ่ง

เวทนาเก่าคือ ความทิว

และจักไม่ทำทุกเวทนาใหม่ให้เกิดขึ้น

อนึ่ง ความเป็นไปได้โดยสะดวกแห่งอัตภาพนี้

ด้วย ความเป็นผู้หาโทษมิได้ด้วย และความเป็น

อยู่โดยความผาสุกด้วย จักมีแก่เรา ดังนี้ ๑

ในวันนี้ เราไม่ทันพิจารณา

ใช้สอยเสนาสนะใดแล้ว

เสนาสนะนั้น เราใช้สอยแล้ว เพียงเพื่อบำบัด

ความหนาว

เพื่อบำบัดความร้อน

เพื่อป้องกันสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด

และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย

เพียงเพื่อบรรเทาอันตราย อันจะพึงมีจาก

ดินฟ้าอากาศ และเพื่อเป็นผู้ยินดีอยู่ได้ในที่

หลักเรือนสำหรับภาวณา ๑

ในวันนี้ เราไม่ทันพิจารณา

บริโภกคิลาณเกสัชบริวารใดแล้ว

คิลาณเกสัชบริวารนั้น เราบริโภกแล้ว

เพียงเพื่อบำบัดทุกข์เวทนา มีอาพาธต่าง ๆ

เป็นมูล อันบังเกิดขึ้นแล้ว

อพฺยาปชฺณปรมตยาติ ฯ

เพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคเบียดเบียน เป็นอย่าง
ยิ่ง ดังนี้ ฯ

(11) เสร็จแล้ว กราบลงด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 คน แล้วจึงนอนได้ ฯ

อนึ่งถ้ามีเวลาหรือจิตกระสับกระส่ายด้วยกามารมณ์หรือความใคร่ที่จะออกไปสู่ภายนอก ยังไม่ว่างหรือนอนไม่หลับ ควรพิจารณากัมมัฏฐาน เพื่อทำจิตให้สงบ ระวัง จะพิจารณาด้วยตจปัญจกัมมัฏฐาน อาณาปานสติกัมมัฏฐาน หรือพิจารณาพระพุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ และสังฆานุสสติ ก็ได้

(12) ส่วนเวลาตอนเช้า คือ เมื่อตื่นนอนแล้ว ล้างหน้าแปรงฟัน ครองผ้าแล้ว พึ่งทำการบูชาตามข้อ (1) ถึงข้อ (9) แล้วพิจารณาปัจฉิม 4 ที่จะใช้สอยในวันนั้น ด้วยศุภใจเปล่งวาจาตามบาลีตั้งขณิกปัจจเวกขณปาฐะ คือ

ตั้งขณิกปัจจเวกขณปาฐะ

1. ปฏิสงฺขา โยนฺโส จีวรํ

ปฏิเสวามิ,

ยวเทว สีตสุส ปฏิมาตย,

อฺณหฺสุส ปฏิมาตย

ทํส, มกส, วาตคป, สิริสป, สมฺหฺสุสานํ

ปฏิมาตย

ยวเทว หิริโกปิน ปฏิจฺฉาทนคฺคํ ฯ

เราพิจารณาโดยแยกกายแล้ว จึงนุ่งห่มจีวร

เพียงเพื่อบำบัดความหนาว

เพื่อบำบัดความร้อน

เพื่อป้องกันสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด

และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย

แลเพียงเพื่อปกปิดอวัยวะอันให้เกิดความละอาย ฯ

2. ปฏิสงฺขา โยนฺโส ปิณฺหาปาดํ

ปฏิเสวามิ

เนว ทวาย,

น มทาย,

น มณฺจนาย,

น วิภูสนาย,

ยวเทว อิมฺสุส กายสุส ฐิติยา,

ยาปนาย,

วิหีสฺสปฺรติยา,

พฺรหมจฺรียานุคฺคหยา,

อิตฺติ ปฺราณณฺย เวทนํ ปฏิหฺงฺขามิ,

เราพิจารณาโดยแยกกายแล้ว จึงฉน

บิณฑบาต

ไม่ใช่เพื่อความเพลิดเพลินและสนุกสนาน

ไม่ใช่เพื่อความเมามันเกิดพลังทางกาย

ไม่ใช่เพื่อประดับ

ไม่ใช่เพื่อตกแต่งให้สวยงาม

เพียงเพื่อดำรงอยู่ได้แห่งกายนี้

เพื่อความเป็นไปได้แห่งอัตภาพนี้

เพื่อความสิ้นไปแห่งความลำบากทางกาย

เพื่ออนุเคราะห์แก่การประพฤดิพรหมจรรย์

ด้วยการทำอย่างนี้ เราขอมระงับเสียได้ซึ่ง

ทุกขเวทนาเก่า คือ ความหิว

อพฺยาปชฺฌปรมตยาติ ฯ

เพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคเบียดเบียน เป็นอย่าง
ยิ่ง ดังนี้ ฯ

(11) เสร็จแล้ว กราบลงด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 ทน แล้วจึงนอนได้ ฯ

อนึ่งถ้ามีเวลาหรือจิตกระสับกระส่ายด้วยกามารมณ์หรือความใคร่ที่จะออกไปสู่ภายนอก ยังไม่ว่างหรือนอนไม่หลับ ควรพิจารณากัมมัฏฐาน เพื่อทำจิตให้สงบ ระงับ จะพิจารณาด้วยตจปัญจกัมมัฏฐาน อาณาปานสติกัมมัฏฐาน หรือพิจารณาพระพุทธานุสสติ ธัมมานุสสติ และสังฆานุสสติ ก็ได้

(12) ส่วนเวลาตอนเช้า คือ เมื่อตื่นนอนแล้ว ล้างหน้าแปรงฟัน ครองผ้าแล้ว พึ่งทำการบูชาตามข้อ (1) ถึงข้อ (9) แล้วพิจารณาปัจฉิม 4 ที่จะใช้สอยในวันนั้น ด้วยผูกใจปลั่ง วาจาตามบาลีตั้งขณิกปัจฉิมเวกขณปาฐะ คือ

ตั้งขณิกปัจฉิมเวกขณปาฐะ

1. ปฏิสงฺขา โยนฺโส จีวรํ

ปฏิเสวามิ,

ขาวเทว สีตสุส ปฏิมาตยา,

อุณหสุส ปฏิมาตยา

ทํส, มกส, วาตคป, สิริสป, สมุหฺสฺสาณํ

ปฏิมาตยา

ขาวเทว หิริโกปิน ปฏิจุจาทนตุตํ ฯ

เราพิจารณาโดยแยกกายแล้ว จึงนุ่งห่มจีวร

เพียงเพื่อบำบัดความหนาว

เพื่อบำบัดความร้อน

เพื่อป้องกันสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด

และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย

แลเพียงเพื่อปกปิดอวัยวะอันให้เกิดความละอาย ฯ

2. ปฏิสงฺขา โยนฺโส ปิณฺหาปาดํ

ปฏิเสวามิ

เนว ทวาย,

น มทาย,

น มณฺจนาถ,

น วิภูสนาถ,

ขาวเทว อิมสุส กายสุส สฺฐิตียา,

ยาปนาถ,

วิหีสฺสุปรติยา,

พฺรหมจฺริยานุคฺคทาย,

อิตติ ปฺราณณฺญ เวทณํ ปฏิหฺงฺขามิ,

เราพิจารณาโดยแยกกายแล้ว จึงฉน

บิณฑบาต

ไม่ใช่เพื่อความเพลิดเพลินและสนุกสนาน

ไม่ใช่เพื่อความเขมามันเกิดพลังทางกาย

ไม่ใช่เพื่อประดับ

ไม่ใช่เพื่อตกแต่งให้สวยงาม

เพียงเพื่อดำรงอยู่ได้แห่งกายนี้

เพื่อความเป็นไปได้แห่งอัตภาพนี้

เพื่อความสิ้นไปแห่งความลำบากทางกาย

เพื่ออนุเคราะห์แก่การประพடுத்தพรหมจรรย์

ด้วยการทำอย่างนี้ เราขอมระงับเสียได้ซึ่ง

ทุกขเวทนาเก่า คือ ความทิว

นวมุจ เวทน์ น อุปปาเทศสามิ,
 ยาดรา จ เม ภวิสฺส ตินวชฺชตา จ
 ผาสฺวหาริ จาติ ๑

3. ปฏิสงฺขา โยนิโส เสนาสน

ปฏิเสวามิ

ยวเทว สีสฺสส ปฏิมาตย,

อฺฉฺสส ปฏิมาตย,

ทฺส, มกส, วาตคป, สิริสป, สมฺผสฺสานิ
 ปฏิมาตย

ยวเทว อฺคฺปฺริสฺสยวิโนทน์ ปฏิสฺลลนา-
 รามคฺติ ๑

4. ปฏิสงฺขา โยนิโส คิลาน,

ปฺจย,

เกสชฺชปฺริกฺขาริ ปฏิเสวามิ,

ยวเทว อุปฺปนฺนานิ เวชฺยาพาธิกานิ

เวทนานิ ปฏิมาตย,

อพฺยาปชฺฌปรมตยาติ ๑

และจักไม่ทำทุกขเวทนาใหม่ ให้เกิดขึ้น
 อนึ่ง ความเป็นไปได้โดยสะดวกแห่งอรรถภาพนี้
 ด้วย ความเป็นผู้หาโทษมิได้ด้วย และความ
 เป็นอยู่โดยความผาสุกด้วย จักมีแก่เรา ดังนี้๑

เราพิจารณาโดยแยกคายแล้ว จึงใช้สอย

เสนาสนะ

เพียงเพื่อบำบัดความหนาว

เพื่อบำบัดความร้อน

เพื่อป้องกันสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด
 และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย

เพียงเพื่อบรรเทาอันตราย อันจะพึงมีจากดิน
 ฟ้า อากาศ และเพื่อความเป็นผู้ยืนคืออยู่ได้ใน
 ที่หลักเรือนสำหรับภาวนา ๑

เราพิจารณาโดยแยกคายแล้ว จึงบริโภคน

เภสัชบริจารอันเกื้อกูลแก่คนไข้

เพียงเพื่อบำบัดทุกขเวทนามีอาพาธต่าง ๆ

เป็นมูลอันบังเกิดขึ้นแล้ว

เพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคเบียดเบียนเป็นอย่างยิ่ง
 ดังนี้ ๑

(13) เสร็จแล้ว กราบลงด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 หน แล้วดับเทียน ออกจากที่
 อยู่ไปบิณฑบาต ต่อไป

3.2 การทำวัตรเช้า

ในวันธรรมดา เมื่อเสร็จฉันภัตตาหารและทำกิจธุระส่วนตัวหรือส่วนรวมตาม
 หน้าที่ในตอนเช้าเสร็จแล้ว (เวลาประมาณ 8.30 น. หรือ 9.00 น. ตามแต่เจ้าอาวาสหรือผู้บริหาร
 วัดกำหนด) พระภิกษุสามเณรไปพร้อมกันที่พระอุโบสถ หรือที่นัดหมายอื่นถ้าวันนั้นยังไม่มี
 พระอุโบสถเพื่อทำวัตรเช้า ในวันธรรมสวนะอาจกำหนดเวลาสายกว่านี้เล็กน้อยเกี่ยวกับการ
 ทำบุญของทายกทายิกาแห่งวัดนั้น สำหรับสามเณรที่บรรพชาภาคฤดูร้อนจะต้องร่วมในการ
 ทำวัตรเช้าพร้อมกับพระภิกษุสามเณรแห่งวัดนั้น ทุกวันตามกำหนดเวลาของวัด

การทำวัตรเช้า มีระเบียบปฏิบัติ คำนมัสการ คำบูชาและความหมายดังนี้

(1) พระภิกษุสามเณร เข้าสู่พระอุโบสถ หรือที่ประชุมสงฆ์ทำวัตรเช้าตามกำหนด เวลา นั่งให้เรียบร้อยตามที่กำหนดแต่ละรูปหรือแต่ละหมู่ หันหน้าตรงไปยังพระประธาน สงบสติอารมณ์ให้แน่นเป็นพิเศษ เมื่อประธานจุดรูปเทียน พระภิกษุสามเณรทุกรูปยืนขึ้นประณมมือพร้อมกัน รำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย เมื่อประธานจุดรูปเทียนเสร็จ กราบพระที่โต๊ะบูชา 3 ครั้ง จบแล้ว พระภิกษุสามเณรจึงนั่งลง คุกเข่าประณมมือพร้อมกัน ท่านผู้เป็นประธานกล่าวคำนำนมัสการพึงว่าตาม (เฉพาะคำบาลี) ดังนี้

อรหํ สมนาสมพุทฺธํ ภควา พุทฺธํ ภควนฺตุ อภิวาเทมิ
(กราบลงหนหนึ่ง)

สวากขาโต ภควตา ธมฺโม ธมฺมํ นมสฺสามิ
(กราบลงหนหนึ่ง)

สุปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ สงฺฆํ นมามิ
(กราบลงหนหนึ่ง)

(กล่าวนำ) หนฺท มยํ พุทฺธสฺส
ภควโต ปุพฺพภากนฺนการํ กโรม เส ฯ

(กล่าวพร้อมกัน) นโม ตสฺส
ภควโต อรหโต สมนาสมพุทฺธสฺส (3 หน)

(กล่าวนำ) หนฺท มยํ พุทฺธาภิตฺติ
กโรม เส ฯ

(กล่าวพร้อมกัน) โย โส ตถาคต อรหํ

สมนาสมพุทฺธํ.

วิชาจรณสมฺปนฺโน

สุกโต

โลกวิทู.

อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ

สตุตา เทวมนุสฺसानํ

พุทฺธํ

เชญฺเจติ พวกเราจงกระทำการนอบน้อม
เบื้องตันแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้รู้ผู้ตื่นผู้เบิก
บาน ส ฯ

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาค ผู้เป็นพระอรหันต์
ครัสรู้เองโดยชอบ พระองค์นั้น

เชญฺเจติ พวกเรา จงกระทำการสวดดีพระ
พุทฺธเจ้า ส ฯ

พระตถาคตเจ้า พระองค์นั้น ไฉ เป็นผู้ไกลจาก
กิเลส เป็นผู้ควรไหว้ว เป็นผู้ควรบูชา

เป็นผู้ตรัสรู้ชอบเอง

เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ

เป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว

เป็นผู้รู้แจ้งโลก

เป็นผู้ฝึกบรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งไปกว่า

เป็นผู้สอนของเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย

เป็นผู้เบิกบานแล้ว

(1) พระภิกษุสามเณร เข้าสู่พระอุโบสถ หรือที่ประชุมสงฆ์ทำวัตรเช้าตามกำหนด เวลา นั่งให้เรียบร้อยตามที่กำหนดแต่ละรูปหรือแต่ละหมู่ หันหน้าตรงไปยังพระประธาน สงบสติอารมณ์ให้แน่นเป็นพิเศษ เมื่อประธานจุดรูปเทียน พระภิกษุสามเณรทุกรูปยื่นจันประณมมือพร้อมกัน รำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย เมื่อประธานจุดรูปเทียนเสร็จ กราบพระที่ได้ะบูชา 3 ครั้ง จบแล้ว พระภิกษุสามเณรจึงนั่งลง กุศเข้าประณมมือพร้อมกัน ท่านผู้เป็นประธานกล่าวคำนมนัสการฟังว่าตาม (เฉพาะคำบาลี) ดังนี้

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ ภควา พุทฺธํ ภควนฺตุ อภิวาเทมิ

(กราบลงหนหนึ่ง)

สฺวาภาโต ภควตา ธมฺโม ธมฺมํ นมสฺสามิ

(กราบลงหนหนึ่ง)

สฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ สงฺฆํ นมามิ

(กราบลงหนหนึ่ง)

(กล่าวมา) **นุท นยํ พุทฺธสฺส**

ภควโต ปุพฺพภากินมการํ กโรม เส ฯ

(กล่าวพร้อมกัน) **นโม ตสฺส**

ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (3 หน)

(กล่าวมา) **นุท นยํ พุทฺธาภิตฺติ**

กโรม เส ฯ

(กล่าวพร้อมกัน) **โย โส ตถาคต อรหํ**

สมฺมาสมฺพุทฺธํ.

วิชาจรณสมฺปนฺโน

สุคโต

โลกวิทู.

อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ

สตุตา เทวมนุสฺसानํ

พุทฺธํ

เจริญเกิด พวกเราจงกระทำการนอบน้อม

เบื้องตันแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้รู้ผู้ตื่นผู้เบิกบาน สี่ ฯ

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาค ผู้เป็นพระอรหันต์ ครัสตรู้อย่างโดยชอบ พระองค์นั้น

เจริญเกิด พวกเรา จงกระทำการสวดดีพระพุทฺธเจ้า สี่ ฯ

พระตถาคตเจ้า พระองค์นั้น ไฉ เป็นผู้ไกลจากกิเลส เป็นผู้ควรไหว้ เป็นผู้ควรบูชา

เป็นผู้ตรัสรู้ชอบเอง

เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ

เป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว

เป็นผู้รู้แจ้งโลก

เป็นผู้ฝึกบวชที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งไปกว่า

เป็นผู้สอนของเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย

เป็นผู้เบิกบานแล้ว

ภควา,

โย

อิม โลกํ สเทวํ กํ สมารกํ สพุทฺหมกํ,
สตุสมณพฺราหฺมณํ ปชํ สเทวมฺหุสฺสํ
สยํ อภิญญา สจฺฉฉิกฺขวา ปเวทสิ,

โย

ธมฺมํ เทเสติ

อาทิกฺขยาณํ

มชฺเชกฺขยาณํ

ปริโยสานกฺขยาณํ,

สาดตุํ สพุทฺธฺยฺชนํ เกวลปริปฺญณํ ปริสุทฺธํ
พุทฺหมจฺริยํ ปกาเสติ,

ตมทํ ภควนฺตุ อภิปุชยามิ,

ตมทํ ภควนฺตุํ สิริสา นมามิ ฯ

เป็นผู้จำแนกธรรม

พระองค์ใด

ทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอน
ชาวโลกนี้กับทั้งเทวดามารพรหม และหมู่สัตว์
พร้อมทั้งสมณพราหมณ์และเทวดามนุษย์ให้รู้
ตามพระองค์ใด

ทรงแสดงแล้วซึ่งพระธรรม

ไพเราะในเบื้องต้น

ไพเราะในท่ามกลาง

ไพเราะในที่สุด

ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถะ
พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทฺธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง
ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า
พระองค์นั้น

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า
พระองค์นั้น ด้วยเศียรเกล้า ฯ

(กราบลงทนต์หนึ่ง)

(กล่าวนำ) หนฺต มํ ธมฺมาภิตฺติ

ภโรมฺ เส ฯ

(กล่าวพร้อมกัน) โย โส สุวักขาโต ภควตา

ธมฺโม,

สนฺทิกฺขุสฺสิโก

อกาลิโก

เอหิปสฺสุสิโก

โอปนยิโก

ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญหิ,

ตมทํ ธมฺมํ อภิปุชยามิ,

เชิญเกิด พวกเราจงกระทำการสวดดีพระธรรม
สิ ฯ

พระธรรมนั้น ไฉ อันพระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสดีแล้ว

เป็นของอันบุคคลพึงเห็นได้เอง

เป็นของไม่มีกาลเวลา

เป็นของร้องเรียกให้ผู้อื่นเข้ามาดูได้

เป็นของอันบุคคลพึงน้อมเข้ามาใส่ใจ

เป็นของอันวิญญูชนทั้งหลาย พึงรู้แจ้งเฉพาะตัว
ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระธรรมนั้น

ตมท ฐมฺ ฐิรสา นมามิ ฯ

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมซึ่งพระธรรมนั้น ด้วย
เศียรเกล้า ฯ

(กราบลงหนหนึ่ง)

(กล่าวนำ) หนุท มยฺ สงฺฆภิกฺขุติ

เชิญเกิด พวกเราจงกระทำการสตุติ

ภโรม เต ฯ

พระสงฆ์ สี่ ฯ

(กล่าวพร้อมกัน) โย โต สุปฺปฏิปนฺโน

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า

ภควโต สวากสงฺโฆ

หมุนั้น ไฉ เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว

อุชฺฐปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ,

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็น
ผู้ปฏิบัติตรงแล้ว

ฉายปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ,

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็น
ผู้ปฏิบัติถูกต้องแล้ว

สามิจิปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ,

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็น
ผู้ปฏิบัติชอบยิ่งแล้ว

ยทิท

คือ

จตฺตาริ ปุริสฺสุขานิ อฏฺฐ ปุริสฺปกฺกလာ

คู่แห่งบุรุษทั้งหลาย 4 จัดเป็นบุรุษบุคคลทั้ง
หลาย 8

เอส ภควโต สวากสงฺโฆ,

นี่คือพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า

อาหุเนยฺโย

ท่านเป็นผู้ควรสักการะที่เขานำมาบูชา

ปาหุเนยฺโย

ท่านเป็นผู้ควรของต้อนรับ

ทกฺขิณฺเอยฺโย

ท่านเป็นผู้ควรทักษิณาทาน

อณฺชลฺลักรณฺเอยฺ,

ท่านเป็นผู้ควรอัญชลีกรรม

อนฺตุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺส,

ท่านเป็นเนื้อนาบุญของโลก ไม่มีเนื้อนาบุญอื่นยิ่ง
กว่า

ตมทฺ สงฺฆํ อภิปูชยามิ,

ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระสงฆ์หมุนั้น

ตมทฺ สงฺฆํ ฐิรสา นมามิ ฯ

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมซึ่งพระสงฆ์หมุนั้น ด้วย
เศียรเกล้า ฯ

(กราบลงหนหนึ่ง แล้วนั่งพับเพียบประณมมือ)

ตมทฺ ฐมฺ ฐิรสา นมามิ ฯ

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมซึ่งพระธรรมนั้น ด้วย
เศียรเกล้า ฯ

(กราบลงหนหนึ่ง)

(กล่าวนำ) หนท มยฺ สจฺฆมหิตฺติ

เชิญเถิด พวกเราจงกระทำการสดดี

กโรม เส ฯ

พระสงฆ์ สี่ ฯ

(กล่าวพร้อมกัน) โย โส สุปฺปฏิปนฺโน

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า

ภควโต สวากสงฺโฆ

หมุนั้น ไฉ เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว

อุชฺฐุปฺปิโน ภควโต สวากสงฺโฆ,

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็น
ผู้ปฏิบัติตรงแล้ว

ฉาปนฺนุปฺปิโน ภควโต สวากสงฺโฆ,

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็น
ผู้ปฏิบัติถูกต้องแล้ว

สามฺมิจฺฉุปฺปิโน ภควโต สวากสงฺโฆ,

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็น
ผู้ปฏิบัติชอบยิ่งแล้ว

ยทิตฺ

คือ

จตุตฺตารี ปุริสยฺกานิ อญฺญ ปุริสปุคฺคลา

คู่แห่งบุรุษทั้งหลาย 4 จัดเป็นบุรุษบุคคลทั้ง
หลาย 8

เอส ภควโต สวากสงฺโฆ,

นี่คือพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า

อาหุเนยฺโย

ท่านเป็นผู้ควรสักการะที่เขานำมาบูชา

ปาหุเนยฺโย

ท่านเป็นผู้ควรของต้อนรับ

ทกฺขิณฺเนยฺโย

ท่านเป็นผู้ควรทักษิณาทาน

อณฺชสิทฺถโร,

ท่านเป็นผู้ควรอัญชลีกรรม

อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺขเขตฺตํ โลกสฺส,

ท่านเป็นเนื้อนาบุญของโลก ไม่มีเนื้อนาอื่นยิ่ง
กว่า

ตมทฺ สจฺฆํ อภิปุชฺยามิ,

ข้าพเจ้าบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระสงฆ์หมุนั้น

ตมทฺ สจฺฆํ ฐิรสา นมามิ ฯ

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมซึ่งพระสงฆ์หมุนั้น ด้วย
เศียรเกล้า ฯ

(กราบลงหนหนึ่ง แล้วนั่งพับเพียบประณมมือ)

(กล่าวนำ) หนท มย์
รตนตตยปุปาม คาลาโย เจว
สเวกปริกิตตนปาจรณจ ภณาม เส ฯ

(กล่าวพร้อมกัน) พุทฺโธ สุตฺพุทฺโธ
กรณามทณฺณโว,

โยจจนุคฺคสุทฺถพฺพธฺยานโลจโน,

โลกสฺส ปาปุปกิเลสฆาตโก,
วณฺฑามิ พุทฺธํ อหฺมาทเรณ ตํ.

ธมฺโม ปทึโป วิย ตสฺส สตฺถุโน,

โย มคฺคปํกามตภทภินฺนโก,

โลกุตฺตโร โย จ ตทคฺคตปโน,

วณฺฑามิ ธมฺมํ อหฺมาทเรณ ตํ,

สงฺโฆ สฺสเขตฺตทายติเขตฺตสฺสญฺญิตो

โย ทิฏฺฐสฺสโนโต สฺสคฺคานุโพทโก,

โลลปฺปทึโน อริโย สุเมธโส,

วณฺฑามิ สงฺฆํ อหฺมาทเรณ ตํ,

อิจฺเจวณฺณกนฺตภิกฺขุชนเยนฺยกํ,

วตฺถุตฺตยํ วณฺฑตยาภิสงฺฆตํ,

ปฺปญฺญํ มยฺยํ มม สพฺพปฺพุทฺถวา

มา โหนฺตุ เว ตสฺส ปภาวสิทฺธิยา ฯ

เจริญเกิด พวกเราจงกล่าวคาถานอบน้อม
พระรัตนตรัย และพระบาลีกำหนดความ
สังเวช ส ฯ

พระพุทธเจ้าพระองค์ใด เป็นผู้หมั่นจดคิดแล้ว
มีพระกรุณาอุทิศทั่วสรรพวิญญู

มีพระปัญญาจักขุอันประเสริฐหมั่นจดคิดแล้ว
โดยส่วนเดียว

ฆ่าบาปและอุปกิเลสแห่งชาวโลก
ข้าพเจ้า ขอไหว้พระพุทธเจ้า พระองค์นั้นโดย
ความเคารพ

พระธรรมของพระศาสดาจารย์เจ้า พระองค์
นั้น เป็นประดุจดวงประทีป

พระธรรมใดโดยประมาณ คือ มรรคผลและ
นิพพาน

เป็นธรรมข้ามพ้นโลก และพระธรรมใดส่อง
เนื้อความแห่งโลกุตรธรรมนั้น

ข้าพเจ้าขอไหว้พระธรรมนั้นด้วยความเคารพ
พระสงฆ์หมู่ใด จัดเป็นเนื้อนาแข็งกว่าเนื้อนา
ที่ดี เป็นผู้มีความสงบระงับอันประจักษ์แล้ว
รู้ตามเสด็จพระสุคตเจ้า

มีกิเลสอันโลเลอันละได้แล้ว เป็นพระอรหันต์
มีปัญญาดี

ข้าพเจ้าขอไหว้พระสงฆ์หมู่ นั้น โดยความเคารพ
บุญอันใดที่ข้าพเจ้าไหว้พระรัตนตรัย ซึ่งเป็น
ของควรบูชาโดยส่วนเดียวสร้างสมแล้วอย่างนี้ ฯ
ขอสรรพพื้ทวายทั้งหลาย จงอย่ามีแก่ข้าพเจ้า
ด้วยความประสัทธานุภาพแห่งบุญนั้นแล ฯ

อิธ ตถาคโต โลก อุปปन्नโน

อรหํ สมมาสมพุทฺธ
 ธมฺโม จ เทสิโต
 นิยุยานิโก
 อุปสมฺมิโก
 ปรินิพฺพานิโก
 สมโพธิคามิ
 สุกตปฺปเวทิต,
 มยฺหุตฺถ ธมฺมํ สุตฺวา เอวํ ชานาม,
 ชาตปิ ทฺถุชา
 ชราปิ ทฺถุชา
 มรณมฺปิ ทฺถุชํ,
 โสกปริเทวทฺถุชโทมนสฺสุสฺสาปยาสาปิ ทฺถุชา.

อปฺปิเยหิ สมปโยโค ทฺถุชโ
 ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทฺถุชโ
 ชมฺปิจฺฉํ น ลกฺขิต
 ตมฺปิ ทฺถุชํ,
 สงฺขิตฺเตน ปฺลจฺจปาทานกฺขณฺธา ทฺถุชา,
 เสยฺยถิตํ,
 รูปูปาทานกฺขณฺโธ,
 เวทณฺูปาทานกฺขณฺโธ,
 สลฺยณฺูปาทานกฺขณฺโธ,
 สงฺขารูปาทานกฺขณฺโธ,
 วิญฺญาณฺูปาทานกฺขณฺโธ,
 เยสํ ปริญฺญาช, ธรรมานो โส ภควา,
 เอวํ พหุลํ สวาทเว วินตฺติ.

พระตถาคตองค์นั้น
 ได้เกิดขึ้นแล้วในโลกนี้
 และพระธรรมอันพระตถาคตเจ้าทรงแสดงแล้ว
 เป็นไปเพื่อนำสัตว์ออกจากทุกข์
 เป็นไปเพื่อสงบระงับ
 เป็นไปเพื่ออันดับรอบ
 มีปรกติให้ถึงความตรัสรู้
 อันพระสुकตเจ้าทรงประกาศแล้ว
 เราทั้งหลายได้ฟังพระธรรมนั้นแล้วจึงรู้อย่าง
 นี้ว่าแม้ความเกิด ก็เป็นทุกข์
 แม้ความแก่ ก็เป็นทุกข์
 แม้ความตาย ก็เป็นทุกข์
 แม้ความแค้นใจ ความรำไรรำพัน ความทุกข์
 ความเสียใจ ความคับแค้นใจ ก็เป็นทุกข์
 ความประจวบสิ่งอันไม่เป็นที่รัก เป็นทุกข์
 ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก เป็นทุกข์
 ปรารถนาอยู่ย่อมไม่ได้ แม้อันใด
 แม้อันนั้น ก็เป็นทุกข์
 โดยย่ออุปาทานชั้นห้า เป็นทุกข์
 กล่าวคือ
 อุปาทานชั้นที่ ๑ คือ รูป
 อุปาทานชั้นที่ ๒ คือ เวทนา
 อุปาทานชั้นที่ ๓ คือ สัญญา
 อุปาทานชั้นที่ ๔ คือ สังขาร
 อุปาทานชั้นที่ ๕ คือ วิญญาณ
 เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นยังทรงดำรง
 พระชนมชีพอยู่ ย่อมแนะนำสาวกทั้งหลาย เพื่อ
 ให้กำหนดรู้อุปาทานชั้นห้าอย่างนี้โดยมาก

อิธ ตถาคต โลก อุปปนโน

อรหํ สมมาสัมพุทธโธ
 ธมฺโม จ เทสโธ
 นิยุยานิโก
 อุปสมฺมิโก
 ปรินิพฺพานิโก
 สมโพธคามิ
 สุกคตปฺปเวทโธ,
 มนฺยตํ ธมฺมํ สุตฺวา เอวํ ชานาม,
 ชาตปิ ทุกฺขา
 ชราปิ ทุกฺขา
 มรณฺมปิ ทุกฺขํ,
 โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปฺปายาสาปิ ทุกฺขา,

อุปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข
 ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข
 ชมฺปิจณฺํ น ลกฺติ
 ตมฺปิ ทุกฺขํ,
 สงฺจิตฺเตน ปฺลฺลจฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา,
 เสยฺยธิตํ,
 รูปฺปาทานกฺขนฺโธ,
 เวทฺนุปาทานกฺขนฺโธ,
 สลฺลฺลปาทานกฺขนฺโธ,
 สงฺขารูปาทานกฺขนฺโธ,
 วิญฺญาณฺุปาทานกฺขนฺโธ,
 เยสํ ปริญฺญาช, ธรฺมาโน โส ภควา,
 เอวํ พหุลํ สวาท วิเนตี,

พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ได้เกิดขึ้นแล้วในโลกนี้

และพระธรรมอันพระตถาคตเจ้าทรงแสดงแล้ว
 เป็นไปเพื่อนำสัตว์ออกจากทุกข์

เป็นไปเพื่อสงบระงับ

เป็นไปเพื่ออันดับรอบ

มีปรกติให้ถึงความตรัสรู้

อันพระสุคตเจ้าทรงประกาศแล้ว

เราทั้งหลายได้ฟังพระธรรมนั้นแล้วจึงรู้อย่าง

นี้ว่าแม้ความเกิด ก็เป็นทุกข์

แม้ความแก่ ก็เป็นทุกข์

แม้ความตาย ก็เป็นทุกข์

แม้ความแห่งใจ ความรำไรราพัน ความทุกข์

ความเสียดใจ ความคับแค้นใจ ก็เป็นทุกข์

ความประจวบสิ่งอันไม่เป็นที่รัก เป็นทุกข์

ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก เป็นทุกข์

ปรารถนาอยู่ย่อมไม่ได้ แม้อันใด

แม้อันนั้น ก็เป็นทุกข์

โดยย่ออุปาทานขันธห้า เป็นทุกข์

กล่าวคือ

อุปาทานขันธ คือ รูป

อุปาทานขันธ คือ เวทนา

อุปาทานขันธ คือ สัญญา

อุปาทานขันธ คือ สังขาร

อุปาทานขันธ คือ วิญญาณ

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นยังทรงดำรง

พระชนมชีพอยู่ ย่อมแนะนำสาวกทั้งหลาย เพื่อ

ให้กำหนดรู้อุปาทานขันธห้าอย่างนี้โดยมาก

เอวักกา จ ปนฺสฺส ภควโต สาวกฺสุ
อนุสาสนี พุทฺธา ปวตฺตติ.

รูป อนิจฺจํ,

เวทนา อนิจฺจา,

สญฺญา อนิจฺจา,

สังขาร อนิจฺจา,

วิญฺญาณํ อนิจฺจํ

รูป อนตฺตา

เวทนา อนตฺตา,

สญฺญา อนตฺตา,

สังขาร อนตฺตา,

วิญฺญาณํ อนตฺตา,

สพฺเพ สงฺขาร อนิจฺจา,

สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาคฺติ,

เต มยฺ โอติณฺณามฺห ชาตฺยา ชรามเรณน

โสเกหิ ปรีเทวหิ ทุกฺเขหิ โทมนฺสุเสหิ

อุปายาสเหหิ

ทุกฺโขติณฺณา

ทุกฺขปฺเปเรตา,

อปฺเปเว นามิมฺสฺส เภวลสฺส

ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนตฺตทริยา ปญฺญาเยถาคฺติ,

จิรฺปรีนิพฺพุตฺตญฺปิ ตํ ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส อรหฺนฺตํ

สมฺมาสมฺพุทฺธํ

สทฺธา อการสฺมา อนคาริยํ ปฺพุทฺชิตา

ตสฺมี ภวาคฺติ พุทฺหมจฺริยํ จราม,

ภิกฺขุณฺํ สิกฺขาสาชีวสฺมาปฺนฺนา,

ก็แล อนุสาสนีเป็นอันมาก ของพระผู้มีพระภาค
เจ้าพระองค์นั้น เป็นไปในสาวกทั้งหลายมีส่วน
อย่างนี้

รูป ไม่เที่ยง

เวทนา ไม่เที่ยง

สัญญา ไม่เที่ยง

สังขารทั้งหลาย ไม่เที่ยง

วิญฺญาณ ไม่เที่ยง

รูป เป็นอนัตตา

เวทนา เป็นอนัตตา

สัญญา เป็นอนัตตา

สังขารทั้งหลาย เป็นอนัตตา

วิญฺญาณ เป็นอนัตตา

สังขารทั้งหลายทั้งปวง ไม่เที่ยง

ธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นอนัตตา ดังนี้

เราทั้งหลายเหล่านั้นผู้เป็นอันชาติ ชรา มรณะ

โสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส

อุปายาสครอบงำแล้ว

เป็นผู้มีทุกข์ครอบงำแล้ว

มีทุกข์เป็นเบื้องหน้าแล้ว

โฉนหนอ ความทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งหมด

นี้ พึงปรากฏ ดังนี้แล

เราอุทิศเฉพาะผู้มีพระภาค อรหันตสัมมา

สัมพุทฺธเจ้าพระองค์นั้น แม้ปรีนิพพานานแล้ว

มีศรัทธา ออกจากเรือน บวชหาเรือนอยู่มิได้

ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเจ้า

พระองค์นั้น

ถึงพร้อมแล้วด้วยสิกขาสาขาของภิกษุทั้งหลาย

ด้ โน พรหมจรรย์

อิมุตส เกวลุตส ทุกขกษนธุตส อนตทิกิริยา
สวัตตตุ ๑

ขอพรหมจรรย์ของเราทั้งหลายนั้น

จงเป็นไปเพื่อการทำให้สุดแห่งกองทุกข์ทั้งหมด
นี้ เทอญ ๑

(2) จบแล้ว พิจารณาปัจจัย 4 ด้วยตั้งขณิกปัจจเวกขณะปาฐะต่อ คือ

1. ปฏิสงฺขา โยนิโส จีวรํ ปฏิเสวามิ, ยาวเทว สัตตสฺส ปฏิมาตย, อุณหุตส
ปฏิมาตย จํส, มกส, วาดตป, สิริสํป, สมุสฺสสํนํ ปฏิมาตย, ยาวเทว หิริโกปิปนปฏิจฉาทนตฺถิ ๑

2. ปฏิสงฺขา โยนิโส ปิณฺญาปํติ ปฏิเสวามิ, เนว ทวาย, น มทาย, น มนฺจณาย,
น วิกุสณาย ยาวเทว อิมุตส กายสฺส จูติยา, ยาปนาย, วิหิตุํปรติยา, พรหมจรรย์านุกุคฺคหยา, อิติ
ปฺราณณฺจ เวทนํ ปฏิหฺงขามิ, นวณฺจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสสามิ, ยาศฺรา จ เม ภวิสฺสติ, อนวชฺชตา
จ ผาสฺวหาโร จาติ ๑

3. ปฏิสงฺขา โยนิโส เสนาสนํ ปฏิเสวามิ, ยาวเทว สัตตสฺสปฏิมาตย, อุณหุตส
ปฏิมาตย จํส, มกส, วาดตป, สิริสํป, สมุสฺสสํนํปฏิมาตย, ยาวเทว อุตุปริตฺสยวิโนทนํ
ปฏิสฺสลาณารามคฺถิ ๑

4. ปฏิสงฺขา โยนิโส คิลาน, ปจฺจย, เกสชฺชปรกิขารํ ปฏิเสวามิ, ยาวเทว
อุปฺปนฺนํ เวຍยาพาทิกานํ เวทนํ ปฏิมาตย อพฺยาปชฺชมปรมคยาติ ๑

(3) จบแล้ว พิจารณาปัจจัย 4 ด้วยธาตุปัจจเวกขณะปาฐะ เฉพาะคำบาลีต่อ คือ

ธาตุปัจจเวกขณะปาฐะ

1. ขลาปัจจยํ ปวตฺตมานํ ธาตุมตฺต

เมเวตํ ยทิตํ จีวรํ,
ตทฺฏปฏฺณชโก จ ปุคฺคโล.

ธาตุมตฺตโก

นิสฺสตุโต

นิชฺชิว

สุญฺโณ

สพฺพานิ ปน อิมานิ จีวรานิ อชฺคฺจฺจนฺนิยานิ

อิมํ ปฺตติกาเย ปตฺวา

อติวีย ชฺคฺจฺจนฺนิยานิ ชาชนฺติ ๑

จีวรนี้เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติเท่านั้น

กำลังเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่ปรุงแต่ง
และคนผู้ใช้สอยจีวรนั้น

เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติ

มิได้เป็นสัตว์อันยังยืน

มิได้เป็นชีวะอันเป็นบุรุษบุคคล

ว่างจากเครื่องหมายแห่งความเป็นตัวตน

ก็จีวรทั้งหมดนี้ เป็นของไม่น่าเกลียด

ครั้งมาถูกกายอันเนาอยู่เป็นนิจนี้แล้ว

ย่อมกลายเป็นของน่าเกลียดอย่างยิ่งไปด้วยกัน๑

ด้ โน พรหมจรรย์

ขอพรหมจรรย์ของเราทั้งหลายนั้น

อิมุตส เกวตุตส ทุกขกขณุตส อนตฺทกริยาย

จงเป็นไปเพื่อการทำให้สุดแห่งกองทุกข์ทั้งหมด

ล้วนตุตฺต ๑

นี้ เทอญ ๑

(2) จบแล้ว พิจารณาปัจจัย 4 ด้วยตั้งขมกปัจจเวกขณะปาฐะต่อ คือ

1. ปฏิสงฺขา โยนิโส จีวรํ ปฏิเสวามิ, ยาวเทว สัตตสฺส ปฏิฆาตาย, อุณหสฺส ปฏิฆาตาย จํส, มกส, วาตาดป, สิริสํป, สมฺมสฺสํสํ ปฏิฆาตาย, ยาวเทว หิริโกปิมปฏิฆาตํ ๑

2. ปฏิสงฺขา โยนิโส ปิณฺหาปํติ ปฏิเสวามิ, เนว ทวาย, น มทาย, น มณฺฑนาย, น วิภูสฺนายน ยาวเทว อิมุตส กายสฺส ฐิตียา, ยปนาย, วิหิสุํปรตฺติยา, พรหมจริยานุคฺคทาย, อิติ ปุราณญจ เวทนํ ปฏิหฺงขามิ, นวญจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสํสํ, ยตรา จ เม ภวิสฺสตี, อนนฺวชฺชตา จ ผาสฺวิหาโร จาติ ๑

3. ปฏิสงฺขา โยนิโส เสนาสนํ ปฏิเสวามิ, ยาวเทว สัตตสฺสปฏิฆาตาย, อุณหสฺส ปฏิฆาตาย จํส, มกส, วาตาดป, สิริสํป, สมฺมสฺสํสํปฏิฆาตาย, ยาวเทว อุตฺตปริสฺสยวิวนทนํ ปฏิสฺสลาํนารามคฺคํ ๑

4. ปฏิสงฺขา โยนิโส คิลาน, ปจฺจย, เกสฺซชฺชปริกฺขารํ ปฏิเสวามิ, ยาวเทว อุปฺปนํนํ เวชฺยาพาธิกานํ เวทนํ ปฏิฆาตาย อหฺยยาปฺชฺชมฺปรมาตฺยาติ ๑

(3) จบแล้ว พิจารณาปัจจัย 4 ด้วยธาตุปัจจเวกขณะปาฐะ เฉพาะคำบาลีต่อ คือ

ธาตุปัจจเวกขณะปาฐะ

1. ยลาปจฺจยํ ปวตฺตมนํ ธาตุมตฺต

เมเวตํ ยทิตํ จีวรํ,

ตทฺทปฺภุชฺชโก จ ปุคฺคโล,

ธาตุมตฺตโก

นิสฺสคฺโต

นิชฺซีโว

สุญฺโณ

สพฺพานิ ปน อิมานิ จีวรานิ อชฺคฺจฺจนฺนิยานิ

อิมํ ปุติกาภํ ปตฺวา

อติวีย ชฺคฺจฺจนฺนิยานิ ชายนฺติ ๑

จีวรนี้เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติเท่านั้น

กำลังเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่ปรุงแต่ง

และคนผู้ใช้สอยจีวรนั้น

เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติ

มิได้เป็นสัตว์อันขังอิน

มิได้เป็นชีวะอันเป็นบุรุษบุคคล

ว่างจากเครื่องหมายแห่งความเป็นตัวตน

ก็จีวรทั้งหมดนี้ เป็นของไม่น่าเกลียด

ครั้นมาถูกกายอันเนาอยู่เป็นนิจนี้แล้ว

ย่อมกลายเป็นของน่าเกลียดอย่างอึงไปด้วยกัน๑

2. ยถาปัจจุยํ ปวตฺตมานํ ชาติุมตฺต
 เมเวตํ ยทิตํ ปิณฺฑาปาโต,
 ตทฺฏปฺภุณฺชโก จ ปุคฺคโล
 ชาติุมตฺตโก
 นิสฺสตุโต
 นิชฺชิวํ
 สฺสฺสฺส
 สทฺโฆ ปนาย ปิณฺฑาปาโต อชฺชิจฺจนินิโย
 อิมํ ปุตฺติกาบํ ปตฺวา
 อติวिय ชฺชิจฺจนินิโย ชายติ ฯ

3. ยถาปัจจุยํ ปวตฺตมานํ ชาติุมตฺต
 เมเวตํ ยทิตํ เสนาสนํ,
 ตทฺฏปฺภุณฺชโก จ ปุคฺคโล
 ชาติุมตฺตโก
 นิสฺสตุโต
 นิชฺชิวํ
 สฺสฺสฺส
 สทฺพฺพานิ ปน อิมานิ เสนาสนานิ
 อชฺชิจฺจนินยานิ
 อิมํ ปุตฺติกาบํ ปตฺวา
 อติวिय ชฺชิจฺจนินยานิ ชายนฺตุติ ฯ

4. ยถาปัจจุยํ ปวตฺตมานํ ชาติุมตฺต
 เมเวตํ ยทิตํ ทิลานํ, ปจฺจยํ, เกสฺสชฺช,
 ปรีกฺขาโร,
 ตทฺฏปฺภุณฺชโก จ ปุคฺคโล
 ชาติุมตฺตโก
 นิสฺสตุโต
 นิชฺชิวํ

บิณฑบาตนั้น เป็นสักว่าชาติตามธรรมชาติ
 เท่านั้น กำลังเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่ปรุงแต่ง
 และคนผู้บริโภคบิณฑบาตนั้น
 เป็นสักว่าชาติตามธรรมชาติ
 มิได้เป็นสัตว์อันยังยืน
 มิได้เป็นชีวะอันเป็นบุรุษบุคคล
 วางเปล่าจากความหมายแห่งความเป็นตัวตน
 ก็บิณฑบาตทั้งหมดนี้เป็นของไม่น่าเกลียด
 ครั้นมาถูกกายอันเนาอยู่เป็นนิจนี้แล้ว
 ย่อมกลายเป็นของน่าเกลียดอย่างยิ่งไปด้วยกัน ฯ

เสนาสนะนี้ เป็นสักว่าชาติตามธรรมชาติ
 เท่านั้น กำลังเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่ปรุงแต่ง
 และคนผู้ใช้สอยเสนาสนะนั้น
 เป็นสักว่าชาติตามธรรมชาติ
 มิได้เป็นสัตว์อันยังยืน
 มิได้เป็นชีวะอันเป็นบุรุษบุคคล
 วางเปล่าจากความหมายแห่งความเป็นตัวตน
 ก็เสนาสนะทั้งหมดนี้
 เป็นของไม่น่าเกลียด
 ครั้นมาถูกกายอันเนาอยู่เป็นนิจนี้แล้ว
 ย่อมกลายเป็นของน่าเกลียดอย่างยิ่งไปด้วยกัน ฯ

เภสัชปรีชาารอันถือกุศลแก่นไข่นี่
 เป็นสักว่าชาติตามธรรมชาติเท่านั้น
 เป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่ปรุงแต่ง
 และคนผู้บริโภคเภสัชปรีชาารนั้น
 เป็นสักว่าชาติตามธรรมชาติ
 มิได้เป็นสัตว์อันยังยืน
 มิได้เป็นชีวะอันเป็นบุรุษบุคคล

สุญโธ	ว่างเปล่าจากความหมายแห่งความเป็นตัวตน
สพโพ ปณบิ กิลาน, ปจฺจย, เกสชช,	ก็กิลานเกสชชบริวารทั้งหมดนี้
ปริกฺขาโร	
อชฺคฺจฺจนฺนิโย	เป็นของไม่น่าเกลียด
อิมิ ปุติกาขิ ปตฺวา	ครั้งมาถูกกายอันเนาอยู่เป็นนิจนี้แล้ว
อติวิย ชฺคฺจฺจนฺนิโย ชายติ ฯ	ย่อมกลายเป็นของน่าเกลียดอย่างยิ่งไปด้วยกัน ฯ

(4) สำหรับสามเณร หรือสามเณรบรรพชาภาคฤดูร้อนสวดต่อท้ายทำวัตรเช้า ต่อเฉพาะคำบาลี ดังนี้

(หัวหน้ากลุ่ม) หนฺท มยฺ สามเณรา	เชิญเถิด พวกเราจะกล่าวตามลำดับ
นุสฺสิกาปทํ ภณาม เส	สิกขาบท ของสามเณร ส

สามเณรศึกษา

(สามเณรกล่าวพร้อมกัน) อนุญฺเจวสิ	พระผู้มีพระภาค ทรงอนุญาตแล้วแล ซึ่งศึกษา
โฆ ภควา, สามเณรานํ ทส สิกฺขาปทานิ,	บท 10 แก่สามเณรทั้งหลาย
เตสุ จ สามเณเรหิ สิกฺขิตฺตุ	เพื่อสามเณรศึกษาในสิกขาบท 10 เหล่านั้นแล
	คือ
ปาณาติปาตา เวรมณี,	เว้นจากฆ่าสัตว์
อทินฺนา ทานา เวรมณี,	เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้
อพรหมจริยา เวรมณี,	เว้นไม่ประพฤติดิฉิพรหมจรรย์
มุสาวาทา เวรมณี,	เว้นจากพูดมุสา (พูดเท็จ)
สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณี,	เว้นจากที่ตั้งแห่งความประมาทอันเป็นน้ำเมา
	คือสุราและเมรัย
วิกาลโกชนา เวรมณี,	เว้นจากโกษนะในเวลาวิกาล (เที่ยงแล้วไปถึง
	วันใหม่)
นจฺจกิตฺตวาทิตฺตวาทุสฺสณา เวรมณี	เว้นจากคูฟ้อนรำขับร้อง ประโคมดนตรีและ
	สิ่งที่เป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์
มลาถกนฺธุวิเลปนธารณมณฺฑานา วิภูสฺสนญฺจานา	เว้นจากตัดทรงประดับตกแต่งด้วยดอกไม้ของ
เวรมณี,	หอมและเครื่องลูบไล้ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด

สุญโญ
 สัพโพ ปณายํ คิลาน, ปุจฺจย, เกสฺซช,
 ปรีกฺขาโร
 อชฺชิจฺจนินโย
 อิมํ ปุตฺติกาณํ ปตฺตวา
 อตฺติวชฺช ชฺชิจฺจนินโย ชายติ ฯ

ว่างเปล่าจากความหมายแห่งความเป็นตัวตน
 ก็คิลานเกสฺซชบริขารทั้งหมดนี้
 เป็นของไม่น่าเกลียด
 ครั้นมาถูกกายอันเนาอยู่เป็นนิจันแล้ว
 ย่อมกลายเป็นของน่าเกลียดอย่างยิ่งไปด้วยกันฯ

(4) สำหรับสามเณร หรือสามเณรบรรพชาภาคฤดูร้อนสวดต่อท้ายทำวัตรเช้า
 ต่อเฉพาะคำบาลี ดังนี้

(หัวท่อนักกล่าวทำ) หนฺตฺต มนํ สามเณรา
 นฺตฺติกาปทํ ภาณาม เส

เชิญเถิด พวกเราจะกล่าวตามลำดับ
 สิกขาบท ของสามเณร ดี

สามเณรสิกขา

(สามเณรกล่าวพร้อมกัน) อนุญฺญาตี
 โข ภควา, สามเณรานํ ทสฺ สิกฺขาปทานิ,
 เตสฺ จ สามเณเรหิ สิกฺขิจฺตุ

พระผู้มีพระภาค ทรงอนุญาตแล้วแล ซึ่งสิกขา
 บท 10 แก่สามเณรทั้งหลาย
 เพื่อสามเณรศึกษาในสิกขาบท 10 เหล่านั้นแล
 คือ

ปาณาติปาตา เวรมณี,
 อทินฺนา ทานา เวรมณี,
 อพฺรหฺมจฺริยา เวรมณี,
 มุสาวาทา เวรมณี,
 สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจानา เวรมณี,

เว้นจากฆ่าสัตว์
 เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้
 เว้นไม่ประพฤติผิดพรหมจรรย์
 เว้นจากพูดมุสา (พูดเท็จ)
 เว้นจากที่ตั้งแห่งความประมาทอันเป็นน้ำเมา
 คือสุราและเมรัย
 เว้นจากโทษชนะในเวลาวิกาล (เที่ยงแล้วไปถึง
 วันใหม่)

วิกาลโภชนา เวรมณี,
 นจฺจก็ตฺวาทิตฺตวิสุทฺตสฺสนา เวรมณี
 มาลาคนฺธุวิเลปนธฺราณมณฺจหนฺวิภูสณฺญานา
 เวรมณี,

เว้นจากคูฟ่อนรำขบรื้ออง ประโคมคนตรีและ
 สิ่งที่เป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์
 เว้นจากตัดทรงประดับตกแต่งด้วยดอกไม้ของ
 หอมและเครื่องลูบไล้ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด

อุจาสยามหาสยนา เวมณี
 ชาตรูปรัชตปฏิภคคณา เวมณีติ
 อนุญญาตี โข ภควา,
 ทสหิ องฺเกหิ สมฺนฺนาคตฺ สามเณรํ นาสตฺ.

กตเมหิ ทสหิ,
 ปาณาติปาตี โหติ,
 อทินฺนาทายี โหติ,
 อพฺรหฺมจารี โหติ,
 มุสาวาที โหติ,
 มชฺชปาयी โหติ,
 พุทฺธสฺส อวณฺณํ ภาสติ,
 ธมฺมสฺส อวณฺณํ ภาสติ,
 สงฺฆสฺส อวณฺณํ ภาสติ,
 มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ,
 ภิกฺขุณีทฺฐโก โหติ,
 อนุญญาตี โข ภควา
 อิมหิ ทสหิ องฺเกหิ สมฺนฺนาคตฺ
 สามเณรํ นาสตฺนฺติ

อนุญญาตี โข ภควา,
 ปญฺจหิ องฺเกหิ สมฺนฺนาคตฺสฺส สามเณรฺสฺส
 ทณฺฑกมฺมํ กาคฺตุ,
 กตเมหิ ปญฺจหิ,
 ภิกฺขุณฺ อลาภาย ปริสทฺกตฺ,
 ภิกฺขุณฺ อนคฺฉาย ปริสทฺกตฺ,
 ภิกฺขุณฺ อนาวาสาช ปริสทฺกตฺ

ยินดี

เว้นจากนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่
 เว้นจากการรับเงินและทอง
 พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตแล้วแล
 เพื่อกำจัดสามเณรผู้ประกอบด้วยองค์ 10 ให้
 จิบหายได้

องค์ 10 เป็นไฉน?

องค์ 10 คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์
 เป็นผู้ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้
 เป็นผู้ประพฤติกรรมอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์
 เป็นผู้พูดมุสา (พูดเท็จ)
 เป็นผู้ดื่มน้ำเมา

กล่าวโทษพระพุทธเจ้า

กล่าวโทษพระธรรม

กล่าวโทษพระสงฆ์

เป็นผู้มีความเห็นผิด

เป็นผู้ประทุษร้ายภิกษุณี

พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตแล้วแล

เพื่อกำจัดสามเณรผู้ประกอบด้วยองค์ 10 เหล่านี้

พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตแล้วแล

เพื่อกระทำทัฬหกรรมแก่สามเณรผู้ประกอบด้วย

องค์ 5

องค์ 5 เป็นไฉน?

องค์ 5 คือ กระเสือกกระสน (พยายาม) เพื่อ
 ไม่มีชีลาภ

เพื่อไม่เป็นประโยชน์

เพื่ออยู่ไม่ได้แห่งภิกษุทั้งหลาย

ภิกขุ อุกโกสติ ปริภาสติ,
 ภิกขุ ภิกขุหิ เกเทติ,
 อนุญญาตี โข ภควา,
 อิเมหิ ปญฺจหิ อญฺเกหิ สมฺนุหนาคตฺตสฺส
 สามเณรุตฺต ทณฺฑาทกมฺมํ กาทฺตุนฺติ ฯ

ดำตระหวาดภิกษุทั้งหลาย
 ทำให้ภิกษุแตกจากภิกษุด้วยกัน
 พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตแล้วแล
 เพื่อกระทำทัณฑกรรมแก่สามเณรผู้ประกอบ
 ด้วยอาสัยเหล่านี้

(5) แล้วสวดเสขยวัตร 75 ต่อ เฉพาะคำบาลี ดังนี้

(กล่าวนำ) หนุต มํ จพฺพีสติสารูปํ เชิญเถิดพวกเราจะกล่าวข้อควรสำเนียงเป็น
 เสขยวัตตํ ภณาม เส ประจำหมวดสารูป (ควร) 26 ข้อ สี่

เสขยวัตร

(สามเณรกล่าวพร้อมกัน)

1. ปริมณฑลํ นิวาสตฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฟังทำการศึกษาว่า เราจักนุ่งให้เรียบร้อย
2. ปริมณฑลํ ปารุปีตฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักห่มให้เรียบร้อย
3. สุปฺปฏิจฺจนโน อนุตรมเร กมิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักปิดกายด้วยดี (เวลา) ไปในบ้าน
4. สุปฺปฏิจฺจนโน อนุตรมเร นิสีทิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักปิดกายด้วยดี (เวลา) นั่งในบ้าน
5. สุตํ วุโธ อนุตรมเร กมิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักระวังมือเท้าด้วยดี (เวลา) ไปในบ้าน
6. สุตํ วุโธ อนุตรมเร นิสีทิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักระวังมือเท้าด้วยดี (เวลา) นั่งในบ้าน
7. โอกฺขิตฺตจกฺขุ อนุตรมเร กมิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักมีตาทอดลง (เวลา) ไปในบ้าน
8. โอกฺขิตฺตจกฺขุ อนุตรมเร นิสีทิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักมีตาทอดลง (เวลา) นั่งในบ้าน
9. น อุกฺขิตฺตจกฺขุ อนุตรมเร กมิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักไม่เว็กผ้า (เวลา) ไปในบ้าน

ภิกขุ อุกโกสติ ปริภาสติ,
 ภิกขุ ภิกขุหิ เกเทติ,
 อนุญญาสิ โข ภควา,
 อิเมหิ ปญฺหหิ อญฺเคะหิ สมฺนุนาคตฺสฺส
 สามเณรฺสฺส ทฺนฺจาทมฺมํ กาคฺตฺนฺติ ฯ

คำตระหวาดภิกษุทั้งหลาย
 ทำให้ภิกษุแตกจากภิกษุด้วยกัน
 พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตแล้วแล
 เพื่อกระทำทัฬหกรรมแก่สามเณรผู้ประกอบ
 ด้วยอาศัยเหล่านี้

(5) แล้วสวดเสขยวัตร 75 ต่อ เฉพาะคำบาลี ดังนี้

(กล่าวนำ) มหฺท มยฺ จพฺพัสติสารูปฺป
 เสขยวตฺตํ ภณาม เส

เชิญเถิดพวกเราจะกล่าวข้อควรสำเนียงเป็น
 ประจําหมวดสารูป (ควร) 26 ข้อ สี่

เสขยวัตร

(สามเณรกล่าวรับพร้อมกัน)

1. ปริมฺณทลํ นิวาเสตฺสสามีติ สิกฺขา กรณียา	พึงทำความศึกษาว่า เราจักมุ่งให้เรียบร้อย
2. ปริมฺณทลํ ปารุปีตฺสสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักห่มให้เรียบร้อย
3. สุปฺปฏิจฺจนฺโน อนฺตรจเร คมิตฺสสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักปิดกายด้วยดี (เวลา) ไปในบ้าน
4. สุปฺปฏิจฺจนฺโน อนฺตรจเร นิสีทิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักปิดกายด้วยดี (เวลา) นั่งในบ้าน
5. สุตํ วุโธ อนฺตรจเร คมิตฺสสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักกระวังมือเท้าด้วยดี (เวลา) ไปในบ้าน
6. สุตํ วุโธ อนฺตรจเร นิสีทิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักกระวังมือเท้าด้วยดี (เวลา) นั่งในบ้าน
7. โอกฺขิตตจฺกฺขุ อนฺตรจเร คมิตฺสสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักมีตาทอดลง (เวลา) ไปในบ้าน
8. โอกฺขิตตจฺกฺขุ อนฺตรจเร นิสีทิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักมีตาทอดลง (เวลา) นั่งในบ้าน
9. น อุกฺขิตตจฺกฺขุ อนฺตรจเร คมิตฺสสามีติ สิกฺขา กรณียา	ฯลฯ เราจักไม่เว็กผ้า (เวลา) ไปในบ้าน

10. น อุชฺชิตฺตกาย อนุตรมเร นิสีทิสฺสามีติ สិฏฺษา กรณียา	๑๗๑ เราจักไม่เว็กผ้า (เวลา) นั่งในบ้าน
11. น อุชฺชกมฺภิกาย อนุตรมเร กมิสฺสามีติ สิฏฺษา กรณียา	๑๗๒ เราจักไม่หัวเราะ (เวลา) ไปในบ้าน
12. น อุชฺชกมฺภิกาย อนุตรมเร นิสีทิสฺสามีติ สิฏฺษา กรณียา	๑๗๓ เราจักไม่หัวเราะ (เวลา) นั่งในบ้าน
13. น อปฺปสทฺโท อนุตรมเร กมิสฺสามีติ สิฏฺษา กรณียา	๑๗๔ เราจักไม่พูดเสียงดัง (เวลา) ไปในบ้าน
14. น อปฺปสทฺโท อนุตรมเร นิสีทิสฺสามีติ สิฏฺษา กรณียา	๑๗๕ เราจักไม่พูดเสียงดัง (เวลา) นั่งในบ้าน
15. น กายปฺปจาลกํ อนุตรมเร กมิสฺสามีติ สิฏฺษา กรณียา	๑๗๖ เราจักไม่โคลงกาย (เวลา) ไปในบ้าน
16. น กายปฺปจาลกํ อนุตรมเร นิสีทิสฺสามีติ สิฏฺษา กรณียา	๑๗๗ เราจักไม่โคลงกาย (เวลา) นั่งในบ้าน
17. น พาหุปฺปจาลกํ อนุตรมเร กมิสฺสามีติ สิฏฺษา กรณียา	๑๗๘ เราจักไม่ไกวแขน (เวลา) ไปในบ้าน
18. น พาหุปฺปจาลกํ อนุตรมเร นิสีทิสฺสามีติ สิฏฺษา กรณียา	๑๗๙ เราจักไม่ไกวแขน (เวลา) นั่งในบ้าน
19. น สีสฺปฺปจาลกํ อนุตรมเร กมิสฺสามีติ สิฏฺษา กรณียา	๑๘๐ เราจักไม่สั่นศีรษะ (เวลา) ไปในบ้าน
20. น สีสฺปฺปจาลกํ อนุตรมเร นิสีทิสฺสามีติ สิฏฺษา กรณียา	๑๘๑ เราจักไม่สั่นศีรษะ (เวลา) นั่งในบ้าน
21. น ขมฺภกโต อนุตรมเร กมิสฺสามีติ สิฏฺษา กรณียา	๑๘๒ เราจักไม่เอามือค้ำกาย (เวลา) ไปในบ้าน
22. น ขมฺภกโต อนุตรมเร นิสีทิสฺสามีติ สิฏฺษา กรณียา	๑๘๓ เราจักไม่เอามือค้ำกาย (เวลา) นั่งในบ้าน
23. น โอคฺคณฺฐีโต อนุตรมเร กมิสฺสามีติ สิฏฺษา กรณียา	๑๘๔ เราจักไม่เอาผ้าคลุมศีรษะ (เวลา) ไปในบ้าน

24. น โอกุณฺจโธ อนฺตรมเร นิสิตฺตสํมัตติ
สํกฺขา กรณียา ๑๗๑ เราจักไม่เอาผ้าคลุมศีรษะ
(เวลา) นั่งในบ้าน
25. น อุกุกฺกิกาย อนฺตรมเร กมิตฺตสํมัตติ
สํกฺขา กรณียา ๑๗๑ เราจะไม่เดินกระหือห่งเท้า
(เวลา) ไปในบ้าน
26. น ปลฺลตฺตติกาย อนฺตรมเร นิสิตฺตสํมัตติ
สํกฺขา กรณียา ๑๗๑ เราจะไม่นั่งรัดเข้าในบ้าน
- ฉพฺพัสติ สารูปฺปา ๑
(กล่าวนำ) มนุหฺม มนํ สมตฺตีสโภทฺชนปฏฺฐิตํ ชุตฺตํ
เสชิวตฺตํ ภณฺมว เส.
(สามเณรกล่าวรับพร้อมกัน)
27. สกฺกจฺจํ ปิณฺฑาปาทํ ปฏฺฐิคฺคหฺเสสํมัตติ
สํกฺขา กรณียา ๑๗๑ กิณฺฑุพิงทำความศึกษาว่า เราจักรับบิณฑบาต
โดยเคารพ
28. ปตฺตตฺตณฺณํ ปิณฺฑาปาทํ ปฏฺฐิคฺคหฺเสสํมัตติ
สํกฺขา กรณียา ๑๗๑ เมื่อรับบิณฑบาต เราจักแลดูแต่ในบาตร
29. สมฺมสุปฺกํ ปิณฺฑาปาทํ ปฏฺฐิคฺคหฺเสสํมัตติ
สํกฺขา กรณียา ๑๗๑ เราจักรับแกงพอสมควรแก่ข้าวสุก
30. สมตฺติตฺตํ ปิณฺฑาปาทํ ปฏฺฐิคฺคหฺเสสํมัตติ
สํกฺขา กรณียา ๑๗๑ เราจักรับบิณฑบาตแต่พอเสมอชอบปาก
บาตร
31. สกฺกจฺจํ ปิณฺฑาปาทํ ภูณฺชิตฺตสํมัตติ
สํกฺขา กรณียา ๑๗๑ เราจักฉันบิณฑบาตโดยเคารพ
32. ปตฺตตฺตณฺณํ ปิณฺฑาปาทํ ภูณฺชิตฺตสํมัตติ
สํกฺขา กรณียา ๑๗๑ เมื่อฉันบิณฑบาต เราจักแลดูแต่ในบาตร
33. สปทานํ ปิณฺฑาปาทํ ภูณฺชิตฺตสํมัตติ
สํกฺขา กรณียา ๑๗๑ เราจักไม่ซัดข้าวสุกให้แห้ง
34. สมฺมสุปฺกํ ปิณฺฑาปาทํ ภูณฺชิตฺตสํมัตติ
สํกฺขา กรณียา ๑๗๑ เราจักฉันแกงพอสมควรแก่ข้าวสุก
35. น ฉุปฺโปโต โอมฺมทฺตติควา ปิณฺฑาปาทํ
ภูณฺชิตฺตสํมัตติ สํกฺขา กรณียา ๑๗๑ เราจักไม่ขยุมข้าวสุกแต่ย่อดลงไป

24. น โอกุณฺธิโต อนฺตรฆเร นิสีทิสฺสามีติ
 สิกฺขา กรณียา
 ฯลฯ เรารู้จักไม่เอาผ้าคลุมศีรษะ
 (เวลา) นั่งในบ้าน
25. น อุกุณฺธิกาช อนฺตรฆเร คมฺิสฺสามีติ
 สิกฺขา กรณียา
 ฯลฯ เราจะไม่เดินกระโห้งงเท้า
 (เวลา) ไปในบ้าน
26. น ปลฺลตฺตฺติกาช อนฺตรฆเร นิสีทิสฺสามีติ
 สิกฺขา กรณียา
 ฯลฯ เราจะไม่นั่งรัดเข้าในบ้าน
- ฉฬฺพิสฺสตี สารูปฺปา ฯ
 (กล่าวว่) นหฺม มํ สมฺมตฺสโฆทฺทปฺปฏิสฺสํ ยุตฺตํ
 เสชฺชิวตฺตํ ภณาม เส.
 (สามเณรกล่าวรับพร้อมกัน)
27. สกฺกจฺจํ ปิณฺฑชปาตํ ปฏิคฺคฺเขสฺสามีติ
 สิกฺขา กรณียา
 ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เรารู้รับบิณฑบาต
 โดยเคารพ
28. ปตฺตสฺสณฺญี ปิณฺฑชปาตํ ปฏิคฺคฺเขสฺสามีติ
 สิกฺขา กรณียา
 ฯลฯ เมื่อรับบิณฑบาต เรารู้แลดูแต่ในบาตร
29. สมฺมสุปฺกํ ปิณฺฑชปาตํ ปฏิคฺคฺเขสฺสามีติ
 สิกฺขา กรณียา
 ฯลฯ เรารู้รับแกงพอสสมควรแก่ข้าวสุก
30. สมฺมตฺตฺตํ ปิณฺฑชปาตํ ปฏิคฺคฺเขสฺสามีติ
 สิกฺขา กรณียา
 ฯลฯ เรารู้รับบิณฑบาตแต่พอสวมขอบปาก
 บาตร
31. สกฺกจฺจํ ปิณฺฑชปาตํ ภูณฺชิสฺสามีติ
 สิกฺขา กรณียา
 ฯลฯ เรารู้ฉันบิณฑบาตโดยเคารพ
32. ปตฺตสฺสณฺญี ปิณฺฑชปาตํ ภูณฺชิสฺสามีติ
 สิกฺขา กรณียา
 ฯลฯ เมื่อฉันบิณฑบาต เรารู้แลดูแต่ในบาตร
33. สปฺทานํ ปิณฺฑชปาตํ ภูณฺชิสฺสามีติ
 สิกฺขา กรณียา
 ฯลฯ เรารู้ไม่ขุดข้าวสุกให้แห้ง
34. สมฺมสุปฺกํ ปิณฺฑชปาตํ ภูณฺชิสฺสามีติ
 สิกฺขา กรณียา
 ฯลฯ เรารู้ฉันแกงพอสสมควรแก่ข้าวสุก
35. น ฉฺรูปโต โอมฺทฺทิตฺวา ปิณฺฑชปาตํ
 ภูณฺชิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา
 ฯลฯ เรารู้ไม่ขยุมข้าวสุกแต่ยดลงไป

36. น สุปฺป วา พยัญจนํ วา โอทเนน
ปฏิบัติเตสสามิ ภยโยกมยตํ อุปาทายติ
สิกขา กรณียา เราจักไม่กลบแกงหรือกับข้าวด้วยข้าวสุก
เพราะอยากจะได้มาก
37. น สุปฺป โอทนํ วา อคิลานํ อตฺตโน
อตฺถาย วิณฺญาเปตฺวา ญฺญุชิสฺสามีติ
สิกขา กรณียา ฯลฯ เราไม่เจ็บไข้ จักไม่ขอแกงหรือข้าวสุก
เพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉนั้น
38. น อุชฺฌมานสญฺญี ปเรตํ ปตฺตํ
โโอลิเกสฺสามีติ สิกขา กรณียา ฯลฯ เราจักไม่ดูบาตรของผู้อื่นด้วยคิดจะยกโทษ
39. นาทิมหนตํ กวพฺ ฺกริสฺสามีติ
สิกขา กรณียา ฯลฯ เราจักไม่ทำคำข้าวให้ใหญ่นัก
40. ปริมณฺฑลํ อาโลปํ ฺกริสฺสามีติ
สิกขา กรณียา ฯลฯ เราจักทำคำข้าวให้กลมกล่อม
41. น อนาทนฺญ กวเพ มุททวารํ วิวิธสฺสามีติ
สิกขา กรณียา ฯลฯ เมื่อคำข้าวยังไม่ถึงปาก เราจักไม่อ้าปาก
ไว้ทำ
42. น ญฺญุชฺฌมานโน สทฺพํ หตฺถํ มุข
ปทฺจปิสามีติ สิกขา กรณียา ฯลฯ เมื่อฉนั้นอยู่ เราจักไม่เอานิ้วมือสอดเข้าปาก
43. น สกฺวเพน มุขเณ พุยาหริสฺสามีติ
สิกขา กรณียา ฯลฯ เมื่อข้าวอยู่ในปาก เราจักไม่พูด
44. น ปิณฺฑทฺถุเกปถํ ญฺญุชิสฺสามีติ
สิกขา กรณียา ฯลฯ เราจักไม่โยนคำข้าวเข้าปาก
45. น กวพาวจฺเจถถํ ญฺญุชิสฺสามีติ
สิกขา กรณียา ฯลฯ เราจักไม่ฉนั้นกัดคำข้าว
46. น อวคฺฌนฺทการกํ ญฺญุชิสฺสามีติ
สิกขา กรณียา ฯลฯ เราจักไม่ฉนั้นทำกระพุ้งแก้มให้ดูย
47. น หตฺถนินฺทฐนํ ญฺญุชิสฺสามีติ
สิกขา กรณียา ฯลฯ เราจักไม่ฉนั้นพลงสะบัดมือพลง
48. น สิตฺถวารการกํ ญฺญุชิสฺสามีติ
สิกขา กรณียา ฯลฯ เราจักไม่ฉนั้นโปรยเมล็ดข้าวให้ตกลงใน
บาตรหรือในที่นั้น ๆ

49. น ชิวหานิจจารกั กุญฺชิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	๑๗๑ เราจักไม่ฉันทแลบลัน
50. น จปฺจปฺการกั กุญฺชิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	๑๗๑ เราจักไม่ฉันทดังจับ ๑
51. น สฺวสุสฺวารกั กุญฺชิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	๑๗๑ เราจักไม่ฉันทดังซูด ๑
52. น หตฺตณฺนิลฺลหํ กุญฺชิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	๑๗๑ เราจักไม่ฉันทเสียมือ
53. น ปตฺตณฺนิลฺลหํ กุญฺชิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	๑๗๑ เราจักไม่ฉันทขอดบาตร
54. น โอลฺกฺจนฺนิลฺลหํ กุญฺชิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	๑๗๑ เราจักไม่ฉันทเสียริมฝีปาก
55. น สามิเสสน หตฺเตน ปานียถาลกั ปฺปฏิคฺคเหสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	๑๗๑ เราจักไม่เอามือเปื้อนจับภาชนะน้ำ
56. น สติตฺตลกั ปตฺตโคโรวณํ อนุตฺตรนเร จฯเขาสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	๑๗๑ เราจักไม่เอาน้ำล้างบาตรมีเมตต์ข้าวเท ในบ้าน
สมตฺตีสฺส โภชนปฺปฏิสฺตฺยุดฺดา ๑	ข้อควรสำเนียงเป็นประจําหมวดประกอบด้วย
(กล่าวนำ) หนฺต มยํ	โภชนะ 30 ข้อพอดีจบ
โสฬสธมฺมเทสฺนาปฺปฏิสฺตฺยุดฺตณฺเจว	เชิงเถิดพวกเราจะกล่าวข้อควรสำเนียงประกอบ
ตฺโตปฺปิกฺกณฺณณฺจ เสจิววตฺตํ ภณฺนาม เส.	ด้วยหมวดพระธรรมเทศนา 16 ข้อ และหมวด
(ตามเนรกล่าวรับพร้อมกัน)	เล็กน้อย 3 ข้อ สิ
57. น ฉตฺตปาณิสฺส อคฺคิลาณสฺส ธมฺมํ เทสิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดงธรรม แก่คนไม่เป็นไข้ มีรမ်ในมือ
58. น ทณฺฑาปาณิสฺส อคฺคิลาณสฺส ธมฺมํ เทสิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	๑๗๑ มีไม้พลองในมือ
59. น สตฺตปาณิสฺส อคฺคิลาณสฺส ธมฺมํ เทสิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา	๑๗๑ มีศัสตราในมือ

49. น ชิวหานิจฉารกั ภูณฺชิตฺตสํมัตติ
สิกฺขา กรณียา ๑๗๑ เรจักไม่ฉันแลบลิ้น
50. น จปฺจปฺการกั ภูณฺชิตฺตสํมัตติ
สิกฺขา กรณียา ๑๗๑ เรจักไม่ฉันดั่งจับ ๑
51. น สฺรฺสฺรฺการกั ภูณฺชิตฺตสํมัตติ
สิกฺขา กรณียา ๑๗๑ เรจักไม่ฉันดั่งซูด ๑
52. น หตฺตณฺนิลฺเลหกั ภูณฺชิตฺตสํมัตติ
สิกฺขา กรณียา ๑๗๑ เรจักไม่ฉันเลียมือ
53. น ปตฺตณฺนิลฺเลหกั ภูณฺชิตฺตสํมัตติ
สิกฺขา กรณียา ๑๗๑ เรจักไม่ฉันขอคบาตร
54. น โอลฺลฺลฺการกั ภูณฺชิตฺตสํมัตติ
สิกฺขา กรณียา ๑๗๑ เรจักไม่ฉันเลียริมฝีปาก
55. น สามิสฺเสน หตฺตณฺ ปานียตฺถลกั
ปฏิกฺกฺเขสฺสสํมัตติ สิกฺขา กรณียา ๑๗๑ เรจักไม่เอามือเป็นองจับภาชนะน้ำ
56. น สติตฺถกั ปตฺตฺตโรวณฺ อนุตฺตรนเร
ฉนฺจเขสฺสสํมัตติ สิกฺขา กรณียา ๑๗๑ เรจักไม่เอาน้ำล้างบาตรมีเมล็ดข้าวเท
ในบ้าน
ข้อควรสำเนียงเป็นประจำหมวดประกอบด้วย
โกษณะ 30 ข้อพอคัจฉ
เขิญเกิดพวกเราจะกล่าวข้อควรสำเนียงประกอบ
ด้วยหมวดพระธรรมเทศนา 16 ข้อ และหมวด
เล็กน้อย 3 ข้อ ส
- สมคฺคฺสิโรฆนปฏฺฐิตฺตํ ยุตฺตา ฯ
- (กล่าวนำ) หนฺท หนฺยั
โศฬสธมฺมเทศนาปฏฺฐิตฺตํ ยุตฺตณฺเจว
ตโยปภิณฺณกณฺจฺจ เสชิวตฺตํ กณฺมาน เส.
- (สามเณรกล่าวพร้อมกัน)
57. น ฉตฺตปฺปณฺนิสฺส อกฺคิลาณสฺส ธมฺมํ
เทสิตฺตสํมัตติ สิกฺขา กรณียา ภิณฺมุฬิงทำควมศึกษาว่า เรจักไม่แสดงธรรม
แก่คนไม่เป็นใจ มีรึมในมือ
58. น ทณฺญาปฺปณฺนิสฺส อกฺคิลาณสฺส ธมฺมํ
เทสิตฺตสํมัตติ สิกฺขา กรณียา ๑๗๑ มีไม้ฟัดองในมือ
59. น สตฺตปฺปณฺนิสฺส อกฺคิลาณสฺส ธมฺมํ
เทสิตฺตสํมัตติ สิกฺขา กรณียา ๑๗๑ มีศศตราในมือ

60. น อวรุทปาณิสฺส อคิลานิสฺส ฐมฺมํ
เทสิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา ๑๑๙ มีอวรุทในมือ
61. น ปาทุการุพฺพหิสฺส อคิลานิสฺส ฐมฺมํ
เทสิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา ๑๑๙ สวมเชิงเท้า
62. น อุปาหนารุพฺพหิสฺส อคิลานิสฺส ฐมฺมํ
เทสิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา ๑๑๙ สวมรองเท้า
63. น ยานกตฺตสฺส อคิลานิสฺส ฐมฺมํ
เทสิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา ๑๑๙ ไปในยาน
64. น สยนกตฺตสฺส อคิลานิสฺส ฐมฺมํ
เทสิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา ๑๑๙ อยู่บนที่นอน
65. น ปลฺลตฺตจิกาย นิสฺสินฺทสฺส อคิลานิสฺส
ฐมฺมํ เทสิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา ๑๑๙ นั่งรัดเข่า
66. น เวฏฺฐิตีตฺตสฺส อคิลานิสฺส ฐมฺมํ
เทสิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา ๑๑๙ พันศีรษะ
67. น โอคฺคณฺฐิตีตฺตสฺส อคิลานิสฺส ฐมฺมํ
เทสิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา ๑๑๙ คลุมศีรษะ
68. น ฉมาย นิสฺสีทิตฺวา อาสเน นิสฺสินฺทสฺส
อคิลานิสฺส ฐมฺมํ เทสิสฺสามีติ สิกฺขา
กรณียา ๑๑๙ เรานั่งอยู่บนแผ่นดิน จักไม่แสดงธรรม
แก่คนไม่เป็นที่นั่งบนอาสนะ
69. น นีเจ อาสเน นิสฺสีทิตฺวา อุจฺเจ อาสเน
นิสฺสินฺทสฺส อคิลานิสฺส ฐมฺมํ เทสิสฺสามีติ
สิกฺขา กรณียา ๑๑๙ เรานั่งบนอาสนะต่ำ จักไม่แสดงธรรม
แก่คนไม่เป็นที่นั่งบนอาสนะสูง
70. น จิโต นิสฺสินฺทสฺส อคิลานิสฺส ฐมฺมํ
เทสิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา ๑๑๙ เราขึ้นอยู่ จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นที่
นั่งอยู่
71. น ปจฺจโต กจฺจนฺโต ปุโรโต กจฺจนฺทสฺส
อคิลานิสฺส ฐมฺมํ เทสิสฺสามีติ สิกฺขา
กรณียา ๑๑๙ เราเดินไปข้างหลัง จักไม่แสดงธรรม
แก่คนไม่เป็นที่ผู้เดินไปข้างหน้า

72. น อุโปถเน กจณนโต ปถเน กจณนุตตส
อคิลานุตส ธมฺมํ เทสิสฺสามีติ สิกฺขา
กรณียา

โธพตธมฺมเทสนาปฏิสยฺยุตฺตา ฯ

73. น จิโต อคิลานो อุจฺจารํ วา ปสฺสาวํ
วา กริสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา

74. น หริเต อคิลานो อุจฺจารํ วา ปสฺสาวํ
วา เขพฺโธ วา กริสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา

75. น อุทเท อคิลานो อุจฺจารํ วา ปสฺสาวํ
วา เขพฺโธ วา กริสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา
ตโย ปกิณฺณกา ฯ

๗๓๑ เราเดินไปนอกทาง จักไม่แสดงธรรมแก่
คนไม่ใช่ผู้ไปในทาง

ข้อควรสำเนียงเป็นประจําหมวดพระธรรม
เทศนา 16 ข้อพอคัจจบ

ภิกษุพึงทำการศึกษาว่า เราไม่ใช่จักไม่
ยื่นถ้าอุจจาระ ถ่ายปัสสาวะ

๗๔๑ เราไม่ใช่ จักไม่ถ่ายอุจจาระ ถ่าย
ปัสสาวะ บ้วนเขฬะลงในของเขียว

๗๕๑ เราไม่ใช่ เราจักไม่ถ่ายอุจจาระ ถ่าย
ปัสสาวะ บ้วนเขฬะลงในน้ำ
และข้อควรสำเนียงเป็นประจําหมวดเล็กน้อย
(เบ็ดเตล็ด) 3 ข้อจบ

(๕) เมื่อจบแล้ว ทุกรูปจะเปลี่ยนเป็นนั่งคุกเข่า กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ 3 หน
แล้วลุกขึ้นออกจากพระอุโบสถหรือสถานที่ทำวัตรนั้นด้วยความเคารพ

ในบางวันท่านผู้เป็นประธานในพิธีทำวัตร อาจอนุญาตให้จบตั้งแต่ทำวัตร
เช้า จบข้อ (1) แล้วพิจารณาปัจจัย 4 ด้วยตั้งขณิกปัจจนเภาขณะปาฐะในใจ แล้วนัดหมายต่าง ๆ
แล้วให้เลิกไป พระภิกษุสามเณรทุกรูปจะต้องปฏิบัติตามข้อ (๕) ทุกครั้ง บางวัดหรือบางวันหลัง
จากจบแล้ว เจ้าอาวาสหรือท่านผู้เป็นประธานอาจอบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณร หรือสามเณร
บรรพชาภาคฤดูร้อนก่อนเลิกไปก็ได้ เมื่อจบอบรมแล้วทุกรูปจะต้องปฏิบัติตามข้อ (๕)

3.3 การทำวัตรเย็น

พระภิกษุสามเณร หรือสามเณรบรรพชาภาคฤดูร้อนจะต้องลงอุโบสถหรือไป
ประชุมพร้อมกัน ณ ที่กำหนดพร้อมกันในเวลา 17.00 น. เพื่อทำวัตรเย็นทุกวัน ดังระเบียบ
ปฏิบัติดังนี้

(1) เมื่อพระภิกษุสามเณรลงพระอุโบสถพร้อมกัน ท่านประธานสงฆ์จัดรูปเทียน
บูชาพระรัตนตรัยแล้ว กล่าวนำทำวัตรเย็น แบบที่ 1 หรือ แบบที่ 2 ดังนี้
แบบที่ 1 (กล่าวนำ) ขมฺมฺห โข มํ ภควนฺตุ สรณํ คตา อรหฺนํ สมนฺนสฺมพฺพุทฺธํ บิ ภควนฺตุ
อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตา ยสฺมิ ภควติ พุรฺหมจฺริยํ จราม, ตมฺมํ ภควนฺตุ สรณํ สสงฺฆํ ยถารหํ
อาโรโปเตหิ สกฺกาเรหิ อภิปุชฺยิตฺวา อภิวาทนํ กริมฺหา นหฺมทานิ มํ ตํ ภควนฺตุ วาจา
อภิกายิตฺุ, ปุพฺพภากนฺมการณเจว พุทฺธานุสฺสตีนยณฺจ กโรม เส.

72. น อุโปสถ กจฺจนฺโต ปถเน กจฺจนฺตฺส
อภิลานฺตฺส ฐมฺมํ เทสิตฺสํมิตฺติ สิกฺขา
กรณียา

โสฬสธมฺมเทศนาปฏิสยฺยุตฺตา ฯ

ฯลฯ เราเดินไปนอกทาง จักไม่แสดงธรรมแก่
คนไม่ใช่ผู้ไปในทาง

ข้อควรสำเนียงเป็นประจําหมวดพระธรรม
เทศนา 16 ข้อพอค็จบ

73. น จิตฺ อภิลานํ อจฺจาร์ วา ปสฺสาวํ
วา กริฏฺฐํมิตฺติ สิกฺขา กรณียา

ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราไม่ใช่จักไม่
ยื่นถ่ายอุจจาระ ถ่ายปัสสาวะ

74. น หริเต อภิลานํ อจฺจาร์ วา ปสฺสาวํ
วา เขฬฺ ฺวา กริฏฺฐํมิตฺติ สิกฺขา กรณียา

ฯลฯ เราไม่ใช่ ถ่ายไม่ถ่ายอุจจาระ ถ่าย
ปัสสาวะ บ้วนเขฬะลงในของเขียว

75. น อุทฺเทก อภิลานํ อจฺจาร์ วา ปสฺสาวํ
วา เขฬฺ ฺวา กริฏฺฐํมิตฺติ สิกฺขา กรณียา
ตโย ปกิณฺณกา ฯ

ฯลฯ เราไม่ใช่ เราจักไม่ถ่ายอุจจาระ ถ่าย
ปัสสาวะ บ้วนเขฬะลงในน้ำ
และข้อควรสำเนียงเป็นประจําหมวดเล็กน้อย
(เบ็ดเตล็ด) 3 ข้อจบ

(๕) -เมื่อจบแล้ว ทุกรูปจะเปลี่ยนเป็นนั่งคุกเข่า กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ 3 หน
แล้วลุกขึ้นออกจากพระอุโบสถหรือสถานที่ทำวัตรนั้นด้วยความเคารพ

ในบางวันท่านผู้เป็นประธานในพิธีทำวัตร อาจอนุญาตให้จบตั้งแต่ทำวัตร
เช้า จบข้อ (1) แล้วพิจารณาปัจจัย 4 ด้วยตั้งขณิกปัจเจกขณะปาฐะในใจ แล้วนัดหมายต่าง ๆ
แต่ให้เลิกไป พระภิกษุสามเณรทุกรูปจะต้องปฏิบัติตามข้อ (๕) ทุกครั้ง บางวัดหรือบางวันหลัง
จากจบแล้ว เจ้าอาวาสหรือท่านผู้เป็นประธานอาจอบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณร หรือสามเณร
บรรพชาภาคฤดูร้อนก่อนเลิกไปก็ได้ เมื่อจบอบรมแล้วทุกรูปจะต้องปฏิบัติตามข้อ (๕)

3.3 การทำวัตรเย็น

พระภิกษุสามเณร หรือสามเณรบรรพชาภาคฤดูร้อนจะต้องลงอุโบสถหรือไป
ประชุมพร้อมกัน ณ ที่กำหนดพร้อมกันในเวลา 17.00 น. เพื่อทำวัตรเย็นทุกวัน ดังระเบียบ
ปฏิบัติดังนี้

(1) เมื่อพระภิกษุสามเณรลงพระอุโบสถพร้อมกัน ท่านประธานสงฆ์จตุรปูเทย
นบูชาพระรัตนตรัยแล้ว กล่าวนำทำวัตรเย็น แบบที่ 1 หรือ แบบที่ 2 ดังนี้
แบบที่ 1 (กล่าวนำ) ขมฺมท โข มํ ภควนฺตํ สรณํ คตา อรหฺนํตํ สมฺมกฺสมฺพุทฺธํ ํ ภควนฺตํ
อุทฺทิสฺส ปุพฺพชิตา ชฺฐมํ ภควติ พฺรหฺมจฺริยํ จราม, ตมฺมมํ ภควนฺตํ สฺสทฺมํ สฺสจฺจํ ชยารทํ
อาโรปีเตหิ สกฺกาเรหิ อภิปุชฺชิตฺวา อภิวาทนํ กริมฺหยา หนฺนททานํ มํ ตํ ภควนฺตํ วาจา
อภิกายิตฺตุ, ปุพฺพภากนณการณเจว พุทฺธานุสฺสตีนยลฺลจ กโรม เส.

คำแปล เราทั้งหลายเป็นผู้ถึงพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ใดแล ว่าเป็น
 สรณะ เป็นผู้บวชแล้ว อุตีศพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มี
 พระภาคเจ้าพระองค์ใด เราทั้งหลายขอบูชาอย่างย่ง ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นพร้อม
 ทั้งพระธรรม พร้อมทั้งพระสงฆ์ ด้วยเครื่องสักการะทั้งหลาย ที่ยกขึ้นไว้แล้วตามสมควร ได้
 กระทำการกราบไหว้, บัดนี้เพื่อจะกล่าวสดุดีพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น เชิญเถิดพวกเรา
 จงกระทำการอนน้อมเบื้องต้นและการกล่าวนำการระลึกถึงพระพุทธเจ้า สิ ๑

แล้วพระภิกษุสามเณร ทั้งนั้นว่า นะโม 3 จบ พร้อมกัน

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ๑ (3 หน)

แบบที่ 2 (กล่าวนำ) หนท มนํ พุทฺธสฺส ภควโต ปุทฺพภาคณมกาวํ กโรม เส,

คำแปล เชิญเถิด เราทั้งหลาย ทำความอนน้อมอันเป็นส่วนเบื้องต้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้าเถิด
 แล้วพระภิกษุสามเณรทั้งนั้นว่า นะโม 3 จบ พร้อมกัน

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ๑ (3 หน)

แล้วผู้เป็นประธานกล่าวนำต่อไปว่า

หนท มนํ พุทฺธานุสฺสตีนยํ กโรม เส.

คำแปล เชิญเถิดเราทั้งหลายทำซึ่งนัย คือ ความตายระลึกถึงพระพุทธเจ้าเถิด

(2) พระภิกษุสามเณรทั้งนั้น สวดคำบาลีพร้อมกันต่อไปดังนี้

ตํ โข ปน ภควนฺตํ เอว
 กลฺยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต
 อิติปิ
 โส ภควา
 อรหํ
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน
 สุกโต
 โลกวิทู
 ออนุตฺตโร ปุริสทมมสารถิ
 สตุถา เทวมนุสฺसानํ

ก็กิตติศัพท์อันงามของพระผู้มีพระภาคเจ้า
 พระองค์นั้นแล ฟังเพื่องไปดังนี้ว่า
 แม้เพราะเหตุนี้
 พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น
 เป็นผู้ไกลจากกองกิเลส เป็นผู้ควรไหว้
 เป็นผู้ควรบูชา
 เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ
 เป็นผู้บริบูรณ์แล้วด้วยวิชาและจรณะ
 เป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว
 เป็นผู้รู้แจ้งโลก
 เป็นผู้ฝึกบรุษผู้ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า
 เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

พุทธโธ

ภควาติ ฯ

(กล่าวมา) นนุท มยํ พุทธาภิกษิตี

ภโรม เส ฯ

พุทธชวารหนตวรตาภิคุณาภิกษิตุโต.

สุทธาภิกษิตาณกรณมาหิ สมากคตโตโต

โพเธล โย สุขนตํ กมลวํ สุโร,

วนทามิหํ ตมรณํ สิริสา ชินนุท,

พุทธโธ โย สพุทปาณิน

สรณํ เขมมุตคณ

ปจฺมานุสฺสตีฏฐานํ วนทามิ

ตํ สิริเรนท,

พุทธสฺสทาหฺสมิ ทาโสว

พุทธโธ เม สามิกิสุสโร

พุทธโธ ทุกฺขสฺส นาทา จ

วิธาตา จ หิตสฺส เม,

พุทธสฺสทาหํ นียยาเทมิ

สรวฺรณชรีวิตถจิท,

วนทนุโตหํ จิริสฺสามิ

พุทธสฺสเสว สุโพธิต

นตฺถิ เม สรณํ อณฺณ

พุทธโธ เม สรณํ วร,

เอเตน สจฺจวชฺเชน

วาทฺเตนยํ สตฺถุ สาสเน,

เป็นผู้เบิกบานแล้ว

เป็นผู้จำแนกธรรม ดังนี้ ฯ

เชิญเถิดพวกเรา จงกระทำการกล่าวสวดดี

พระพุทธรเจ้า สิ ฯ

พระพุทธรเจ้าเป็นผู้ประกอบแล้วด้วยพระคุณ

มีความเป็นพระอรหันต์ผู้ประเสริฐ เป็นต้น

มีพระอัครชาย ประคบพร้อมแล้วด้วยพระ

บริสุทธิคุณ พระปัญญาคุณและพระกรุณาคุณ

พระองค์ใด ยังประชุมคนดีให้เบิกบานแล้ว

ดังดวงพระอาทิตย์ ยังดอกบัวที่บ้าน ฉะนั้น

ข้าพเจ้า ขอไหว้พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์

นั้น ผู้ไม่มีข้าศึก ผู้เป็นจอมพระ ด้วยเศียรเกล้า

พระพุทธรเจ้าพระองค์ใด เป็นสรวณะอันเกษม

สูงสุดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย

ข้าพเจ้าขอไหว้พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น

ผู้เป็นที่ตั้งแห่งอนุสสติที่ 1 ด้วยเศียรเกล้า

ข้าพเจ้าขอเป็นทาสของพระพุทธรเจ้าเทียว

พระพุทธรเจ้าเป็นเจ้านายของข้าพเจ้า

พระพุทธรเจ้าผู้กำจัดทุกข์ด้วย

เป็นผู้ทำประโยชน์เกื้อกูลแก่ข้าพเจ้าด้วย

ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตอันนี้

แต่พระพุทธรเจ้า

ข้าพเจ้าไหว้อยู่ จักประพุดตาม

ความตรัสรู้ดี ของพระพุทธรเจ้าที่เดียว

สรวณะอื่น ของข้าพเจ้า ไม่มี

พระพุทธรเจ้าเป็นสรวณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า

ด้วยการกล่าวสัจจะนี้

ขอข้าพเจ้า ฟังเจริญในพระศาสนาของพระ

ศาสดา

พุทธโธ

ภควาติ ฯ

(กล่าวมาแล้ว) นนท นนํ พุทธธาภิคีตี

ภโรม เส ฯ

พุทธรวารหนตวรตาทิกุณภิกุติโต,

สุทธธาภิณณกรุณนทา สมากคตโต

โพธล โย สุนนต กมลว สุโร,

วนทามิหํ ตมรณํ สิสสา ชินนุท,

พุทธโธ โย สพุทพลาณิน

สรณํ เขมมุตตม

ปจฺจมานุสสตีฏฐานํ วนทามิ

ตํ สิริเรท,

พุทธสสุสาหสมิ ทาโสว

พุทธโธ เม สามิกิสฺสุโร

พุทธโธ ทุกุขสฺส นาคา จ

วิธาคา จ หิตสฺส เม,

พุทธสสุสาหํ นิยยาเทมิ

สรวรณชิวิตถจิท,

วนทนโนตฺหํ จริสฺสทามิ

พุทธสฺสเสว สฺโพธิต

นตถิ เม สรณํ อณฺณ

พุทธโธ เม สรณํ ว,

เอเตน สจฺจวชฺเชน

วจาเตนยฺยํ สตถุ สาสเน,

เป็นผู้เบิกบานแล้ว

เป็นผู้จำแนกกรรม ดังนี้ ฯ

เชิญเถิดพวกเรา จงกระทำการกล่าวสดุดี

พระพุทธเจ้า สิ ฯ

พระพุทธเจ้าเป็นผู้ประกอบแล้วด้วยพระคุณ

มีความเป็นพระอรหันต์ผู้ประเสริฐ เป็นต้น

มีพระอัครชาย ประคบพร้อมแล้วด้วยพระ

บริสุทธิคุณ พระปัญญาคุณและพระกรุณาคุณ

พระองค์ใด ยังประชุมคนดีให้เบิกบานแล้ว

คังดวงพระอาทิตย์ ยังคอบัวให้บาน ฉะนั้น

ข้าพเจ้า ขอไหว้พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์

นั้น ผู้ไม่มีข้าศึก ผู้เป็นจอมพระ ด้วยเศียรเกล้า

พระพุทธเจ้าพระองค์ใด เป็นสรณะอันเกษม

สูงสุดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย

ข้าพเจ้าขอไหว้พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น

ผู้เป็นที่ตั้งแห่งอนุสสติที่ 1 ด้วยเศียรเกล้า

ข้าพเจ้าขอเป็นทาสของพระพุทธเจ้าเทียว

พระพุทธเจ้าเป็นเจ้านายของข้าพเจ้า

พระพุทธเจ้าผู้กำจัดทุกข์ด้วย

เป็นผู้ทำประโยชน์เกื้อกูลแก่ข้าพเจ้าด้วย

ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตอันนี้

แด่พระพุทธเจ้า

ข้าพเจ้าไหว้อยู่ จักประพาศติดตาม

ความตรัสรู้ดี ของพระพุทธเจ้าที่เดียว

สรณะอื่น ของข้าพเจ้า ไม่มี

พระพุทธเจ้าเป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า

ด้วยการกล่าวดังนี้

ขอข้าพเจ้า พึงเจริญในพระศาสนาของพระ

ศาสนา

พุทธ เม วนทมานเนน
ยั ปุณณั ปสุต อธิ,
สพเพปิ อนุตรายา เม
มาเหตุ สุตเตสสา ฯ

บุญใด อันข้าพเจ้า ผู้ไหว้พระพุทธเจ้า
ชวนถวายแล้วในพระศาสนา
แม้สรรพอันตรายทั้งหลาย อย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า
ด้วยเดชแห่งบุญนั้น

(หมอบลงกราบกล่าวว่ำ)

กาเขน วาจา ย ว เจตสา วา,
พุทธ กุณมัม ปกต มยา ยั,
พุทธโร ปฏิกุณมเหตุ อจจนุต,
กาลนุตเร สั วริตุว พุทธ ฯ

กรรมชั่วใดที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้ว
ในพระพุทธเจ้าด้วยกายวาจาหรือใจ
ขอพระพุทธเจ้าจงทรงงดโทษนั้น
เพื่อสังวรระวังในพระพุทธเจ้าในกาลต่อไป ฯ

(แล้วนั่งคุกเข่าประนมมือ)

(กล่าวนำ) หนุต มยั
ธมมานุสสคินยั กโรม เส ฯ
พร้อมกัน) สุวากขาโต ภควตา ธมโม
สนทสิญฺจโก
อกาลโก
เอหิปสฺสโก
โอปนยโก
ปจจตต เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ ฯ

เชิญเถิด พวกเราจงกระทำการกล่าวนำ
การระลึกถึงพระธรรม สี่ ฯ
พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว
เป็นของอันบุคคลพึงเห็นได้เอง
เป็นของไม่มีกาลเวลา
เป็นของจะร้องเรียกให้ผู้อื่นเข้ามาดูได้
เป็นของอันบุคคลพึงน้อมเข้ามาใส่ใจ
เป็นของอันวิญญูชนทั้งหลาย พึงรู้แจ้งเฉพาะ
ตัว ดังนี้ ฯ

(กล่าวนำ) หนุต มยั
ธมมาภิกิถิ กโรม เส ฯ
พร้อมกัน) สุวากขาตตาทิคุณโขควเสณ
เสยโย

เชิญเถิด พวกเราจงกระทำการกล่าวสวด
พระธรรม สี่ ฯ
พระธรรมเป็นของประเสริฐ ด้วยอำนาจอัน
ประกอบด้วยคุณมีความเป็นธรรมอันพระผู้มี
พระภาคตรัสดีแล้ว เป็นต้น
อันใด ต่างด้วยมรรค ผล ปรีชติ และวิโมกข์
พระธรรมทรงผู้ทรงธรรมนั้น จากการตกไป
ในโลกที่ชั่ว

โย มกุคปากปรีชติวิโมกฺขเกโท,
ธมโม กุโลกปตนา ตทธาริธาริ,

วนทามห์ คมห์ วรรณุมเมต,

ธมฺโม โย สพุพปาณิน
 สรณํ เขมมุคฺคตม,
 ทุคฺคิยานุสฺสตีฏฺฐานัน
 วนทามิ คํ สิเรนหํ
 ธมฺมสุสาหสฺสุมิ ทลโลว
 ธมฺโม เม สามิกิสฺสโร,
 ธมฺโม ทุคฺคขุสฺส มาตา จ
 วิชิตา จ หิตฺตสฺส เม
 ธมฺมสุสาห์ นิยฺยาเทมิ
 สรรีณชีวิตฉจิตฺ,
 วนทนุโศหํ จริสฺสามิ
 ธมฺมสุเสว สฺฐธมฺมตํ,
 นคฺคิ เม สรณํ อลฺลนํ
 ธมฺโม เม สรณํ วรํ,
 เอเตน สจฺจวชฺเชน
 วาฯเตเยยฺยํ สคฺคฺ สาสเน,
 ธมฺมํ เม วนฺทมาเนน
 ยํ ปุณฺณํ ปสฺสตี อธิ,
 สพุเพปิ อนุตฺตรายา เม
 มาเหตุํ คฺคฺสฺส เตชฺสา ฯ

กาณน วาจา ย เจตสา วา,
 ธมฺเม กุณฺมํ ปกตํ มยา ยํ,
 ธมฺโม ปฏิกุณฺหนฺตุ อจฺจนฺตํ,
 กาลนคเร สํวริตฺว ธมฺเม ฯ

ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมอันประเสริฐนั้นอันขจัด
 ความมีคมน

พระธรรมอันใด เป็นสรวณะอันเกษมสูงสุด
 ของสรรพสัตว์ทั้งหลาย

ข้าพเจ้าขอไหว้พระธรรมนั้น ซึ่งเป็นที่คั่งแห่ง
 อนุสสติที่ 2 ด้วยเสียรเกล้า

ข้าพเจ้าขอเป็นทาสของพระธรรมเทียว

พระธรรม เป็นเจ้านายของข้าพเจ้า

พระธรรม เป็นสภาวะกำจัดทุกข์ด้วย

เป็นธรรมทำประโยชน์แก่อกุศลแก่ข้าพเจ้าด้วย

ข้าพเจ้า ขอมอบกายถวายชีวิตอันนี้

แก่พระธรรม

ข้าพเจ้าไหว้อยู่ จักประพฤติตาม

ความเป็นธรรมดีแห่งพระธรรมทีเดียว

สรวณะอื่น ของข้าพเจ้า ไม่มี

พระธรรมเป็นสรวณะ อันประเสริฐของข้าพเจ้า

ด้วยการกล่าวสัจจะนี้

ขอข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนาของพระศาสดา

บุญอันใด อันข้าพเจ้าไหว้พระธรรม

ชวนชวายนแล้วในพระศาสนานี้

แม้สรรพอันตรายทั้งหลาย อย่าได้มี

แก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น ฯ

(หมอบลงกราบกล่าวว่)

กรรมชั่วใดที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้ว

ในพระธรรมด้วยกายวาจาหรือใจ

ขอพระธรรมจงงดโทษนั้น

เพื่อสังวรระวังในพระธรรมในกาลต่อไป ฯ

(แล้วนั่งคุกเข่าประณมมือ)

วทุทานที ตมหรี วรรณมเมต,

ธมฺโม โย สพุพปาลนํ
 สรณํ เขมมุตตม,
 ทุตฺติยานุสฺสติภูฏานํ
 วทุทานี ตํ สิริเรทํ
 ธมฺมสุสฺสาหสมิ ทจฺโสว
 ธมฺโม เม สามิกิสฺสโร,
 ธมฺโม ทุกฺขสฺส ฆาตา จ
 วิธาตา จ หิตฺสฺส เม
 ธมฺมสุสฺสาหํ นิยฺยาเทมิ
 สรริณจิวิตถจฺจิ,
 วทุทนฺโตหํ จริสฺสามิ
 ธมฺมสุเสว สุธมฺมต,
 นคฺคิ เม สรณํ อฉลํ
 ธมฺโม เม สรณํ ว,
 เอเตน สจฺจวทุเขน
 วทุเดเมขฺยํ สคฺคฺคฺ สาสเน,
 ธมฺมํ เม วทุทนาเนน
 ขํ ปุณฺณํ ปสฺสุตํ อธิ,
 สพุเพปิ อนฺตรธาธา เม
 มาहेสุํ ตสฺส เตชฺสา ฯ

กาณน วาจาข ว เจตฺสา ว,
 ธมฺเม กุณฺมํ ปกตํ มยา ข,
 ธมฺโม ปฏิกฺกณฺหตุ อจฺจนฺต,
 กาลนตเร สํวริตุํ ธมฺเม ฯ

ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมอันประเสริฐนั้นอันขจัด
 ความมีคมน

พระธรรมอันใด เป็นสรณะอันเกษมสูงสุด
 ของสรรพสัตว์ทั้งหลาย

ข้าพเจ้าขอไหว้พระธรรมนั้น ซึ่งเป็นที่คั่งแห่ง
 อนุสสติที่ 2 ด้วยเศียรเกล้า

ข้าพเจ้าขอเป็นทาสของพระธรรมเที่ยว
 พระธรรม เป็นเจ้านายของข้าพเจ้า

พระธรรม เป็นสภาวะกำจัดทุกข์ด้วย
 เป็นธรรมทำประโยชน์เกื้อกูลแก่ข้าพเจ้าด้วย
 ข้าพเจ้า ขอมอบกายถวายชีวิตอันนี้
 แก่พระธรรม

ข้าพเจ้าไหว้อยู่ จักประพฤติดาม
 ความเป็นธรรมดีแห่งพระธรรมที่เดียว
 สรณะอื่น ของข้าพเจ้า ไม่มี

พระธรรมเป็นสรณะ อันประเสริฐของข้าพเจ้า
 ด้วยการกล่าวสัจจะนี้

ขอข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนาของพระศาสดา
 บุญอันใด อันข้าพเจ้าไหว้พระธรรม

ชวนชวายเป็นในพระศาสนานี้
 แม้สรรพอันครายทั้งหลาย อย่าได้มี
 แก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น ฯ

(หมอบลงกราบกล่าวว่ำ)

กรรมชั่วใดที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้ว
 ในพระธรรมด้วยกายวาจาหรือใจ

ขอพระธรรมจงงดโทษนั้น

เพื่อสงวระวังในพระธรรมในกาลต่อไป ฯ

(แล้วนั่งคุกเข่าประณมมือ)

(กล่าวนำ) หนุท มขฺ สงฺฆานุสฺสตีนิย
กโรม เส ฯ

(พร้อมกัน) สุปฏิปนุโน ภควโต
สาวกสงฺโฆ

อุฏฺฐปฏิปนุโน ภควโต สาวกสงฺโฆ,

ฉายปฏิปนุโน ภควโต สาวกสงฺโฆ

สามจีปฏิปนุโน ภควโต สาวกสงฺโฆ,

ยทิทํ

จตุตทริ ปุริสยูกานิ

อญฺฐ ปุริสปุคฺคลา,

เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ,

อำหุเนยฺโย

ปาหุเนยฺโย

ทกฺขิณฺเนยฺโย

อณฺุชลีกรณิโย,

อนุตฺตรํ ปุณฺณลกฺเขตฺตํ โลกสุสฺสตี ฯ

(กล่าวนำ) หนุท มขฺ สงฺฆานุสฺสตีนิย
กโรม เส ฯ

(พร้อมกัน) สทฺธมฺมโน

สุปฏิปตฺตคฺคณาทิชฺชุดโต,

โยญฺฐพฺพิโร อริยปุคฺคลสงฺฆสฺสญฺโฐ,

สีลาทฺธมฺมปฺวาราสกฺขาภิจิตฺโต,

เชญฺเจติ พวฺกเรจฺจกรทํการกถ่าน่า
การระลึกถึงพระสงฆ์ ส ฯ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
เป็นผู้ปฏิบัติถูกแล้ว

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็น
ผู้ปฏิบัติชอบแล้ว

คือ

คู่แห่งบุรุษทั้งหลาย 4

จัดเป็นบุรุษบุคคลทั้งหลาย 8

นี่คือพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
ท่านเป็นผู้ควรสักการะที่เขานำมาบูชา

ท่านเป็นผู้ควรของต้อนรับ

ท่านเป็นผู้ควรทักษิณาทาน

ท่านเป็นผู้ควรอัญชลีกรรม

ท่านเป็นเนื้อนาบุญของโลก ไม่มีเนื้อนาบุญ
อื่นยิ่งไปกว่า ดังนี้ ฯ

เชญฺเจติ พวฺกเร จงฺกรทํการกถ่าน่า
สคฺคตีพระสงฆ์ ส ฯ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็น
ผู้เกิดจากพระสัทธรรม ประกอบแล้วด้วย
คุณมีสุปฏิบัติคุณเป็นต้น

พวกใดเป็นหมู่แห่งพระอริยบุคคล อันประเสริฐ
สุด มี 8 จำพวก

มีกายและจิตอาศัยธรรมอันประเสริฐ มีศีล
เป็นต้น

วทุทามิหิ ตมวियาน กณฺ์ สุตฺทฺธฺ,

สงฺโฆ โย สพุพฺพลาณินฺ

สรณฺ์ เขมฺมุตฺตมฺ,

คตฺติยานุสฺตติฎฺฐานัน

วทุทามิ ตํ สิเรนหิ,

สงฺฆสมฺมุตฺตาสหสมฺมิ ทาโสว

สงฺโฆ เม สามิกิสฺสโร,

สงฺโฆ พุทฺธสฺส มาตา จ

วิธาตา จ หิตฺตสฺส เม,

สงฺฆสมฺมุตฺตาสห นียฺยาเทมิ

สรวินฺชิตฺตลจฺจิ,

วทุทนฺโธหํ จริตฺตสามิ

สงฺฆสฺสโปฏฺฐิปนฺนตฺ,

นคฺคิ เม สรณฺ์ อณฺฺฉ

สงฺโฆ เม สรณฺ์ วริ,

เอเตน สจฺจวฺชเชน

วทุทเมยฺยํ สตฺถุ สาสเน,

สงฺฆํ เม วทุทมาเนน

ยํ ปุณฺฺณํ ปสฺสฺตํ อธิ,

สพุเพปิ อนฺฺตรายา เม

มาहेตฺถํ คตฺตสฺส เตชสา ฯ

กาเยน วาจา ย ว เจตฺตสา วา,

สงฺฆเณ กุทฺตมฺมํ ปกตํ มยา ย,

สงฺโฆนฺ ปฏฺฐิกุณฺณหคฺคฺ อจฺจยฺนตํ,

กาลนฺฺนตฺเร ตํวริตฺถํ สงฺฆเณ ฯ

ข้าพเจ้าขอไหว้ หม่อมพระอรียะทั้งหลายนั้น ซึ่ง
หมจดจสะอาด

พระสงฆ์หมู่ใด เป็นสรมณะอันเกษมสูงสุด
ของสรรพสัตว์ทั้งหลาย

ข้าพเจ้าขอไหว้พระสงฆ์หมื่อนั้น ผู้เป็นที่ตั้งแห่ง
อนุสสติที่ 3 ด้วยเศียรเกล้า

ข้าพเจ้าขอเป็นทาส ของพระสงฆ์เทียว

พระสงฆ์เป็นเจ้านายของข้าพเจ้า

พระสงฆ์เป็นผู้กำจัดทุกข์ด้วย

เป็นผู้ทำประโยชน์แก่กุลแก่ข้าพเจ้าด้วย

ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตอันนี้

แด่พระสงฆ์

ข้าพเจ้าไหว้อยู่ จักประพดติดตาม

ความปฏิบัติดีแห่งพระสงฆ์

สรมณะอื่น ของข้าพเจ้า ไม่มี

พระสงฆ์เป็นสรมณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า

ด้วยการกล่าวสัจจะนี้

ขอข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนาของพระศาสดา

บุญใด อันข้าพเจ้าไหว้พระสงฆ์

ชวนชววยแล้วในพระศาสนา

แม้สรรพอันตรายทั้งหลาย อย่าได้มี

แก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น ฯ

(หมอบลงกราบกล่าวว้า)

กรมชัวใดที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้ว

ในพระสงฆ์ด้วยกายวาจาหรือใจ

ขอพระสงฆ์จงงดโทษนั้น

เพื่อสงวระระวังในพระสงฆ์ในกาลต่อไป ฯ

วทุทามิหิ ตมรียาน กณิ สุตฺตฺฐิ.

สงฺโฆ โย สพฺพปาณิน

สรณํ เขมมุตฺตมํ,

ตติยานุสฺสติฐานํ

วทุทามิ ตํ สีเรนหนํ,

สงฺฆสฺสสาหสมฺมิ ทาโสว

สงฺโฆ เม สามิกิสฺสโร,

สงฺโฆ ทฺถุขสฺส จาตา จ

วิธาตา จ ทิตฺตสฺส เม,

สงฺฆสฺสสาหํ นิยฺยาเทมิ

สรวีรณชิวิตฺถยจิทํ,

วทุทมนุโศทํ จริสฺสตามิ

สงฺฆสฺสโสภปฏิปฺปนฺนตํ,

นคฺคิ เม สรณํ อฉฉํ

สงฺโฆ เม สรณํ วริ,

เอเตน สจฺจวฺชฺเชน

วฺชาเนยฺยํ สตฺถุ สาสเน,

สงฺฆํ เม วทุทมาเนน

ยํ ปุณฺณํ ปสฺสตํ อธิ,

สพฺเพปิ อนุตฺตราชา เม

มาเหตุํ ตสฺส เตชฺสา ฯ

(หมอบลงกราบกล่าวว่ำ)

กาเยน วาจา ย ว เจตฺสา วา,

สงฺฆเณ กุณฺหมํ ปกตํ มชา ยํ,

สงฺโฆ ปฏิกฺกณฺหนตฺถุ อจฺจยมนฺตํ,

กาลนฺตฺเร ตํวริตฺถุ สงฺฆเณ ฯ

ข้าพเจ้าขอไหว้ หมูพระอรិยะทั้งหลายนั้น ซึ่ง
หมจดจสะอาด

พระสงฆ์หมู่ใด เป็นสฺรณะอันเกษมสูงสุด
ของสฺรพพสัคฺคิทั้งหลาย

ข้าพเจ้าขอไหว้พระสงฆ์หมุนั้น ผู้เป็นที่ตั้งแห่ง
อนุสฺสติที่ 3 ด้วยเศียรเกล้า

ข้าพเจ้าขอเป็นทาส ของพระสงฆ์เทียว

พระสงฆ์เป็นเจ้านายของข้าพเจ้า

พระสงฆ์เป็นผู้กำจัดทุกข์ด้วย

เป็นผู้ทำประโยชน์เกื้อกูลแก่ข้าพเจ้าด้วย

ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตรอนัน

แต่พระสงฆ์

ข้าพเจ้าไหว้อยู่ จักประพศิตตาม

ความปฏิบัติดีแห่งพระสงฆ์

สฺรณะอื่น ของข้าพเจ้า ไม่มี

พระสงฆ์เป็นสฺรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า

ด้วยการกล่าวสัจจะนี้

ขอข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนาของพระศาสดา

บุญใด อันข้าพเจ้าไหว้พระสงฆ์

ชวนชววยแล้วในพระศาสนานี้

แม้สฺรพพอันครายทั้งหลาย อย่ำได้มี

แก่ข้าพเจ้า ด้วยเศียรแห่งบุญนั้น ฯ

กรมชัวใดที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้ว

ในพระสงฆ์ด้วยกายวาจาหรือใจ

ขอพระสงฆ์จงโคโทษนั้น

เพื่อสัจจระวังในพระสงฆ์ในกาลต่อไป ฯ

ติฏฐณฺจํ นิสินโน วา
 เอตํ สตี อธิฏฐเสยฺย
 ทิฏฐณฺจ ออนุปกฺขม
 กามสฺส วินยฺย เกธํ

สยาโน วา ยาว ตสฺส วิคตมิทฺโธ
 พุทฺทมเมตํ วิหารํ อธิมาหุ
 สีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน
 น ทิ ชาตุ กพฺภเสยฺยํ ปุณฺเรตีติ ฯ

กรณียเมตตตสฺสตุตฺต นิฏฐิตํ ฯ

(10 คาถา)

รัตนตฺตยปฺปภาวสัทฺธิคาถา

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 เวเนยฺยานํ ปิโพเธตา
 สุวาทฺษาโต อุตฺตโม ฐมฺโฆ
 นิยฺยานิโก จ กุชฺชสฺมา
 สุปฺปิปฺปนฺโน มหาสจฺโฆ
 สีลทิฏฐิหิ สํสฺสฺสฺส
 อิจฺเจตํ รตฺนํ เสฏฺฐํ
 ปรีกฺษกาน ธีรานํ
 ยสฺส โลกํ ปภาเสติ
 ทยฺยเทโส อิมากมฺม
 สนฺติสฺสฺสฺส ปติฏฺฐาติ
 อคฺคเมตํ ติรตฺนํ
 ฐชํ กตฺวา ปเทสฺส
 นีติปฺจสฺสคฺคิการาย
 ฐมฺมนุญฺญวํ รฏฺฐสฺส
 เหวํ สาสนํ อิจฺเจตฺส
 ปสิชฺฌนํ นุตฺติทํ พุทฺธ
 เหวํ ปสาสนุปฺปาเขน
 รตนตฺตยานุภาเวน
 ทยฺยชาติ วิโรเจตฺส

โลกานํ ออนุกมฺปิโก
 สนฺติมคฺคานุสาสโก ฯ
 โลกานํ ตมทาลโก
 ฐมฺมจารี นฺปาโลโก ฯ
 โลกานํ ปุญฺญมฺภาโกโร
 สนฺติมคฺคกนิโยชโก ฯ
 โลกํ สรณมุตฺตมํ
 ญานสฺสญฺจารณกมฺมํ ฯ
 อาตโปว ตโมนุโท
 เขมมกฺกปฺโปชตฺนํ
 อิตฺสโร สาสตํ จิโต ฯ
 กขํ กตฺวาน รกฺขิตํ
 ทยฺยเทเสน อุตฺตรํ ฯ
 สทิฏฺฐิยา ปกฺกพฺพเน
 รฏฺฐานํ สิทฺธิทายกํ ฯ
 สจฺจํ กตฺวาน ธิสฺสฺส
 สาสนสฺส ปสาสนํ
 จิรํ ติฏฺฐติ สาสนํ ฯ
 รตนตฺตยเตชฺสา
 สพฺพสมฺปตฺตีสิทฺธิยา ฯ

คิณฺฐณฺจํ นิสินโน วา
เฮตํ สติ อธิญฺเจยฺย
ทิณฺฐิจฺฉจ อนุปฺภมฺม
กาเมสุ วิเนยฺย เกธํ

สยาโน วา ยาว ตสฺส วิคคฺมิทฺโธ
พฺรหฺมเมตํ วิหารํ อธิมาหุ
สีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน
น ทิ ชาตุ กพฺภเสยฺยํ ปุณฺเรตฺติ ฯ

กรณียเมตตสฺส ตต นินฺจิจิตํ ฯ

(10 คาถา)

รตนํตตฺยปฺปภาวสัทฺธิคาถา

อรทํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ

โลกานํ อนุทฺมปิโก

เวเนยฺยานํ ปิโหเรตา
สุวากฺขาโต อุตฺตโม ฐมฺโม
นินฺยามีโก จ กุชฺชสุมา
สุปฺปฏิปนฺโน มหาสจฺโฆ
สีลทิณฺฐิจฺฉิ สํสุทฺโธ
อิจฺฉเจตํ รตฺนํ เสฏฺฐํ
ปริกฺขทานํ ฐีรานํ
ยสฺส โลกํ ปภาเสติ
ทฺยฺยเทโส อิมากมฺม
สนฺติสุเข ปติญฺจาทิ
อภฺกเมตํ ติรตฺนํ
ธมฺมํ กตฺวา ปเทสฺส
นิตฺติปฺระสฺสคฺคิตการาย
ธมฺมมนุญฺญวํ รฏฺฐสฺส
เฮวํ สาสนกิจฺเจตุ
ปสิขุณฺณนุคฺคิทํ พุทฺธ
เฮวํ ปสาสนฺปาเยน
รตนํตตฺยานุภาเวน
ทฺยฺยชาติ วิโรเจตุ

สนฺตมคฺคานุสาสโก ฯ
โลกานํ ตมทาลโก
ธมฺมจารีอนุปาลโก ฯ
โลกานํ ปุณฺญมมากโร
สนฺตมคฺคกนฺนิโยชโก ฯ
โลกे สรณมุตฺตมํ
ญานสฺสยจฺจารณกฺขมํ ฯ
อาตโปว ตโมทฺโถ
เขมมคฺคปฺปิไซตฺนํ
อิสฺสโร สาทตํ จิโต ฯ
กฏํ กตฺวาน รกฺขจิตฺตํ
ทฺยฺยเทเสณ อุตฺตมํ ฯ
สทิณฺฐิจฺฉิยา ปกฺกพฺพเน
รฏฺฐานํ สิทฺธิทายกํ ฯ
สงฺฆํ กตฺวานนฺธิสฺสโร
สาสนสฺส ปสาสนํ
จิริ คิณฺฐจฺฉิ สาสนํ ฯ
รตนํตตฺยเตชฺสา
สพฺพสมฺปคฺคิตฺติทฺธิยา ฯ

อิทธิ ปโปปตุ เวปุลล
 จิรํ ติฏฺฐตุ โลกสุมี
 ทสฺเสนตํ ภพฺพตตฺตานํ
 จิรญชีวตุ ทีฆายุ
 วณฺณวา พลสพฺปนโน
 รฏฺฐสฺส ฌมฺมนุญฺญญจ
 รตนตฺตยปฺปภาเวน
 ทยฺยานํ รฏฺฐปาลีนํ
 ขยมตฺตจ ทยฺยานํ
 ปวาทตตํ จ ภิชฺชโยโส

วิรุฬฺหิ จุตฺตรํ สทา
 สมนฺาสมพฺพุทฺธสาสนํ ๑
 อณฺุชตัว วิสุทฺธิยา
 ทยฺยานํ ฌมฺมขตฺตโย ๑
 นีรามโย จ นีพฺภโย
 จิรํ ติฏฺฐตุ โสตฺถินา ๑
 วุฑฺฒิยาสา สมฺมุตฺต
 สพฺพสิทฺธิ สทา ติรํ ๑
 วุฑฺฒิ สนฺติ นีรนฺตรํ
 ฌนฺุฏฺฐานน สมนฺปทาติ ๑

(15 คาถา)

ปตฺติทานคาถา

ยา เทวตา สนฺติ วิหารวาสิณี

ธูเป ฆเร โพธิฆเร ตฺหิ ตฺหิ
 ตา ฌมฺมทานน ภาวนตุ ปุริตฺตา
 โสตฺถิ กโรนฺุเตช วิหารมณฺุชาเล
 เถรา จ มชฺฌา นวกา จ ภิกฺขโว
 สारามิกา ทานปตี อุปาสภา
 กามา จ เทสา นิกมา จ อิตฺตฺรา
 สปฺปภาณฺุตา สุจิตา ภาวนตุ เต
 ขลาพฺุชา เยปิจ อณฺุตสมฺภาวา
 สเสชชตา อถโวปปาติกา
 นิขฺยานิกํ ฌมฺมวํ ปรฺฏิจฺจ เต
 สพฺพเพปิ ทฺกฺขสฺส กโรนฺุตุ สงฺขมฺ ๑

ฐาตุ จิรํ สตํ ฌมฺโม
 สงฺโฆ โทศฺ สมนฺุโค ว
 อมฺเห รกฺขตุ สทฺธฌมฺโม
 วุฑฺฒิ สมนฺปฺปณฺุชฺชาม

ฌมฺมทฺธรา จ ปุคฺคลา
 อตฺถาย จ หิตาย จ
 สพฺพเพปิ ฌมฺมจาริโน
 ฌมฺเม อริยปฺปเวทิตฺเต ๑

(5 คาถา)

3.4 อนุโมทนาวิธี

เวลาเสร็จพิธีทำบุญเจ้าภาพถวายสิ่งของหรือปัจจัย หรือเวลาฉันภัตตาหารหรือเครื่องดื่มเสร็จแล้ว พระภิกษุสามเณรจะต้องกล่าวอนุโมทนาและให้พร โดยเฉพาะสามเณรภาคฤดูร้อนเวลาฉันเสร็จแล้วจะต้องกล่าวอนุโมทนาและให้พรทุกครั้ง ดังระเบียบวิธีและบทบาลีที่จะต้องกล่าว ต่อไปนี้

(1) นั่งประณมมือพร้อมกัน แล้วพระภิกษุผู้เป็นประธานหรือหัวหน้าสามเณร จะกล่าวนำด้วยบทบาลี ดังนี้

ขลา วาริวา ปุรา	ปริปุเรนฺติ สาครํ
เอวเมว อโธ ทินฺนํ	เปตานิ อุกกปฺปติ
อิจฺฉิตํ ปตฺติตํ ตุมฺหํ	จิปปเมว สมฺมุชฺชตุ
สพฺพ ปุเรนฺตุ สกฺกปฺปา	จฺนุโท ปณฺณโรโส ขลา

มณิ โชติโรโส ขลา ฯ

(ห้วงน้ำที่เต็มแล้ว - ย่อมยังสมุทรสาครให้เต็มเปี่ยมฉันใด ทานที่บุคคลให้แล้วแต่โลกนี้ ย่อมสำเร็จแก่ผู้ละไปแล้วฉันนั้นเหมือนกัน ขอสิ่งที่ท่านต้องการปรารถนาแล้ว จงพลันสำเร็จแก่ท่าน โดยฉับพลันทีเดียว ขอความดีบริวารทั้งปวง จงเต็มบริบูรณ์ดุจพระจันทร์เต็มดวงในวันขึ้น 15 ค่ำหรือมีละนั้น ประดุจแก้วมณีมีประกายอันสุกใสในช่วงเวลานั้น)

(2) เมื่อประธานหรือหัวหน้ากล่าวนำจบ พระภิกษุสามเณร หรือสามเณรจะกล่าวรับพร้อมกัน ตามบทบาลี ดังนี้

สพฺพํติโย วิวชฺชนฺตุ	สพฺพโรโค วินฺสฺสตุ
มา เต ภวตฺวานฺตราโย	สุขํ ฑีณาญฺโก ภว,
สพฺพํติโย วิวชฺชนฺตุ	สพฺพโรโค วินฺสฺสตุ
มา เต ภวตฺวานฺตราโย	สุขํ ฑีณาญฺโก ภว,
สพฺพํติโย วิวชฺชนฺตุ	สพฺพโรโค วินฺสฺสตุ
มา เต ภวตฺวานฺตราโย	สุขํ ฑีณาญฺโก ภว,
อภิวาทนสํลิสฺส	นิจฺจํ วุฑฺฒกปฺปายิโย
จตฺตาริ ธมฺมา วฑฺฒนฺติ	อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ ฯ

(ขอความชั่วร้ายทั้งปวงจงปราศจากไป ขอโรคภัยทั้งปวงจงพินาศไป ขออันตรายทั้งหลายจงอย่ามีแก่ท่าน ขอท่านจงมีความสุขอายุยืนนาน ขอความชั่วร้ายทั้งปวงจงปราศจากไป ขอโรคภัยทั้ง

3.4 อนุโมทนาวิธี

เวลาเสร็จพิธีทำบุญเจ้าภาพถวายสิ่งของหรือปัจจัย หรือเวลาฉันภัตตาหารหรือเครื่องคัมเสร็จแล้ว พระภิกษุสามเณรจะต้องกล่าวอนุโมทนาและให้พร โดยเฉพาะสามเณรภาคฤดูร้อนเวลาฉันเสร็จแล้วจะต้องกล่าวอนุโมทนาและให้พรทุกครั้ง ดังระเบียบวิธีและบทบาทที่จะต้องกล่าว ต่อไปนี้

(1) นั่งประณมมือพร้อมกัน แล้วพระภิกษุผู้เป็นประธานหรือหัวหน้าสามเณร จะกล่าวนำด้วยบทบาท ดังนี้

ยถา วรวิหา ปุรา	ปรีปุเรนฺติ สากฺ
เอวมเว อโธ ทินฺนํ	เปตานิ อุกกปฺปติ
อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ	จิปุเปมเว สมฺมุชฺชตุ
สพฺเพ ปุณฺณตุ สกฺกาปฺปา	จฺนุโท ปณฺณโรโส ยถา
มณฺเฑ โสไตรโส ยถา ฯ	

(หัวหน้าที่เต็มแล้ว - ย่อมยังสมุทราสารให้เต็มเปี่ยมฉันใด ทานที่บุคคลให้แล้วแต่โลกนี้ ย่อมสำเร็จแก่ผู้ละไปแล้วฉันนั้นเหมือนกัน ขอสิ่งที่ท่านต้องการปรารถนาแล้ว จงพลันสำเร็จแก่ท่าน โดยฉับพลันทีเดียว ขอความคำบริติกริกทั้งปวง จงเต็มบริบูรณ์ดุจพระจันทร์เต็มดวงในวันขึ้น 15 ค่ำหรือมีละนั้น ประดุจแก้วมณีมีประกายอันสุกใสในช่วงจะนั้น)

(2) เมื่อประธานหรือหัวหน้ากล่าวนำจบ พระภิกษุสามเณร หรือสามเณรจะกล่าวรับพร้อมกัน ตามบทบาท ดังนี้

สพฺเพติโย วิชฺชชฺชตุ	สพฺพโรโค วินสฺสตุ
มา เต ภวฺตวนฺตรายโย	สุจี จํชายุโก ภว,
สพฺเพติโย วิชฺชชฺชตุ	สพฺพโรโค วินสฺสตุ
มา เต ภวฺตวนฺตรายโย	สุจี ทีชายุโก ภว,
สพฺเพติโย วิชฺชชฺชตุ	สพฺพโรโค วินสฺสตุ
มา เต ภวฺตวนฺตรายโย	สุจี พีชายุโก ภว,
อภิวาทนสฺลิสฺสุส	นิจฺจํ วุฑฺฒกาปจยฺปิโย
จตุคคาโร ธมฺมา วุฑฺฒนฺติ	อญฺ วณฺโณ สฺขํ พลํ ฯ

(ขอความชั่วร้ายทั้งปวงจงปราศจากไป ขอโรคภัยทั้งปวงจงพินาศไป ขออันครายทั้งหลายจงอย่ามีแก่ท่าน ขอท่านจงมีความสุขอายุยืนนาน ขอความชั่วร้ายทั้งปวงจงปราศจากไป ขอโรคภัยทั้ง

ปวงจงพินาศไป ขออันตรายทั้งหลายจงอย่ามีแก่ท่าน ขอท่านจงมีความสุขอายุยืนนาน ขอความ
ชั่วร้ายทั้งปวงจงปราศจากไป ขอโรคภัยทั้งปวงจงพินาศไป ขออันตรายทั้งหลายจงอย่ามีแก่ท่าน
ขอท่านจงมีความสุขอายุยืนนาน ธรรมทั้ง 4 คือ อายุยืน ผิวพรรณผ่องใส ความสุขกายสุขใจ
พลานามัยดี ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีปกตือภิวาทผู้อ่อนน้อมต่อตนต่อบุคคลผู้เจริญ)
แล้วจบด้วยคาถาภาษาบาลีให้พร ดังนี้

ภวตุ สทุพมงคล	รทฺชนตุ สทุพเทวตา
สทุพพุทธานุภาเวน	สทา โสตุถิ ภวนตุ เต.
ภวตุ สทุพมงคล	รทฺชนตุ สทุพเทวตา
สทุพธมฺมานุภาเวน	สทา โสตุถิ ภวนตุ เต.
ภวตุ สทุพมงคล	รทฺชนตุ สทุพเทวตา
สทุพสงฺฆานุภาเวน	สทา โสตุถิ ภวนตุ เต.

(ด้วยอานุภาพแห่งพระพุทธรเจ้าทั้งปวง ขอมงคลทั้งปวงจงเกิดมี ขอเทวดาทั้งปวง จงรักษา
ขอความสวัสดิจึงมีแก่ท่านทุกเมื่อ ด้วยอานุภาพแห่งพระธรรมทั้งปวง ขอมงคลทั้งปวงจงเกิดมี
ขอเทวดาทั้งปวงจงรักษา ขอความสวัสดิจึงมีแก่ท่านทุกเมื่อ ด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ทั้งปวง
ขอมงคลทั้งปวงเกิดมี ขอเทวดาทั้งปวงจงรักษา ขอความสวัสดิจึงมีแก่ท่านทุกเมื่อเทอญ)

(3) การอนุโมทนานี้ ถ้าเป็นในวัดจากถ้าวเพียงบทสพที่๑ อย่างเดียว หรือกล่าว
อนุโมทนา ด้วยบทบาลีต่อไปนี้ ก็ได้

สพฺพโรควินิมุตฺโต	สพฺพสนฺตปาปฺพชฺโชโต
สพฺพเวรมตฺติกฺกนฺโต	นิพฺพุโต จ ตฺว ภว ๑
สพฺพทีติโย วิวชฺชนตุ	สพฺพโรโก วินสฺสตุ
มา เต ภวตฺตวนฺตราโย	สุขี ธีฆายฺโก ภว.
อภิวาทนสฺสึสฺส	นิจฺจ วุฑฺฒนาปจายิโน
จตฺตารโ ธมฺมา วุฑฺฒนฺติ	อายุ วนฺณินฺ สฺขํ พฺลํ ๑

(ขอท่านจงพ้นจากโรคทั้งปวง ขอท่านจงปราศจากความเดือดร้อนทั้งปวง ขอท่านจงก้าวล่วงเวร
กันทั้งปวง และดับเข็นดี ขอความชั่วร้ายทั้งปวงจงปราศจากไป ขอโรคภัยทั้งปวงจงพินาศไป
ขออันตรายทั้งหลายจงอย่ามีแก่ท่าน ขอท่านจงมีความสุขอายุยืนนาน ธรรมทั้ง 4 คือ อายุยืน
ผิวพรรณผ่องใส ความสุขกายสุขใจ พลานามัยดี ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีปกตือภิวาท อ่อนน้อมต่อ
ตนต่อบุคคลผู้เจริญ)

บทที่ 4 หลักสูตรสามเณรภาคฤดูร้อน

สามเณรภาคฤดูร้อนดังกล่าวในหนังสือนี้มีอายุอยู่ระหว่าง 12 - 18 ปี เป็นผู้จบการศึกษาภาคบังคับ (คือ ป. 7 หรือ ป. 6 ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ) แล้ว กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษา หรือกำลังศึกษาฝึกหัดอาชีพอยู่หรือกำลังประกอบอาชีพอยู่ในสังคม หลักสูตรการศึกษาของสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อสนองวัตถุประสงค์ของการบรรพชา จุดหมาย และขอบข่ายของการบรรพชาดังได้กล่าวไว้ในบทนำและข้อ 1.3 ของบทที่ 1 ของหนังสือนี้ แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ การศึกษาอบรมและปฏิบัติตามกิจวัตรส่วนหนึ่ง ดังได้กล่าวแล้วในข้อ 1.5.3 ของบทที่ 1 และมีรายละเอียดการศึกษาดังในบทที่ 3 และการศึกษาเล่าเรียนที่จัดเป็นชั้นเรียนดังจะได้กล่าวต่อไปในบทนี้อีกส่วนหนึ่ง

4.1 การจัดการการอบรมในชั้น

การจัดการอบรมในชั้นแบบการเล่าเรียนในโรงเรียน ควรกำหนดเวลาเรียน วิชาหนึ่ง ๆ ประมาณ 50 นาที แล้วมีการหยุดพักระหว่างวิชาราว 10 นาทีสลับกันไป ภาคกลางวันคือ ระหว่างเวลา 09.00 - 11.00 น. และ 13.30 - 16.00 น. ควรจัดให้ศึกษาวิชาที่มีเนื้อหาให้ทำความเข้าใจและจดจำเป็นส่วนใหญ่ ส่วนภาคกลางคืน คือ ระหว่างเวลา 19.00 - 21.00 น. ควรเป็นวิชาที่เกี่ยวกับการอบรม ฝึกหัดปฏิบัติจริง เช่น มารยาทไทย การบำเพ็ญสมาธิ สมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐาน การฝึกบรรยายธรรม ในระหว่างที่มีการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนอยู่ใน วันวันธรรมสวนะและวันสำคัญทางศาสนา ควรจัดให้สามเณรได้เข้าร่วมกิจกรรมของวัด เช่นเดียวกับพระภิกษุสามเณรปกติของวัดนั้น วันอาทิตย์ควรมีการหยุดเรียนในชั้น แต่จัดกิจกรรมอย่างอื่นแทน เช่น การพาไปศึกษานอกสถานที่และนมัสการพุทธเจดีย์หรือปูชนียสถานที่สำคัญ การไปนมัสการพระเถระที่เจริญด้วยคุณธรรมและพรชาญาณ การให้สามเณรไปเยี่ยมโปรดญาติโยมตามประเพณีนิยม ฯลฯ

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างตารางการอบรมในชั้นของการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ของวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ประจำปี 2524 ซึ่งบรรพชาเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2524 และลาสิกขาวันที่ 7 พฤษภาคม 2524

รายการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

ปีที่ 14 พุทธศักราช 2524

วัน เดือน ปี เวลา	หัวข้ออบรม	ผู้อบรม
7 เม.ย. 2524		
09.00 - 10.30	อาณิสงส์การบวช	พระพุทธรวงศมนี

บทที่ 4 หลักสูตรสามเณรภาคฤดูร้อน

สามเณรภาคฤดูร้อนดังกล่าวในหนังสือนี้มีอายุอยู่ระหว่าง 12 - 18 ปี เป็นผู้จบการศึกษาภาคบังคับ (คือ ป. 7 หรือ ป. 6 ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ) แล้ว กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษา หรือกำลังศึกษาฝึกหัดอาชีพอยู่หรือกำลังประกอบอาชีพอยู่ในสังคม หลักสูตรการศึกษาของสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อสนองวัตถุประสงค์ของการบรรพชา จุดหมาย และขอบข่ายของการบรรพชาดังกล่าวไว้ในบทนำและข้อ 1.3 ของบทที่ 1 ของหนังสือนี้ แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ การศึกษาอบรมและปฏิบัติตามกิจวัตรส่วนหนึ่ง ดังได้กล่าวแล้วในข้อ 1.5.3 ของบทที่ 1 และมีรายละเอียดการศึกษาดังในบทที่ 3 และการศึกษาเล่าเรียนที่จัดเป็นชั้นเรียนดังกล่าวจะไปในบทนี้อีกส่วนหนึ่ง

4.1 การจัดการการอบรมในชั้น

การจัดการอบรมในชั้นแบบการเล่าเรียนในโรงเรียน ควรกำหนดเวลาเรียน วิชาหนึ่ง ๆ ประมาณ 50 นาที แล้วมีการหยุดพักระหว่างวิชาราว 10 นาทีสลับกันไป ภาคกลางวัน คือ ระหว่างเวลา 09.00 - 11.00 น. และ 13.30 - 16.00 น. ควรจัดให้ศึกษาวิชาที่มีเนื้อหาให้ทำความเข้าใจและจดจำเป็นส่วนใหญ่ ส่วนภาคกลางคืน คือ ระหว่างเวลา 19.00 - 21.00 น. ควรเป็นวิชาที่เกี่ยวกับการอบรม ฝึกหัดปฏิบัติจริง เช่น มารยาทไทย การบำเพ็ญสมาธิ สมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐาน การศึกษบรรยายธรรม ในระหว่างที่มีการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนอยู่ใน วันวันธรรมสวนะและวันสำคัญทางศาสนา ควรจัดให้สามเณรได้เข้าร่วมกิจกรรมของวัด เช่น เคียงกับพระภิกษุสามเณรปกติของวัดนั้น วันอาทิตย์ควรมีการหยุดเรียนในชั้น แต่จัดกิจกรรมอย่างอื่นแทน เช่น การพาไปศึกษานอกสถานที่และนมัสการพุทธเจดีย์หรือปูชนียสถานที่สำคัญ การไปนมัสการพระเถระที่เจริญด้วยคุณธรรมและพรมาชญาภา การให้สามเณรไปเยี่ยมโปรดญาติโยมตามประเพณีนิยม ฯลฯ

ต่อไปนี้ เป็นตัวอย่างตารางการอบรมในชั้นของการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ของวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ประจำปี 2524 ซึ่งบรรพชาเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2524 และลาสิกขาวันที่ 7 พฤษภาคม 2524

รายการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

ปีที่ 14 พุทธศักราช 2524

วัน เดือน ปี	หัวข้ออบรม	ผู้อบรม
เวลา		
7 เมษ. 2524		
09.00 - 10.30	อานิสงส์การบวช	พระพุทธรวงศมณี

วัน เดือน ปี เวลา	หัวข้ออบรม	ผู้อบรม
13.00 - 14.00	สามเนตรสิกขา	พระราชกิตติเมธี
14.15 - 15.15	เสขียวัตร	พระราชกิตติเมธี
15.30 - 16.30	การบรรพชา	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
8 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	ไตรสิกขา	พระธรรมกิตติโสภณ
13.00 - 14.00	ธรรมมีอุปการะมาก	พระมหาเสฐียรพงษ์
14.15 - 15.15	พุทธศาสนาในประเทศอินเดีย	พระมหาเมธี
15.30 - 16.30	การเตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่ที่ดี	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
9 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	พุทธประวัติ	พระมหานพดล
13.00 - 14.00	ธรรมอันทำให้งาม	พระมหาคานัง
14.15 - 15.15	พระไตรปิฎก	พระราชกิตติโสภณ
15.30 - 16.30	เยาวชนกับความรับผิดชอบทางวัฒนธรรม	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
10 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	ทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์	พระมหาทองสุรย์
13.00 - 14.00	อนุพุทธประวัติ	พระราชกิตติเวที
14.15 - 15.15	สิ่งพระพุทธรเจ้าค้นพบ	พระมหาอำนาจ
15.30 - 16.30	ความเป็นไทยที่กำลังถูกลืม	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
11 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	พุทธวิทยาศาสตร์	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
13.00 - 14.00	อิทธิบาท 4	พระมหาเรืองศรี
14.15 - 15.15	ธรรมเป็นโลกบาล	พระมหาสุบรรณ
15.30 - 16.30	กิริยามารยาทแบบไทย ๆ	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
14 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	สุจริต - ทุจริต	พระมหาฝ่าย
13.00 - 14.00	บุคคลหาได้ยาก	พระราชเวที
14.15 - 15.15	ไตรลักษณ์	พระครูวินัยธร ว
15.30 - 16.30	การใช้วิถีการทางวัฒนธรรมเสริมประสาน กับศาสนาเพื่อพัฒนาสังคมไทย	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
15 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	เวสารัชชกร ธรรม	พระมหาขลิต
13.00 - 14.00	ความกตัญญูกตเวที	พระครูธรรมธรมเดช

วัน เดือน ปี เวลา	หัวข้ออบรม	ผู้อบรม
14.15 - 15.15	การใช้ห้องสมุด	พระมหาถาวร
15.30 - 16.30	ชีวิตเพื่อความงาม	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
16 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	นิเวศธรรม	พระมหาสงวน
13.00 - 14.00	อนันตริยกรรม	พระมหาชวลิต
14.15 - 15.15	พลธรรม	พระมหาบรร
15.30 - 16.30	คนดีในสังคม	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
17 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	สาราณียธรรม	พระมหาทองสุรีย์
13.30 - 14.00	พรหมวิหาร	พระครูสังฆการวิสุทธิ
14.15 - 15.15	กฎแห่งกรรม	พระครูวินัยธร ฯ
15.30 - 16.30	เอกลักษณ์ไทย	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
18 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	พุทธวิทยาศาสตร์	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
13.00 - 14.00	พุทธจิต	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
14.15 - 15.15	บุพเพศตปัญญา	พระมหาไพโรจน์
15.30 - 16.30	การเตรียมตัว	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
20 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	อภิธานียธรรม	พระมหาเชียน
13.00 - 14.00	ฆราวาสธรรม	พระมหาชวลิต
14.15 - 15.15	อบายมุข	พระราชาภิกษิตเวที
15.30 - 16.30	วรรณคดีศาสนา	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
21 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	สังคหวัตถุธรรม	พระมหาทองคำ
13.00 - 14.00	การบูชา	พระมหาเสฐียรพงษ์
14.15 - 15.15	มิตรแท้ - มิตรเทียม	พระมหาทองสุรีย์
15.30 - 16.30	เราได้อะไรจากการบวช	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
22 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	หน้าที่ของชาวพุทธ	พระวิสุทธิสมโพธิ
13.00 - 14.00	โลกธรรม	พระมหานพดล
14.15 - 15.15	สันโดษ	พระมหาบุญเลื่อน
15.30 - 16.30	ศิลปะในวัด	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์

วัน เดือน ปี เวลา	หัวข้ออบรม	ผู้อบรม
14.15 - 15.15	การใช้ห้องสมุด	พระมหาถาวร
15.30 - 16.30	ชีวิตเพื่อความงาม	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
16 เมษ. 2524		
09.00 - 10.30	นิเวศธรรม	พระมหาสงวน
13.00 - 14.00	อนันตริยกรรม	พระมหาชวลิต
14.15 - 15.15	พลธรรม	พระมหาบวร
15.30 - 16.30	คนดีในสังคม	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
17 เมษ. 2524		
09.00 - 10.30	สราวมัยธรรม	พระมหาทองสุรย์
13.30 - 14.00	พรหมวิหาร	พระครูสังฆการวิสุทธิ
14.15 - 15.15	กฎแห่งกรรม	พระครูวินัยธร ๖
15.30 - 16.30	เอกลักษณ์ไทย	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
18 เมษ. 2524		
09.00 - 10.30	พุทธวิทยาศาสตร์	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
13.00 - 14.00	พุทธจิต	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
14.15 - 15.15	บุพเพศตปญญา	พระมหาไพโรจน์
15.30 - 16.30	การเตรียมตัว	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
20 เมษ. 2524		
09.00 - 10.30	อภิธานียธรรม	พระมหาเขียน
13.00 - 14.00	ฆราวาสธรรม	พระมหาชวลิต
14.15 - 15.15	อบายมฺย	พระวราชกิตติเวที
15.30 - 16.30	วรรณคดีศาสนา	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
21 เมษ. 2524		
09.00 - 10.30	สังคหวัตถุธรรม	พระมหาทองคำ
13.00 - 14.00	การบูชา	พระมหาเสฐียรพงษ์
14.15 - 15.15	มิตรแท้ - มิตรเทียม	พระมหาทองสุรย์
15.30 - 16.30	เราได้อะไรจากการบวช	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
22 เมษ. 2524		
09.00 - 10.30	หน้าที่ของชาวพุทธ	พระวิสุทธิสมโพธิ
13.00 - 14.00	โลกธรรม	พระมหานพดล
14.15 - 15.15	สันโดษ	พระมหาบุญเลื่อน
15.30 - 16.30	ศิลปะในวัด	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์

วัน เดือน ปี เวลา	หัวข้ออบรม	ผู้อบรม
23 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	วาจาสุภาษิต	พระมหาบุญเลื่อน
13.00 - 14.00	บุญกิริยาวัตถุ	พระมหาเสริมศักดิ์
14.15 - 15.15	กิเลส	พระมหาฝ่าย
15.30 - 16.30	ศรัทธา	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
24 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	พุทธวิทยาศาสตร์	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
13.00 - 14.00	พุทธจิต	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
14.15 - 15.15	ศีล 5 กัลยาณธรรม 5	พระมหาวินิตย์
15.30 - 16.30	ธรรมะกับชีวิตประจำวัน	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
25 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	สัมปรัสนธรรม	พระมหาสมทรง
13.00 - 14.00	ทศ 6 อย่าง	พระราชกิตติโสภณ
14.05 - 15.15	ศาสนพิธี	พระเทพวิมลโมลี
15.30 - 16.30	สะอาดกายและสะอาดใจ	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
24 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	หน้าที่พระภิกษุสามเณร	พระวิสุทธิสมโพธิ
13.00 - 14.00	ปูชนียสถานสำคัญ	พระครูธรรมธรมนเชษ
14.15 - 15.15	ศาสนพิธี	พระเทพวิมลโมลี
15.30 - 16.30	ภัยสังคมของเด็กวัยรุ่น	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
29 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	หัวใจของพุทธศาสนา	พระมหาธีระพงศ์
13.00 - 14.00	สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา	พระมหาจำรัส
14.15 - 15.15	ทศ 6 อย่าง (ต่อ)	พระราชกิตติโสภณ
15.30 - 16.30	บวชทำไม	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์
30 เมย. 2524		
09.00 - 10.30	มงคล 38 ประการ	พระมหานพดล
13.00 - 14.00	วันสำคัญทางพุทธศาสนา	พระมหาสมทรง
14.15 - 15.15	ศาสนาเปรียบเทียบ	พระมหาถาวร
15.30 - 16.30	ความกตัญญูแก่เวทิตา	วิทยากรฝ่ายคฤหัสถ์

วัน เดือน ปี เวลา	หัวข้ออบรม	ผู้อบรม
1 พ.ค. 2524		
09.00 - 10.30	เสวนา	พระมหาชลิต
13.00 - 14.00	กรรม	พระมหาเสถียรพงศ์
14.15 - 15.15	บุคคลที่ทำได้ยาก	พระมหาเสริมศักดิ์
15.30 - 16.30	อ่านได้เป็นดี	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
2 พ.ค. 2524		
09.00 - 10.30	พุทธวิทยาศาสตร์	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
13.00 - 14.00	พุทธจิต	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
14.15 - 15.15	พระคุณของพ่อแม่	พระมหาชลิต
15.30 - 16.30	ทางสายกลาง	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
4 พ.ค. 2524		
09.00 - 10.30	อนุพุทธิกถา	พระมหาเชี่ยน
13.00 - 14.00	ผลแห่งการประพฤติธรรม	พระมหาเสถียรพงษ์
14.15 - 15.15	ธรรมะกับความเป็นอยู่สังคม	พระมหาคำนึ่ง
15.30 - 16.30	คุณค่าประเพณี	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
5 พ.ค. 2524		
09.00 - 10.30	สรุปการอบรม	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิกุล
13.00 - 15.30	สามเณรทั้งหมดแสดงความคิดเห็น เรื่อง “ข้าพเจ้ามีโอกาสมารับบวชครั้งนี้”	
6 พ.ค. 2524		
14.00 น.	ประกอบพิธีมอบวุฒิบัตร ณ พระอุโบสถ โดย พระพุทธิวงศมณี เจ้าอาวาสวัด เบญจมบพิตร เป็นประธานฯ	
7 พ.ค. 2524		
06.00 น.	เป็นวันพีชมงคล สามเณรทั้งหมดพร้อมกัน ณ พระอุโบสถฯ เพื่อทำการลาสิ	

- หมายเหตุ** 1. ทุกวัน เวลา 08.30 น. ลงพระอุโบสถฯ ทำวัตรเช้า
 ทุกวัน เวลา 17.00 น. ลงพระอุโบสถฯ ทำวัตรเย็น
 ทุกวัน เวลา 19.00 น. ลงทำสมาธิ ณ ห้องอบรมสมาธิ ฯ
2. หยุดการอบรม เฉพาะ วันพระและวันอาทิตย์

วัน เดือน ปี เวลา	หัวข้ออบรม	ผู้อบรม
1 พ.ค. 2524		
09.00 - 10.30	เสวนา	พระมหาหวลิต
13.00 - 14.00	กรรม	พระมหาเสถียรพงษ์
14.15 - 15.15	บุคคลที่หาได้ยาก	พระมหาเสริมศักดิ์
15.30 - 16.30	อ่านได้เป็นดี	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
2 พ.ค. 2524		
09.00 - 10.30	พุทธวิทยาศาสตร์	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
13.00 - 14.00	พุทธจิต	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
14.15 - 15.15	พระคุณของพ่อแม่	พระมหาหวลิต
15.30 - 16.30	ทางสายกลาง	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
4 พ.ค. 2524		
09.00 - 10.30	อนุப்புพิภพ	พระมหาเชียน
13.00 - 14.00	ผลแห่งการประพฤติธรรม	พระมหาเสถียรพงษ์
14.15 - 15.15	ธรรมะกับความเป็นอยู่สังคม	พระมหาคำนึ่ง
15.30 - 16.30	คุณค่าประเพณี	วิทยาการฝ่ายคฤหัสถ์
5 พ.ค. 2524		
09.00 - 10.30	สรุปการอบรม	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิกุล
13.00 - 15.30	สามเณรทั้งหมดแสดงความคิดเห็น เรื่อง “ข้าพเจ้ามีโอกาสนำมาบรรพชาครั้งนี้”	
6 พ.ค. 2524		
14.00.น.	ประกอบพิธีมอบวุฒิบัตร ณ พระอุโบสถ โดย พระพุทธิวงศมุนี เจ้าอาวาสวัด เบญจมบพิตร เป็นประธานฯ	
7 พ.ค. 2524		
06.00 น.	เป็นวันพิธีมงคล สามเณรทั้งหมดพร้อมกัน ณ พระอุโบสถฯ เพื่อทำการลาสิ	

- หมายเหตุ** 1. ทุกวัน เวลา 08.30 น. ลงพระอุโบสถฯ ทำวัตรเช้า
 ทุกวัน เวลา 17.00 น. ลงพระอุโบสถฯ ทำวัตรเย็น
 ทุกวัน เวลา 19.00 น. ลงทำสมาธิ ณ ห้องอบรมสมาธิ ฯ
2. หยุดการอบรม เฉพาะ วันพระและวันอาทิตย์

4.2 พุทธประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา

ในการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ควรจัดให้สามเณรได้ศึกษาวิชาต่อไปนี้ ประมาณ 6 - 8 ชั่วโมง เพื่อส่งเสริมศรัทธาปสาท และมีความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง คือ

- (1) พุทธประวัติโดยสังเขป
- (2) ประวัติการบรรพชา อานิสงส์การบรรพชา
- (3) ความเป็นมาของพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปและในประเทศไทย
- (4) พระรัตนตรัย ไตรสิกขา
- (5) ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคม

4.3 คำนมัสการ บทสวดมนต์ไหว้พระ สามเณรสิกขา ฯลฯ

คำนมัสการ บทสวดมนต์ไหว้พระ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น บทพิจารณา ดังขณิก-ปัจจบเวกขณปาฐะ ธาตุปัจจบเวกขณปาฐะ อดีตปัจจบเวกขณปาฐะ สามเณรสิกขา เสด็จวัตร บทเจริญพระพุทธคุณ ธรรมคุณและสังฆคุณ บทให้พร ฯลฯ ที่สามเณรต้องกล่าวเจริญ สวด กาวนา ในกิจวัตรประจำวันตลอดระยะเวลาที่บรรพชาเป็นสามเณรอยู่ ควรจัดการให้สามเณรท่องจำเป็นภาษาบาลีให้ได้โดยถูกต้อง และสอน อธิบายให้ทราบคำแปล ตลอดจนนำไปปฏิบัติให้ถูกต้อง การจัดการสอน ควรจัดทั้งในชั่วโมงเรียนในชั้นตอนกลางวัน ตอนค่ำ และให้ท่องบ่นนอกเวลาเรียนรวม

4.4 ข้อปฏิบัติสำหรับสามเณรและภคุหัสต์สาวพุทธ

ข้อห้ามและข้อปฏิบัติสำหรับสามเณรและพุทธศาสนิกชนฝ่ายภคุหัสต์ เช่น ศีล 5 ศีล 10 อุกุศลกรรมบถ เสด็จวัตร 75 เบญจกัลยาณธรรม กุศลกรรมบถ ควรจัดการสอนและคอยดูแลให้สามเณรละเว้นและปฏิบัติให้ถูกต้องตลอดระยะเวลาที่ดำรงเพศบรรพชิตจนติดตัวไปปฏิบัติเป็นการประจำเมื่อลาสิกขาแล้ว

4.5 ธรรมเนียมในวโกวาทแผนกธรรมวิภาคและคิหิปฏิบัติ

คณะกรรมการ วัด หรือผู้จัดการบรรพชา ควรจัดสอนธรรมตามหลักสูตรนักธรรม หรือธรรมศึกษาศรีในหนังสือวโกวาท โดยเลือกหัวข้อธรรมมาจัดสอนในชั้นให้เหมาะสม กับวัยของผู้บรรพชาตามจำนวนวันที่บรรพชาอยู่ (เลือกจากบัญชีหัวข้อธรรมะต่อไปนี้ตามความเหมาะสม)

ธรรม หมวด 2**(1) ธรรมกุ่มครองโลก 2**

- (1.1) หิริ (ความละอายใจต่อการทำชั่ว)
- (1.2) โอตตัปปะ (ความเกรงกลัวต่อความชั่ว)

(2) ธรรมทำให้งาม 2

- (2.1) ขันติ (ความอดทน)
- (2.2) โสรัจจะ (ความรักความประณีตหมั่นจดระเบียบร้อยงดงาม)

(3) ธรรมมีอุปการะมาก 2

- (3.1) สติ (ความระลึกได้ สำนึกอยู่ไม่เผลอ)
- (3.2) สัมปชัญญะ (ความรู้ชัด เข้าใจชัดตามความเป็นจริง)

(4) บุคคลหาได้ยาก 2

- (4.1) บุพการี (ผู้ทำอุปการะก่อน)
- (4.2) กตัญญูกตเวที (ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน)

ธรรม หมวด 3**(5) อกุศลมูล 3 (ต้นตอของความชั่ว)**

- (5.1) โลภะ (ความอยากได้)
- (5.2) โทสะ (ความคิดประทุษร้าย)
- (5.3) โมหะ (ความหลง)

(6) กุศลมูล 3 (ต้นตอของความดี)

- (6.1) อโลภะ (ความไม่โลภ ความคิดเพื่อแม่)
- (6.2) อโทสะ (ความไม่คิดประทุษร้าย เมตตา)
- (6.3) อโมหะ (ความไม่หลง ปัญญา)

(7) ทugend 3 หรือ อกุศลกรรมบท 10 (ทางทำความชั่ว)

- (7.1) กายทุจริต (ความประพฤติชั่วทางกาย) มี 3 คือ
  - (7.1.1) ปาณาติหต (การทำชีวิตให้ตกด่วง)
  - (7.1.2) อทินนาทาน (การลักทรัพย์)
  - (7.1.3) กาเมสุมิขฉาจาร (ความประพฤติผิดในกาม)
- (7.2) วจีทุจริต (ความประพฤติชั่วด้วยวาจา) มี 4 คือ
  - (7.2.1) มุสาวาท (การพูดเท็จ)
  - (7.2.2) ปิสุณาวาจา (วาจาใส่ร้าย)

ธรรม หมวด 2**(1) ธรรมคัมภีร์ครองโลก 2**

- (1.1) หิริ (ความละอายใจต่อการทำชั่ว)
- (1.2) โอตตัปปะ (ความเกรงกลัวต่อความชั่ว)

(2) ธรรมทำให้งาม 2

- (2.1) ขันติ (ความอดทน)
- (2.2) โสรัจจะ (ความรักความประณีตหมั่นจดเรียบรื้อของคงาม)

(3) ธรรมมีอุปการะมาก 2

- (3.1) สติ (ความระลึกได้ สำนักอยู่ไม่หลับ)
- (3.2) สัมปชัญญะ (ความรู้ชัด เข้าใจชัดตามความเป็นจริง)

(4) บุคคลหาได้ยาก 2

- (4.1) บุพการี (ผู้ทำอุปการะก่อน)
- (4.2) กตัญญูกตเวที (ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน)

ธรรม หมวด 3**(5) อกุศลมูล 3 (ต้นตอของความชั่ว)**

- (5.1) โลภะ (ความอยากได้)
- (5.2) โทสะ (ความคิดประทุษร้าย)
- (5.3) โมหะ (ความหลง)

(6) กุศลมูล 3 (ต้นตอของความดี)

- (6.1) อโลภะ (ความไม่โลภ ความคิดเพื่อแม่)
- (6.2) อโทสะ (ความไม่คิดประทุษร้าย เมตตา)
- (6.3) อโมหะ (ความไม่หลง ปัญญา)

(7) ทugend 3 หรือ อกุศลกรรรมบท 10 (ทางทำความชั่ว)

- (7.1) กายทุจริต (ความประพฤติชั่วทางกาย) มี 3 คือ
  - (7.1.1) ปาณาติहत (การทำชีวิตให้ตกต่าง)
  - (7.1.2) อทินนาทาน (การลักทรัพย์)
  - (7.1.3) กามเมตฺตมิจฉาจาร (ความประพฤติผิดในกาม)
- (7.2) วจีทุจริต (ความประพฤติชั่วด้วยวาจา) มี 4 คือ
  - (7.2.1) มุสาวาท (การพูดเท็จ)
  - (7.2.2) ปิสุณาวาจา (วาจาใส่ร้าย)

(7.2.3) หรุสวาจา (วาจาหยาบ)

(7.2.4) สัมผัสปลापะ (คำพูดเพื่อเจ้อ)

(7.3) มโนทุจริต (ความประพฤติชั่วด้วยใจ) มี 3 คือ

(7.3.1) อภิขณา (เพ่งเล็งอยากได้ของเขา)

(7.3.2) พยาบาท (คิดร้ายผู้อื่น)

(7.3.3) มิจฉาทิฎฐิ (เห็นผิดจากคลองธรรม)

(8) สุจริต 3 หรือ กุศลกรรมบถ 10 (ทางทำความดี)

(8.1) กายสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยกาย) มี 3 คือ จดเว้นและประพฤติตรงข้ามกับ (7.1.1), (7.1.2), (7.1.3)

(8.2) วาจิสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยวาจา) มี 4 คือ จดเว้นและประพฤติตรงข้ามกับ (7.2.1), (7.2.2), (7.2.3), (7.2.4)

(8.3) มโนสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยใจ) มี 3 คือ จดเว้นจาก (7.3.1), (7.3.2) และมีสัมมาทิฎฐิ (ความเห็นชอบ)

(9) บุญกิริยาวัตถุ 3 และบุญกิริยาวัตถุ 10

(9.1) ทานมัย (ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ)

(9.2) สัลมัย (ทำบุญด้วยการประพฤติกิริยาระเบียบวินัย)

(9.3) ภาวนามัย (ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา ผูกอบรมจิตใจ)

ถ้าเป็นบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ มีต่อไปว่า

(9.4) อปจายนมัย (ทำบุญด้วยการประพฤติด่อนน้อม)

(9.5) เวชยาวัจจมัย (ทำบุญด้วยการช่วยชวนช่วยรับใช้)

(9.6) ปัตตทานมัย (ทำบุญด้วยการเฉลี่ยผลความดีให้แก่ผู้อื่น)

(9.7) ปัตตานุโมทนามัย (ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น)

(9.8) ธัมมัสสวนมัย (ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้)

(9.9) ธัมมเทศนามัย (ทำบุญด้วยการอบรมสั่งสอนธรรมให้ความรู้)

(9.10) ทิฎฐุชุกัมม (ทำบุญด้วยกับทำความเห็นให้ตรง)

(10) พระรัตนตรัย (สิ่งสำหรับเคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน) 3 อย่าง

(10.1) พระพุทธเจ้า (พระผู้ตรัสรู้เองและสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม) ทรงมีพระพุทธรูป 2 คือ อัดคหิตสมบัตติ (ทรงบำเพ็ญประโยชน์ส่วนพระองค์เองเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว) และปรหิต-ปฏิบัติ (ทรงบำเพ็ญพุทธจริยาเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นที่พึ่งแก่ชาวโลกได้) ทรงมีพระพุทธรูป 3 คือ บัญญาคุณ วิสุทธิตคุณ และกรุณาคุณ และทรงมีพระพุทธรูป 9 ประการดังตั้งคำระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้าและคำแปลในข้อ 3.1 (3) และข้อ 3.2 (1) บทที่ 3 ของหนังสือนี้

(10.2) พระธรรม (คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ) มีคุณ ๘ ประการ ดังคำระลึกถึงคุณพระธรรมและคำแปล ข้อ 3.1 (4) และข้อ 3.2 (1) บทที่ 3 ของหนังสือนี้

(10.3) พระสงฆ์ หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า) มีคุณ ๑ ประการดังคำระลึกถึงพระสงฆ์และคำแปลในข้อ 3.1 (5) และข้อ 3.2 (1) บทที่ 3 ของหนังสือนี้

(11) ไตรลักษณ์ หรือ สามัญลักษณ์ ๓

(11.1) อนิจจตา (ความเป็นของไม่เที่ยง)

(11.2) ทุกขตา (ความเป็นทุกข์)

(11.3) อนัตตตา (ความเป็นของไม่ใช่ตน)

(12) พุทธโอวาท ๓ (หลักใหญ่ในคำสอนของพระพุทธเจ้า)

(12.1) สัพพปาปสฺส อกรณํ (ไม่ทำความชั่วทั้งปวง)

(12.2) กุสลสุสฺสพทา (ทำแต่ความดี)

(12.3) สจฺจตปฺริโยทปนํ (ทำใจของคนให้สะอาดบริสุทธิ์)

ธรรมหมวด 4

(13) จรราวาสธรรม 4 (หลักการครองชีวิตของภิกษุสงฆ์)

(13.1) สัจจะ (ความจริง ความซื่อตรง)

(13.2) ทมะ (การข่มใจ การรู้จักควบคุมจิตใจ)

(13.3) ขันติ (ความอดทน)

(13.4) จาคะ (ความเสียสละ)

(14) จักร 4 (ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง)

(14.1) ปฏิรูปเทสวาสะ (อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม)

(14.2) สัมปยุตฺตสัมปะทปะ (สมาคมกับคนดี)

(14.3) อັตตสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ)

(14.4) ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)

(15) ทิฏฐธัมมิกัตถอสังวัตตนิกธรรม 4 (ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน)

(15.1) อุฏฺฐานสัมปะทา (ถึงพร้อมด้วยความหมั่น)

(15.2) อารักขสัมปะทา (ถึงพร้อมด้วยการรักษา)

(15.3) กัลยาณมิตตา (คบคนดีเป็นมิตร)

(15.4) สมชิวิตา (มีความเป็นอยู่เหมาะสม)

(16) พรหมวิหาร 4 (ธรรมประจำใจอันประเสริฐ)

(16.1) เมตตา (ความรักใคร่ปรารถนาจะให้เป็นผู้สุข)

(10.2) พระธรรม (คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ) มีคุณ 6 ประการ ดังคำระลึกถึงคุณพระธรรมและคำแปล ข้อ 3.1 (4) และข้อ 3.2 (1) บทที่ 3 ของหนังสือนี้

(10.3) พระสงฆ์ หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า) มีคุณ 9 ประการดังคำระลึกถึงพระสงฆ์และคำแปลในข้อ 3.1 (5) และข้อ 3.2 (1) บทที่ 3 ของหนังสือนี้

(11) ไตรลักษณ์ หรือ สามัญลักษณ์ะ 3

(11.1) อนิจจตา (ความเป็นของไม่เที่ยง)

(11.2) ทุกขตา (ความเป็นทุกข์)

(11.3) อนัตตตา (ความเป็นของไม่ใช่ตน)

(12) พุทธโอวาท 3 (หลักใหญ่ในคำสอนของพระพุทธเจ้า)

(12.1) สัพพปาปสฺส อภินิ (ไม่ทำความชั่วทั้งปวง)

(12.2) กุสลสฺสุปสมฺปทา (ทำแต่ความดี)

(12.3) สจฺจิตฺตปริโยทปนํ (ทำใจของคนให้สะอาดบริสุทธิ์)

ธรรมหมวด 4

(13) จมฺวาตสธรรม 4 (หลักการครองชีวิตของภิกษุสงฆ์)

(13.1) สัจจะ (ความจริง ความซื่อตรง)

(13.2) ทมะ (การข่มใจ การรู้จักควบคุมจิตใจ)

(13.3) ขันติ (ความอดทน)

(13.4) จาคะ (ความเสียสละ)

(14) จักร 4 (ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง)

(14.1) ปฏิรูปเทสวาสะ (อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม)

(14.2) สัมปุริสปีตสยะ (สมาคมกับคนดี)

(14.3) อัคคสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ)

(14.4) ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)

(15) ทิฏฐธัมมิกัตถอสังวัตตนิกรธรรม 4 (ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน)

(15.1) อุกฺขานสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยความหมั่น)

(15.2) อารักขสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการรักษา)

(15.3) กัลยาณมิตตา (คบคนดีเป็นมิตร)

(15.4) สมชีวิตา (มีความเป็นอยู่เหมาะสม)

(16) พรหมวิหาร 4 (ธรรมประจำใจอันประเสริฐ)

(16.1) เมตตา (ความรักใคร่ปรารถนาจะให้เป็นผู้สุข)

- (16.2) กรุณา (ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์)
 (16.3) มุทิตา (ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข)
 (16.4) อุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง)
- (17) **วาทะธรรม 4** (คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญอกงาม)
 (17.1) สัมปรีตสังเสวะ (คบหาผู้รู้ผู้ทรงคุณ)
 (17.2) สัทธัมมัสสวนะ (ฟังสัทธรรม เอาใจใส่เล่าเรียนหาความรู้จริง)
 (17.3) โยนิโสสมณสการะ (คิดหาเหตุผลโดยถูกวิธี)
 (17.4) ธัมมานุธัมมปฏิบัติ (ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม)
- (18) **อคติ 4** (ความลำเอียงหรือทางความประพฤติที่ผิด)
 (18.1) ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะชอบ)
 (18.2) โทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง)
 (18.3) โมทาคติ (ลำเอียงเพราะหลง)
 (18.4) ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว)
- (19) **อริยสัจจ์ 4** (ความจริงอันประเสริฐ)
 (19.1) ทุกข์ (สภาพที่ทนได้ยาก)
 (19.2) ทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์)
 (19.3) ทุกขนิโรธ (ความดับทุกข์)
 (19.4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์)
- (20) **มิตรปฏิรูปก์หรือมิตรเทียม 4**
 (20.1) **คนปอกลอก มีลักษณะ 4** คือ
 (20.1.1) คิดเอาแต่ได้ถ่ายเดียว
 (20.1.2) ขอมเสียน้อย โดยหวังจะเอาให้มาก
 (20.1.3) ตัวมีภัย จึงมาช่วยทำกิจของเพื่อน
 (20.1.4) คบเพื่อน เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์
- (20.2) **คนดีแต่พูด มีลักษณะ 4** คือ
 (20.2.1) ดีแต่ยกของหมดแล้วมาปราศรัย
 (20.2.2) ดีแต่อ้างของยังไม่มีปราศรัย
 (20.2.3) สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้
 (20.2.4) เมื่อเพื่อนมีกิจ อ้างแต่เหตุขัดข้อง
- (20.3) **คนหัวประจบ มีลักษณะ 4** คือ
 (20.3.1) จะทำชั่วก็เออออ
 (20.3.2) จะทำดีก็เออออ

- (20.3.3) ต่อหน้าสรรเสริญ
- (20.3.4) ลับหลังนินทา
- (20.4) คนชวนฉิบหาย มีลักษณะ 4 คือ
- (20.4.1) คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา
- (20.4.2) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน
- (20.4.3) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น
- (20.4.4) คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน
- (21) สุทรมิตร หรือมิตรแท้ 4
- (21.1) มิตรอุปการะ มีลักษณะ 4 คือ
- (21.1.1) เพื่อนประเภทช่วยรักษาเพื่อน
- (21.1.2) เพื่อนประเภทช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน
- (21.1.3) เมื่อมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้
- (21.1.4) มีกิจจำเป็นช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก
- (21.2) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มีลักษณะ 4 คือ
- (21.2.1) บอกความลับแก่เพื่อน
- (21.2.2) ปิดความลับของเพื่อน
- (21.2.3) มีภัยอันตราย ไม่ละทิ้ง
- (21.2.4) แม้ชีวิตก็สละให้ได้
- (21.3) มิตรแนะนำประโยชน์ มีลักษณะ 4 คือ
- (21.3.1) จะทำชั่วเสียหาย คอยห้ามปรามไว้
- (21.3.2) คอยแนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
- (21.3.3) ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ไม่เคยได้รู้ได้ฟัง
- (21.3.4) บอกทางสุขทางสวรรค์ให้
- (21.4) มิตรมีน้ำใจ มีลักษณะ 4 คือ
- (21.4.1) เพื่อนมีทุกข์ พลอยไม่สบายใจ
- (21.4.2) เพื่อนมีสุข พลอยแจ่มชื่นยินดี
- (21.4.3) เขาติเตียนเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไข
- (21.4.4) เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน
- (22) สังคหัตถ์ 4 (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล)
- (22.1) ทาน (การให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่)
- (22.2) ปิยวาจา หรือเปยยวัชชะ (การพูดจาอ่อนหวาน สุภาพ ไพเราะ)

- (20.3.3) ค่อน้ำสรรเสริญ
- (20.3.4) ถีบหลังนินทา
- (20.4) คนขวนฉิบหาย มีลักษณะ 4 คือ
  - (20.4.1) คอยเป็นเพื่อนคืบหน้ามา
  - (20.4.2) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน
  - (20.4.3) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น
  - (20.4.4) คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน
- (21) สุทรมิตร หรือมิตรแท้ 4
  - (21.1) มิตรอุปการะ มีลักษณะ 4 คือ
    - (21.1.1) เพื่อนประเภทช่วยรักษาเพื่อน
    - (21.1.2) เพื่อนประเภทช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน
    - (21.1.3) เมื่อมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้
    - (21.1.4) มีกิจจำเป็นช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก
  - (21.2) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มีลักษณะ 4 คือ
    - (21.2.1) บอกความลับแก่เพื่อน
    - (21.2.2) ปัดความลับของเพื่อน
    - (21.2.3) มีภัยอันตราย ไม่ละทิ้ง
    - (21.2.4) แม้ชีวิตก็สละให้ได้
  - (21.3) มิตรแนะนำประโยชน์ มีลักษณะ 4 คือ
    - (21.3.1) จะทำชั่วเสียหาย คอยห้ามปรามไว้
    - (21.3.2) คอยแนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
    - (21.3.3) ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ไม่เคยได้รู้ได้ฟัง
    - (21.3.4) บอกทางสุขทางสวรรค์ให้
  - (21.4) มิตรมีน้ำใจ มีลักษณะ 4 คือ
    - (21.4.1) เพื่อนมีทุกข์ พลอยไม่สบายใจ
    - (21.4.2) เพื่อนมีสุข พลอยแจ่มชื่นยินดี
    - (21.4.3) เขาเดือดร้อนเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไข
    - (21.4.4) เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน
- (22) สังฆวัตถุ 4 (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล)
  - (22.1) ทาน (การให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่)
  - (22.2) ปิยวาจา หรือเพชฌัญชะ (การพูดจาอ่อนหวาน สุภาพ ไพเราะ)

- (22.3) อัสดจวิทยา (การประพุดติประโยชน์)
 (22.4) สมานัตตคา(ความมัตนเสมอ)
- (23) สุขของภฤหัสถ์ 4
 (23.1) อัถติสุข (สุขเกิดจากความมัตร์พัย)
 (23.2) โภคสุข (สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์)
 (23.3) อนณสุข (สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้)
 (23.4) อนวัชชสุข (สุขเกิดจากความประพุดติไม่มีโทษ)
- (24) อันตราขของผู้อุบวชใหม่ 4
 (24.1) อุมิกภัย (อดทนต่อคำสั่งสอนไม่ได้)
 (24.2) กุมภกัลภัย (ถูกจำกัดด้วยระเบียบวินัยเกี่ยวกับการบริโภคนไม่ได้)
 (24.3) อวารุกภัย (ตัดใจจากกามคุณไม่ได้)
 (24.4) สุกุสภภัย (เกิดความปรารถนาทางเพศ)
- (25) อิทธิบาท 4 (คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย)
 (25.1) ฉันทะ (ความพอใจ)
 (25.2) วิริยะ (ความเพียร)
 (25.3) จิตตะ (ความคิด)
 (25.4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง)
- (26) พล 4 (ธรรมอันเป็นกำลัง)
 (26.1) ปัญญาพละ (กำลังปัญญา)
 (26.2) วิริยพละ (กำลังความเพียร)
 (26.3) อนวัชชพละ (กำลังสุจริต)
 (26.4) สังคหพละ (กำลังการสงเคราะห์)
- (27) อบายมุข 4
 (27.1) อัถถิตตะ (เป็นนักเลงหญิง นักเที่ยวผู้หญิง)
 (27.2) สุราธุดตะ (เป็นนักเลงสุรา นักดื่ม)
 (27.3) อัถถิตตะ (เป็นนักเลงการพนัน)
 (27.4) ปาปมิตตะ (คบคนชั่ว)
- ธรรม หมวด 5**
- (28) พละ 5 (ธรรมอันเป็นกำลัง)
 (28.1) สัทธา (ความเชื่อ)
 (28.2) วิริยะ (ความเพียร)

- (28.3) สติ (ความระลึกได้)
 (28.4) สมาธิ (ความตั้งจิตมั่น)
 (28.5) ปัญญา (ความรู้ชัด)
- (29) นีวรณ 5 (สิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม)
 (29.1) กามฉันทะ (ความต้องการกามคุณ)
 (29.2) พยาบาท (ความคิดร้าย)
 (29.3) ถีนมิทธะ (ความหดหู่และเซื่องซึม)
 (29.4) อุตถัจจุกุกุจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อใจ)
 (29.5) วิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)
- (30) เบญจกัถยาณธรรม (ธรรมอันดีงาม)
 (30.1) เมตตาและกรุณา
 (30.2) สัมมาอาชีวะ
 (30.3) กามสังวร (ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมคนในทางกามารมณ์)
 (30.4) สัจจะ
 (30.5) สติสัมปชัญญะ
- (31) เวสัชชกรณธรรม 5 (คุณธรรมที่ทำให้เกิดความแก่กล้า)
 (31.1) ศรัทธา (ความเชื่อที่มีเหตุผล)
 (31.2) ศील (ความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม)
 (31.3) พาหุสัจจะ (ความเป็นผู้ได้มีการเล่าเรียนมาก)
 (31.4) วิริยรัมภะ (การปรารถนาความเพียร)
 (31.5) ปัญญา (ความรอบรู้)
- (32) อนันตริยกรรม 5 (กรรมหนักที่สุดฝ่ายบาปอกุศลซึ่งให้ผลทันที)
 (32.1) ฆ่ามารดา (ฆ่ามารดา)
 (32.2) ฆ่าบิดา (ฆ่าบิดา)
 (32.3) ฆาตกรรมพระอรหันต์
 (32.4) โลหิตุปบาท (ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนพระโลหิตห้อยขึ้น)
 (32.5) สังฆเภท (ยังสงฆ์ให้แตกกัน)
- (33) อนุปฺพทิกถา 5 (เรื่องที่กำลังถึงตามลำดับ)
 (33.1) ทานกถา (กล่าวถึงการให้ก่อน)
 (33.2) สีกถา (แล้วกล่าวถึงความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม)
 (33.3) สกคกถา (แล้วกล่าวถึงเรื่องสวรรค์หรือความดีความเจริญที่จะได้รับ)

- (28.3) สติ (ความระลึกได้)
- (28.4) สมาธิ (ความตั้งจิตมั่น)
- (28.5) ปัญญา (ความรู้ชัด)
- (29) นีวรณ 5 (สิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม)
  - (29.1) กามฉันทะ (ความต้องการกามคุณ)
  - (29.2) พยาบาท (ความคิดร้าย)
  - (29.3) ถีนมิทธะ (ความหดหู่และเซื่องซึม)
  - (29.4) อุทธัจจกุกกุจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อใจ)
  - (29.5) วิจิกิฉา (ความลังเลสงสัย)
- (30) เบญจกัลยาณธรรม (ธรรมอันดีงาม)
  - (30.1) เมตตาและกรุณา
  - (30.2) สัมมาอาชีวะ
  - (30.3) กามสังวร (ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมคนในทางกามารมณ์)
  - (30.4) สัจจะ
  - (30.5) สติสัมปชัญญะ
- (31) เวสาร์ชกรณธรรม 5 (คุณธรรมที่ทำให้เกิดความแก่กล้า)
  - (31.1) ศรัทธา (ความเชื่อที่มีเหตุผล)
  - (31.2) ศีล (ความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม)
  - (31.3) พาหุสัจจะ (ความเป็นผู้ได้มีการเล่าเรียนมาก)
  - (31.4) วิริยารัมภะ (การปรารภความเพียร)
  - (31.5) ปัญญา (ความรอบรู้)
- (32) อนันตริยกรรม 5 (กรรมหนักที่สุดฝ่ายบาปอกุศลซึ่งให้ผลทันที)
  - (32.1) มาตุฆาต (ฆ่ามารดา)
  - (32.2) ปิตุฆาต (ฆ่าบิดา)
  - (32.3) อรหันตฆาต (ฆ่าพระอรหันต์)
  - (32.4) โลหิตุปบาท (ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนพระโลหิตห่อขึ้น)
  - (32.5) สังฆเภท (ยังสงฆ์ให้แตกกัน)
- (33) อนุปฺพพิทกถา 5 (เรื่องที่ถูกกล่าวถึงตามลำดับ)
  - (33.1) ทานกถา (กล่าวถึงการให้ก่อน)
  - (33.2) สីลกถา (แล้วกล่าวถึงความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม)
  - (33.3) ศักกกถา (แล้วกล่าวถึงเรื่องสวรรค์หรือความดีความเจริญที่จะได้รับ)

- (33.4) กามาทีนกถา (แล้วกล่าวถึงส่วนเสียหรือโทษของกาม)
- (33.5) เนกขัมมานิสังสกถา (จบด้วยเรื่องอานิสงส์แห่งความออกจากกาม)
- (34) อุบาทสกรรม 5 (ธรรมของอุบาทส)
  - (34.1) มีศรัทธา
  - (34.2) มีศีล
  - (34.3) ไม่ถือมงคลคั่นข้าว เชื้อกรรมไม่เชื่อมงคล
  - (34.4) ไม่แสวงหาทักษิณภายนอกหลักคำสอนนี้
  - (34.5) กระทำความสนับสนุนในพระศาสนานี้เป็นเบื้องต้น

รวมหมวด 6

- (35) การวะหรือการวตา 6 (ความเคารพ)
  - (35.1) สัตถุการวตา (ความเคารพในพระศาสนา)
  - (35.2) ธรรมการวตา (ความเคารพในพระธรรม)
  - (35.3) สังฆการวตา (ความเคารพในพระสงฆ์)
  - (35.4) สิกขาการวตา (ความเคารพในการศึกษา)
  - (35.5) อัปปรมาทการวตา (ความเคารพในความไม่ประมาท)
  - (35.6) ปฏิสันถารการวตา (ความเคารพในปฏิสันถาร)
- (36) ทิศ 6 (หน้าที่ของบุคคลต่อสังคม)
  - (36.1) ปุรัตถิมทิศ - มารดาบิดา
    - (36.1.1) บุตรพึงบำรุงบิดามารดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า
      - (36.1.1.1) ท่านเลี้ยงแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
      - (36.1.1.2) ช่วยทำการทำงานของท่าน
      - (36.1.1.3) ดำรงวงศ์สกุล
      - (36.1.1.4) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท
      - (36.1.1.5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน
  - (36.2) ทักขิณทิศ - ครู อาจารย์
    - (36.2.1) ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา
      - (36.2.1.1) ลูกศิษย์รับ
      - (36.2.1.2) เข้าไปหา
      - (36.2.1.3) ใฝ่ใจเรียน
      - (36.2.1.4) ประนินับดี
      - (36.2.1.5) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

- (36.3) บัณฑิต - บุตรภรรยา
 (36.4) อุตตททศ - มิดรสหยา
 (36.5) เภฏฐิมทศ - คนรับใช้และคนงาน
 (36.6) อุปริมทศ - สมณพราหมณ์ หรือพระสงฆ์
 (36.6.1) กฤหस्थ्य่อมบำรุงพระสงฆ์ผู้เป็นทศเบ้องบน
 (36.6.1.1) จะทำสิ่งใดก็ทำด้วยเมตตา
 (36.6.1.2) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา
 (36.6.1.3) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา
 (36.6.1.4) ต้อนรับด้วยความเต็มใจ
 (36.6.1.5) อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4

(37) อบายมุข 6 (ช่องทางของความเลื่อม)

- (37.1) ติดสุราและของมีนเมา
 (37.2) ชอบเที่ยวกลางคืน
 (37.3) ชอบเที่ยวคูการละเล่น
 (37.4) ติดการพนัน
 (37.5) คบคนชั่ว
 (37.6) เกียจคร้านการงาน

ธรรมหมวด 7

(38) โภชณงค์ 7 (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้)

- (38.1) สติ (ความระลึกได้)
 (38.2) ธัมมวิชัยยะ (การสืบกั้นธรรม)
 (38.3) วิริยะ (ความเพียร)
 (38.4) ปีติ (ความอิ่มใจ)
 (38.5) ปัสสัทธิ (ความสงบกายสงบใจ)
 (38.6) สมาธิ (ความมีใจตั้งมั่น)
 (38.7) อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลางเพราะเห็นตามเป็นจริง)

(39) สัมปรัศธรรม 7 (คุณสมบัติของคนดี)

- (39.1) ธัมมัญญตา (ความรู้จักธรรม หรือรู้จักเหตุ)
 (39.2) อัคคัญญตา (ความรู้จักอรรถ หรือรู้จักผล)
 (39.3) อัคคัญญตา (ความรู้จักคน)
 (39.4) มัคคัญญตา (ความรู้จักประมาณ)

- (36.3) บัณฑิต - บุตรภรรยา
 (36.4) อุตศรทิส - มิตรสหยา
 (36.5) เหฏฐิมทิส - คนรับใช้และคนงาน
 (36.6) อุปริมทิส - สมณพราหมณ์ หรือพระสงฆ์
 (36.6.1) กฤหัสถ์ย่อมบำรุงพระสงฆ์ผู้เป็นทิสเบื้องบน
 (36.6.1.1) จะทำสิ่งใดก็ทำด้วยเมตตา
 (36.6.1.2) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา
 (36.6.1.3) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา
 (36.6.1.4) ต้อนรับด้วยความเต็มใจ
 (36.6.1.5) อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4

(37) อบายมุข 6 (ช่องทางของความเลื่อม)

- (37.1) ดิดสุราและของมีนเมา
 (37.2) ขอบเที่ยวกลางคืน
 (37.3) ขอบเที่ยวดูการละเล่น
 (37.4) ดิดการพนัน
 (37.5) กบคนชั่ว
 (37.6) เกียจคร้านการงาน

ธรรมหมวด 7

(38) โภชนงค์ 7 (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้)

- (38.1) สติ (ความระลึกได้)
 (38.2) ฐัมมวิจยยะ (การสืบค้นธรรม)
 (38.3) วิริยะ (ความเพียร)
 (38.4) ปีติ (ความอิ่มใจ)
 (38.5) บัสนัทธา (ความสงบกายสงบใจ)
 (38.6) สมภา (ความมีใจตั้งมั่น)
 (38.7) อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลางเพราะเห็นตามเป็นจริง)

(39) สัมปรีติธรรม 7 (คุณสมบัติของคนดี)

- (39.1) ฐัมมัญญา (ความรู้จักธรรม หรือรู้จักเหตุ)
 (39.2) อัคคัญญา (ความรู้จักอรรถ หรือรู้จักผล)
 (39.3) อัคคัญญา (ความรู้จักคน)
 (39.4) มัคคัญญา (ความรู้จักประมาณ)

- (39.5) กาลัญญตา (ความรู้จักกาล หรือเวลา)
 (39.6) ปริสัจญตา (ความรู้จักบริษัทหรือชุมชน)
 (39.7) บุคคลัญญตา หรือบุคคลปโรปริญญตา (ความรู้จักบุคคล)
- (40) อริยทรัพย์ 7 (ทรัพย์ คือ คุณธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ)
 (40.1) ศรัทธา (ความเชื่อที่มีเหตุผล)
 (40.2) ศีล (การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย)
 (40.3) หิริ (ความละอายใจต่อการทำชั่ว)
 (40.4) โอตตัปปะ (ความเกรงกลัวต่อความชั่ว)
 (40.5) พาหุสังจา (ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก)
 (40.6) จาคะ (ความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่)
 (40.7) ปัญญา (ความรู้ความเข้าใจต่อแท้ในเหตุผลดีชั่ว ถูกผิด คุณโทษ)
- (41) อุบาสกธรรม 7 (สมบัติของอุบาสก)
 (41.1) ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพบปะพระภิกษุ
 (41.2) ไม่ละเลยการฟังธรรม
 (41.3) ศึกษาในอริยศีล
 (41.4) มากด้วยความเลื่อมใสในพระภิกษุทั้งหลายที่เป็นพระเถระ นวกะและ
 ปูนกลาง
 (41.5) ไม่ฟังธรรมด้วยตั้งใจจะคอยเฟ่งตีเตือนโทษ
 (41.6) ไม่แสวงหาทักษิ์ในภายนอกหลักคำสอนนี้
 (41.7) กระทำความสนับสนุนในพระศาสนานี้เป็นเบื้องต้น

ธรรมหมวด 8

- (42) อัญญาภิกรมรค หรือมรรคมืองค์ 8
 (42.1) สัมมาทิฎฐิ (เห็นชอบ)
 (42.2) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)
 (42.3) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)
 (42.4) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)
 (42.5) สัมมาอาชีวะะ (เลี้ยงชีพชอบ)
 (42.6) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)
 (42.7) สัมมาสติ (ระลึกชอบ)
 (42.8) สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

(43) โลกธรรม 8 (ธรรมดาของโลก)

- (43.1) ลาก (มีลาก)
- (43.2) อลาก (เสื่อมลาก)
- (43.3) ยศ (มียศ)
- (43.4) อยศ (เสื่อมยศ)
- (43.5) นินทา (ดีเทียบ)
- (43.6) ปลื้สา (สรรเสริญ)
- (43.7) สุข (ความสุข)
- (43.8) ทุกข์ (ความทุกข์)

ธรรมหมวด 9

- (44.1) โกรธ (ความโกรธ)
- (44.2) มกขะ (ความลบหลู่คุณท่าน)
- (44.3) อีสสา (ความริษยา)
- (44.4) มัจฉริยะ (ความตระหนี่)
- (44.5) มายา (มารยา)
- (44.6) สาเดยยะ (ความโอ้อวดหลอกเขา)
- (44.7) มุสาวาท (การพูดโป้ปด)
- (44.8) ปาปิจฉา (ความปรารถนาลามก)
- (44.9) มัจฉาทัญญู (ความเห็นผิด)

ธรรมหมวด 10 และอื่นๆ**(45) นาดรณธรรม 10 (คุณธรรมที่ทำให้คนเป็นที่พึ่งของคนได้)**

- (45.1) ศีล (ความประพฤติดีงาม สุจริต)
- (45.2) พาหุสัจจะ (ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก)
- (45.3) กัลยาณมิตตา (ความมีกัลยาณมิตร หรือการคบคนดี)
- (45.4) โสวัจัสสตา (ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย)
- (45.5) กิงกรณียะสุทักขตา (ความเอาใจใส่ชวนช่วยชวยกิจของหมู่คณะ)
- (45.6) ธัมมกามตา (ความเป็นผู้ใคร่ธรรม)
- (45.7) วิริยรัมภะ (ความขยันหมั่นเพียร)
- (45.8) สัมตุญญี (ความสันโดษ)
- (45.9) สติ (ความมีสติ)
- (45.10) ปัญญา (ความมีปัญหาหยั่งรู้เหตุผล)

(43) โลกธรรม 8 (ธรรมคาชของโลก)

- (43.1) ลาภ (มีลาภ)
- (43.2) อลาภ (เสื่อมลาภ)
- (43.3) ยศ (มียศ)
- (43.4) อยศ (เสื่อมยศ)
- (43.5) นินทา (ดีเดียน)
- (43.6) ปัสสา (สรรเสริญ)
- (43.7) สุข (ความสุข)
- (43.8) ทุกข์ (ความทุกข์)

ธรรมหมวด 9

- (44.1) โภระ (ความโกรธ)
- (44.2) มกฺขะ (ความลบหลู่คู่กัน)
- (44.3) อีสฺสา (ความริษยา)
- (44.4) มัจฉริยะ (ความตระหนี่)
- (44.5) มายา (มารยา)
- (44.6) สาถยยะ (ความโอ้อวดหลอกเขา)
- (44.7) มุสาวาท (การพูดโป้ปด)
- (44.8) ปาปิจฉา (ความปรารถนาลามก)
- (44.9) มัจฉาทิฏฐิ (ความเห็นผิด)

ธรรมหมวด 10 และอื่นๆ**(45) นาดกรณธรรม 10 (คุณธรรมที่ทำให้คนเป็นที่หึ่งของคนได้)**

- (45.1) ศีล (ความประพฤติดีงาม สุจริต)
- (45.2) พาหุสัจจะ (ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก)
- (45.3) กัลยาณมิตตา (ความมีกัลยาณมิตร หรือการคบคนดี)
- (45.4) โสจัสสตา (ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย)
- (45.5) กิงกรณเษสุทักขตา (ความเอาใจใส่ชวนชาวช่วยกิจของหมู่คณะ)
- (45.6) ธัมมกามตา (ความเป็นผู้ใคร้ธรรม)
- (45.7) วิริยารัมภะ (ความขยันหมั่นเพียร)
- (45.8) สัมคญฺฐิ (ความสันโดษ)
- (45.9) สติ (ความมีสติ)
- (45.10) ปัญญา (ความมีปัญญารู้เหตุผล)

(46) มงคลสูตร (มงคล 38 ประการ ซึ่งพุทธศาสนิกชนทุกคนควรจดจำ เข้าใจ และปฏิบัติเป็นนิจ)

อเสวนา จ พาลานํ   ปลายิตานัญจ เสวนา

ปฐา จ ปุชนียานํ   เอตมฺมงฺกลมนฺตฺตมํ

(1. ไม่คบพาล 2. คบบัณฑิต 3. บูชาคนที่ควรบูชา)

ปฏฺฐิรูปเทสวาโส จ   ปุพฺเพ จ กตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

อตุตฺตสมฺมาปณฺธิ จ   เอตมฺมงฺกลมนฺตฺตมํ

(4. อยู่ในถิ่นที่มีสิ่งแวดล้อมดี 5. ทำความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น 6. ตั้งตนไว้ชอบ)

พาหุสจฺจญฺจ สิปฺปญฺจ   วินโย จ สฺตฺติจฺจโถ

สุภาสิตา จ ขาวาจา   เอตมฺมงฺกลมนฺตฺตมํ

(7. ศึกษาเล่าเรียนมามาก 8. มีศิลปวิทยา 9. มีระเบียบวินัย 10. วาจาสุภาษิต)

มาตาปิตุอุปฺถฺฐานํ   ปุตุตฺตทารุสฺส สฺงฺโกโห

อนากฺขลา จ กมนฺนฺตา   เอตมฺมงฺกลมนฺตฺตมํ

(11. บำรุงบิดามารดา 12, 13 สงเคราะห์บุตรภรรยา 14. การงานไม่อาภูล)

ทานญฺจ ธมฺมจฺริยา จ   ญฺาตกานญฺจ สฺงฺโกโห

อนวชฺชานํ กุณฺมานํ   เอตมฺมงฺกลมนฺตฺตมํ

(15. รู้จักให้ 16. ประพฤติธรรม 17. สงเคราะห์ญาติ 18. การงานไม่มีโทษ)

อารตี วิรตี ปาปา   มชฺชปาณา จ สญฺญโณ

อปฺปมาโท จ ธมฺเมสฺส   เอตมฺมงฺกลมนฺตฺตมํ

(19. เว้นจากความชั่ว 20. เว้นจากคัมภีร์น้ำเมา 21. ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย)

การโว จ นิวาโต จ   สนฺตฺตฺตฺตฺต จ กตฺตฺตฺต

กาเลน ธมฺมสฺสวณํ   เอตมฺมงฺกลมนฺตฺตมํ

(22. เคารพ 23. สุภาพอ่อนน้อม 24. สันโดษ 25. กตัญญู 26. พึงตามตามกาล)

ขนฺตี จ โสวจฺสุสฺตา   สมนฺนญฺจ ทสฺสนํ

กาเลน ธมฺมสากฺขญา   เอตมฺมงฺกลมนฺตฺตมํ

(27. อุดทน 28. วานอนอ่อนง่าย 29. พบเห็นสมณะ 30. สนทนาธรรมตามกาล)

ตโป จ พุทฺทมฺจฺริยา จ   อริยสจฺจานํ ทสฺสนํ

นิพฺพานสจฺจฉิกริยา จ   เอตมฺมงฺกลมนฺตฺตมํ

(31. รู้จักบังคับควบคุมคน 32. ประพฤติพรหมจรรย์ 33. เข้าใจความจริงของชีวิต 34. ทำพระนิพพานให้แจ้ง)

ผูกฐาสถ โลกธมเมหิ จิตต์ ยสฺส นกฺข ปติ

อโสถํ วิรชํ เขมํ เอตมฺมงฺกฺล นุตฺตมํ

(35. จิตไม่หวั่นไหวตามโลกธรรม 36. จิตไร้เศร้า 37. จิตไร้ธุลี 38. จิตเกษม)

เอตาทิสานิ กตฺวาน สพฺพตฺถ ๓ ปรวา ชิตา

สพฺพตฺถอ โสคติ กจฺจนฺติ ตนฺเตสํ มงฺกฺลนุตฺตมฺนติ

(เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายกระทำมงคลเช่นนี้แล้วย่อมเป็นผู้ปราศในทุกสถาน ย่อมถึงความสวัสดิ์ในที่ทั้งปวง นี้คืออุดมมงคลของเทวดาและมนุษย์ (เหล่านั้น))

4.6 ศาสนพิธีและข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนในสังคม

การปฏิบัติศาสนพิธีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและการทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณีเป็นเรื่องสำคัญที่กุลบุตรชาวไทยพุทธศาสนิกชนทุกคนที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้วจะต้องปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นจึงสมควรจัดการสอนและฝึกหัดการดำเนินศาสนพิธีตลอดจนมารยาทไทยในการปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์ แก่สามเณรภาคฤดูร้อน ตามรายการต่อไปนี้ด้วย อาจจัดในตารางอบรมในชั้นเรียนประจำวัน การศึกษาตอนค่ำและการกำหนดให้ท่องบ่น จดจำ ฝึกหัดในเวลาว่างเรียนด้วย คือ

(1) ความหมายของศาสนพิธี กุศลพิธี บุญพิธี ทานพิธี และปกิณกะพิธี ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับพระราชพิธี พระราชกุศลและรัฐพิธี

(2) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พิธีเวียนเทียนและการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การฟังพระเจริญพระพุทธรมณดี การฟังพระธรรมเทศนา

(3) การทำบุญเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัว พิธีทำบุญเลี้ยงพระ การทำบุญงานมงคลต่างๆ การตระเตรียมงานของเจ้าภาพ การอาราธนาพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธรมณดี การตั้งโต๊ะหมู่บูชา การวางค้ำสายสัญญาณ การเชิญพระพุทธรูปมาตั้งที่บูชา การปลุกเสกอาสนะสำหรับพระสงฆ์ การเตรียมเครื่องรับรองพระสงฆ์ การตั้งภาชนะสำหรับทำนํ้ามนต์ การจุดธูปเทียน การอาราธนาศีล อาราธนาพระปริตต์ และข้อปฏิบัติในการเลี้ยงพระ

(4) การบำเพ็ญกุศลเกี่ยวกับการตาย การจัดการศพ การทำบุญ 7 วัน 50 วัน 100 วัน การฃาปนกิจศพ การทำบุญอุทิศ การอาราธนาธรรม

(5) การถวายทานต่างๆ วิธีการและคำถวายทานประเภทต่างๆ ที่จำเป็นและสมควรตามประเพณี

(31. รู้จักบังคับควบคุมคน 32. ประพฤติพรหมจรรย์ 33. เข้าใจความจริงของชีวิต 34. ทำพระนิพพานให้แจ้ง)

ผูกฐาสถ โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ บตฺส นกฺขํ ปติ

อโสภํ วิรชํ เขมํ เอตมฺนงฺคฺล มุตฺตมํ

(35. จิตไม่หวั่นไหวตามโลกธรรม 36. จิตไร้เศร้า 37. จิตไร้ทุกข์ 38. จิตเกษม)

เอตาทิสานิ กตฺวาน สพฺพเหตุ ๓ ปรวา จิตฺตา

สพฺพเหตุธ โสตุถิ กจฺจนฺตํ ตมฺเตสํ มงฺคฺลมุตฺตมมฺหิตํ

(เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายกระทำมงคลเช่นนี้แล้วย่อมเป็นผู้ไม่ปราศัยในทุกสถาน ย่อมถึงความสวัสดิคติในที่ทั้งปวง นี้คืออุดมมงคลของเทวดาและมนุษย์ (เหล่านั้น))

4.6 ศาสนพิธีและข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนในสังคม

การปฏิบัติศาสนพิธีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและการทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณีเป็นเรื่องสำคัญที่กุลบุตรชาวไทยพุทธศาสนิกชนทุกคนที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว จะต้องปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นจึงสมควรจัดการสอนและฝึกหัดการดำเนินศาสนพิธีตลอดจนมารยาทไทยในการปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์ แก่สามเณรภาคฤดูร้อน ตามรายการต่อไปนี้ด้วย อาจจัดในตารางอบรมในชั้นเรียนประจำวัน การศึกษาคอนค้ำและการกำหนดค้ำให้ท่องบ่น จดจำ ฝึกหัดในเวลาว่างเรียนด้วย คือ

(1) ความหมายของศาสนพิธี กุศลพิธี บุญพิธี ทานพิธี และปกิณกะพิธี ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับพระราชพิธี พระราชกุศลและรัฐพิธี

(2) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พิธีเวียนเทียนและการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การฟังพระเจริญพระพุทธรมณต์ การฟังพระธรรมเทศนา

(3) การทำบุญเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัว พิธีทำบุญเลี้ยงพระ การทำบุญงานมงคลต่างๆ การเตรียมงานของเจ้าภาพ การอาราธนาพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธรมณต์ การตั้งโต๊ะหมู่บูชา การวางค้ำสายสัญญาณ การเชิญพระพุทธรูปมาตั้งที่บูชา การปลาดอาสนะสำหรับพระสงฆ์ การเตรียมเครื่องรับรองพระสงฆ์ การตั้งภาชนะสำหรับทำนํ้ามนต์ การจุดธูปเทียน การอาราธนาศีล อาราธนาพระปริตต์ และข้อปฏิบัติในการเลี้ยงพระ

(4) การบำเพ็ญกุศลเกี่ยวกับการตาย การจัดการศพ การทำบุญ 7 วัน 50 วัน 100 วัน การฃาปนกิจศพ การทำบุญอุทิศ การอาราธนาธรรม

(5) การถวายทานต่างๆ วิธีการและคำถวายทานประเภทต่างๆ ที่จำเป็นและสมควรตามประเพณี

(6) ข้อปฏิบัติในการประกอบพิธี ปกิณฺหิ และมารยาทในส่วนที่เกี่ยวกับพิธีและพระภิกษุสงฆ์ เช่น การนั่ง การไหว้ การกราบพระ การประเคนของพระ การทำหนังสืออาราธนาและทำใบปวารณาถวายจุดปัจจัย วิถีและคำอาราธนาสวด อาราธนาพระปริตต์ อาราธนาธรรม วิถีและคำกรวดน้ำ วิถีจับด้ายสายสิญจน์

(7) ความรู้เกี่ยวกับพิธีสงฆ์ ในงานทำบุญบำเพ็ญกุศล และงานเทศกาลต่างๆ ตามประเพณีท้องถิ่นที่มีการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนนั้น

4.7 วิชาพิเศษอื่นๆ

วิชาพิเศษอื่นๆ ที่ควรจัดสอนสามเณร เพื่อประโยชน์ในการบำเพ็ญกิจวัตรขณะบรรพชา เสริมความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา สร้างเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนา และเรื่องที่จะเป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติตนเมื่อลาสิกขาไปแล้ว ควรจัดสอนในชั้นในตอนกลางวัน ในตอนเย็น และช่วยเหลือส่งเสริมให้สามเณรได้ฝึกฝนตนเอง ดังนี้

(1) การบำเพ็ญสมาธิ การเดินจงกรม การศึกษาสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐานตามความสมควรและความสามารถในการศึกษาด้านเหล่านี้ของสามเณร

(2) วิชาเสริมความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา เช่น คุณลักษณะพิเศษของพระพุทธศาสนา ศาสนาเปรียบเทียบ ความเชื่อในพระพุทธศาสนา กฎแห่งกรรม พุทธภาษิต การเผยแผร์พระพุทธศาสนา การปกครองคณะสงฆ์ การอภิปรายธรรม การเรื่องความแก่กระตู่ธรรม การปาฐกถาธรรม วิชาวาทศิลป์

(3) มารยาทไทย วัฒนธรรมไทย ศิลปไทย การรักษามนธรรมแก่นิกพระเพณีไทย

(4) วิชาอื่นๆ ตามกาลสมัยและความจำเป็นในสังคมนั้นๆ เช่น ความมั่นคงของชาติ โทษของยาเสพติดให้โทษ การรักษาความสามัคคี ประวัติศาสตร์ของไทย ฯลฯ

4.8 การประเมินผลการศึกษา ปัจฉิมนิตเทศและการแจกวุฒิปัตร์

การจัดตารางอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ควรมีรายการในตอนใกล้วันลาสิกขา สำหรับการประเมินผลการบรรพชา การชักซ้อมหน้าที่อุบาสกหรือพุทธศาสนิกชนฝ่ายคฤหัสถ์ การปัจฉิมนิตเทศและแจกวุฒิปัตร์การผ่านการบรรพชา ซึ่งอาจใช้เวลาเรียนในชั้นตามปกติก่อนกำหนดวันลาสิกขา ประมาณ 1-3 วัน

(1) การชักซ้อมและทดสอบความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสำหรับคฤหัสถ์ และงานตามหน้าที่ของอุบาสก เป็นผลประสงค์ของการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อให้ผู้บรรพชาได้เกิดความแน่ใจและความภาคภูมิใจว่า ในการที่ตนได้มีโอกาสบรรพชาเป็นสามเณรนี้ ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ ทักขะ และประสพการณ์สำหรับพุทธศาสนิกชนไปอย่างเพียงพอที่จะเป็นบุคคลที่มีค่าต่อสังคม เป็น

พลเมืองดีและสามารถบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ทำความเจริญให้แก่สังคมต่อไปได้อย่างแท้จริง สิ่งที่ควรชักจูงและทดสอบได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนา การละเว้นความชั่ว การทำความดี และการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ การละเว้นการกระทำตามศีล 5 การนำการปฏิบัติศาสนาพิธีต่างๆ การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตต์ มารยาทไทยในการยืน เดิน นั่ง การกราบไหว้ การประเคนของพระ และการพุดจา ฯลฯ

(2) การประเมินผลการศึกษาฝึกอบรมตามหลักสูตรสามเณรภาคฤดูร้อนทั้งหมด ควรจัดให้ทั้งฝ่ายผู้จัดการบรรพชา ผู้ดำเนินการฝึกอบรม ผู้บรรพชา พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูอาจารย์ได้ร่วมในการประเมินผลการฝึกอบรมและการศึกษาในแต่ละฝ่ายและร่วมกันสำหรับผู้เข้าบรรพชาหรือสามเณรภาคฤดูร้อนเอง ควรจัดให้มีการอภิปรายในชั้น หรือให้เขียนเรียงความแสดงความรู้สึกลงในการที่ได้มีโอกาสบรรพชา ผลที่ได้รับจากการบรรพชาและความมุ่งหวังที่จะนำสิ่งที่ได้จากการบรรพชาไปใช้ในการดำรงและดำเนินชีวิตต่อไปด้วย

(3) การบัจฉิมนิเทศและการแจกวุฒิบัตรการบรรพชาภาคฤดูร้อน ควรจัดในเวลาเรียนตอนบ่ายหรือตอนกลางคืนของวันก่อนวันลาสิกขา จะแยกการบัจฉิมนิเทศกับพิธีแจกวุฒิบัตรเป็นคนละตอนก็ได้ ถ้าจัดแยกกันชั่วโมงบัจฉิมนิเทศควรจัดให้หัวหน้าพระอาจารย์ฝ่ายฝึกอบรมแจ้งผลการทดสอบความรู้ตามข้อ (1) ให้ที่ประชุมทราบ ให้หัวหน้าสามเณรทั้งหมดหรือแต่ละหมู่แต่ละกลุ่มเสนอผลการรับการฝึกอบรมและแสดงความรู้สึก แล้วประธานในพิธีหรือประธานการฝึกอบรมสามเณร อบรมหน้าที่กฤหัสถ์ หน้าที่อุบาสกและให้โอวาทที่ผู้บรรพชาจะได้นำไปปฏิบัติเมื่อลาสิกขาแล้ว หรือหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่ควรปฏิบัติในฐานะที่เป็นชาวพุทธ ส่วนพิธีแจกวุฒิบัตร ควรจัดในที่ประชุมพ่อแม่ผู้ปกครองและหรือครู-อาจารย์ของผู้บรรพชาด้วย ประธานฝ่ายสงฆ์ พระอุปัชฌาย์หรือเจ้าอาวาสควรเป็นประธานแจกวุฒิบัตร ลำดับพิธีควรเริ่มจากหัวหน้าฝ่ายฝึกอบรมรายงานผลการฝึกอบรมแล้วประธานในพิธีแจกรางวัล (ที่อาจจัดขึ้น) แล้วแจกวุฒิบัตรให้สามเณรทุกรูป แล้วให้โอวาทเป็นเสร็จพิธี

(4) พิธีลาสิกขา ควรจัดในตอนเช้าของวันลาสิกขา การชักจูงพิธีและท่องจำบทบาลี ขอมมาพระเถระ พระภิกษุสามเณร คำกล่าวลาสิกขา คำรับนิจศีลและประกาศตนเป็นอุบาสก พระอาจารย์หรือพระภิกษุที่เลี้ยงควรจัดสอนและช้อมให้หลังจากพิธีแจกวุฒิบัตร และในตอนกลางคืนที่จะลาสิกขาในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น พระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ และหรือพระภิกษุที่เลี้ยงควรจัดให้สามเณรได้อยู่ในระเบียบวินัยและกระทำกิจวัตรโดยเคร่งครัดจนถึงเวลาเข้าพิธีลาสิกขา คือตลอดถึงตอนเช้าของวันลาสิกขา ให้สามเณรไหว้พระสวดมนต์ ตอนต้นนอนแล้วจัดที่อยู่ที่พักเช้าของให้เรียบร้อย อานน้ำชำระร่างกาย ครอบผ้า พิจารณาปัจจัยสี่แล้วจึงไปเข้าพิธีลาสิกขาดังกล่าวในข้อ 1.5.5 ของหนังสือนี้

พลเมืองดีและสามารถบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ทำความเจริญให้แก่สังคมต่อไปได้อย่างแท้จริง สิ่งที่ต้องซักซ้อมและทดสอบได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนา การละเว้นความชั่ว การทำความดี และการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ การละเว้นการกระทำตามศีล 5 การนำการปฏิบัติศาสนาพิธีต่างๆ การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตต์ มารยาทไทยในการยื่นเดิน นั่ง การกราบไหว้ การประเคนของพระ และการบูชา ฯลฯ

(2) การประเมินผลการศึกษาฝึกอบรมตามหลักสูตรสามเณรภาคฤดูร้อนทั้งหมด ควรจัดให้ทั้งฝ่ายผู้จัดการบรรพชา ผู้ดำเนินการฝึกอบรม ผู้บรรพชา พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูอาจารย์ได้ร่วมในการประเมินผลการฝึกอบรมและการศึกษาในแต่ละฝ่ายและร่วมกันสำหรับผู้เข้าบรรพชาหรือสามเณรภาคฤดูร้อนเอง ควรจัดให้มีการอภิปรายในชั้น หรือให้เขียนเรียงความแสดงความรู้สึกลงในการที่ได้มีโอกาสบรรพชา ผลที่ได้รับจากการบรรพชาและความมุ่งหวังที่จะนำสิ่งที่ได้จากการบรรพชาไปใช้ในการดำรงและดำเนินชีวิตต่อไปด้วย

(3) การบิณฑิมนิเทศและการแจกวุฒิบัตรการบรรพชาภาคฤดูร้อน ควรจัดในเวลาเรียนตอนบ่ายหรือตอนกลางคืนของวันก่อนวันลาสิกขา จะแยกการบิณฑิมนิเทศกับพิธีแจกวุฒิบัตรเป็นคนละตอนก็ได้ ถ้าจัดแยกกันชั่วโมงบิณฑิมนิเทศควรจัดให้หัวหน้าพระอาจารย์ฝ่ายฝึกอบรมแจ้งผลการทดสอบความรู้ตามข้อ (1) ให้ที่ประชุมทราบ ให้หัวหน้าสามเณรทั้งหมดหรือแต่ละหมู่แต่ละกลุ่มเสนอผลการรับการฝึกอบรมและแสดงความรู้สึก แล้วประธานในพิธีหรือประธานการฝึกอบรมสามเณร อบรมหน้าที่กฤหัสถ์ หน้าที่อุบาสกและให้อวาทที่ผู้บรรพชาจะได้นำไปปฏิบัติเมื่อลาสิกขาแล้ว หรือหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่ควรปฏิบัติในฐานะที่เป็นชาวพุทธ ส่วนพิธีแจกวุฒิบัตร ควรจัดในที่ประชุมพ่อแม่ผู้ปกครองและหรือครู-อาจารย์ของผู้บรรพชาด้วย ประธานฝ่ายสงฆ์ พระอุปัชฌาย์หรือเจ้าอาวาสควรเป็นประธานแจกวุฒิบัตร ลำดับพิธีควรเริ่มจากหัวหน้าฝ่ายฝึกอบรมรายงานผลการฝึกอบรมแล้วประธานในพิธีแจกรางวัล (ที่อาจจัดขึ้น) แล้วแจกวุฒิบัตรให้สามเณรทุกรูป แล้วให้อวาทเป็นเสร็จพิธี

(4) พิธีลาสิกขา ควรจัดในตอนเช้าของวันลาสิกขา การซักซ้อมพิธีและท่องจำบทบาลี ขอมมาพระเถระ พระภิกษุสามเณร ค่ำกล่าวลาสิกขา คำรับนิจศีลและประกาศตนเป็นอุบาสก พระอาจารย์หรือพระภิกษุที่เลี้ยงควรจัดสอนและซ้อมให้หลังจากพิธีแจกวุฒิบัตร และในตอนกลางคืนที่จะลาสิกขาในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น พระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ และหรือพระภิกษุที่เลี้ยงควรจัดให้สามเณรได้อยู่ในระเบียบวินัยและกระทำการวัตรโดยเคร่งครัดจนถึงเวลาเข้าพิธีลาสิกขา คือตลอดถึงตอนเช้าของวันลาสิกขา ให้สามเณรไหว้พระสวดมนต์ ตอนต้นนอนแล้วจัดที่อยู่ที่พักเข้าของให้เรียบร้อย อาบน้ำชำระร่างกาย กรองผ้า พิจารณาปัจจัยสี่แล้วจึงไปเข้าพิธีลาสิกขาดังกล่าวในข้อ 1.5.5 ของหนังสือนี้

บทที่ 5 กำเนาะนำในการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนดังกล่าวมานี้ในคู่มือนี้ มีแนวทาง ตัวอย่าง และวิธีปฏิบัติในบางเรื่องที่เหมาะสมนำมาประมวลไว้ เพื่อประโยชน์ในการจัดการบรรพชาภาคฤดูร้อนของส่วนราชการ สมาคม และวัดในท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศ ดังต่อไปนี้

5.1 หน้าที่และความร่วมมือในการจัดการบรรพชา

ชุมชนในแต่ละท้องถิ่นที่มีหน้าที่จัดการศึกษาอบรมและถ่ายทอดวัฒนธรรมให้เยาวชนในท้องถิ่นตนมีความรู้ความสามารถ และมีความประพฤติดีเพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงปลอดภัยให้สังคมนั้นตลอดจนประเทศชาติสืบไป ปัจจุบันมีสถาบันเกี่ยวกับการศึกษาของสังคมในแต่ละท้องถิ่นอยู่ 2 สถาบัน คือโรงเรียนกับวัด ตามสภาพที่เป็นอยู่โรงเรียนให้การศึกษาด้านสติปัญญาและการอาชีพแก่เยาวชนได้ดี แต่ทางด้านศีลธรรมจรยา อบรมสั่งสอนไม่ค่อยได้ผล ทำให้เยาวชนและประชาชนเสื่อมถอยจากศีลธรรมอันดีงามกันมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหันมาพึ่งวัดและพระภิกษุสงฆ์อันเป็นสถาบันทางศาสนาของสังคมช่วยให้การศึกษาด้านศีลธรรมจรยาแก่เยาวชนและประชาชนกันให้มากขึ้น

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นวิธีการจัดการศึกษาด้านศีลธรรมจรยาแก่เยาวชนชายหรือกุลบุตรของสังคมแบบหนึ่ง ซึ่งชุมชนควรจะให้เด็กหรือเยาวชนชายที่เป็นพุทธศาสนิกชนทุกคนได้เข้าบรรพชาศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่เป็นหลักเบื้องต้นในพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นรากฐานการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในสังคมต่อไป การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นการจัดบรรพชาหมู่ในระหว่างโรงเรียนปิดภาคเรียนฤดูร้อนเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนได้ใช้เวลาว่างจากการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนตามปกติ ประมาณ 1 เดือน บรรพชาเป็นสามเณรศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่เด็กหรือเยาวชนเอง แก่บิดามารดา ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และแก่สังคมท้องถิ่นตลอดจนอำเภอ จังหวัดและประเทศชาติโดยรวมด้วย เด็กหรือเยาวชนที่สมควรจัดให้เข้าบรรพชาภาคฤดูร้อน ตามที่กล่าวในหนังสือคู่มือเล่มนี้ ควรมีอายุอยู่ระหว่าง 12-18 ปี หรือศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือตอนปลาย รวมทั้งการศึกษาในระดับประโยควิชาชีพ (ปวช.) สาขาต่างๆ ด้วย

การจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนแต่ละปี ควรร่วมกันจัดเป็นแต่ละท้องถิ่นๆ เช่น ตำบลหนึ่ง เทศบาลหนึ่ง หรืออำเภอหนึ่ง ไม่ควรรวมชุมชนในท้องถิ่นที่ใหญ่กว่าอำเภอ เป็นหน่วยจัดหน่วยหนึ่ง สำหรับในกรุงเทพมหานคร หรือเมืองใหญ่ๆ เช่น เทศบาลนครเชียงใหม่ เทศบาลเมืองหาดใหญ่ เทศบาลเมืองขอนแก่น หรือเทศบาลเมืองนครราชสีมา ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่และพลเมืองหนาแน่นมาก อาจจัดโดยอาศัยหลักโรงเรียนหรือสถานศึกษากับวัดใกล้เคียงเป็นหน่วยๆ ตามความสะดวกเหมาะสมก็ได้

ผู้นำในการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในแต่ละท้องที่หรือท้องถิ่น ควรเป็น ผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่น เช่น นายกเทศมนตรี นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกพุทธ-สมาคม หัวหน้าสถานศึกษา เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลหรือเจ้าอาวาสวัดสำคัญของท้องถิ่น นั้น การดำเนินการจัดแต่ละครั้งควรเป็นความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่าง 3 ฝ่าย คือ ประชาชน ทุกครัวเรือนในท้องถิ่นนั้นโดยผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่นเป็นหัวหน้าฝ่ายหนึ่ง ซึ่งรวมบิดา มารดาหรือผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนชายที่จะบรรพชาอยู่ในฝ่ายนี้ด้วย โรงเรียนหรือ สถานศึกษารวมทั้งครู-อาจารย์ในสถานศึกษาแห่งเดียวหรือหลายแห่งในท้องที่หรือท้องถิ่น นั้น เป็นฝ่ายที่สอง และวัดซึ่งมีเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณร ในวัดหนึ่งหรือหลายวัดในท้องที่หรือท้องถิ่นนั้นๆ เป็นฝ่ายที่สาม การริเริ่มจัดการบรรพชา สามเณรภาคฤดูร้อน ในปัจจุบันอาจเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่บริหารการศึกษา เช่น ศึกษาธิการ จังหวัด ศึกษาธิการอำเภอ หรือผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละท้องที่ หรือเจ้าคณะอำเภอ เจ้า คณะตำบล หรือเจ้าอาวาสวัดประจำท้องที่นั้นๆ ภาระสำคัญในการริเริ่มก็คือ ดำเนินการให้เกิด ความร่วมมือในการจัดการจากทุกฝ่ายดังกล่าวมานี้ให้ได้ก่อน

การจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นการทำบุญร่วมกันของประชาชนและ สถาบันสังคมต่างๆ ในท้องที่หรือท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมในปัจจุบัน ความร่วมมือกันทุกฝ่าย หรืออย่างน้อยทั้งสามฝ่ายดังกล่าวแล้วจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก งานบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อนแต่ละปีแต่ละครั้งของแต่ละท้องถิ่นเป็นงานใหญ่ ต้องอาศัยความร่วมมือจากคน เป็นจำนวนมาก จะต้องใช้เงินและเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ แม้จะจัดอย่างประหยัดก็เป็นจำนวนมาก และต้องดำเนินการติดต่อกันเป็นเวลาประมาณหนึ่งเดือนครึ่งถึงสองเดือน นับว่าเป็นการทำบุญร่วมกันของคนทั้งท้องที่หรือท้องถิ่นเป็นเวลานานพอสมควร การเสียสละ การจัดการ ที่ดี และความร่วมมือร่วมใจจึงเป็นหลักสำคัญที่ต้องยึดถือร่วมกันโดยตลอด จะต้องมีการวาง โครงการกำหนดแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายตั้งแต่ต้นจนเสร็จและประกาศให้ทราบทั่วกัน ให้ ทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงานที่จะดำเนินการโดยตลอดตรงกัน จะต้องแต่งตั้งคณะกรรมการแบ่ง เป็นฝ่ายหรือแผนกต่างๆ ให้ชัดเจนครบถ้วนทุกงานที่จะดำเนินการ กรรมการแต่ละฝ่ายหรือ แผนกจะต้องรับดำเนินงานตามหน้าที่ให้สอดคล้องกับฝ่ายอื่นให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีทุกฝ่าย หรือแผนก และเมื่อเสร็จแล้วจะต้องมีการประเมินผล สรุปผลชี้แจงให้ประชาชนทุกฝ่ายใน ท้องที่หรือท้องถิ่นนั้นทราบโดยทั่วกันด้วย.

5.2 โครงการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำหรับอำเภอชนบท แห่งหนึ่ง ซึ่งหน่วยที่จัดอื่นๆ อาจปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับท้องที่นั้นๆ ได้ตามต้องการ

ผู้นำในการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในแต่ละท้องที่หรือท้องถิ่น ควรเป็น ผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่น เช่น นายกเทศมนตรี นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกพุทธ-สมาคม หัวหน้าสถานศึกษา เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลหรือเจ้าอาวาสวัดสำคัญของท้องถิ่น นั้น การดำเนินการจัดแต่ละครั้งควรเป็นความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่าง 3 ฝ่าย คือ ประชาชน ทุกครัวเรือนในท้องถิ่นนั้นโดยผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่นเป็นหัวหน้าฝ่ายหนึ่ง ซึ่งรวมบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนชายที่จะบรรพชาอยู่ในฝ่ายนี้ด้วย โรงเรียนหรือสถานศึกษารวมทั้งครู-อาจารย์ในสถานศึกษาแห่งเดียวหรือหลายแห่งในท้องที่หรือท้องถิ่น นั้น เป็นฝ่ายที่สอง และวัดซึ่งมีเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณรในวัดหนึ่งหรือหลายวัดในท้องที่หรือท้องถิ่นนั้นๆ เป็นฝ่ายที่สาม การริเริ่มจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ในปัจจุบันอาจเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่บริหารการศึกษา เช่น ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการอำเภอ หรือผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละท้องที่ หรือเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล หรือเจ้าอาวาสวัดประจำท้องที่นั้นๆ ภาวะสำคัญในการริเริ่มก็คือ ดำเนินการให้เกิดความร่วมมือในการจัดการจากทุกฝ่ายดังกล่าวมานี้ให้ได้ออกัน

การจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นการทำบุญร่วมกันของประชาชนและสถาบันสังคมต่างๆ ในท้องที่หรือท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมในปัจจุบัน ความร่วมมือกันทุกฝ่าย หรืออย่างน้อยทั้งสามฝ่ายดังกล่าวแล้วจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก งานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนแต่ละปีแต่ละครั้งของแต่ละท้องที่เป็นงานใหญ่ ต้องอาศัยความร่วมมือจากคนเป็นจำนวนมาก จะต้องใช้เงินและเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ แม้จะจัดอย่างประหยัดก็เป็นจำนวนมาก และต้องดำเนินการติดต่อกันเป็นเวลาประมาณหนึ่งเดือนครึ่งถึงสองเดือน นับว่าเป็นการทำบุญร่วมกันของคนทั้งท้องที่หรือท้องถิ่นเป็นเวลานานพอสมควร การเสียสละ การจัดการที่ดี และความร่วมมือร่วมใจจึงเป็นหลักสำคัญที่ต้องยึดถือร่วมกันโดยตลอด จะต้องมีการวางโครงการกำหนดแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายตั้งแต่ต้นจนเสร็จและประกาศให้ทราบทั่วกัน ให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงานที่จะดำเนินการโดยตลอดตรงกัน จะต้องแต่งตั้งคณะกรรมการแบ่งเป็นฝ่ายหรือแผนกต่างๆ ให้ชัดเจนครบถ้วนทุกงานที่จะดำเนินการ กรรมการแต่ละฝ่ายหรือแผนกจะต้องรับผิดชอบงานตามหน้าที่ให้สอดคล้องกับฝ่ายอื่นให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีทุกฝ่ายหรือแผนก และเมื่อเสร็จแล้วจะต้องมีการประเมินผล สรุปผลชี้แจงให้ประชาชนทุกฝ่ายในท้องที่หรือท้องถิ่นนั้นทราบโดยทั่วกันด้วย.

5.2 โครงการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำหรับอำเภอชนบทแห่งหนึ่ง ซึ่งหน่วยที่จัดอื่นๆ อาจปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับท้องที่นั้นๆ ได้ตามต้องการ

โครงการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

ณ วัด .....

ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

พ.ศ. 252 .....

1. วัตถุประสงค์

- 1.1 เพื่อนำกุลบุตรชาว.....ได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนา
- 1.2 เพื่อปลูกฝังศีลธรรมอันดีงามของไทยให้แก่เยาวชน
- 1.3 เพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป
- 1.4 เพื่อรักษานบธรรมเนียบประเพณีอันดีงามของไทยให้คงอยู่และเจริญสืบไป
- 1.5 เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนชาว.....เป็นพลเมืองดีของชาติและเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทย

2. กำหนดเวลาดำเนินการ

2.1

- 2.1 กำหนดรับสมัคร เยาวชนชายเข้าบรรพชาเป็นสามเณรภาคฤดูร้อน จำนวนไม่เกิน 100 คน ตั้งแต่วันที่ 1-20 มีนาคม 252..... เวลา 15.00-20.00 น. ทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ ณ วัด.....
- 2.2 กำหนดการมอบตัวผู้ขอบรรพชา ณ วัด..... วันที่ 22 มีนาคม 252..... เวลา 17.00 น. และจะฝึกซ้อมนาคสามเณรตั้งแต่วันที่ 22 มีนาคม 2523 เป็นต้นไป ตามที่พระอุปัชฌาย์นั้นคกำหนด
- 2.3 กำหนดการบรรพชา ณ วัด..... วันที่ 1 เมษายน 2525 ตรงกับวัน 9 ค่ำ .....เดือน ..... ปี เวลา 14.00 น.
- 2.4 กำหนดการฝึกอบรม ตั้งแต่วันที่ 1-30 เมษายน 252..... ตามกำหนดการฝึกอบรม ซึ่งคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์จะกำหนดต่อไป
- 2.5 กำหนดการลาสิกขา วันที่ 1 พฤษภาคม 252..... เวลา 06.00 น.

3. คณะกรรมการ

- 3.1 คณะกรรมการอุปถัมภ์ฝ่ายสงฆ์ มีเจ้าคณะจังหวัด เป็นประธานกรรมการ รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสวัด..... เป็นกรรมการ
- 3.2 คณะกรรมการอุปถัมภ์ฝ่ายฆราวาส มีผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานกรรมการ รองผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด นายอำเภอ นายก-สมาคม..... พ่อค้า คหบดี ผู้มีศรัทธาในการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ในจังหวัด..... ในอำเภอ..... เป็นกรรมการ

3.3 คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอ เป็นประธานกรรมการ ฝ่ายสงฆ์ นายอำเภอเป็นประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ และมีคณะอนุกรรมการ แผนกต่างๆ ดังนี้

3.3.1 คณะอนุกรรมการจัดงานฝ่ายคฤหัสถ์ มีนายอำเภอเป็นประธานกรรมการ มื้ออนุกรรมการแผนกต่างๆ คือ แผนกเหรียญกษาปณ์ เลขานุการ จัดสถานที่ ศาสนพิธี ปฏิคม ประชาสัมพันธ์ แสงเสียง รับเงินอนุโมทนา โรงครัว ขานพาหนะ กระจวนแม่และมหรสพ

3.3.2 คณะอนุกรรมการดำเนินการฝ่ายสงฆ์ มีเจ้าอาวาสวัด..... เป็นประธานกรรมการ มื้ออนุกรรมการแผนกต่างๆ คือ แผนกเลขานุการ แผนกปฏิคมและติดต่อประสานงาน แผนกแสง-เสียงในพิธีและการอบรม แผนกจัดภัตตาหารเช้า-เพลตลอดการบรรพชา แผนกเครื่องดื่มน้ำ แผนกปกครอง และแผนกฝึกอบรม

3.4 พระอุปัชฌาย์ คือ..... เจ้าคณะตำบล..... และ..... ซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ประจำเขตท้องที่ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

4. งบประมาณดำเนินการ

4.1 ค่าใช้จ่ายแบ่งเป็นส่วนๆ ดังนี้

(1) ค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีบรรพชา	ประมาณ	บาท
(2) ค่าใช้จ่ายในการจัดเครื่องอัฐบริขารของผู้บรรพชาเฉลี่ยจัดรวม	ประมาณ	บาท
(3) ค่าใช้จ่ายของวัดในการจัดภัตตาหารของสามเณรตลอดการบรรพชา	ประมาณ	บาท
(4) ค่าใช้จ่ายค่าเครื่องดื่มน้ำและอื่นๆ ในการจัดอบรม	ประมาณ	บาท

4.2 รายได้สำหรับค่าใช้จ่าย ในข้อ 4.1 ได้จาก

- (1) เงินบริจาคจากผู้ปกครองผู้เข้าบรรพชา
- (2) เงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาและผู้อุปถัมภ์
- (3) เงินกองทุนมูลนิธิบำรุงพระภิกษุสามเณรของวัด.....
- (4) เงินช่วยเหลือจากกรมการศาสนา จังหวัดหรืออำเภอ.....

5. วิธีดำเนินการ

3.3 คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอ เป็นประธานกรรมการ ฝ่ายสงฆ์ นายอำเภอเป็นประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ และมีคณะกรรมการแผนกต่างๆ ดังนี้

3.3.1 คณะอนุกรรมการจัดงานฝ่ายคฤหัสถ์ มีนายอำเภอเป็นประธานกรรมการ มีอนุกรรมการแผนกต่างๆ คือ แผนกเหรียญกษาปณ์ เลขานุการ จัดสถานที่ ศาสนพิธี ปฏิคม ประชาสัมพันธ์ แสงเสียง รับเงินอนุโมทนา โรงครัว ยานพาหนะ กระจวนแห่และมหรสพ

3.3.2 คณะอนุกรรมการดำเนินการฝ่ายสงฆ์ มีเจ้าอาวาสวัด..... เป็นประธานกรรมการ มีอนุกรรมการแผนกต่างๆ คือ แผนกเลขานุการ แผนกปฏิคมและติดต่อดูประสานงาน แผนกแสง-เสียงในพิธีและการอบรม แผนกจัดภัตตาหารเช้า-เพลตลอดการบรรพชา แผนกเครื่องคัมภ์ แผนกปกครอง และแผนกฝึกอบรม

3.4 พระอุปัชฌาย์ คือ..... เจ้าคณะตำบล..... และ..... ซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ประจำเขตท้องที่ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

4. งบประมาณค่าเงินการ

4.1 ค่าใช้จ่ายแบ่งเป็นส่วนๆ ดังนี้

(1) ค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีบรรพชา	ประมาณ	บาท
(2) ค่าใช้จ่ายในการจัดเครื่องอัฐบริขารของผู้บรรพชาเฉลี่ยจัดรวม	ประมาณ	บาท
(3) ค่าใช้จ่ายของวัดในการจัดภัตตาหารของสามเณรตลอดการบรรพชา	ประมาณ	บาท
(4) ค่าใช้จ่ายค่าเครื่องคัมภ์และอื่นๆ ในการจัดอบรม	ประมาณ	บาท

4.2 รายได้สำหรับค่าใช้จ่าย ในข้อ 4.1 ได้จาก

- (1) เงินบริจาคจากผู้ปกครองผู้เข้าบรรพชา
- (2) เงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาและผู้อุปถัมภ์
- (3) เงินกองทุนมูลนิธิบำรุงพระภิกษุสามเณรของวัด.....
- (4) เงินช่วยเหลือจากกรมการศาสนา จังหวัดหรืออำเภอ

5. วิธีดำเนินการ

5.1 ก่อนวันบรรพชา

(1) ประกาศแจ้งความเชิญชวนผู้ปกครองที่มีจิตศรัทธาเลื่อมใส ส่งบุตรหลานหรือเด็กในปกครองซึ่งมีอายุระหว่าง 12-18 ปี สมควรเข้าบรรพชา ที่วัด..... ตามวันเวลาในข้อ 2.1 กำหนดการบริจาคค่าใช้จ่ายค่าเครื่องอัฐบริวาร คุณสมบัติของผู้เข้าบรรพชา และนัดหมายการมอบตัวและการฝึกซ้อมนาคตามข้อ 2.2

(2) จัดพิธีมอบตัวผู้ขอบรรพชากับพระอุปัชฌาย์ และจัดการฝึกซ้อมนาคสามเณร

(3) จัดสถานที่พิธีที่เกี่ยวข้อง นิมนต์พระอุปัชฌาย์ จัดพระภิกษุที่เลี้ยง จัดหมู่หรือกลุ่มผู้เข้าบรรพชา จัดสถานที่อบรมในชั้น จัดตารางการอบรมตลอดเวลาบรรพชา อาหารนา และเชิญวิทยากรในการอบรม จัดเตรียมพิธีให้การบรรพชา และพิธีประกอบต่างๆ

5.2 วันพิธีบรรพชา

(1) จัดพิธีขอมมาและอโหสิกรรม พิธีปลงผม ทำขวัญนาคและแห่ นาค

(2) จัดพิธีขอมมาและอโหสิกรรม พิธีปลงผม ทำขวัญนาคและแห่ นาค

(2) จัดพิธีบรรพชาในพระอุโบสถวัด..... วันที่ 1 เมษายน 252..... เวลา

14.00 น.

(3) จัดอบรมประณมนิเทศสามเณรภาคฤดูร้อน จัดเข้าที่พักและเริ่มดำเนินกิจวัตรประจำวัน ตามกำหนดเวลาของวัด.....

5.3 ระหว่างการบรรพชา

(1) จัดให้สามเณรภาคฤดูร้อนได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันและบำเพ็ญสมณกิจตามพระธรรมวินัย ตามระเบียบของวัด.....

(2) ดำเนินการฝึกอบรมสามเณรตามตารางกำหนดการอบรม

(3) จัดให้สามเณรไปนมัสการปูชนียสถาน พระเถระในท้องถิ่น และไปบำเพ็ญสมณกิจโปรดญาติโยมตามประเพณี

5.4 การลาสิกขา

(1) จัดให้สามเณรภาคฤดูร้อนได้ประเมินผลและแสดงความรู้สึกในการได้บรรพชา

(2) จัดการบิณฑนิเทศและแจกวุฒิบัตร ในวันที่ 10 เมษายน เวลา 14.00 น.

(3) จัดพิธีลาสิกขาให้สามเณรภาคฤดูร้อน ในวันที่ 1 พฤษภาคม 252..... เวลา

06.00 น.

6. การประเมินผล

6.1 จัดให้ผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ ได้ประเมินผลการให้บุตรหลานและศิษย์ของตนได้เข้าบรรพชา แล้วนำผลมาประมวลกับผลการประเมินของสามเณรก่อนวันลาสิกขาเสนอผู้เกี่ยวข้องทราบ

6.2 คณะกรรมการจัดการบรรพชา ร่วมกับวัด.....จัดการติดตามผล หลังจากผู้บรรพชาลาสิกขาไปแล้ว ทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน และในสังคมทั่วไป

6.3 นำผลจากข้อ 6.1 และ 6.2 มาประมวลหาข้อดีข้อเสีย เพื่อปรับปรุงการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนต่อไป

5.3 การตั้งกรรมการและหน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละฝ่ายหรือแผนก

การตั้งกรรมการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นลักษณะการตกลงมอบหมายให้ใครทำอะไร อาจเสนอผู้ที่ประชาชนเคารพนับถือในสังคมหรือผู้บริหารราชการระดับสูงในท้องถิ่น เช่น เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ หรือผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ นายกเทศมนตรี เป็นผู้ลงนามแต่งตั้งก็ได้ หรือเป็นข้อตกลงในที่ประชุม โดยประชาชนของที่ประชุม นั้น ลงนามแต่งตั้งแล้วประกาศให้ทุกคนที่ได้รับหน้าที่ในคณะกรรมการทราบก็ได้

คณะกรรมการ อนุกรรมการ แต่ละฝ่ายและแผนก ควรมีหน้าที่ดังนี้

(1) คณะกรรมการอุปถัมภ์ฝ่ายสงฆ์ มีหน้าที่ให้การอุปถัมภ์ช่วยเหลือเกี่ยวกับการจัดบรรพชา พิธีการบรรพชา การใช้สถานที่ การจัดอุปชฌาย์ การจัดพระอาจารย์และพระภิกษุที่เลี้ยง การฝึกอบรม การเผยแพร่อันสังส์ของการบรรพชา การจัดวิทยากรฝ่ายสงฆ์ และการให้สบงจิวรเครื่องอัฐบริขารสำหรับสามเณรที่เป็นของสงฆ์ โดยไม่ต้องจัดหาซื้อใหม่ทั้งหมด

(2) คณะกรรมการอุปถัมภ์ฝ่ายคฤหัสถ์ มีหน้าที่ให้การอุปถัมภ์ ช่วยเหลือเกี่ยวกับการเงินและสิ่งวัสดุสิ่งของต่างๆ ในการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โดยส่วนรวมทั้งหมด ตลอดจนการช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดพิธีการในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายและความร่วมมือของประชาชนในสังคมนั้นๆ

(3) คณะกรรมการดำเนินงานฝ่ายคฤหัสถ์ ควรมีคณะกรรมการอำนวยความสะดวก มีหน้าที่ควบคุมดูแลจัดงานทางฝ่ายคฤหัสถ์ ในการจัดบรรพชาทุกประการให้เป็นไปโดยเรียบร้อย การประสานงานกับคณะกรรมการดำเนินการฝ่ายสงฆ์ และมีคณะกรรมการหรืออนุกรรมการฝ่ายหรือแผนกต่างๆ ตามงานที่ต้องแบ่งกันจัดทำดังนี้

(3.1) แผนกเหรียญญิก จัดการเกี่ยวกับการรับจ่ายเงิน การบัญชีของการจัดบรรพชาทางฝ่ายคฤหัสถ์ การรับเงินจากผู้บริจาคและผู้ปกครองของผู้บรรพชา การจ่ายเงินในงานพิธีและจ่ายเงินให้วัดไปจัดการต่างๆ

(3.2) แผนกเลขานุการ จัดการเกี่ยวกับการประกาศแจ้งความรับสมัครผู้เข้าบรรพชา การทะเบียนและหนังสือแจ้งความติดต่อต่างๆ การประสานงานของทุกแผนกและทุกฝ่าย

(3.3) แผนกจัดหารายได้ จัดหารายได้จากทุกทางมาเพื่อใช้จ่ายในการจัดพิธีบรรพชา พิธีประกอบ เครื่องอัฐบริขารของผู้บรรพชาถวายวัดหรือคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์ เป็นค่าใช้จ่ายค่าภัตตาหาร เครื่องดื่ม การจัดที่พัก และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ให้เพียงพอ

6.2 คณะกรรมการจัดการบรรพชา ร่วมกับวัด.....จัดการติดตามผล หลังจากผู้บรรพชาลาศึกษาไปแล้ว ทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน และในสังคมทั่วไป

6.3 นำผลจากข้อ 6.1 และ 6.2 มาประมวลหาข้อดีข้อเสีย เพื่อปรับปรุงการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนต่อไป

5.3 การตั้งกรรมการและหน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละฝ่ายหรือแผนก

การตั้งกรรมการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นลักษณะการตกลงมอบหมายให้ใครทำอะไร อาจเสนอผู้ที่ประชาชนเคารพนับถือในสังคมหรือผู้บริหารราชการระดับสูงในท้องถิ่น เช่น เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ หรือผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ นายกเทศมนตรี เป็นผู้ลงนามแต่งตั้งก็ได้ หรือเป็นข้อตกลงในที่ประชุม โดยประชาชนของที่ประชุม นั้น ลงนามแต่งตั้งแล้วประกาศให้ทุกคนที่ได้รับหน้าที่ในคณะกรรมการทราบก็ได้

คณะกรรมการ อนุกรรมการ แต่ละฝ่ายและแผนก ควรมีหน้าที่ดังนี้

(1) คณะกรรมการอุปถัมภ์ฝ่ายสงฆ์ มีหน้าที่ให้การอุปถัมภ์ช่วยเหลือเกี่ยวกับการจัดบรรพชา พิธีการบรรพชา การใช้สถานที่ การจัดอุปชฌาย์ การจัดพระอาจารย์และพระภิกษุที่เลี้ยง การฝึกอบรม การเผยแพร่อันสงฆ์ของการบรรพชา การจัดวิทยากรฝ่ายสงฆ์ และการให้สงฆ์บริการเครื่องอุปบริกาสำหรับสามเณรที่เป็นของสงฆ์ โดยไม่ต้องจัดหาซื้อใหม่ทั้งหมด

(2) คณะกรรมการอุปถัมภ์ฝ่ายคฤหัสถ์ มีหน้าที่ให้การอุปถัมภ์ ช่วยเหลือเกี่ยวกับการเงินและสิ่งวัสดุสิ่งของต่างๆ ในการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โดยส่วนรวมทั้งหมด ตลอดจนการช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดพิธีการในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายและความร่วมมือของประชาชนในสังคมนั้นๆ

(3) คณะกรรมการดำเนินงานฝ่ายคฤหัสถ์ ควรมีคณะกรรมการอำนวยการกลาง มีหน้าที่ควบคุมดูแลจัดงานทางฝ่ายคฤหัสถ์ ในการจัดบรรพชาทุกประการให้เป็นไปโดยเรียบร้อย การประสานงานกับคณะกรรมการดำเนินการฝ่ายสงฆ์ และมีคณะกรรมการหรืออนุกรรมการฝ่ายหรือแผนกต่างๆ ตามงานที่ต้องแบ่งกันจัดทำดังนี้

(3.1) แผนกเหรียญญิก จัดการเกี่ยวกับการรับจ่ายเงิน การบัญชีของการจัดบรรพชาทางฝ่ายคฤหัสถ์ การรับเงินจากผู้บริจาคและผู้ปกครองของผู้บรรพชา การจ่ายเงินในงานพิธีและจ่ายเงินให้วัดไปจัดการต่างๆ

(3.2) แผนกเลขานุการ จัดการเกี่ยวกับการประกาศแจ้งความรับสมัครผู้เข้าบรรพชา การทะเบียนและหนังสือแจ้งความติดต่อต่างๆ การประสานงานของทุกแผนกและทุกฝ่าย

(3.3) แผนกจัดหารายได้ จัดหารายได้จากทุกทางมาเพื่อใช้จ่ายในการจัดพิธีบรรพชา พิธีประกอบ เครื่องอุปบริกาของผู้บรรพชาถวายวัดหรือคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์ เป็นค่าใช้จ่ายค่าภัตตาหาร เครื่องดื่ม การจัดที่พัก และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ให้เพียงพอ

(3.4) **แผนกจัดสถานที่** จัดสถานที่พิธีต่างๆ สถานที่พักของสามเณรในวัด สถานที่อบรม ร่วมกับคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์และทางวัด

(3.5) **แผนกศาสนพิธี** นิมนต์พระจัดดำเนินพิธีต่างๆ เป็นพิธีกรในพิธีต่างๆ และปฏิบัติพระในพิธีต่างๆ

(3.6) **แผนกปฏิคม** ต้อนรับผู้ปกครองและผู้มาสมัครเข้าบรรพชา ในการรับสมัครและการมอบตัว รับรองแขกที่ได้รับเชิญและผู้มาร่วมพิธีบรรพชาทุกคน ตลอดจนการจัดของรับรองแขก

(3.7) **แผนกแสงเสียง** จัดเกี่ยวกับเรื่องแสงสว่างและการกระจายเสียงในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบรรพชา ในพิธีการต่างๆ และในที่พักที่เรียนของสามเณร ระหว่างที่บรรพชาอยู่โดยร่วมกับวัดหรือคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์ แผนกแสงเสียง

(3.8) **แผนกประชาสัมพันธ์** จัดประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ผู้ปกครองนำบุตรหลาน หรือเด็กในปกครองมาสมัครเข้าบรรพชา เชิญชวนประชาชนบริจาคเงินช่วยในการบรรพชา ประชาสัมพันธ์ในการจัดพิธีและเป็นโฆษกในพิธีต่างๆ

(3.9) **แผนกรับเงินอนุโมทนา** รับเงินอนุโมทนาจากบุคคลต่างๆ ก่อนวันงานและระหว่างงานพิธีบรรพชา

(3.10) **แผนกโรงครัว** จัดซื้อ จัดหา และจัดทำอาหารเลี้ยงคน ถวายพระในระหว่างงานพิธี และร่วมกับทางวัดหรือคณะกรรมการ แผนกโรงครัวฝ่ายสงฆ์จัดภัตตาหารเช้า-เพล ถวายสามเณรในระหว่างบรรพชาเพิ่มเติมจากอาหารจากกรณิฆาตของสามเณร

(3.11) **แผนกยานพาหนะ** จัดหายานพาหนะใช้ในระหว่างงานพิธี และในการนำสามเณรไปนอกสถานที่

(3.12) **แผนกรักษาความสงบ** จัดเจ้าหน้าที่รักษาความสงบและรักษาความปลอดภัยในงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

(3.13) **แผนกบันเทิงและขบวนแห่** จัดขบวนแห่นอกวัดและมหรสพ สมโภชนาถ สามเณร (ถ้ามีการจัด)

(4) **คณะกรรมการดำเนินงานฝ่ายสงฆ์** ควรมีคณะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลงานทุกแผนกทุกฝ่าย ช่วยแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าหน้าที่ทุกแผนกและทุกฝ่าย ตลอดจนรับผิดชอบตรวจตรางานทุกฝ่ายให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ และมีกรรมการหรืออนุกรรมการแผนกหรือฝ่ายต่างๆ แยกออกไปตามหน้าที่ บางฝ่ายหรือแผนกอาจจะร่วมกับกรรมการทางฝ่ายคฤหัสถ์ที่มีหน้าที่ตรงกันดังนี้

(4.1) **แผนกเลขานุการ** จัดทำเอกสารหนังสือทะเบียนหรือสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับการบรรพชาและดำเนินงานทุกอย่างตามคำสั่งประธานหรือกรรมการอำนวยการ เก็บรักษาสรุพอเอกสาร อำนวยความสะดวกและประสานงานกับทุกแผนกทุกฝ่ายรวมทั้งกับฝ่ายคฤหัสถ์ด้วย

(4.2) **แผนกเหรียญฉีก** ร่วมกับแผนกเหรียญฉีกฝ่ายคฤหัสถ์ เก็บรักษาเงินที่มีผู้บริจาคร่วมกุศล ทำบัญชีรับ-จ่าย ทำเอกสารการเบิกจ่ายเป็นหลักฐาน จัดการอนุโมทนาการบริจาค

(4.3) **แผนกปฏิคม** ปฏิสันถารต้อนรับวิทยากรที่มาให้การอบรมและผู้มาเยี่ยมสามเณร ดูแลความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่อบรม ควบคุมสามเณรทำความสะอาดและจัดกองอำนวยการและสถานที่อบรมหลังการอบรมทุกวัน

(4.4) **แผนกแสง-เสียง** ตรวจตราซ่อมแซมสายไฟฟ้า หลอดไฟฟ้าให้ใช้การได้ดี ทั้งในสถานที่พิธี สถานที่อบรม สถานที่พักของสามเณร ตั้งแต่ก่อนวันบรรพชา จนถึงวันลาสิกขา จัดตั้งเครื่องขยายเสียงในสถานที่อบรม ตลอดจนการใช้และการเก็บรักษา

(4.5) **แผนกภัตตาหาร** จัดอุปกรณ์ในการเลี้ยงอาหาร ดูแลคนครัวให้จัดอาหารให้ได้คุณภาพพอสมควร สำหรับเลี้ยงสามเณรทั้งมือเช้าและเพล ควบคุมดูแลให้สามเณรทำความสะอาดที่ฉันและภาชนะ

(4.6) **แผนกเครื่องดื่ม** จัดหาอุปกรณ์การเลี้ยงและเครื่องดื่มเลี้ยงสามเณรและผู้บรรยายในการอบรมตลอดเวลาที่บรรพชาอยู่

(4.7) **แผนกปกครอง** จัดพระภิกษุพี่เลี้ยง ดูแลว่ากล่าว ตักเตือนสามเณรให้ประพฤติดีประพฤติชอบ ในเมื่อมีการฝึนระเบียบ ควบคุมดูแลสามเณรในเวลาอบรม ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น เวลาทำสมาธิ และการปฏิบัติกิจกรรมตามกิจวัตรประจำวันต่างๆ ตลอดจนเวลาออกไปนอกวัด

(4.8) **แผนกฝึกอบรม** จัดตารางการอบรม จัดวิทยากร แก้ปัญหาเวลาวิทยากรมาบรรยายตามคำเชิญหรือคำนิมนต์ไม่ได้หรือไม่ทันเวลา ฝึกซ้อม ฝึกหัด และทดสอบสามเณรในบางวิชา

(5) คณะกรรมการฝ่ายและแผนกต่างๆ ดังกล่าวมานี้ ควรมีจำนวนกรรมการในแต่ละคณะ ฝ่าย หรือ แผนก ตามลักษณะงานในหน้าที่และความเหมาะสมที่จะดำเนินการให้ งานทุกฝ่ายทุกแผนก ตลอดจนงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโดยส่วนรวมเป็นไปโดยเรียบร้อย

5.4 การจัดกลุ่มหรือหมู่สามเณรและการจัดสถานที่

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคราวหนึ่งๆ มีสามเณรบรรพชาเข้ามาพร้อมกันเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ 20 รูป ถึง 100 รูป หรือกว่า 100 รูปขึ้นไปเกินกำลังพระอุปัชฌาย์ หรือ

(4.1) แผนกเลขานุการ จัดทำเอกสารหนังสือทะเบียนหรือสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับการบรรพชาและดำเนินงานทุกอย่างตามคำสั่งประธานหรือกรรมการอำนวยการ เก็บรักษาสรรพเอกสาร อำนวยความสะดวกและประสานงานกับทุกแผนกทุกฝ่ายรวมทั้งกับฝ่ายคฤหัสถ์ด้วย

(4.2) แผนกเหรียญฉีก ร่วมกับแผนกเหรียญฉีกฝ่ายคฤหัสถ์ เก็บรักษาเงินที่มีผู้บริจาคร่วมกุศล ทำบัญชีรับ-จ่าย ทำเอกสารการเบิกจ่ายเป็นหลักฐาน จัดการอนุโมทนาการบริจาค

(4.3) แผนกปฏิคม ปฏิสันถารต้อนรับวิทยากรที่มาให้การอบรมและผู้มาเยี่ยมสามเณร ดูแลความสะอาดและความเรียบร้อยเรียบร้อยของสถานที่อบรม ควบคุมสามเณร ทำความสะอาดและจัดกองอำนวยการและสถานที่อบรมหลังการอบรมทุกวัน

(4.4) แผนกแสง-เสียง ตรวจตราซ่อมแซมสายไฟฟ้า หลอดไฟฟ้าให้ใช้งานได้ดี ทั้งในสถานที่พิธี สถานที่อบรม สถานที่พักของสามเณร ตั้งแต่ก่อนวันบรรพชา จนถึงวันลาสิกขา จัดตั้งเครื่องขยายเสียงในสถานที่อบรม ตลอดจนการใช้และการเก็บรักษา

(4.5) แผนกภัตตาหาร จัดอุปกรณ์ในการเลี้ยงอาหาร ดูแลคนครัวให้จัดอาหารให้ได้คุณภาพพอสมควร สำหรับเลี้ยงสามเณรทั้งมือเช้าและเพล ควบคุมดูแลให้สามเณรทำความสะอาดที่ฉันและภาชนะ

(4.6) แผนกเครื่องดื่มน้ำ จัดหาอุปกรณ์การเลี้ยงและเครื่องดื่มน้ำเลี้ยงสามเณร และผู้บรรยายในการอบรมตลอดเวลาที่บรรพชาอยู่

(4.7) แผนกปกครอง จัดพระภิกษุที่เลี้ยง ดูแลว่ากล่าว ตักเตือนสามเณร ให้ประพฤติดีประพฤติชอบ ในเมื่อมีการฝ่าฝืนระเบียบ ควบคุมดูแลสามเณรในเวลาอบรม ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น เวลาทำสมาธิ และการปฏิบัติกิจกรรมตามกิจวัตรประจำวันต่างๆ ตลอดจนเวลาออกไปนอกวัด

(4.8) แผนกฝึกอบรม จัดตารางการอบรม จัดวิทยากร แก้ไขปัญหาเวลาวิทยากรมาบรรยายตามคำเชิญหรือคำนิมนต์ไม่ได้หรือไม่ทันเวลา ฝึกซ้อม ฝึกหัด และทดสอบสามเณร ในบางวิชา

(5) คณะกรรมการฝ่ายและแผนกต่างๆ ดังกล่าวมานี้ ควรจะมีจำนวนกรรมการในแต่ละคณะ ฝ่าย หรือ แผนก ตามลักษณะงานในหน้าที่และความเหมาะสมที่จะดำเนินการให้ งานทุกฝ่ายทุกแผนก ตลอดจนงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโดยส่วนรวมเป็นไปโดยเรียบร้อย

5.4 การจัดกลุ่มหรือหมู่สามเณรและการจัดสถานที่

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคราวหนึ่งๆ มีสามเณรบรรพชาเข้ามาพร้อมกันเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ 20 รูป ถึง 100 รูป หรือกว่า 100 รูปขึ้นไปเกินกำลังพระอุปัชฌาย์ หรือ

พระอาจารย์ที่จะคอยดูแลอบรมสั่งสอนได้อย่างใกล้ชิด และกุฏิที่พัก ที่เรียน ที่ฉัน ของวัด ตามปกติอาจไม่เพียงพอ คณะกรรมการผู้จัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จึงต้องจัดสามเณรเป็นกลุ่มๆ หรือเป็นหมู่ๆ จัดพระภิกษุที่เลี้ยงประจำกลุ่มหรือหมู่ และจัดที่พักอาศัยตลอดจนสถานที่อบรม สถานที่ฉันภัตตาหาร และอื่นๆ ไว้ให้พร้อมก่อนวันทำพิธีบรรพชา ดังนี้

(1) การจัดสามเณรเป็นหมู่หรือกลุ่มหนึ่งๆ ประมาณ 4-10 รูป และไม่ควรมากกว่า 10 รูป โดยคละกันระหว่างสามเณรที่มีอายุต่างกัน และมีความรู้จากโรงเรียนในชั้นต่างกัน ให้อยู่ในหมู่หรือกลุ่มเดียวกัน ขนาดของกลุ่มและหมู่ควรให้เหมาะสมกับสถานที่พัก และการจัดพระภิกษุที่เลี้ยงด้วย

(2) การจัดพระภิกษุที่เลี้ยง สำหรับคอยแนะนำสั่งสอน และดูแลให้สามเณรปฏิบัติ ตามระเบียบวินัย ถ้าเป็นหมู่หรือกลุ่มเล็กไม่เกิน 6-7 รูป ก็มีพระภิกษุที่เลี้ยงรูปเดียวได้ แต่ถ้าเป็นหมู่หรือกลุ่มใหญ่เกินกว่านี้ ควรมีพระภิกษุที่เลี้ยง 2 รูป โดยรูปหนึ่งเป็นหัวหน้าและอีกรูปหนึ่งเป็นผู้ช่วย และต้องไม่จัดหมู่หรือกลุ่มสามเณรแล้วให้ดูแลกันเองโดยไม่มีพระภิกษุที่เลี้ยงประจำหมู่หรือกลุ่มเลย

(3) พระภิกษุที่เลี้ยงประจำหมู่หรือกลุ่มสามเณร ควรจัดจากพระภิกษุที่มีศีลา-จารวัตรสมบูรณ์ บวชมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 พรรษา มีความรู้ทางปริยัติธรรมอย่างน้อยได้ประโยคนักธรรมชั้นตรี ถ้าพระภิกษุในวัดที่จัดการบรรพชามีไม่พอ ก็ควรนิมนต์พระภิกษุจากวัดอื่นที่อยู่ใกล้เคียงมาเป็นพระภิกษุที่เลี้ยงให้เพียงพอกับหมู่หรือกลุ่มสามเณรที่บรรพชาคราวนั้นด้วย

(4) การจัดที่พักให้สามเณรพักเป็นกลุ่มหรือเป็นหมู่ในกุฏิหนึ่งหรือห้องเรียนของโรงเรียนในวัดห้องหนึ่ง โดยมีพระภิกษุที่เลี้ยงพักอยู่ด้วยตลอดระยะเวลาที่บรรพชา เครื่องนอนและเครื่องใช้ต่างๆ ต้องเหมาะสมกับเพศบรรพชิตไม่ผิดพระธรรมวินัย คือพอให้ดำรงชีวิตอยู่ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยได้โดยราบรื่น ไม่นุญาติให้ผู้ปกครองนำเครื่องนอนเครื่องใช้ที่สบายเกินอรรถภาพของบรรพชิตมาให้สามเณรบริโภคใช้สอย

(5) การดูแลของพระภิกษุที่เลี้ยงควรใช้วิธีแนะนำให้ปฏิบัติส่งเสริมให้สามเณรปฏิบัติกิจวัตร และควบคุมตนเองให้ได้มากขึ้นตามลำดับ และทำแบบอย่างที่ดี ถูกต้องเหมาะสมให้สามเณรได้เห็นและปฏิบัติตาม นอกเหนือจากการศึกษาเล่าเรียนและการปฏิบัติกิจวัตรตามกำหนดการและตารางการศึกษอบรมแล้ว ควรให้สามเณรได้ฝึกการรับผิดชอบเกี่ยวกับที่อยู่ที่พักของหมู่ตนร่วมกัน และช่วยพัฒนาวัดที่บรรพชาอยู่ตลอดเวลาบรรพชาด้วย

5.5 การอุดหนุนของทางราชการ การจัดวิทยากร และวุฒิบัตรการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

การจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนจะต้องใช้งบประมาณและความร่วมมือ

ร่วมใจจากบุคคลหลายฝ่าย ทางราชการและผู้จัดการบรรพชาในแต่ละท้องที่ควรพิจารณาในด้านการจัดหางบประมาณ จัดอุปกรณ์การบรรพชา จัดวิทยากรในการอบรมและจัดวุฒิบัตรให้ผู้ผ่านการบรรพชาไว้เป็นเครื่องหมายแห่งความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาดังนี้

(1) กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดโครงการและตั้งงบประมาณอุดหนุนชุมชนในท้องที่หรือท้องถิ่นต่างๆ เพื่อจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ในด้านเงินอุดหนุนการจัดตามสมควร สบง จีวร และเครื่องอัฐบริวาร โดยการรวบรวมจากวัดต่างๆ ที่มีผู้ถวายไว้มากมาจัดให้ ไปจัดการบรรพชาสามเณร หรือจัดซื้อไว้เป็นส่วนรวม การจัดหนังสือตำราสำหรับใช้อบรมสั่งสอนสามเณรตามหลักสูตรการรวบรวมคุณวุฒิทั้งฝ่ายสงฆ์และคฤหัสถ์ตั้งเป็นคณะวิทยากร ส่งไปช่วยในการอบรมสามเณรที่ท้องที่ต่างๆ จัดการบรรพชาภาคฤดูร้อนจัดพิมพ์วุฒิบัตรเป็นแบบกลางส่งไปให้หน่วยที่จัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน กรอกรายการแจกแก่ผู้ผ่านการบรรพชา ขอความร่วมมือไปยังส่วนราชการ สถานศึกษา วัด และบริษัท ห้างร้านให้ช่วยอุปถัมภ์การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในแต่ละท้องที่

(2) ส่วนราชการที่มีสถานศึกษาในสังกัดหรือควบคุมสถานศึกษา ตลอดจนสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาและประกาศนียบัตรวิชาชีพ ควรให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือหรือร่วมกับท้องถิ่น หรือวัดในท้องถิ่นจัดการให้นักเรียนนักศึกษาชายได้มีโอกาสบรรพชาเป็นสามเณรภาคฤดูร้อนทุกคน โดยการทยอยกันเข้าบรรพชาเป็นปีๆ ก่อนสำเร็จการศึกษา จะเป็นการช่วยให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาเป็นคนดีมีศีลธรรมมากขึ้นกว่าสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

(3) การจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ต้องถือวัดและพระภิกษุสงฆ์เป็นหลักสำคัญ ต้องจัดให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบข้อบังคับและประเพณีของคณะสงฆ์ในด้านพิธีบรรพชา การจัดพระอุปัชฌาย์ การอบรมสั่งสอน การให้ปฏิบัติกิจวัตร เพราะเป็นการนำเด็กเข้าหาศาสนาและให้รับการศึกษาอบรมตามแบบพระพุทธศาสนา

(4) วุฒิบัตรการบรรพชาที่จะแจกให้แก่ผู้ได้ผ่านการบรรพชาภาคฤดูร้อนควรกำหนด ควรมีรายการดังตัวอย่างต่อไปนี้

ร่วมใจจากบุคคลหลายฝ่าย ทางราชการและผู้จัดการบรรพชาในแต่ละท้องที่ควรพิจารณาในด้านการจัดหางบประมาณ จัดอุปกรณ์การบรรพชา จัดวิทยากรในการอบรมและจัดวุฒิบัตรให้ผู้ผ่านการบรรพชาไว้เป็นเครื่องหมายแห่งความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาดังนี้

(1) กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดโครงการและตั้งงบประมาณอุดหนุนชุมชนในท้องที่หรือท้องถิ่นต่างๆ เพื่อจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ในด้านเงินอุดหนุนการจัดตามสมควร สบง จีวร และเครื่องอัฐบริขาร โดยการรวบรวมจากวัดต่างๆ ที่มีผู้ถวายไว้มากมาจัดให้ ไปจัดการบรรพชาสามเณร หรือจัดซื้อไว้เป็นส่วนรวม การจัดหนังสือตำราสำหรับใช้อบรมสั่งสอนสามเณรตามหลักสูตรรวบรวมคุณวุฒิทั้งฝ่ายสงฆ์และคฤหัสถ์ตั้งเป็นคณะวิทยากร ส่งไปช่วยในการอบรมสามเณรที่ท้องที่ต่างๆ จัดการบรรพชาภาคฤดูร้อน จัดพิมพ์วุฒิบัตรเป็นแบบกลางส่งไปให้หน่วยที่จัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน กรอกรายการแจกแก่ผู้ผ่านการบรรพชา ขอความร่วมมือไปยังส่วนราชการ สถานศึกษา วัด และบริษัท ห้างร้านให้ช่วยอุปถัมภ์การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในแต่ละท้องที่

(2) ส่วนราชการที่มีสถานศึกษาในสังกัดหรือควบคุมสถานศึกษา ตลอดจนสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาและประกาศนียบัตรวิชาชีพ ควรให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือหรือร่วมกับท้องถิ่น หรือวัดในท้องถิ่นจัดการให้นักเรียนนักศึกษาชายได้มีโอกาสบรรพชาเป็นสามเณรภาคฤดูร้อนทุกคน โดยการทะยอยกันเข้าบรรพชาเป็นปีๆ ก่อนสำเร็จการศึกษา จะเป็นการช่วยให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาเป็นคนดีมีศีลธรรมมากขึ้นกว่าสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

(3) การจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ต้องถือวัดและพระภิกษุสงฆ์เป็นหลักสำคัญ ต้องจัดให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบข้อบังคับและประเพณีของคณะสงฆ์ในด้านพิธีบรรพชา การจัดพระอุปัชฌาย์ การอบรมสั่งสอน การให้ปฏิบัติกิจวัตร เพราะเป็นการนำเด็กเข้าหาศาสนาและให้รับการศึกษาอบรมตามแบบพระพุทธศาสนา

(4) วุฒิบัตรการบรรพชาที่จะแจกให้แก่ผู้ได้ผ่านการบรรพชาภาคฤดูร้อนครบกำหนด ควรมีรายการดังตัวอย่างต่อไปนี้

วุฒิบัตร

ให้ไว้เพื่อแสดงว่า ..... อายุ ..... ปี
 ได้รับพรพชาเป็นสามเณรภาคฤดูร้อน ที่วัด ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....
 โดยมี ..... เป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อวันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ.252 .....
 และได้รับการอบรมตามหลักสูตรการศึกษาของสามเณรภาคฤดูร้อน ของ .....
 ตั้งแต่วันบรรพชาจนถึงวันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ.252 ..... ครบถ้วนแล้ว

ขอให้เจริญจงงามใหญ่ล้นในพระพุทธศาสนาตลอดกาลเป็นนิตย์เทอญ

ให้ไว้ ณ วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ.252 .....

(.....)

(พระ.....)

ประธานกรรมการดำเนินงานบรรพชา

พระอุปัชฌาย์

5.6 ผลานิสงส์การบรรพชา

ในการอบรมสามเณรที่บรรพชาภาคฤดูร้อน มีวิชาว่าด้วยอานิสงส์ของการบรรพชา ด้วยต่อไปนี้เป็นตัวอย่างผลานิสงส์ของการบรรพชา ซึ่งสมควรชี้แจงให้สามเณรได้ทราบ และเข้าใจตั้งแต่อยู่ในระหว่างบรรพชาและเมื่อลาสิกขาแล้ว คือ

“ผู้ที่ได้รับการบรรพชาแล้ว ถ้าตลอดระยะเวลาที่บรรพชายุ้นั้น ตั้งใจประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ด้วยศรัทธาปสาทะ ความเชื่อ ความเลื่อมใส ในคุณของพระรัตนตรัยเป็นอันดี ย่อมได้รับผลานิสงส์อเนกประการ กล่าวโดยย่อ คือ

- (1) ชื่อว่า ได้สนองพระคุณของบิดามารดาผู้บังเกิดเกล้า และแก่ผู้มีอุปการะคุณ แก่ตน
- (2) ชื่อว่า ได้เป็นศาสนทายาท คือ เป็นเชื้อสายสืบอายุพระพุทธศาสนา ทั้ง โดยเพศและโดยคำสอน
- (3) ชื่อว่า ได้สร้างสมอบรมบุญบารมีไว้ในพระพุทธศาสนา อันจะเป็นวาสนาบารมี ติดตามตนไปอำนวยการเจริญให้แก่ตนเองต่อไปในภายหน้า
- (4) ชื่อว่า เป็นผู้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่ตนในทางที่ดีงาม
- (5) ชื่อว่า เป็นผู้ที่ได้รับการฝึกหัดอบรมกายวาจาใจ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ตามคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา
- (6) ชื่อว่า เป็นผู้ได้รับการศึกษาอบรมความรู้ในทางพระพุทธศาสนา สมกับภาวะ ที่ตนเป็นพุทธศาสนิกชนผู้นับถือพระพุทธศาสนา
- (7) ชื่อว่า เป็นผู้มีความรู้ถึงพระศาสนธรรมอันเป็นหลักประพฤติปฏิบัติ ในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อความเจริญรุ่งเรือง ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

(8) ชื่อว่า เป็นผู้ได้ฝึกหัดอภัยโทษของคนให้เป็นคนดีมีความอดทน รู้จักรับผิดชอบ สามารถช่วยตัวเองได้ เป็นตัวของตัวเอง

(9) ชื่อว่า เป็นผู้ได้รับการอบรมจิตใจให้เป็นคนมีความกตัญญูทวนเวทต่อผู้มีพระคุณและผู้มีอุปการะคุณแก่ตน กล่าวสั้นคือ เป็นคนรู้จักคุณ อันเป็นเครื่องหมายของคนดี”

5.7 บทอาขยานศาสนพิธี

ผู้ที่ผ่านการบรรพชาแล้ว ควรสามารถดำเนินศาสนพิธีในงานต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นในระหว่างบรรพชา ผู้ดำเนินการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จึงควรสั่งสอนให้สามเณรท่องจำคำบูชาพระรัตนตรัย คำอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตต์ และอื่นๆ เป็นบทอาขยานให้สามารถกล่าวบทบาลีได้คล่องแคล่วและทราบความหมายด้วย ดังต่อไปนี้

(1) คำบูชาพระรัตนตรัย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (ว่า 3 หนทุกครั้ง)

(ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น)

อิมินา สกฺกาเรณ พุทฺธํ อภิปูชยามิ

อิมินา สกฺกาเรณ ธมฺมํ อภิปูชยามิ

อิมินา สกฺกาเรณ สงฺฆํ อภิปูชยามิ

(ข้าพเจ้า ขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระพุทธเจ้าด้วยเครื่องสักการะนี้

ข้าพเจ้า ขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระธรรมด้วยเครื่องสักการะนี้

ข้าพเจ้า ขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระสงฆ์ด้วยเครื่องสักการะนี้)

(2) คำระลึกถึงพระรัตนตรัย

กราบครั้งที่ 1 ระลึกว่า พุทฺโธ เม ภนฺเต (พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งของข้าพเจ้า)

กราบครั้งที่ 2 ระลึกว่า ธมฺโม เม ภนฺเต (พระธรรมเป็นที่พึ่งของข้าพเจ้า)

กราบครั้งที่ 3 ระลึกว่า สงฺโฆ เม ภนฺเต (พระสงฆ์เป็นที่พึ่งของข้าพเจ้า)

(3) คำอาราธนาศีล 5

มยฺ ภนฺเต วิตุํ วิตุํ รกฺขณฺตถาย ติริสฺรณฺเณน สห, ปญฺจสีลาณี ยาจาม ฯ

ทุตฺติยมฺปิ มยฺ ภนฺเต วิตุํ วิตุํ รกฺขณฺตถาย ติริสฺรณฺเณน สห, ปญฺจสีลาณี ยาจาม ฯ

ตติยมฺปิ มยฺ ภนฺเต วิตุํ วิตุํ รกฺขณฺตถาย ติริสฺรณฺเณน สห, ปญฺจ สีลาณี ยาจาม ฯ

(ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอศีล 5 พร้อมด้วยไตรสรณคมน์

เพื่อรักษาแยกๆ กัน, แม้ครั้งที่สอง ... เพื่อรักษาแยกๆ กัน, แม้ครั้งที่สาม ...

เพื่อรักษาแยก ๆ กัน) ฯ

หมายเหตุ ถ้าวารานาศีล 8 ถึงเปลี่ยน “ปญฺจ” เป็น “อญฺฐะ” นอกนั้น

เหมือนกัน ฯ

(8) ชื่อว่า เป็นผู้ได้ฝึกหัดอหัชชาศัยของคนให้เป็นคนมีความอดทน รู้จักรับผิดชอบ สามารถช่วยตัวเองได้ เป็นตัวของตัวเอง

(9) ชื่อว่า เป็นผู้ได้รับการอบรมจิตใจให้เป็นคนมีความกตัญญูกตเวทิตต่อผู้มีพระคุณและผู้มีอุปการะคุณแก่ตน กล่าวสั้นคือ เป็นคนรู้จักคุณ อันเป็นเครื่องหมายของคนดี”

5.7 บทอาขยานศาสนพิธี

ผู้ที่ผ่านการบรรพชาแล้ว ควรสามารถดำเนินศาสนพิธีในงานต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นในระหว่างบรรพชา ผู้ดำเนินการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จึงควรสั่งสอนให้สามเณรท่องจำคำบูชาพระรัตนตรัย คำอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตต์ และอื่นๆ เป็นบทอาขยานให้สามารถกล่าวบทบาลีได้คล่องแคล่วและทราบความหมายด้วย ดังต่อไปนี้

(1) คำบูชาพระรัตนตรัย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (ว่า 3 หนทุกครั้ง)

(ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น)

อิมินา สกฺกาเรณ พุทฺธํ อภิปูชามิ

อิมินา สกฺกาเรณ ธมฺมํ อภิปูชามิ

อิมินา สกฺกาเรณ สงฺฆํ อภิปูชามิ

(ข้าพเจ้า ขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระพุทธเจ้าด้วยเครื่องสักการะนี้

ข้าพเจ้า ขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระธรรมด้วยเครื่องสักการะนี้

ข้าพเจ้า ขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระสงฆ์ด้วยเครื่องสักการะนี้)

(2) คำระลึกถึงพระรัตนตรัย

กราบครั้งที่ 1 ระลึกว่า พุทฺโธ เม ภนฺเต (พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งของข้าพเจ้า)

กราบครั้งที่ 2 ระลึกว่า ธมฺโม เม ภนฺเต (พระธรรมเป็นที่พึ่งของข้าพเจ้า)

กราบครั้งที่ 3 ระลึกว่า สงฺโฆ เม ภนฺเต (พระสงฆ์เป็นที่พึ่งของข้าพเจ้า)

(3) คำอาราธนาศีล 5

มยฺ ภนฺเต วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณฺตถาย ติสฺสรณฺน สห, ปญฺจสីลานิ ยาจาม ฯ

ทุติยมปิ มยฺ ภนฺเต วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณฺตถาย ติสฺสรณฺน สห, ปญฺจสីลานิ ยาจาม ฯ

ตติยมปิ มยฺ ภนฺเต วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณฺตถาย ติสฺสรณฺน สห, ปญฺจ สีลานิ ยาจาม ฯ

(ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอศีล 5 พร้อมด้วยไตรสรณคมน์

เพื่อรักษาแยกๆ กัน, แม้ครั้งที่สอง ... เพื่อรักษาแยกๆ กัน, แม้ครั้งที่สาม ...

เพื่อรักษาแยก ๆ กัน) ฯ

หมายเหตุ ถ้าอาราธนาศีล 8 ถึงเปลี่ยน “ปญฺจ” เป็น “อฏฺฐะ” นอกนั้น

เหมือนกัน ฯ

(4) คำอาราธนาพระปริตร (สวดมนต์)

วิปตติปฏิพาหาย	สพฺพสมปฺตติสัทฺธิยา
สพฺพทฺทกฺขวินาสาย	ปริตฺตํ พฺรุต มํจฺกลํ
วิปตติปฏิพาหาย	สพฺพสมปฺตติสัทฺธิยา
สพฺพทฺทกฺขวินาสาย	ปริตฺตํ พฺรุต มํจฺกลํ
วิปตติปฏิพาหาย	สพฺพสมปฺตติสัทฺธิยา
สพฺพโรควินาสาย	ปริตฺตํ พฺรุต มํจฺกลํ

(ขอพระคุณเจ้าทั้งหลาย จงสวดพระปริตรอันเป็นมงคล เพื่อป้องกันความวิบัติ เพื่อความสำเร็จสมบัติทั้งปวง เพื่อความเสื่อมหายไปแห่งทุกข์ทั้งปวง ขอพระคุณเจ้าทั้งหลาย.....เพื่อความเสื่อมหายไปแห่งภัยทั้งปวง ขอพระคุณเจ้าทั้งหลาย.....เพื่อความเสื่อมหายไปแห่งโรคทั้งปวง)ฯ

(5) คำอาราธนาธรรม (เทศน์)

พรหม้า (พรหมมา) จ โลกาธิปัตติ สหฺมปติ
 กตฺตญฺชฺฉลี อนุชิวโร อายาจ
 สนฺติธฺร สตฺตปาปฺรชฺกฺขชาติกา
 เทเสตุ ธมฺมํ อนุกฺมปิ นํ ปชฺ ฯ

(ท้าวสหัมบดีพรหมผู้เป็นอธิบดีแห่งโลก ได้ประณมหัตถ์นัมมัสการ กราบทูลวิงวอน สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ประเสริฐว่า สัตว์ทั้งหลายที่มีรูปก็คือเลสในดวงตา ปัญญาบางเบายังมีอยู่ในโลกนี้ ขอพระองค์ทรงแสดงพระธรรม ทรงอนุเคราะห์ แก่หมู่สัตว์นี้เถิด)

(6) คำบูชาข้าวพระพุทธ

อิมํ สุปฺพญฺชนสมฺปนฺนํ สาลีณํ โภชนํ สตุกํ วโร พุทฺธสฺส ปุเชมิฯ
 (โภชนะแห่งข้าวสาลี พร้อมด้วยแ่งกับข้าวและน้ำชนิดดีเลิศ ข้าพเจ้าขอบูชา พระพุทธเจ้า) ฯ

(7) คำลาข้าวพระพุทธ

เสตํ มํจฺกลํ ยายามิ ฯ (ข้าพเจ้าทูลขอสิ่งที่เหลืออันเป็นมงคล) ฯ

(8) คำกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล

อิทํ เม ญาตินํ โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาโต ฯ
 (ขอส่วนบุญนี้ จงสำเร็จ แก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอญาติทั้งหลายของ ข้าพเจ้าจงมีความสุข) ฯ

(9) คำอธิษฐานก่อนถวายทาน

สุทินัน วัต เม ทานํ อาสวภุชยาวทํ อาสวภุชยาวทํ โหตุ ฯ

(ทานของเราให้ดีแล้วหนอ ขอจงเป็นเครื่องนำมา ซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะกิเลสฯ)

(10) คำกล่าวขณะเผาศพ

ผู้ไปงานศพ เมื่อขึ้นไปบนเมรุขึ้นตรงแล้ว ฟังประณมมียอกข์จนจบพร้อมกับดอกไม้
จันทร์ รูปเทียน แล้วปฏิบัติดังต่อไปนี้

กล่าวคำขอมาโทษต่อศพ

“ข้าพเจ้าได้ประพฤตล่วงเกินต่อท่าน (เปลี่ยนสรรพนามตามสมควรแก่ฐานะของ
ผู้ตาย) ทางกายก็ดี ทางวาจาก็ดี ทางใจก็ดี ขอท่านโปรดอโหสิกรรมให้แก่ข้าพเจ้าด้วยเทอญ” ฯ

ครั้งกล่าวคำขอมาโทษต่อศพจบแล้ว ขณะจะวางดอกไม้จันทร์รูปเทียน ณ เชิง
ตะกอน ฟังกล่าวคำพิจารณาถึงตัวเองดังนี้

คำพิจารณาตัวเองขณะเผาศพ

อคมปิ โข เม กาโย เอวธมฺโม เอวภาวี เอวอนตฺโต ฯ

ร่างกายของเราแม้มีแต่ ย่อมมีความตายเป็นธรรมดาอย่างนี้ มีปกติเป็นอย่างนี้
ไม่ล่วงพ้นความตายอย่างนี้ไปได้ ฯ

ครั้งกล่าวคำพิจารณาตัวเองจบแล้ว จึงวางดอกไม้จันทร์รูปเทียน ณ เชิงตะกอน
เสร็จแล้ว ฟังประณมมียอกข์จนจบอธิษฐานเพื่อผู้ตายว่า “ขอจงไปสู่สุคติ ฯ เกิด ฯ”

(11) ถวายสังฆทาน

อิมานิ มขฺ ภนฺเต, ภตฺตานิ, สปริวารานิ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส โอโณชยฆม,
สาธุ โน ภนฺเต, ภิกฺขุสงฺโฆ, อิมานิ, ภตฺตานิ, สปริวารานิ, ปฏิภคฺคณาตุ, อมหากณฺญเฆว
มาตาปิตฺตาทินฺณฺจ, ที่นฺรตฺตํ, หิตาย, สุขาย ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายภัตตาหาร, พร้อมกับของ
บริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์, จงรับภัตตาหาร, พร้อมกับของ
บริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย
ด้วย, แก่ปวงชนทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย, ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

5.8 การนั่ง การกราบไหว้ การเดินเข้า และการลุกเดิน

ในพิธีบรรพชา ในระหว่างดำรงเพศเป็นสามเณรอยู่ และเวลาที่ลาสิกขาแล้วใน
บางโอกาส ผู้เข้าบรรพชา สามเณรที่บรรพชาภาคฤดูร้อนและผู้ผ่านการบรรพชา จะต้องทราบ
และปฏิบัติตามมารยาทไทยเกี่ยวกับการนั่ง การกราบไหว้ การเดินเข้า และการลุกเดินให้ถูก
ต้อง ในการฝึกซ้อมก่อนการบรรพชาจึงควรฝึกหัดเรื่องต่อไปนี้ด้วย

(9) คำอธิษฐานก่อนถวายทาน.

สุทินัน วต เม ทานํ อาสวกุขยาวทํ อาสวกุขยาวทํ โหตุ ฯ

(ทานของเราให้ดีแล้วหนอ ของจงเป็นเครื่องนำมา ซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะกิเลสฯ)

(10) คำกล่าวขณะเผาศพ

ผู้ไปงานศพ เมื่อขึ้นไปบนเมรุขึ้นตรงแล้ว ฟังประณมมียอกขึ้นจบพร้อมกับดอกไม้
จันทร์ รูปเทียน แล้วปฏิบัติดังต่อไปนี้

กล่าวคำขอขมาโทษต่อศพ

“ข้าพเจ้าได้ประพฤติกว้างเกินต่อท่าน (เปลี่ยนสรรพนามตามสมควรแก่ฐานะของ
ผู้ตาย) ทางกายก็ดี ทางวาจาก็ดี ทางใจก็ดี ขอท่านโปรดอโหสิกรรมให้แก่ข้าพเจ้าด้วยเทอญ” ฯ

ครั้งกล่าวคำขอขมาโทษต่อศพจบแล้ว ขณะจะวางดอกไม้จันทร์รูปเทียน ณ เจริง
ตะกอน ฟังกล่าวคำพิจารณาถึงตัวเองดังนี้

พิจารณาตัวเองขณะเผาศพ

อคมปิ โข เม กาโย เอวธมฺโม เอวภาวี เอวอนตฺโต ฯ

ร่างกายของเราแม้มีแต่ ย่อมมีความตายเป็นธรรมดาอย่างนี้ มีปกติเป็นอย่างนี้
ไม่ล่วงพ้นความตายอย่างนี้ไปได้ ฯ

ครั้งกล่าวคำพิจารณาตัวเองจบแล้ว จึงวางดอกไม้จันทร์รูปเทียน ณ เจริงตะกอน
เสร็จแล้ว ฟังประณมมียอกขึ้นจบอธิษฐานเพื่อผู้ตายว่า “ขอจงไปสู่สุคติ ฯ เด็ด ฯ”

(11) ถวายสังฆทาน

อิมานิ มขฺ ภนฺเต, ภตฺตานิ, สปริวารานิ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส โอนฺชยฺฆน,
สาธฺ โน ภนฺเต, ภิกฺขุสงฺโจน, อิมานิ, ภตฺตานิ, สปริวารานิ, ปฏิกฺคณฺหาตุ, อมฺหากณฺเฏว
มาตาปิตฺตาทีนญฺจ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายภัตตาหาร, พร้อมกับของ
บริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์, จงรับภัตตาหาร, พร้อมกับของ
บริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย
ด้วย, แก่ปวงชนทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย, ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

5.8 การนั้ง การกราบไหว้ การเดินเข้า และการลุกเดิน

ในพิธีบรรพชา ในระหว่างดำรงเพศเป็นสามเณรอยู่ และเวลาที่ลาสิกขาแล้วใน
บางโอกาส ผู้เข้าบรรพชา สามเณรที่บรรพชาภาคฤดูร้อนและผู้ผ่านการบรรพชา จะต้องทราบ
และปฏิบัติตามมารยาทไทยเกี่ยวกับการนั้ง การกราบไหว้ การเดินเข้า และการลุกเดินให้ถูก
ต้อง ในการฝึกซ้อมก่อนการบรรพชาจึงควรฝึกหัดเรื่องต่อไปนี้ด้วย

(1) การนั่ง การนั่งมี 2 อย่าง คือ นั่งกระโหียงหรือนั่งคุกเข่าและนั่งพับเพียบ การนั่งคุกเข่า นั้นผู้นั่งจะต้องตั้งตัวให้ตรงสันเท้าทั้งสองชิดกัน นั่งทับลงสันเท้า เข่าทั้งสองต้องไม่ชิดกันเกินไปหรือห่างกันเกินไปให้มีระยะห่างกันประมาณ 1 สอก และปลายเข่าต้องได้ระยะกัน อย่าให้เหลื่อมหน้าหลังกัน การนั่งพับเพียบ นั้น ผู้นั่งจะต้องหงายฝ่าเท้าขึ้นข้างหนึ่ง ใช้ประกอบกับปลายขา ปล่อยให้ปลายนิ้วเท้าเก้นเข่าออกมา เข่าข้างหนึ่งพาดปลายเท้าไปข้างหลัง นั่งตั้งตัวให้ตรง อย่าให้เอียงซ้ายหรือเอียงขวา หรือองคฺไปข้างหน้าหรือเอนไปข้างหลัง เวลานั่งสายตาดจะต้องอยู่ในระยะสอก 1 จากหน้าตักออกไป ทอดสายตาดให้ตรงอย่าเหลียวซ้ายแลขวา นั่งส้ารวมเป็นปกติ ผู้บรรพชาจะต้องฝึกหัดการนั่งเหล่านี้ ให้ชำนาญไว้ก่อนวันบรรพชา วันละประมาณ 15 นาที เพื่อให้เกิดความเคยชิน จะได้ไม่เมื่อยเวลานั่งในการทำพิธีสังฆกรรมนั้น ๆ

(2) การกราบไหว้ ก่อนที่จะทำการกราบไหว้ทุกครั้ง จะต้องนั่งคุกเข่าให้เรียบร้อยเสียก่อน แล้วยกมือขึ้นประณมตรงทรวงอกระหว่างงมทั้งสองเพียงระยะรวมนม อย่าให้สูงขึ้นไปจนจดลูกคางหรืออย่าให้ต่ำลงไปจนถึงท้อง ตั้งปลายนิ้วขึ้นข้างบน ให้นิ้วมื่อประคบกันอย่ากางนิ้วมื่อให้ห่าง ต้องให้นิ้วมื่อทั้ง 5 ชิดกัน มีปลายแหลมเรียวยื่น ประคุดจรวดยดอกไม้และอย่าให้นิ้วมื่อทั้งสองข้างไหว้กัน ประคุดแจ้งจิง เมื่อยกมือขึ้นประณมอยู่ในระหว่างทรวงอกแล้ว เวลาจะกราบลง ให้ยกมือขึ้นจดหน้าผาก ให้หัวมื่อจดอยู่ในระหว่างคิ้วทั้งสองแล้วลดมาพักไว้ที่ระหว่างอก และคว่ำฝ่ามือลงกราบไปกับพื้นข้างหน้า ให้ศอกทั้งสองลงจดพื้นติดปลายเข่าทั้งสอง มื่อทั้งสองต้องไม่ติดกันให้มีระยะพอหน้าผากลงจดพื้นได้ เมื่อหน้าผากลงจดถึงพื้นแล้ว ให้ยกหน้าขึ้นทันที และยกมือขึ้นตามเดิมประณมไว้เพียงรวมนมอีก ทำดังนี้จนเสร็จการกราบ 3 หน การกราบดังนี้เรียกว่า เบญจางคประดิษฐ์ แปลว่ามีที่ตั้ง 5 แห่ง คือ เข่า 2 ฝ่ามือ 2 และหน้าผาก 1 ตามวิธีดังกล่าวแล้ว

(3) การเดินเข่าและลุกขึ้นเดิน การจะเข้าสู่ท่ามกลางสงฆ์ หรือถอยออกมาจากสงฆ์จะต้องใช้วิธีเดินเข่า การเดินเข่านั้น ต้องพยายามอย่าให้มีเสียงดัง ถ้าไม่มีของอยู่ในมือให้ใช้มือข้างหนึ่งท้าวไปข้างหน้าช่วยพยุงตัวไว้ เวลาเดินเข่าข้างหน้า ให้ยกมือขึ้นไปก่อนและยกเข่าตาม เวลาถอยกลับให้ถอยเข่าก่อนแล้วมือตาม ถ้ามีของอยู่ในมือต้องพยายามให้เข่าทั้งสองเดินให้ดี ต้องตั้งตัวตรง อย่าให้เอียงซ้ายหรือขวา การลุกขึ้นยืนและเดินไป ก่อนที่จะลุกขึ้นยืน ถ้านั่งบนสถานที่นอกหัดบาสสงฆ์ เมื่อนั่งพับเพียบอยู่ควรคุกเข่าขึ้นก่อนแล้วจึงยืนขึ้น ถ้านั่งคุกเข่าอยู่แล้ว ก็ยืนขึ้นได้ แต่ถ้านั่งอยู่ท่ามกลางสงฆ์ เมื่อนั่งพับเพียบอยู่ ให้คุกเข่าขึ้นก่อน เมื่อคุกเข่าอยู่แล้ว ให้เดินเข่าถอยหลังออกมาให้พ้นแนวสงฆ์ก่อน จึงจะยืนขึ้นได้ อย่ายืนขึ้นในท่ามกลางสงฆ์เป็นอันขาด เพราะถือว่าการยืนในสถานที่เช่นนั้นเป็นการไม่เคารพสงฆ์ เนื่องจากพระภิกษุอันดับหรือพระอุปัชฌาย์เป็นผู้นั่งอยู่ เมื่อยืนขึ้นจะเป็นการคำสัระษะท่านไป ในเวลากลับเข้าไปในท่ามกลางสงฆ์อีกเหมือนกัน ไม่ควรเดินไปจนถึงท่ามกลางสงฆ์ พอถึงแนวสงฆ์แล้ว ก็ให้คุกเข่าลงแล้วเดินเข่าเข้าไปจนถึงที่สมควร

5.9 วิธีประเคนของแด่พระภิกษุหรือสามเณรและการรับประเคน

การประเคนของแด่พระหรือสามเณร คือ การถวายของให้พระภิกษุ หรือสามเณร ได้รับถึงมือของที่ประเคนนั้น ต้องเป็นของที่คนเดียวพอยกได้อย่างธรรมดา ไม่ใช่ของหนัก หรือใหญ่โตจนเกินไป ไม่มีวัตถุอนามาส คือ เงิน ทอง หรือของกะไหล่ด้วยเงินแท้หรือทองแท้ปนอยู่ด้วย เพราะเป็นของไม่เหมาะแก่ภาวะของพระภิกษุหรือสามเณรที่จะรับได้ และถ้าเป็นของเกี้ยวของฉันทัน ต้องประเคนได้เฉพาะในกาล นอกกาล คือ เวลาวิกาล ตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนถึงย่ำรุ่งวันใหม่ ไม่ควรนำมาประเคน วิธีประเคนนั้น ฟังปฏิบัติ ดังนี้

(1) วิธีประเคน สำหรับชายและหญิง ฟังปฏิบัติต่างกันดังนี้

สำหรับชาย ฟังนั่งคุกเข่าเข้าหรือยืนตามความเหมาะสมแก่สถานที่ คือ ถ้าพระภิกษุหรือสามเณรนั่งเก้าอี้ฟังยืน ถ้าพระภิกษุหรือสามเณรนั่งกับพื้น ฟังนั่งคุกเข่า ยกสิ่งของนั้นด้วยมือทั้งสอง น้อมสิ่งของนั้นเข้าไปใกล้ ผู้รับประเคนยกให้พ้นจากพื้น ส่งถวายถึงมือผู้รับประเคน ถ้าสิ่งของนั้นมีหลายด้วยจัดมาถวายองค์ละด้วย ไม่นิยมประเคนด้วยการยกถวายทั้งหมด โดยให้พระภิกษุหรือสามเณรท่านยกเอาเอง เมื่อถวายเสร็จแล้ว ฟังไหว้หรือกราบด้วยการแสดงความเคารพทุกครั้ง

สำหรับหญิง ฟังยืนหรือนั่งพับเพียบตามความเหมาะสมแก่สถานที่ดังกล่าวแล้ว แล้วยกสิ่งของนั้นด้วยมือทั้งสองน้อมเข้าไปใกล้ผู้รับประเคนพอสมควร วางบนฝ่าที่พระภิกษุหรือสามเณรทอดรับประเคนนั้น จะส่งถวายให้ถึงมือพระภิกษุหรือสามเณรแบบชายถวายไม่ได้ และระวังรอให้พระภิกษุหรือสามเณรจับชายผ้าที่ทอดรับประเคนนั้นเสียก่อน จึงวางสิ่งของที่จะประเคนลงบนฝ่านั้น เมื่อถวายเสร็จแล้ว ฟังไหว้หรือกราบเป็นการแสดงความเคารพทุกครั้ง ข้อที่ควรระวังคือ สิ่งของที่ประเคนแล้วนั้น ห้ามฆราวาสไปจับต้อง หากฆราวาสไปจับต้องถือว่าเป็นการขาดประเคน ต้องประเคนสิ่งของนั้นเสียใหม่ จึงจะไม่เกิดโทษแก่พระภิกษุหรือสามเณรนั้น

(2) ลักษณะการประเคนของ ที่ถูกต้องมีดังนี้

ก. ของที่ประเคนนั้นต้องไม่ใหญ่โต หรือหนักเกินไป พอดคนขนาดปานกลางยกคนเดียวได้ และต้องยกของนั้นให้พ้นจากพื้นที่ของนั้นวางอยู่

ข. ผู้ประเคนต้องเข้ามาในหัตถบาส คือ ผู้ประเคนต้องอยู่ห่างจากผู้รับประเคนประมาณ 1 ศอก

ค. ผู้ประเคนน้อมสิ่งของนั้นเข้ามาให้ด้วยอาการแสดงความเคารพ

ง. กิจริยาที่น้อมสิ่งของเข้ามาให้นั้นจะส่งให้ด้วยมือก็ได้ หรือจะจัดส่งให้ด้วยของเนื่องด้วยกาย เช่น ไม้เท้าพัดกถวายก็ได้

5.9 วิธีประเมินของแด่พระภิกษุหรือสามเณรและการรับประเมิน

การประเมินของแด่พระหรือสามเณร คือ การถวายของให้พระภิกษุ หรือสามเณร ได้รับถึงมือของที่ประเมินนั้น ต้องเป็นของที่คนเดียวพอยกได้อย่างธรรมดา ไม่ใช่ของหนัก หรือใหญ่โตจนเกินไป ไม่มีวัตถุนามาส คือ เงิน ทอง หรือของกะไหล่ด้วยเงินแท้หรือทองแท้ปนอยู่ด้วย เพราะเป็นของไม่เหมาะแก่ภาวะของพระภิกษุหรือสามเณรที่จะรับได้ และถ้าเป็นของเกี้ยวของฉันท ต้องประเมินได้เฉพาะในกาล นอกกาล คือ เวลาวิกาล ตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนถึงย่ำรุ่งวันใหม่ ไม่ควรนำมาประเมิน วิธีประเมินนั้น พึงปฏิบัติ ดังนี้

(1) วิธีประเมิน สำหรับชายและหญิง พึงปฏิบัติต่างกันดังนี้

สำหรับชาย พึงนั่งคุกเข่าเข้าหรือยืนตามความเหมาะสมแก่สถานที่ คือ ถ้าพระภิกษุหรือสามเณรนั่งเก้าอี้พียงยืน ถ้าพระภิกษุหรือสามเณรนั่งกับพื้น พึงนั่งคุกเข่า ยกสิ่งของนั้นด้วยมือทั้งสอง น้อมส่งของนั้นเข้าไปใกล้ ผู้รับประเมินยกให้พ้นจากพื้น ส่งถวายถึงมือผู้รับประเมิน ถ้าสิ่งของนั้นมีหลายด้วยจัดมาถวายองค์ละด้วย ไม่นิยมประเมินด้วยการยกถวายทั้งหมด โดยให้พระภิกษุหรือสามเณรทำนยกเอง เมื่อถวายเสร็จแล้ว พึงไหว้หรือกราบด้วยการแสดงความเคารพทุกครั้ง

สำหรับหญิง พียงยืนหรือนั่งพับเพียบตามความเหมาะสมแก่สถานที่ดังกล่าวแล้ว แล้วยกสิ่งของนั้นด้วยมือทั้งสองน้อมเข้าไปใกล้ผู้รับประเมินพอสมควร วางบนผ้าที่พระภิกษุหรือสามเณรทอดรับประเมินนั้น จะส่งถวายให้ถึงมือพระภิกษุหรือสามเณรแบบชายถวายไม่ได้ และระวังรอให้พระภิกษุหรือสามเณรจับชายผ้าที่ทอดรับประเมินนั้นเสียก่อน จึงวางสิ่งของที่จะประเมินลงบนผืนผ้านั้น เมื่อถวายเสร็จแล้ว พึงไหว้หรือกราบเป็นการแสดงความเคารพทุกครั้ง ข้อที่ควรระวังคือ สิ่งของที่ประเมินแล้วนั้น ห้ามฆราวาสไปจับต้อง หากฆราวาสไปจับต้องถือว่าเป็นการขาดประเมิน ต้องประเมินสิ่งของนั้นเสียใหม่ จึงจะไม่เกิดโทษแก่พระภิกษุหรือสามเณรนั้น

(2) ลักษณะการประเมินของ ที่ถูกต้องมีดังนี้

ก. ของที่ประเมินนั้นต้องไม่ใหญ่โต หรือหนักเกินไป พอคนขนาดปานกลางยกคนเดียวได้ และต้องยกของนั้นให้พ้นจากพื้นที่ของนั้นวางอยู่

ข. ผู้ประเมินต้องเข้ามาในหัตถบาส คือ ผู้ประเมินต้องอยู่ห่างจากผู้รับประเมินประมาณ 1 สอก

ค. ผู้ประเมินน้อมส่งของนั้นเข้ามาให้ด้วยอาการแสดงความเคารพ

ง. กิริยาที่น้อมส่งของเข้ามาให้นั้นจะส่งให้ด้วยมือก็ได้ หรือจะตักส่งให้ด้วยของเนื่องด้วยกาย เช่น ไม้เท้าตักถวายก็ได้

จ. พระภิกษุหรือสามเณรผู้รับประเคน จะรับด้วยมือก็ได้ จะเอาผ้าทอดรับก็ได้ หรือจะเอาภาชนะรับ เช่น เอาบาตรหรือจานรับสิ่งของที่เขาดัดถวายก็ได้

การประเคนที่ประกอบด้วยลักษณะ 5 ประการนี้ จึงถูกต้องตามพระพุทธานุญาต ไม่เกิดโทษแก่พระภิกษุหรือสามเณรที่รับ

หลักสำคัญของการประเคนนี้ ต้องแสดงออกด้วยความเคารพ ไม่ใช่เสือกใส่ให้ หรือทิ้งให้ โดยไม่เคารพ

บรรณานุกรม

1. คณะอนุกรรมการส่งเสริมศาสนา ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ, รายงานการศึกษา เรื่องการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน พ.ศ. 2523 (เอกสารโรเนียว).
  2. ชำเลียง วุฒิจันทร์, ไพโรจน์ กิตติโชนม์ และเสวก ทองเดช, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พร้อมด้วยระเบียบและคำสั่ง มหาเถรสมาคม กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2522.
  3. ชำเลียง วุฒิจันทร์ สำรวย สำรต์ถ์ ประมวล วิกสิตกุล อำนวย สุขุมำนนท์ ชงชัย สุขุมจักร และเอนก ชำทอง, ศำสนพิธีฉบับกรมการศำสนำ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศำสนำ, 2523.
  4. พระรำชวรมณี, พจนำนุกรมพุทธศำสตร์ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศำสนำ, 2520
  5. โรงเรียนอภิศรรมวิทยำกร, อนุสรณ์การบรรพชำสามเณรพัฒน์อำงหวัดภูเก็ถ ครั่งที่ 5 พ.ศ. 2515 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2515.
  6. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนำรำม, คู่มือผู้บรรพชำสามเณรภาคฤดูร้อน, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ส. สมบูรณ์การพิมพ์, 2521.
  7. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนำรำม, นวกำนุสรณ์ 2523 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, 2523.
-